

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

ANNIKKA SUONINEN
PEKKA KUPARI
KARI TÖRMÄKANGAS

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet

Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet

Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset

Annikka Suoninen
Pekka Kupari
Kari Törmäkangas

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

JULKAISUN MYYNTI:

Koulutuksen tutkimuslaitos

Asiakaspalvelu

PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Puh. (014) 260 3220

Faksi (014) 260 3241

Sähköposti: ktml-asiakaspalvelu@jyu.fi

www.ktml-julkaisukauppa.fi

Julkaisija: Koulutuksen tutkimuslaitos

© Koulutuksen tutkimuslaitos ja kirjoittajat

Kannen kuvat: Eduskunnan kuva-arkisto

Kansi ja taitto: Martti Minkkinen

ISBN 978-951-39-4097-3 (nid.)

ISBN 978-951-39-4107-9 (pdf)

Jyväskylän yliopistopaino

Jyväskylä 2010

Sisältö

Lukijalle	5
1 NUORTEN YHTEISKUNNALLISET TIEDOT, ASEENTEET JA AKTIIVISUUS PUNTARISSA	
Mikä ICCS 2009 -tutkimus on?	7
Mitä tutkittiin?	8
Miten tietoa hankittiin?	9
Ketkä tutkimukseen osallistuivat?	9
2 MITEN YHTEISKUNNALLISTEN SISÄLTÖJEN OPETUS ON JÄRJESTETTY?	
Mitä "civic and citizenship education" on?	11
Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus eri maissa	12
Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus Suomessa	12
Opetuksen järjestäminen kouluissa	14
Yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteet kouluissa	15
Yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteet eri maissa	17
Suomalaisopettajien tärkeimpinä pitämät aihealueet	18
3 MITEN NUORTEN YHTEISKUNNALLISTA JA EUROOPPA-TIETÄMYSTÄ MITATTIIN?	
Yhteiskunnallisen tietämyksen arviointi	20
Eurooppa-tietämyksen arviointi	29
4 SUOMALAISNUORTEN YHTEISKUNNALLINEN TIETÄMYS KANSAINVÄLISTÄ KÄRKITASOA	
Maakohtaiset tulokset	30
Yhteiskunnallisen tietämyksen maakohtaiset muutokset 10 vuoden aikana	34
Miten kotitausta näkyy nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä?	35
5 EUROOPAN NUORTEN EU-TIETÄMYS VAIHTELEE	
Euroopan unioni ja sen instituutiot	38
Euroopan unioni – lakeja ja toimintalinjauksia	42
Valuuttayksikkö (raha) euro	44
6 KIINNOSTAAKO POLITIIKKA NUORIA?	
Nuorten aktiivisuus ja asenteet osana tutkimusta	46
Politiikka ei kiinnosta nuoria Pohjoismaissa	46
Ympäristökysymykset kiinnostavat suomalaisnuoria	47
Suomalaisnuoret eivät kannata mitään puoluetta	50
Suomalaisnuoret eivät pidä itseään tietävinä	50
Miten hyvin nuoret uskovat osaavansa ilmaista poliittisia mielipiteitä?	54
Suomalaisnuoret käyttävät useita eri uutismedioita	58
Keskustelevatko nuoret politiikasta?	61

7 NUORTEN OSALLISUUS KOULUSSA

Aktiivinen osallistuminen koulussa	65
Koulun vaaleissa äänestetään.....	68
Koulun ulkopuolelle mennään kampanjapäivinä.....	69
Otetaanko oppilaiden mielipiteet huomioon koulun päätöksenteossa?	72
Olisiko oppilaiden osallistumisella merkitystä?	75
Keskustellaanko oppitunneilla yhteiskunnallisista asioista?	78
Luokahuoneilmasto ja opettajien ja oppilaiden väliset suhteet.....	80

8 NUORTEN YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN NYT JA TULEVAISUUDESSA

Pohjoismaiset nuoret eivät osallistu järjestötoimintaan	83
Suomalaiset nuoret ovat mukana urheiluseuroissa ja -ryhmissä	86
Nuoret katsovat voivansa vaikuttaa parhaiten verkostojen kautta	87
Nuorten valmius poliittiseen protestointiin	89
Suomalaisnuoret protestoivat kulutusvalinnoillaan	91
Nuorten poliittinen aktiivisuus tulevaisuudessa	93
Suomalaisnuoret aikovat äänestää tulevaisuudessa	95
Miten hyvän aikuisen kansalaisen tulee toimia?	96
Suomalaisnuoret arvostavat lakia ja työntekoa	98
Nuorten ja opettajien arvot varsin samanlaisia.....	99

9 NUORTEN YHTEISKUNNALLISET ASEENTEET

Millainen on hyvä yhteiskunta?.....	101
Nuorten käsitykset turvallisuuselinten valtuuksista	104
Suomalaisnuoret arvostavat tasa-arvoa ja sananvapautta.....	106
Luottavatko nuoret yhteiskunnallisiin toimijoihin?.....	107
Suomalaisnuoret luottavat instituutioihin	110
Tytöt kannattavat sukupuolten välistä tasa-arvoa.....	112
Miehillä ja naisilla pitäisi olla – periaatteessa – samat oikeudet.....	114
Tytöt puoltavat etnisten ryhmien oikeuksia	116
Nuorten suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin	119
Kuinka isänmaallisia nuoret ovat?.....	123

10 KUINKA YHTENÄINEN NUORTEN EUROOPPA ON?

Tuntevatko nuoret itsensä eurooppalaisiksi?.....	126
Nuorten mielipiteet Euroopan yhdentymisestä.....	129
Pitäisikö Euroopan unionin laajentua lisää?	134
Nuoret kannattavat vapaata liikkuvuutta	136
Mielipiteet eurooppalaisten maahanmuuttajien oikeuksista	140

11 YHTEENVETO JA POHDINTAA

ICCS-tutkimus lyhyesti	143
Suomalaisten nuorten yhteiskunnallinen tietämys huippuluokkaa.....	144
Kehittyneiden maiden nuoret eivät ole kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista	144
Kiinnostus poliittiseen toimintaan Suomessa varsin laimeaa	146
Nuoret kannattavat demokratiaa ja tasa-arvoa	148
Suomalaisilla nuorilla vahva eurooppalainen identiteetti.....	148
Suomalaisnuorilla on hyvät valmiudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen – kiinnostus puuttuu	150

LIITTEET	151
-----------------------	------------

Lukijalle

Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimuksen – ICCS 2009 – tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on sitoutua aktiivisen kansalaisen rooliin 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimus kiinnittyy ajankohtaiseen keskusteluun ja kohdistuu kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisiin kysymyksiin. Miten hyvin nuoret tuntevat ja ymmärtävät yhteiskunnallisia ilmiöitä? Missä määrin nuoret ovat kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan kouluyhteisönsä samoin kuin julkiseen ja poliittiseen toimintaan? Mitkä tekijät ovat yhteydessä tähän aktiivisuuteen eri maissa ja kansainvälisesti? Minkä tekijöiden nuoret näkevät uhkaavan nykyistä kansalaisyhteiskuntaa ja millä keinoin näihin uhkiin tulisi vastata?

ICCS-tutkimus on ollut mittava, aikaavievä ja monitahoinen yhteishanke. Kaikilla osallistuneilla maila ja alueilla on ollut mahdollisuus olla mukana tutkimuksen suunnittelussa ja mittareiden laadinnassa kansainvälisen tutkimuskonsortion johtamana. Tutkimuksen kansallisesta toteutuksesta jokainen maa on vastannut itse yksityiskohtaisia kansainvälisiä standardeja noudattaen. Tutkimuksen kohteena ovat 8. kouluvuoden oppilaat, minkä lisäksi tutkimustietoa on kerätty erittäin laajalta opettajajoukolta. Tutkimukseen sisältyy myös linkki edelliseen vuonna 1999 toteutettuun vastaavanlaiseen tutkimukseen (CIVED), mikä antaa mahdollisuuden arvioida nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen muutoksia kymmenen vuoden aikana.

ICCS-tutkimuksen kansainväliset ja kansalliset esitulokset julkistettiin jo tämän vuoden kesäkuun

lopussa. Tulokset herättivät runsaasti kiinnostusta. Niiden mukaan suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys on huipputasoa. Sitä vastoin nuoremmat ovat yhteiskunnallisesti varsin passiivisia: kahdeksaluokkalaistemme jäivät kiinnostuksessa yhteiskunnallisiin asioihin ja politiikkaan häntäpäähän tutkimukseen osallistuneiden maiden vertailussa.

Käsillä oleva ICCS-tutkimuksen toinen kansallinen julkaisu täydentää ja syventää kuvaa suomalaisten kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisesta tietämyksestä, osallistumisesta ja asenteista. Raportti välittää uutta tietoa erityisesti tutkimuksessa toteutetun Eurooppa-arvioinnin tuloksista. Miten hyvin nuoremmat tuntevat Euroopan unionia sekä sen instituutioita ja toimintalinjauksia? Tuntevatko nuoret itsensä eurooppalaisiksi? Kannattavatko he vapautta liikkuvuutta ja Euroopan unionin laajentumista? Miten he suhtautuvat Euroopan poliittiseen ja taloudelliseen yhdentymiseen? Uusi julkaisu rakentuu kesäkuussa julkaistun ensiraportin ympärille; se sisältää runsaasti uusia tuloksia ja samalla tarkastelee aiempia aiheita kattavammin ja monipuolisemmin. Julkaisu pohjautuu suurelta osin samaan aikaan julkaistaviin kahteen kansainväliseen raporttiin.

ICCS-tutkimuksen kansainvälinen tutkimusaineisto vapautuu muutaman kuukauden kuluttua yleiseen tutkimuskäyttöön. Laaja ja laadukas aineisto tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia syvällisempään jatkoanalysointiin ja -raportointiin ja sitä tullaan myös kansallisesti jatkamaan seuraavien vuosien aikana.

1

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, asenteet ja aktiivisuus puntarissa

Mikä ICCS 2009 -tutkimus on?

International Civic and Citizenship Education Study, ICCS 2009 (suomeksi *Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus*) on IEA¹-järjestön organisoima kansainvälinen arviointitutkimus. Sen tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimus tuottaa ensinnäkin kuvauksen nuorten yhteiskuntaa koskevasta tietämyksestä sekä keskeisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämisestä. Tämän lisäksi tutkimus tuo uutta tietoa nuorten asennoitumisesta kansalaisuuteen ja kansalaisyhteiskuntaan sekä heidän valmiuksistaan ja halukkuudestaan toimia yhteiskunnan oma-aloitteisina jäseninä. Laaja ja edustava osallistuvien maiden vertailujoukko takaa sen, että kansallisesta osaamisesta, asenteista ja osallistumisesta syntyvä kokonaiskuva antaa vahvan ja luotettavan tietoperustan myös yhteiskunnallisen opetuksen kehittämiseksi.

Tutkimus rakentuu keskeisiltä osin aiempiin yhteiskunnallista osaamista arvioineisiin kansainvälisiin tutkimuksiin, erityisesti vuonna 1999 toteu-

tettuun CIVED-hankkeeseen (IEA Civic Education Study). Tämä mahdollistaa myös sen, että nuorten tietämyksen ja asenteiden muutoksia voidaan vertailla 10 vuoden aikajänteellä.

ICCS-tutkimus on osallistujamaiden yhteishanke. Sen toteutusta on koordinoinut kansainvälinen konsortio, jota johtaa Australian Centre for Educational Research (ACER). Tutkimukseen ovat osallistuneet seuraavat 38 maata tai aluetta:

Alankomaat, Belgia (fl.), Bulgaria, Chile, Dominikaaninen tasavalta, Englanti, Espanja, Guatemala, Hongkong², Indonesia, Irlanti, Italia, Itävalta, Kolumbia, Korea, Kreikka, Kypros, Latvia, Liechtenstein, Liettua, Luxemburg, Malta, Meksiko, Norja, Paraguay, Puola, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Taiwan, Tanska, Thaimaa, Tšekki, Uusi-Seelanti, Venäjä ja Viro.

Tutkimuksen osallistujamaiden ja -alueiden sijoittuminen eri maanosiin ilmenee julkaisun etukannen karttakuvioista. Liitetaulukossa 1 kuvataan osallistujamaita ja -alueita väkiluvun ja inhimillisen kehityksen tason suhteen.

¹ International Association for the Evaluation of Educational Achievement

² Hongkong on Kiinan kansantasavaltaan kuuluva alue. Jatkossa teksteissä käytetään yksinkertaisuuden vuoksi nimeä Hongkong.

Mitä tutkittiin?

ICCS-tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu nuorten yhteiskunnallisiin tietoihin ja taitoihin, halukkuuteen sitoutua aktiiviseen kansalaisuuteen sekä asennoitumiseen kansalaistaitoihin ja kansalaisuuteen. Tutkimuksen avainkysymykset ovat:

- 1) Millaista on maiden välinen ja sisäinen vaihtelu nuorten yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kansalaisvalmiuksia koskevassa tietämyksessä?
- 2) Miten nuorten tiedot ja sitoutuminen aktiiviseen kansalaisuuteen ovat muuttuneet vuoteen 1999 verrattuna?
- 3) Missä määrin nuoret ovat kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan julkiseen ja poliittiseen toimintaan? Mitkä tekijät ovat yhteydessä tähän aktiivisuuteen eri maissa ja kansainvälisesti?
- 4) Minkä tekijöiden nuoret näkevät uhkaavan nykyistä kansalaisyhteiskuntaa ja millä keinoin näihin uhkiin tulisi vastata?
- 5) Mitkä koulua ja koulutusjärjestelmää kuvaavat tekijät ovat yhteydessä oppilaiden osaamiseen ja asenteisiin? Tarkasteltavia tekijäkokonaisuuksia ovat a) yhteiskunnallisen ja kansalaiskasvatuksen lähestymistavat, opetussuunnitelma sekä opetusohjelmien rakenne ja tarjonta, b) opetuskäytännöt ja c) koulun toimintaa kuvaavat piirteet kuten osallistumismahdollisuudet koulun toimintaan ja päätöksentekoon.
- 6) Mitkä oppilaiden yksilölliset ja sosiaalista taustaa kuvaavat piirteet, kuten sukupuoli, sosioekonominen tausta ja kielitausta, ovat yhteydessä oppilaiden oppimistuloksiin ja asenteisiin?

Tutkimusalueen asiantuntijoiden ja osallistujamaiden yhteistyöllä laadittu ICCS-tutkimuksen viitekehys³ on ollut pohjana mittavilneiden suunnittelulle. Viitekehys laajentaa vuoden 1999 CIVED-tutkimuk-

sen arviointialuetta ja käsittää seuraavat neljä sisältöaluetta osa-alueineen:

- **Kansalaisyhteiskunta:** a) *Kansalainen*, b) *Valtioinstituutiot ja c) Kansalaisinstituutiot*
Alueen sisältöjä ovat mm. kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet, julkishallinto, lait, oikeusjärjestelmä, vaalijärjestelmä, valtiontalous, hyvinvointivaltio, ylikansalliset sopimukset, globalisaatio ja kestävä kehitys.
- **Yhteiskunnalliset perusarvot:** a) *Tasa-arvo*, b) *Vapaus ja c) Yhteenkuuluvuus*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, yhteisestä hyvästä huolehtiminen, ihmisoikeudet ja toisten kunnioittaminen.
- **Kansalaistoiminta:** a) *Päätöksenteko*, b) *Vaikuttaminen ja c) Paikallinen osallistuminen*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteiskunnallinen osallistuminen, äänestäminen, julkinen keskustelu, painostusryhmät, valikoiva kuluttaminen, korruptio, vapaaehtoistyö, järjestötoiminta.
- **Kansalaisidentiteetti:** a) *Yhteiskunnallinen minäkuva*, b) *Yhteiskunnallinen yhteenkuuluvuus ja c) Oma kansakunta ja maailma*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteisöllisyys, paikalliskulttuurit, monimuotoisuus, suvaitsevaisuus, isänmaallisuus ja nationalismi.

ICCS-tutkimukseen sisältynyt erityispiirre oli alueellisten arviointien toteuttaminen. Nämä kohdistuivat kolmeen maantieteelliseen alueeseen tai maanosaan, ja niillä pyrittiin arvioimaan yhteiskunnallisen ja kansalaiskasvatuksen erityispiirteitä kyseisillä alueilla. Tutkimuksessa toteutettiin Eurooppaa (24 maata osallistui), Latinalaista Amerikkaa (6 maata osallistui) ja Aasiaa (5 maata osallistui) koskevat alueelliset arvioinnit.

Eurooppa-arviointiin osallistuivat ICCS-tutkimuksen 26 eurooppalaisesta osanottaja-maasta kaikki muut paitsi Norja ja Venäjä (liitekuvio 1). Liitetaulukossa on kuvattu näiden 24 maan EU-poliittisia ominaispiirteitä.

³ Schulz, W., Fraillon, J., Ainley, J., Losito, B. & Kerr, D. 2008. International Civic and Citizenship Education Study. Assessment Framework. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Miten tietoa hankittiin?

ICCS-tutkimuksen aineisto kerättiin koe- ja kyselylomakkeilla osallistujamaiden koulujen oppilailta, opettajilta ja rehtoreilta.

Oppilaiden yhteiskunnallista tietämystä sekä keskeisimpien ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämistä arvioitiin 80 koetehtävän avulla. Koetehtävät koostuivat tätä tutkimusta varten laadituista uusista tehtävistä sekä ns. trenditehtävistä. Trenditehtävät olivat samoja kuin vuoden 1999 CIVED-tutkimuksessa, mikä antaa mahdollisuuden arvioida nuorten osaaamisessa tapahtuneita muutoksia kymmenen vuoden aikana. Tehtävistä suurin osa oli monivalintatehtäviä, mutta arvioinnissa käytettiin myös avoimia kysymyksiä. Koetilanteessa tehtävät oli jaettu (rotatoitu) 7 koevihkoon siten, että kukin oppilas sai vastattavakseen yhden koevihkon 45 minuutin aikana.

Oppilaiden kansalaisyhteiskuntaa ja kansalaisuutta koskevista käsityksistä ja asenteista kerättiin tietoa oppilaskyselyllä. Oppilaskysely sisälsi myös kysymyksiä oppilaiden ominaispiirteistä, kotitaustasta ja osallistumisesta kansalaisyhteiskunnan toimintoihin niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin. Oppilaskyselyn kesto oli myös 45 minuuttia.

Eurooppa-arviointiin liittyen oppilaat saivat vastattavakseen kaksiosaisen kyselylomakkeen, joka sisälsi Euroopan unionia käsittelevän tieto-osan (Osa 1, kesto 12 minuuttia) sekä Eurooppaa ja eurooppalaisuutta luotaavan kyselyn (Osa 2, kesto 17 minuuttia).

Tutkimuksessa hankittiin myös runsaasti tietoa siitä ympäristöstä, jossa oppilaat oppivat yhteiskuntaan ja kansalaisuuteen liittyviä asioita. Tutkimukseen osallistuvien koulujen 8. vuosiluokkaa opettaville opettajille osoitetulla opettajakyselyllä kerättiin tietoa sekä opettajien ammatillisesta taustasta että heidän käsityksistään koulujen yhteiskunnallista opetusta ja kasvatusta koskien. Koulujen rehtorit puolestaan vastasivat koulukyselyyn, joka koski yleisiä opiskeluolosuhteita ja yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestämistä kouluissa. Lisäksi jokainen osallistujamaa välitti tietoa omasta koulutusjärjestel-

mästä sekä siitä, millainen asema yhteiskunnallisella opetuksella ja kasvatuksella on kansallisissa opetussuunnitelmissa.

Ketkä tutkimukseen osallistuivat?

Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat, jotka olivat iältään yli 13,5-vuotiaita. Tällä vuosiluokalla koko oppilasikäluokka vielä käy koulua ja opetus on organisoitu melko yhdenmukaisella tavalla eri maissa. Myös vuonna 1999 tehdyssä tutkimuksessa kohderyhmänä olivat 8. vuosiluokan oppilaat, mikä mahdollistaa vertailun tuolloisiin tuloksiin.

Suomessa koulut jaettiin ryhmiin suuralueen, koulun opetuskielen ja kuntamuodon mukaan. Suuralueista ja ruotsinkielisistä kouluista muodostetut alueet jaettiin vielä kaupunkimaisiin ja maaseutumaisiin kuntiin, jolloin kaupunkimaiset kunnat käsittivät myös taajamakunnat. Perusjoukon ulkopuolelle rajattiin Ahvenanmaan koulut ja erityiskoulut.

Otanta suoritettiin kaksivaiheisena. Otannan ensimmäisessä vaiheessa poimittiin koulut ottamalla otantakriteerinä huomioon koulun oppilaiden lukumäärän 8. vuosiluokalla. Samalla kullekin koululle poimittiin 1 tai 2 varakoulua mahdollisten poisjääntien vuoksi. Otannan toisessa vaiheessa kustakin poimitusta koulusta valittiin yksi 8. vuosiluokan opetusryhmä yksinkertaisella satunnaisotannalla.

Otoksen minimikoon tuli olla kussakin maassa vähintään 150 koulua ja 3000–4500 oppilasta. Suomessa otokseen valittiin kaikkiaan 186 koulua, joista

Taulukko 1.1 ICCS-tutkimukseen osallistuneet koulut, oppilaat ja opettajat ositteittain Suomessa

Osite	Koulut	Oppilaat	Opettajat
Etelä-Suomi	79	1508	1026
Länsi-Suomi	42	772	545
Itä-Suomi	22	424	284
Pohjois-Suomi	24	443	316
Ruotsinkielinen alue	9	160	124
Yhteensä	176	3307	2295

10 oli ruotsinkielisiä. Oppilasotoksen koko oli 3496 oppilasta. Vain pieni osa (1 %) otoksen oppilaista jäi tutkimuksen ulkopuolelle toiminnallisen rajoitteen, vakavan oppimisrajoitteen tai kielitaitorajoitteen vuoksi. Suomessa ICCS-tutkimukseen osallistui 176 yläkoulua ja 3307 oppilasta (95 %).

Tutkimukseen osallistuvat opettajat valittiin myös otostamalla. Kaikista otoskoulujen opettajista, jotka opettivat koulussa päätoimisesti 8. vuosiluokan oppilaita, valittiin satunnaisesti 15 opettajaa vastamaan tutkimuksen opettajakyselyyn. Niistä kouluista, joissa oli vähemmän kuin 20 kriteerit täyttävää opettajaa, otettiin mukaan kaikki opettajat. Suomes-

sa opettajakyselyyn vastasi 174 koulusta 2295 opettajaa (90 %).

Tutkimusaineiston laadun varmistamiseksi tutkimuksen kaikki vaiheet toteutettiin kansainvälisten laatustandardien mukaisesti ja ne dokumentoitiin tarkoin. Kouluissa tutkimuksen tiedonkeruu järjestettiin tähän tehtävään koulutetun henkilön (useimmiten koulun opinto-ohjaajan) johdolla. Joka kymmenennessä koulussa oli lisäksi läsnä kansallinen "laaduntarkkailija" arvioimassa tiedonkeruun toteutusta. Oppilaiden avointen tehtävien pisteytyksestä vastasi kansainvälisen ohjeistuksen pohjalta huolella koulutettu 10 henkilön arviointitiimi.

2

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

Mitä "civic and citizenship education" on?

ICCS-tutkimuksen tarkastelukohteena oleva "civic and citizenship education" on tutkimuksen viitekehysessä määritelty erittäin laaja-alaiseksi aihekokonaisuudeksi.⁴ Tälle termille ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä vastinetta ja ICCS-tutkimuksen Suomen osuudessa päädyimme kutsumaan kokonaisuutta yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksiksi.

Tutkimuksen kansainvälisen viitekehyksen mukaan yhteiskunnallisten sisältöjen opetus koostuu neljästä eri sisältöalueesta. Ensimmäinen sisältöalue käsittää ne aihealueet, jotka yleisimmin mielletään kuuluviksi yhteiskuntaopin opetukseen: miten poliittiset instituutiot ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot toimivat ja miten kansalainen voi vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen toinen alue koostuu yhteiskunnallisten perusarvojen opetuksesta. Demokraattisissa yhteiskunnissa tärkeim-

pinä periaatteina ovat – Ranskan vallankumouksen oppeja mukaillen – vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus. Jotta yhteiskunta toimisi hyvin, tulee kaikkien kansalaisten kunnioittaa näitä perusarvoja.

Kolmannella sisältöalueella korostetaan kansalaisten oman yhteiskunnallisen osallistumisen merkitystä. Se voi olla päätöksentekoon osallistumista ääntämällä tai omalla aktiivisella toiminnalla, mutta myös esimerkiksi muuta vaikuttamista erilaisten painostusryhmien tai julkisen keskustelun kautta tai monenlaista osallistumista oman paikallisyhteisön toimintaan.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen neljäs alue korostaa yksittäisen kansalaisen yhteiskunnallista roolia ja sitä, miten henkilö näkee itsensä osana laajempaa yhteiskuntaa ja globaalia yhteisöä sekä millaisena hän näkee oman roolinsa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja päätöksenteossa.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltava yhteiskunnallisten sisältöjen opetus kattaakin erittäin laajan alueen parlamentarismien peruskäsitteistä, sosiaalisen vastuun ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kautta valikoivaan kuluttamiseen, kestävän kehityksen tukemiseen ja globaaliin vastuuntuntoon.

⁴ Viitekehysjulkaisu on ladattavissa osoitteesta <http://iccs.acer.edu.au/index.php?page=framework>

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus eri maissa

ICCS-tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli huomioitu yleisissä opetussuunnitelmissa (tutkimukseen osallistuneella luokkatasolla) eri maissa. Kussakin osallistujamaassa tutkimuskoordinaattorit ja tutkijat tutustuivat maiden opetussuunnitelmiin ja kansainväliset vertailutiedot koottiin yksityiskohtaisen kyselylomakkeen avulla. Päätulokset yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestämisestä eri maissa on koottu taulukoon 2.1.

Luxemburgia lukuun ottamatta yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta sisältyi jossain muodossa kaikkien osallistujamaiden yleisiin opetussuunnitelmiin ja useimmissa maissa nämä sisällöt oli huomioitu useammalla kuin yhdellä tavalla. Erillisenä oppiaineena yhteiskunnallisia sisältöjä opetettiin 19:ssä tutkimukseen osallistuneista 38 maasta; 17 maassa oppiaine oli kaikille oppilaille pakollinen ja 2 maassa oppiainetta opetettiin vain osalle ikäluokasta.

32 maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli integroitu useisiin eri oppiaineisiin ja 28 maassa se oli eri oppiaineet läpäisevä aihekokonaisuus. 27 maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta liittyi erilaisiin erikoistapahtumiin tai opetussuunnitelman ulkopuoliseen koulun kerhotoimintaan ja projekteihin. Yhtä monessa maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetus liittyi yleiseen koulukokemukseen ja luokkahuonekäytäntöihin. 5 maassa yhteiskunnallisia sisältöjä katsottiin opetettavan myös jollain muulla tavoin.

Useimmissa tutkimukseen osallistuneista maista yläkouluikäisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on opetussuunnitelmien mukaan integroitu useampaan koulun oppiaineeseen tai se on useita eri oppiaineita läpäisevä aihekokonaisuus. Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on huomioitu joko molemmilla tai jommallakummalla tavalla kaikkiaan 35 maan opetussuunnitelmissa – myös useimmissa niistä maista, joissa sitä opetetaan erillisenä oppiaineena.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus Suomessa

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta sisältyy kaikkeen koulun toimintaan ja lähes kaikkien oppiaineiden opetukseen. Yhteiskunnalliset sisällöt näkyvät vahvasti perusopetuksen järjestämisen arvo-pohjassa, opetuksen lähtökohdissa ja opetuksen toteuttamisen periaatteissa. Perusopetuksen tehtäväksi katsotaan muun muassa: ”Yhteiskunnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja tulevaisuuden rakentamiseksi perusopetuksen tehtävänä on siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle, kartuttaa tarvittavaa tietoa ja osaamista sekä lisätä tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista. Sen tehtävänä on myös kehittää kykyä arvioida asioita kriittisesti, luoda uutta kulttuuria sekä uudistaa ajatelu- ja toimintatapoja.”

Myös kaikki Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitut eri oppiaineet läpäisevät aihekokonaisuudet liittyivät varsin keskeisesti yhteiskunnalliseen kasvatukseen. Opetussuunnitelman perusteissa mainitut aihekokonaisuudet ovat ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä ja mediataito, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, turvallisuus ja liikenne sekä ihminen ja teknologia.

Peruskoulussa oppiaineista yhteiskuntaopin opetus kattaa laajimmin kaikki tämän tutkimuksen viitekehukseen sisältyvät aihealueet. Yhteiskuntaoppia opetetaan useimmissa peruskouluissa kuitenkin vasta yhdeksännellä luokalla, eivätkä tähän tutkimukseen osallistuneet kahdeksaluokkalaiset olleet vielä osallistuneet yhteiskuntaopin opetukseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan yhteiskunnallisia sisältöjä sisältyy kuitenkin lähes kaikkien peruskoulun oppiaineiden tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin. Kansainvälisen tutkimusasetelman takia oli kuitenkin välttämätöntä määritellä osa oppiaineista sellaisiksi, joiden opetukseen sisältyi erityisen paljon yhteiskunnallisia

Taulukko 2.1 Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestäminen eri maissa

● Kaikissa opintosuunnissa ja koulutyypeissä
○ Joissakin opintosuunnissa

Maa tai alue	Erillinen pakollinen oppiaine	Erillinen valinnainen oppiaine	Integroitu useampaan aineeseen	Läpäisevä aihekokonaisuus	Erikoistapahtumat	Kerhotoiminta ja projektit	Yleinen koulukokemus	Muu
Alankomaat			●			●		
Belgia (fl.)			●	●	●	●	●	
Bulgaria			●	●	●	●	●	
Chile			●	●	●	●	●	
Domikaaninen tv.	●		●	●	●	●	●	●
Englanti	●		●	●	●	●	●	
Espanja	●		●	●	●	●	●	
Guatemala			●	●	●	●	●	
Hongkong				●	●	●		
Indonesia	●							
Irlanti	●		●	●	●	●	●	●
Italia			●	●	●	●	●	●
Itävalta			●	●				
Kolumbia	○	○	●	●	○	○	●	
Korea	●		●	●	●	●	●	
Kreikka	○		●		●		●	
Kypros			●	●	●	●	●	
Latvia			●	●	●	●	●	
Liechtenstein			●		●	●	●	
Liettua	●		●	●	●	●	●	
Luxemburg								
Malta			●	○	●	●	●	
Meksiko	●		●	●	●	●	●	●
Norja			●		●		●	
Paraguay	●		●			●		
Puola	●				●	●		
Ruotsi			●	●				
Slovakia	●		○	○	○	○		
Slovenia	●		●		●		●	
Suomi			●	●		●	●	
Sveitsi	●		●	●			●	
Taiwan	●			●	●	●	●	
Tanska			●	●			●	
Thaimaa			●		●	●	●	
Tšekki	●		●	●				
Uusi-Seelanti			●	●	●	●	●	●
Venäjä	●			●	●	●	●	
Viro	●		●	●				

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

sisältöjä. Suomessa tällaisiksi yhteiskunnallisten sisältöjen opetukseen kiinteästi liittyviksi oppiaineiksi määriteltiin *historia, yhteiskuntaoppi, maantieto, uskonto, elämänskatsomustieto, kotitalous ja terveystieto*.

Opetuksen järjestäminen kouluissa

Tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreilta kysyttiin, millä tavoin kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli järjestetty heidän koulussaan. Suomen osalta vastaukset on esitetty kuviossa 2.1. Lähes kaikissa kouluissa yhteiskunnallisia sisältöjä opettavat historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämänskatsomustiedon, kotitalouden ja terveystiedon opettajat.

Yli puolessa kouluista yhteiskunnalliset sisällöt on integroitu kaikkiin koulun oppiaineisiin ja hieman pienemmässä osassa kouluista yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen katsotaan olevan tulosta koulukokemuksesta kokonaisuutena. 10 prosentissa kouluista oli tarjolla myös yhteiskunnallisten sisältöjen opetukseen liittyvää kerhotoimintaa tai varsinaisten oppituntien ulkopuolisia projekteja. Kaikissa tällaista toimintaa tarjoavissa kouluissa opetusta oli kuitenkin järjestetty myös kaikille oppilaille yhteisen opetuksen puitteissa.

Kaikkiin Suomen kouluihin suhteutettuina rehtoreiden vastaukset merkitsevät sitä, että historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämänskatsomustiedon, kotitalouden ja terveystiedon opet-

Yhteiskunnalliset sisällöt eri oppiaineissa

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan vastuulliseksi toimijaksi, joka osaa käsitellä oman ajan ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. [...] Opetuksen tehtävänä on antaa oppilaalle aineksia rakentaa identiteettiään, perehtyä ajan käsitteeseen ja ymmärtää ihmisen toimintaa sekä henkisen ja aineellisen työn arvoa.

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi toimijaksi. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 yhteiskuntaopin opetuksen tulee antaa perustiedot ja -taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan kasvua suvaitsevaiseksi ja demokraattiseksi kansalaiseksi ja antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta.

Maantiedon opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä sekä ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta paikallistasolta globaalille tasolle saakka. Opetuksen tulee ohjata oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maailmassa ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan.

Uskonnon opetuksen tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joista hän saa aineksia identiteetin ja maailmankatsomuksen rakentamiseen. Opetus antaa valmiuksia kohdata uskonnollinen ja eettinen ulottuvuus omassa ja yhteisön elämässä. Opetuksen tavoite on uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys.

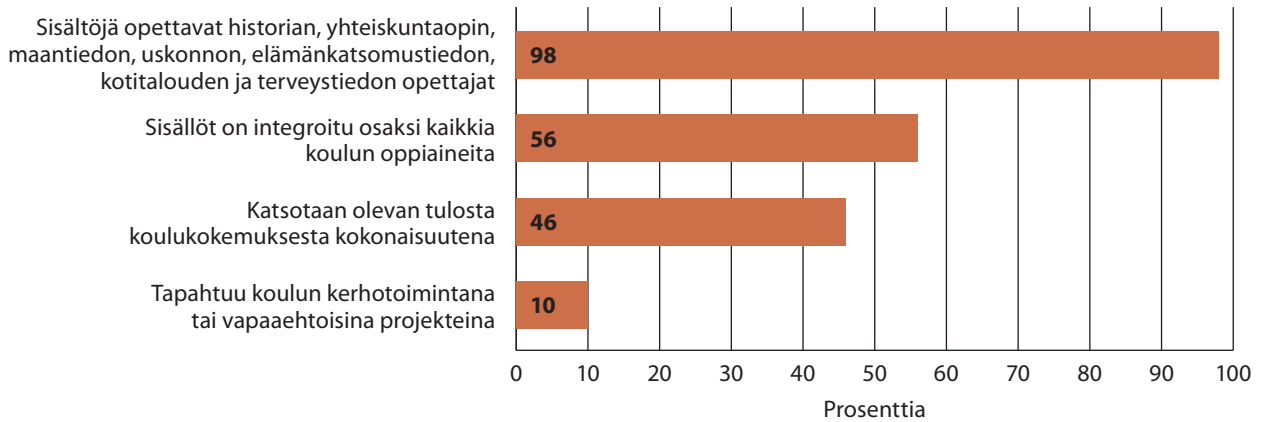
Elämänskatsomustiedon opetus tukee kasvua täysivaltaiseen demokraattiseen kansalaisuuteen, joka globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa edellyttää eettisen ajattelu- ja toimintakyvyn kehittämistä, niihin liittyviä laajalaisia tietoja ja taitoja sekä katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamista.

Kotitalouden opetuksen tarkoituksena on kehittää arjen hallinnan edellyttämiä käytännön työtaitoja, yhteistyövalmiuksia ja tiedonhankintaa sekä niiden soveltamista arkielämän tilanteissa. Tehtävänä on ohjata oppilasta ottamaan vastuuta terveydestään, ihmissuhteistaan ja taloudestaan sekä lähiympäristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta.

Terveystiedon opetuksen tarkoitus on edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden tiedollisia, sosiaalisia, tunteiden säätelyä ohjaavia, toiminnallisia ja eettisiä valmiuksia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

Kuvio 2.1 Millä tavoin kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty (rehtorien vastaukset)?

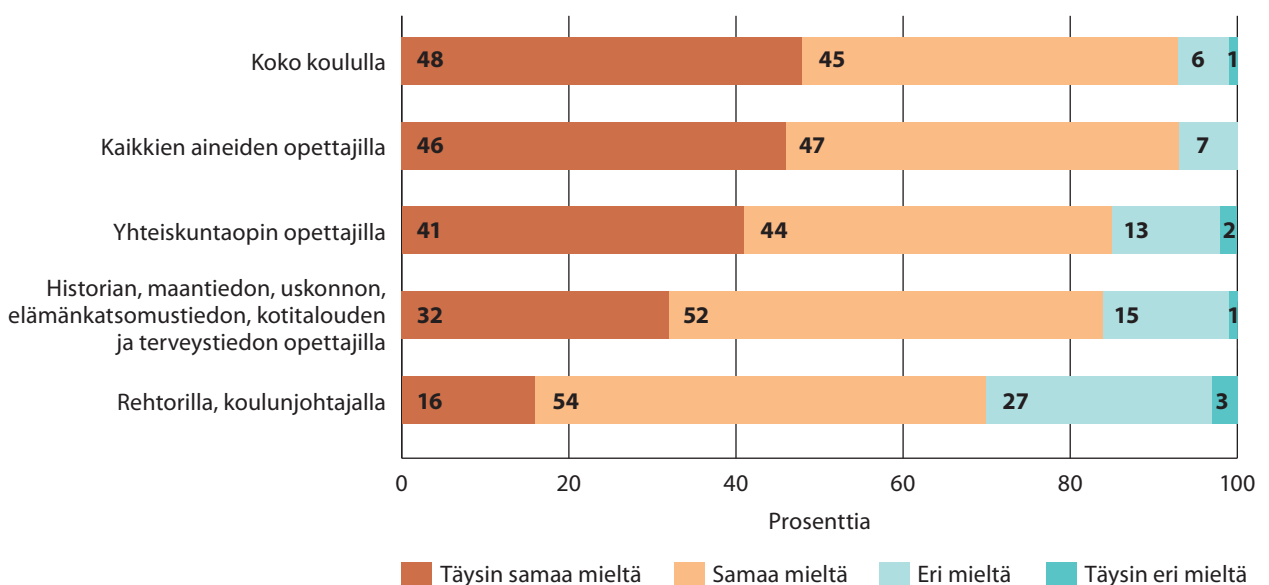
tajat opettavat yhteiskunnallisia sisältöjä lähes kaikille kahdeksaluokkalaistilille. Lisäksi kolme neljäsosaa kahdeksaluokkalaistilista käy koulua, joissa näiden sisältöjen opetus on integroitu kaikkiin koulun oppiaineisiin tai sen katsotaan olevan tulosta koulukokemuksesta kokonaisuutena.

Myös kyselyyn vastanneiden opettajien mielestä vastuu oppilaiden yhteiskunnallisesta kasvatuksesta kuuluu kaikille opettajille ja koko kouluyhteisölle. Kaikista opettajista 93 prosenttia oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämien ”Suurin vastuu

yhteiskunnallisesta kasvatuksesta tulisi olla kaikkien aineiden opettajilla” ja ”Suurin vastuu yhteiskunnallisesta kasvatuksesta tulisi olla koko koululla” kanssa (kuvio 2.2).

Yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteet kouluissa

Sekä rehtoreilta että opettajilta kysyttiin, mitkä olivat heidän mielestään yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmät tavoitteet heidän kouluissaan. Vas-

Kuvio 2.2 Opettajien näkemykset siitä, kenellä tulisi olla suurin vastuu yhteiskunnallisesta kasvatuksesta heidän kouluissaan

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

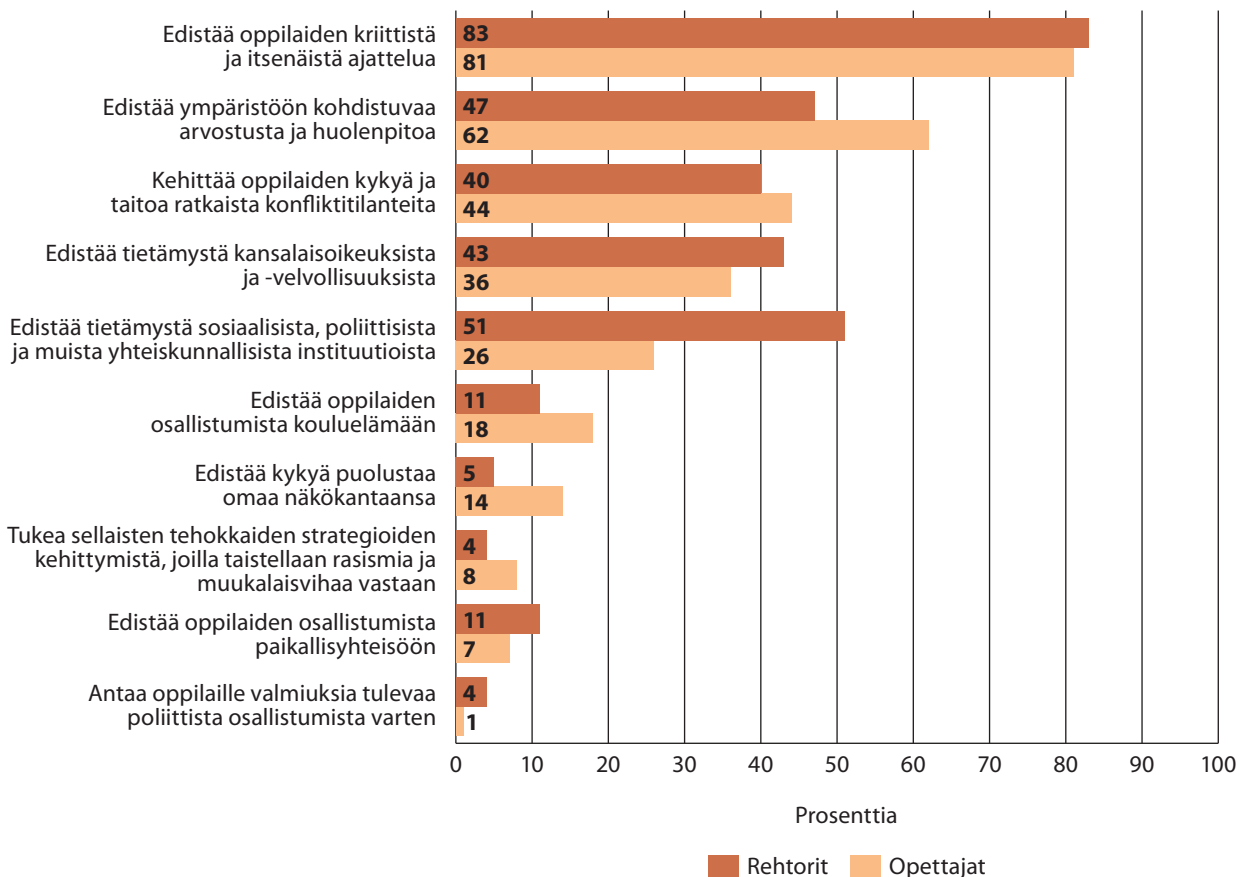
taajia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeimpänä pitämäänsä sisältöaluetta kymmenen vaihtoehdon joukosta. Rehtoreiden ja opettajien vastaukset on esitetty kuviossa 2.3.

Sekä rehtorit että opettajat pitivät yhteiskunnallisen kasvatuksen selkeästi tärkeimpänä tavoitteena oppilaiden kriittisen ja itsenäisen ajattelun edistämistä: yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta tämän oli maininnut 83 prosenttia rehtoreista ja 81 prosenttia opettajista.

Opettajat valitsivat toiseksi useimmin yhdeksi yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista ympäristöön kohdistuvan arvostuksen ja huolenpidon edistämisen, jonka mainitsi 62 prosenttia kyselyyn vastanneista opettajista. Rehtoreista tämän valitsi yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista 47 prosenttia ja se oli heidän kolmanneksi yleisin valintansa.

Opettajien kolmanneksi useimmin (ja rehtoreiden viidenneksi useimmin) valitsema koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkein tavoite oli oppilaiden konfliktinratkaisukykyjen kehittäminen, jonka oli valinnut yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta 44 prosenttia opettajista ja 40 prosenttia rehtoreista.

Rehtoreista 51 prosenttia mainitsi sosiaalisia, poliittisia ja muita yhteiskunnallisia instituutiota koskevan tietämyksen edistämisen yhdeksi koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista, mutta opettajista tämän mainitsi vain 26 prosenttia. Rehtorit pitivät opettajia useammin myös kansalaisoikeuksia ja -velvollisuuksia koskevan tietämyksen edistämistä yhtenä yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpänä tehtävänä: tämän oli valinnut yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta 43 prosenttia rehtoreista ja 36 prosenttia opettajista.

Kuvio 2.3 Rehtoreiden ja opettajien näkemykset yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista kouluissaan

Vain harvat rehtorit tai opettajat pitivät koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpinä tarkoituksina edistää oppilaiden osallistumista kouluelämään tai paikallisyhteisöön tai kykyä puolustaa omaa näkökantaansa. Myöskään rasismia tai muukalaisvihaa vastustavien tehokkaiden strategioiden kehittäminen ei useimpien opettajien ja rehtoreiden mukaan kuulunut koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen kolmen tärkeimmän tavoitteen joukkoon. Vain 1 prosentti opettajista ja 4 prosenttia rehtoreista katsoi, että valmiuksien antaminen oppilaiden tulevaa poliittista osallistumista varten kuului koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpien tavoitteiden joukkoon.

Yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteet eri maissa

Tutkimukseen osallistuneiden maiden välillä on nähtävissä selviä eroja siinä, mitä asioita opettajat ja rehtorit pitivät yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpinä tavoitteina. Vastaukset erosivat melkoisesti maittain, mutta kysymyslomakkeessa esitetyistä kymmenestä tavoitteesta viittä pidettiin useimmissa maissa selvästi muita tärkeämpinä.

Kansainvälisten vastausten keskiarvojen perusteella tärkeimpänä yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteena pidettiin kansalaisyhteisöä ja -velvollisuuksia koskevan tietämyksen edistämistä. Tätä tavoitetta piti tärkeänä keskimäärin 66 prosenttia rehtoreista ja 60 prosenttia opettajista (ilmoitetut luvut ovat eri maiden vastausten keskiarvoja). Suomalaiset opettajat ja rehtorit mainitsivat tämän yhdeksi kolmesta yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista selvästi harvemmin kuin kollegansa useimmissa muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa.

Toiseksi tärkeimpänä tavoitteena pidettiin oppilaiden itsenäisen ja kriittisen ajattelun edistämistä. Tämän tavoitteen mainitsi yhdeksi kolmesta yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä keskimäärin 55 prosenttia rehtoreista ja 50 prosenttia opettajista. Tätä tavoitetta korostettiin erityisesti Poh-

joismaissa (Suomi, Ruotsi ja Tanska), mutta lähes merkityksettömäksi tavoitteeksi se nähtiin Koreassa ja Indonesiassa.

Kolmanneksi tärkeimpänä yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteena rehtorit pitivät sosiaalisia, poliittisia ja muita yhteiskunnallisia instituutioita koskevan tiedon edistämistä, mutta opettajien tärkeyslistalla tämä tavoite oli vasta viidennellä tilalla. Rehtoreista tämän mainitsi yhdeksi kolmesta tavoitteesta keskimäärin 42 prosenttia ja opettajista keskimäärin 33 prosenttia. Pohjoismaissa tämä tavoite katsottiin tärkeäksi Tanskassa, Norjassa ja Suomessa, mutta ruotsalaiset rehtorit ja opettajat eivät pitäneet instituutioita koskevan tiedon lisäämistä lainkaan tärkeänä koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteena.

Opettajista keskimäärin 41 prosenttia ja rehtoreista keskimäärin 33 prosenttia piti yhtenä kolmesta yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä kehittää oppilaiden kykyä ja taitoa ratkaista konfliktitilanteita. Tämä tavoite korostui esimerkiksi useimmissa latinalaisen Amerikan maissa.

Opettajista keskimäärin 41 prosenttia ja rehtoreista keskimäärin 31 prosenttia katsoi myös ympäristöön kohdistuvan arvostuksen ja huolenpidon korostamisen yhdeksi kolmesta yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä. Tätä tavoitetta pidettiin erityisen tärkeänä Maltalla, Suomessa, Hongkongissa, Sloveniassa ja Liettuassa, joissa vähintään noin puolet sekä rehtoreista että opettajista piti tätä yhtenä yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä. Sen sijaan esimerkiksi Tanskassa vain 15 prosenttia rehtoreista ja 22 prosenttia opettajista luokitteli tämän yhdeksi yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä.

Keskimäärin 15–20 prosenttia opettajista ja rehtoreista piti yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpinä tavoitteina edistää oppilaiden kykyä puolustaa omaa näkökantaansa, edistää oppilaiden osallistumista kouluelämään tai paikallisyhteisöön. Kansainvälistä keskiarvoa selvästi enemmän oman näkökannan puolustamista korostettiin esimerkiksi monissa entisissä sosialistimaissa (Venäjä, Tšekki, Latvia, Slovenia ja Bulgaria). Kouluelämään osallistumisen edistämi-

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

nen koettiin erityisen tärkeäksi Liettuassa ja Puolassa ja paikallisyhteisöön osallistuminen Puolassa ja Irlannissa.⁵

Kaikkein harvimmin yhteiskunnallisen kasvatuksen keskeisiksi tehtäviksi rehtorit ja opettajat näkivät tukea sellaisten tehokkaiden strategioiden kehittämistä, joilla taistellaan rasismia ja muukalaisvihaa vastaan sekä antaa oppilaille valmiuksia tulevaa poliittista osallistumista varten. Näitä piti keskeisinä tavoitteina vain keskimäärin 7–12 prosenttia rehtoreista ja opettajista. Rasismien torjuntaa korostettiin kuitenkin selvästi kansainvälistä keskiarvoa useammin esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa, joissa kolmannes rehtoreista ja opettajista mainitsi tämän yhdeksi yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä.

Suomalaisopettajien tärkeimpinä pitämät aihealueet

Tutkimuksen kansainvälisessä osassa yhteiskunnallisten sisältöjen opettajia pyydettiin arvioimaan, kuinka varmoiksi he tunsivat itsensä opettaessaan viittatoista yhteiskunnallisen opetuksen eri aihealueita. Näiden tulosten suora vertaileminen kansainvälisesti ei ole hedelmällistä, sillä monissa vastaajamaissa kysymyksiin vastasivat vain aihealueeseen erikoistuneet opettajat. Kuitenkin Suomen kaltaisissa maissa, joissa yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on jakautunut moneen eri oppiaineeseen, vastaajakunta oli paljon heterogeenisempi. Suomessa yhteiskunnallisten sisältöjen opettajiksi laskettiin historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämäntutkimustiedon, terveystiedon ja kotitalouden opettajat, joten läheskään kaikki kysymyksessä mainitut aihealueet eivät kuuluneet useimpien opettajien oman oppiaineen piiriin.

Suomessa tutkimuksen kansallisessa osassa opettajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeinä he pitivät

näitä viittatoista aihepiiriä yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen kannalta. Tähän kansalliseen kysymykseen vastasivat kaikkien oppiaineiden opettajat.

Suomalaisopettajien mielestä yhteiskunnallisen opetuksen tärkeimpiä aihepiirejä olivat kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet, ympäristö sekä ihmisoikeudet. Käytännöllisesti katsoen kaikki opettajat pitivät näitä aiheita tärkeinä ja yli 70 prosenttia opettajista piti niitä erittäin tärkeinä (kuvio 2.4).

Yli 90 prosenttia opettajista piti myös sukupuolten tasa-arvoa, oikeuksia ja velvollisuuksia työelämässä, erilaisia kulttuureja ja etnisiä ryhmiä, vaaleja ja äänestämistä sekä mediaa ja viestintää tärkeinä yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen aihepiireinä. Erittäin tärkeinä näitä aihepiirejä piti 40–60 prosenttia opettajista. Yhteiskunnallisten sisältöjen opettajat pitivät kaikkia näitä aihepiirejä erittäin tärkeinä hie-man muita opettajia useammin.

Oikeusjärjestelmää sekä perustuslakia ja poliittisia järjestelmiä piti erittäin tärkeinä aihealueina vajaat 30 prosenttia ja erittäin tärkeinä tai tärkeinä lähes 90 prosenttia opettajista.

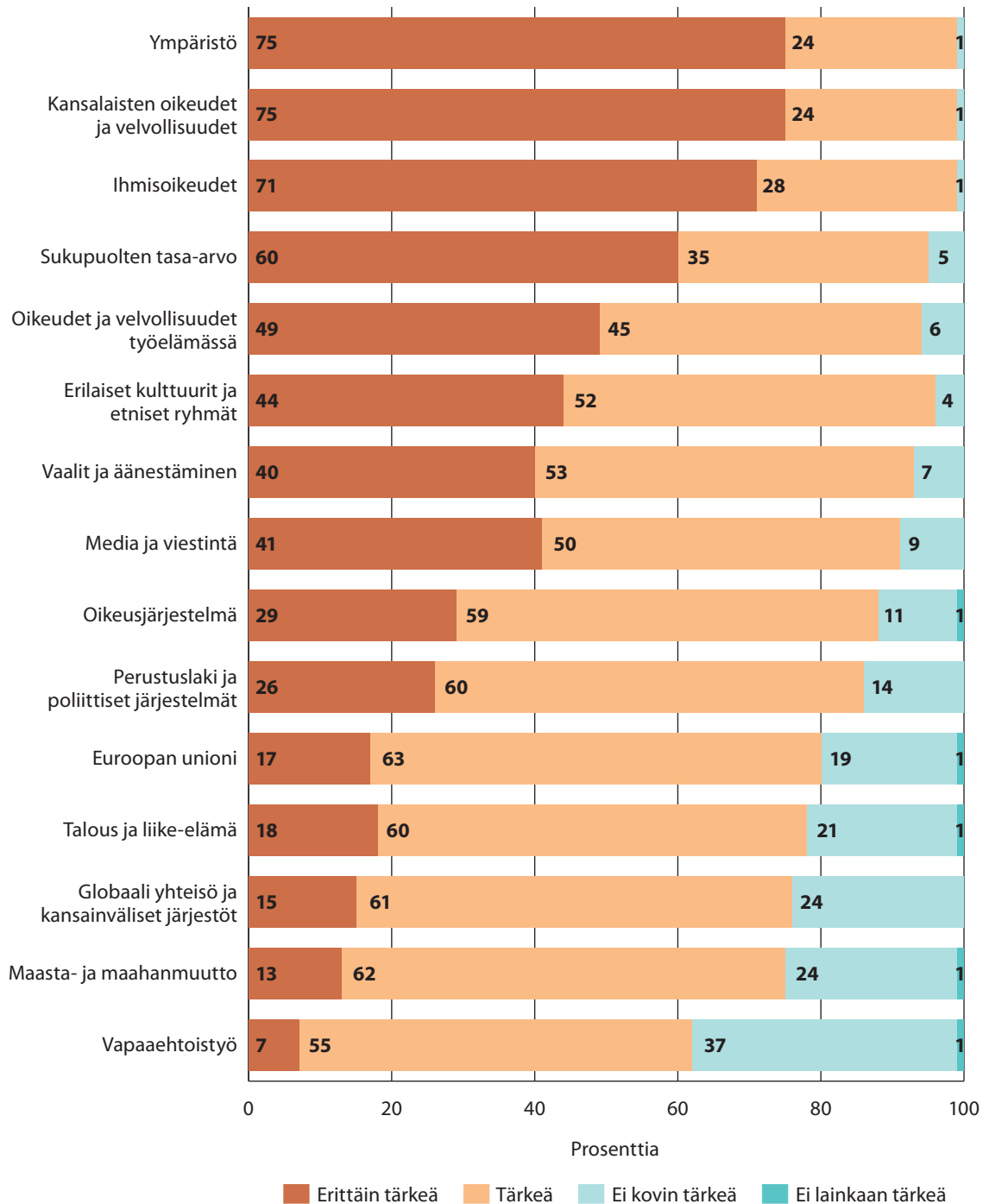
Yli kolme neljäsosaa opettajista katsoi myös Euroopan unionin, talouden ja liike-elämän, globaalin yhteisön ja kansainväliset järjestöt sekä maasta- ja maahanmuuton tärkeiksi aihepiireiksi, mutta erittäin tärkeinä näitä piti alle viidesosa opettajista. Suomalaisopettajien mielestä vähiten tärkeä aihepiiri yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen kannalta oli vapaaehtoistyö, jota piti tärkeänä vain 62 prosenttia opettajista.

Valtaosa suomalaisista yhteiskunnallisten sisältöjen opettajista koki itsensä vähintään melko varmoiksi opettaessaan opettajien tärkeimpinä pitämiä aihealueita. Opettajista 84–91 prosenttia koki itsensä varmoiksi opettaessaan kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia, sukupuolten tasa-arvoa, ympäristöä sekä ihmisoikeuksia. Myös media ja viestintä, oikeudet ja velvollisuudet työelämässä sekä erilaiset kulttuurit ja etniset ryhmät olivat aihepiirejä, joiden opettamisessa yli 70 prosenttia opettajista oli hyvin tai melko varmoja, ja vain hyvin harvat opettajat eivät olleet lainkaan varmoja.

⁵ Mainituissa maissa kyseiset tavoitteet oli maininnut yhdeksi yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä huomattava osa sekä rehtoreista että opettajista. Mukana ei ole sellaisia maita, joissa opettajien ja rehtoreiden mielipiteet erosivat huomattavasti toisistaan.

Muita kysymyksessä mainittuja aihepiirejä opettaessaan 50–60 prosenttia opettajista koki itsensä vähintään melko varmoiksi ja 7–13 prosenttia ei kokenut itseään lainkaan varmoiksi. Nämä aihepiirit

ovatkin sellaisia, että ne kuuluvat osaksi opetussuunnitelmaa vain osassa oppiaineita, joten on varsin ymmärrettävää, ettei opettaja koe itseään varmaksi itselleen vieraan opetussisällön opettamisessa.

Kuvio 2.4 Opettajien näkemykset eri aihepiirien tärkeydestä yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen kannalta

3

Miten nuorten yhteiskunnallista ja Eurooppa-tietämystä mitattiin?

Yhteiskunnallisen tietämyksen arviointi

ICCS-tutkimuksessa yhteiskunnallisella tietämyksellä tarkoitetaan yksilön kognitiivisten prosessien soveltamista yhteiskuntaa ja kansalaisuutta koskeviin sisältöihin. Tietämys on siten laaja käsite, johon sisältyvät sekä ymmärtäminen ja päättelyminen. Tällainen tietämys on yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen keskeinen tulos ja luo perustan tehokkaalle yhteiskunnalliselle osallistumiselle.

Tutkimuksen arviointikehikko sisälsi luvussa 2 kuvatut neljä sisältöaluetta ja kaksi kognitiivista ulottuvuutta. Arvioinnin mittavälineet laadittiin sisältämään tehtäviä kaikilta sisältöalueilta ja ilmentämään sisältöjen eritasoisia sovelluksia. ICCS-tutkimuksessa nuorten yhteiskunnallista tietämystä arvioitiin 80 tehtävän avulla, joista 74 oli monivalintatehtäviä ja loput 6 avoimia tehtäviä. Osa tehtävistä oli yhteisiä vuonna 1999 toteutetun CIVED-tutkimuksen kanssa. Tehtävien määrät eri sisältöalueilla ja kognitiivisilla tasoilla on kuvattu taulukossa 3.1.

Osallistujamaiden nuorten yhteiskunnallista tietämystä kuvaava kansainvälisesti vertailukelpoinen pistemääräasteikko muodostettiin siten, että asteikon keskiarvo on 500 ja keskihajonta on 100. Koetehtävien vaikeustasojen analysoinnin perusteella oppilaiden suorituksille määriteltiin lisäksi kolme suoritustasoa, joiden pistemäärärajat olivat 395, 479 ja 563 pistettä. Suoritustasolla 1 oppilaiden pistemäärät olivat välillä 395–478, suoritustasolla 2 välillä 479–562 ja suoritustasolla 3 vähintään 563 pistettä. Mikäli oppilaan pistemäärä oli vähemmän kuin 395 pistettä, hän sijoittui yhteiskunnallisilta tiedoiltaan ja taidoiltaan suoritustason 1 alapuolelle. Tulosten kansallisia jatkoanalyyssejä varten muodostettiin lisäksi toinen pistemääräasteikko, jonka keskiarvo on 150 ja keskihajonta 10 kunkin osallistujamaan sisällä.

Suoritustasojen sisältökuvaukset on esitetty taulukossa 3.2. Tasokuvaukset ovat synteesi kullakin tasolla esiintyvistä yleisistä yhteiskunnallisen tietämyksen osatekijöistä ja tyypillisistä tavoista, joilla näitä sisältöjä käytetään. Samalla tasot antavat viitetietoa

Taulukko 3.1 Tehtävien määrät eri sisältöalueilla ja kognitiivisilla tasoilla ICCS-tutkimuksessa

Kognitiivinen taso	Sisältöalue				
	Kansalais-yhteiskunta	Yhteiskunnan perustasot	Kansalais-toiminta	Kansalais-identiteetti	Yhteensä
Tietäminen	15	3	1	0	19
Analysointi ja päättely	17	22	17	5	61
Yhteensä	32	25	18	5	80

Taulukko 3.2 Suoritustasot sisältökuvauksineen (Schulz ym. 2010⁶)

Taso 3: vähintään 563 pistettä

Tasolla 3 oppilaat osaavat yhdistää yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän prosessit ja vaikutukset sekä niitä säätelevät lainsäädännölliset ja institutionaaliset mekanismit. He muodostavat tarkkoja hypoteeseja institutionaalisten linjausten ja kansalaistoiminnan hyödyistä, vaikuttimista ja todennäköisistä tuloksista. He yhdistävät, perustelevat ja arvioivat annettuja näkökantoja, linjauksia tai lakeja niitä tukevien periaatteiden pohjalta. Oppilaat osoittavat tuntevansa laajat kansainväliset taloudelliset voimat sekä aktiivisen osallistumisen strategisen luonteen.

Tasolla 3 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Tunnistaa eettisen kuluttamisen ohjelman todennäköiset strategiset tavoitteet.
- Esittää mekanismeja, joilla avoin julkinen keskustelu ja kommunikointi voivat hyödyttää yhteiskuntaa.
- Esittää hyötyjä, jotka liittyvät laajaan tiedolliseen kulttuurienväliseen ymmärrykseen yhteiskunnassa.
- Perustella oikeuslaitoksen ja parlamentin välisen vallanjaon.
- Yhdistää hallinnon tasapuolisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteen lakeihin, jotka koskevat puolueille tehtävien taloudellisten lahjoitusten julkistamista.
- Arvioida linjauksia tasa-arvon ja inklusiivisuuden suhteen.
- Tunnistaa vapaan markkinatalouden ja monikansallisten yhtiöiden omistajuuden pääpiirteet.

Taso 2: 479–562 pistettä

Tasolla 2 oppilaat osoittavat tuntevansa edustuksellisen demokratian laajan käsitteen poliittisena järjestelmänä. He tunnistavat tapoja, joilla instituutioita ja lakeja voidaan käyttää suojelemaan ja edistämään yhteiskunnan arvoja ja periaatteita. He tunnistavat kansalaisten mahdollisuudet äänestäjinä edustuksellisessa demokratiassa ja yleistävät periaatteita ja arvoja yksittäisistä esimerkkitapauksista, jotka koskevat periaatelinjauksia ja lakeja mukaan lukien ihmisoikeudet. Oppilaat osoittavat ymmärtävänsä vaikutusvallan, joka aktiivisella kansalaistoiminnalla voi olla paikallisyhteisöä laajemminkin. He yleistävät yksittäisen aktiivisen kansalaisen roolin laajempiin kansalaisyhteiskuntiin ja maailmaan.

Tasolla 2 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Yhdistää laillisen viranomaisen riippumattomuuden siihen, että julkinen luottamus viranomaispäätöksiin säilyy.
- Yleistää paikalliskontekstin perusteella globalisaation taloudelliset riskit kehitysmaille.
- Päättellä, että asioista perillä olevat kansalaiset pystyvät paremmin päättämään, ketä vaaleissa äänestävät.
- Yhdistää äänestysvelvollisuuden demokratian edustuksellisuuteen.
- Kuvata lainsäädäntöelimen/parlamentin pääroolin.
- Määritellä perustuslain pääroolin.
- Yhdistää vastuun ympäristönsuojelusta yksilöihin.

Taso 1: 395–478 pistettä

Tasolla 1 oppilaat osoittavat tuntevansa tasa-arvon, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja vapauden demokratian periaatteina. He liittävät nämä laajat periaatteet arkisiin esimerkkeihin tilanteista, joissa on kyse niiden suojelemisesta tai haastamisesta. Oppilaat osoittavat tuntevansa myös peruskäsitteitä, jotka liittyvät yksilöön aktiivisena kansalaisena: he tunnistavat, että yksilöiden on välttämätöntä noudattaa lakia ja yhdistävät yksittäiset toimintalinjat todennäköisiin tuloksiin sekä liittävät henkilökohtaiset ominaisuudet yksilön kykyyn saada aikaan yhteiskunnallisia muutoksia.

Tasolla 1 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Yhdistää lehdistön vapauden tiedotusvälineiden suurelle yleisölle välittämään informaation oikeellisuuteen.
- Perustella äänestämisen vapaaehtoisuuden poliittisen ilmaisuvapauden kontekstissa.
- Järkeillä, että demokraattisten johtajien tulisi olla tietoisia niiden ihmisten tarpeista, jotka ovat heidän toimivaltansa piirissä.
- Ilmaista, että YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus on tarkoitettu sovellettavaksi kaikkiin ihmisiin.
- Tehdä yleistyksiä Internetin merkityksestä kansalaisten osallistumista palvelevana viestintävälineenä.
- Tunnistaa yhteiskunnalliset vaikuttimet eettisen kuluttamisen taustalla.

⁶ Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. 2010. Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study. Amsterdam: IEA.

siitä, missä määrin oppilaat ymmärtävät yhteiskunnallisten järjestelmien välisiä yhteyksiä, samoin kuin oppilaiden mieltämästä yhteiskunnallisen osallistumisen vaikutuksesta heidän yhteisöihinsä. Pääpiirteissään asteikko kuvastaa kehitystä konkreettisten, tuttujen ja mekanististen yhteiskunnallisen tietämyksen osatekijöiden käsittelystä edelleen laajempiin poliittisiin ja institutionaalisiin prosesseihin, jotka ilmentävät kansalaisyhteiskuntaamme.

Suoritusasteikko on hierarkkinen siten, että yhteiskunnallinen tietämys kasvaa ja syvenee siirtyessä ylemmille tasoille, mutta myös kehityksellinen siinä mielessä, että oletettavasti jokainen oppilas hallitsee myös mittaustulostaan alempaan tasoon kuuluvat sisällöt. Vaikka asteikko ei kuvaakaan sisältöjen välttämätöntä oppimisjärjestystä, sen olettamuksena on, että oppimisen voi tyypillisesti katsoa etenevän asteikon esittämässä järjestyksessä.

Seuraavassa esitellään viisi esimerkkitehtävää. Niiden kautta lukija saa hyvän käsityksen siitä, millaisia tehtäviä kahdeksaluokkaisille tutkimuksessa esitettiin, sillä tehtävät edustavat yhteiskunnallisen tietämyksen eri suoritusasteiden osaamista.

Taulukossa 3.3 esitellään esimerkkitehtävä 1 sekä oppilaiden prosenttiosuudet suoritusasteiden mukaan osallistujamaisissa. Tehtävässä oppilaita pyydettiin esittämään kaksi eri hyötyä, jotka yhteiskunnalle koituu julkisesta keskustelusta. Oppilaille oli tehtävässä annettu määritelmä julkiselle keskustelulle. Yksi avoimen tehtävän eduista on se, että oppilaille annetaan mahdollisuus esitellä monitahoisiin yhteiskunnallisiin käsitteisiin liittyviä tietojaan ja käsityksiään. Tehtävälle oli ennakkoon määritelty viisi erilaista pistettä antavaa vastauskategoriaa. Saadaksen täydet pisteet (2 pistettä) oppilaan tuli mainita hyötynäkökohta kahdesta eri kategoriasta, mikä oli erittäin vaativa tasolle 3 sijoittuva suoritus. Yhden näkökohdan esittäminen oli puolestaan tasolle 2 sijoittuva (1 pisteen) suoritus.

Suomalaisista kahdeksaluokkaisista 13 prosenttia sai tästä tehtävästä täydet pisteet, kun kansainvälinen keskiarvo oli 20 prosenttia. Maakohtaisesti

suoritukset vaihtelivat 6 prosentista (Liechtenstein) 42 prosenttiin (Korea). Vastaavasti 60 prosenttia suomalaisnuorista ylsi vähintään 1 pisteeseen kansainvälisen keskiarvon ollessa 67 prosenttia. Tällöin maakohtaiset lukemat vaihtelivat välillä 42–86 prosenttia.

Esimerkkitehtävät 2 ja 3 muodostavat tehtäväkokonaisuuden, jolla on yhteinen konteksti. Molemmat tehtävät ratkaisuprosentteineen on esitetty taulukossa 3.4. Tehtävän 2 kuvauksessa oppilaille esiteltiin kenkien ostotilanteen avulla esimerkki eettisen kuluttamisen ideasta. Tehtävässä oli annettu neljä vastausvaihtoehtoa, joista oikea vaihtoehto on merkitty tähdellä (*). Esimerkkitehtävä kuului kansalaisyhteiskunnan sisältöalueelle ja sen osaaminen ilmensi suoritusasteen 1 osaamista.

Suomalaisoppilaat osasivat tämän tehtävän erinomaisesti ratkaisuprosenttina ollessa osallistujamaiden korkein eli 92. Myös muissa pohjoismaissa tehtävä osattiin lähes yhtä hyvin kuin Suomessa. Tehtävän kansainvälinen ratkaisuprosentti oli 73.

Tehtävä 3 oli tehtävän 2 tapaan monivalintatehtävä ja siinä oppilaiden tuli arvioida erilaisia toimintatapoja, joilla voi saada ihmiset huomioimaan eettisyyttä kuluttamisessa. Tehtävä oli kahdeksaluokkaisille erittäin helppo ja sijoittui yhteiskunnallisen tietämyksen alimmalle suoritusasteelle (alle tason 1).

Keskimäärin 88 prosenttia osallistujamaiden oppilaita osasi tehtävän ja tehtävä olikin kaikkein helpoin ICCS-tutkimuksen tehtävistä. Maakohtaiset ratkaisuprosentit vaihtelivat Dominikaanisen tasavallan 64 prosentista Suomen 97 prosenttiin.

Taulukossa 3.5 on esitetty esimerkkitehtävä 4 ja osallistujamaiden keskimääräiset ratkaisuprosentit tehtävässä. Tehtävä sijoittui kansalaisyhteiskunnan sisältöalueelle ja siinä oppilailta kysyttiin, mikä annetuista neljästä vaihtoehdosta on ammattiliittojen päätarkoitus. Sama tehtävä oli esitetty oppilaille myös vuoden 1999 CIVED-tutkimuksessa.

Vaativuudeltaan tehtävä kuului yhteiskunnallisen tietämyksen suoritusasteelle 2 ja suomalaisnuorista 72 prosenttia osasi tehtävän. Kahdeksaluokkaisemme osaaminen oli nyt aivan samantasoista kuin

Taulukko 3.3 Esimerkkitehtävä 1 ja eritasoisten vastausten prosenttiosuudet**Esimerkkitehtävä 1**

Julkisella keskustelulla tarkoitetaan ihmisten välistä avointa mielipiteiden vaihtoa. Julkista keskustelua voidaan käydä lehtien palstoilla, televisiossa, radiossa, internet-foorumeissa tai julkisissa kokouksissa. Julkisessa keskustelussa voidaan käsitellä paikallisia, alueellisia, kansallisia tai kansainvälisiä kysymyksiä.

Millä tavoin julkinen keskustelu voi hyödyttää yhteiskuntaa?

Mainitse **kaksi erilaista** tapaa.

1. _____

2. _____

KOODAUSOHJE**Koodi 2: Yhteiskunnallisen tietämyksen taso 3**

Viittaa kahteen eri hyötykategoriaan viidestä alla mainitusta.

- parempi tieto tai ymmärrys jonkin aiheen tai tilanteen asiasisällöstä
- tarjoaa ratkaisuja ongelmiin TAI foorumin, jolta ratkaisuja voi tulla
- yhteiskunnallisen yhteisymmärryksen lisääntyminen, erilaisuuden hyväksyminen tai turhautumisen väheneminen
- lisää ihmisten uskoa tai motivaatiota osallistua yhteiskuntansa asioihin
- edustaa/toteuttaa ihmisten ilmaisuvapauden periaatetta

Koodi 1: Yhteiskunnallisen tietämyksen taso 2

Viitattu vain yhteen edellä mainituista viidestä hyötykategoriasta (myös kun mainittu eri seikat, mutta samasta kategoriasta).

Maa tai alue	Väh. 1 piste %	2 pistettä %
Belgia (fl.)	63	19
Bulgaria	72	24
Chile	70	21
Englanti	59	15
Espanja	68	15
Guatemala	65	15
Irlanti	79	28
Italia	75	23
Itävalta	58	20
Kolumbia	58	16
Korea	86	42
Kreikka	54	15
Kypros	58	10
Liechtenstein	42	6
Liettua	67	17
Malta	59	20
Meksiko	66	23
Norja	71	18
Paraguay	48	7
Puola	83	32
Ruotsi	73	22
Slovakia	83	34
Slovenia	69	18
Suomi	60	13
Sveitsi	54	9
Taiwan	76	27
Tanska	83	38
Thaimaa	57	11
Tšekki	73	19
Uusi-Seelanti	69	25
Venäjä	79	25
Kv. keskiarvo	67	20
Otanta puutteellinen:		
Hongkong	69	14
Alankomaat	37	4

Miten nuorten yhteiskunnallista ja Eurooppa-tietämystä mitattiin?

Taulukko 3.4 Esimerkkitehtävät 2 ja 3 ratkaisuprosentteineen

Esimerkkitehtävä 2

Mikko osti itselleen uudet kengät. Myöhemmin hän sai tietää, että yhtiö, joka kengät oli valmistanut, käyttää tehtaassaan lapsityövoimaa ja maksaa näille hyvin pientä palkkaa. Mikko sanoo, ettei hän enää pane noita kenkiä jalkaansa.

Miksi Mikko kieltäytyy pitämästä uusia kenkiään?

- Hän arvelee, että lasten tekemät kengät eivät kestä kovin pitkään.
- Hän ei halua tukea kengät valmistanutta yhtiötä. (*)
- Hän ei halua tukea lapsia, jotka valmistivat kengät.
- Häntä suututtaa, että hän maksoi kengistä enemmän kuin mikä niiden arvo on.

(Yhteiskunnallisen tietämyksen taso 1)

Esimerkkitehtävä 3

Mikko haluaa muiden ihmisten kieltäytyvän ostamasta kyseisiä kenkiä.

Kuinka hän voi **parhaiten** yrittää vaikuttaa asiaan?

- ostamalla itse kaikki kengät, jotta kukaan muu ei voi ostaa niitä
- palauttamalla kengät kauppaan ja pyytämällä rahansa takaisin
- tukkimalla kaupan sisäänkäynnin, niin että ihmiset eivät pääse sinne
- kertomalla muille siitä, miten kyseiset kengät valmistetaan (*)

(Yhteiskunnallisen tietämyksen taso alle 1)

Maa tai alue	Oikeita vastauksia (%)	
	E2	E3
Belgia (fl.)	81	95
Bulgaria	73	83
Chile	75	88
Dominikaaninen tv.	45	64
Englanti	82	93
Espanja	82	88
Guatemala	57	87
Indonesia	38	81
Irlanti	85	94
Italia	85	94
Itävalta	79	88
Kolumbia	74	83
Korea	77	97
Kreikka	73	84
Kypros	52	75
Latvia	74	87
Liechtenstein	83	90
Liettua	74	94
Luxemburg	74	87
Malta	72	82
Meksiko	61	79
Norja	84	90
Paraguay	56	81
Puola	76	93
Ruotsi	86	94
Slovakia	61	94
Slovenia	75	90
Suomi	92	97
Sveitsi	85	94
Taiwan	67	89
Tanska	91	95
Thaimaa	57	83
Tšekki	67	93
Uusi-Seelanti	82	90
Venäjä	75	90
Viro	72	91
Kv. keskiarvo	73	88
Otanta puutteellinen:		
Hongkong	73	90
Alankomaat	72	90

Taulukko 3.5 Esimerkkitehtävä 4 ratkaisuprosentteineen**Esimerkkitehtävä 4**

Mikä on ammattiliittojen päätarkoitus? Niiden päätarkoitus on...

- parantaa valmistettavien tuotteiden laatua.
- nostaa tehtaiden tuotannon määrää.
- parantaa työntekijöiden olosuhteita ja palkkoja. (*)
- luoda tasapuolisempi verojärjestelmä.

(Yhteiskunnallisen tietämyksen taso 2)

Maa tai alue	Oikeita vastauksia (%)
	E4
Belgia (fl.)	64
Bulgaria	60
Chile	61
Dominikaaninen tv.	45
Englanti	53
Espanja	67
Guatemala	50
Indonesia	26
Irlanti	55
Italia	80
Itävalta	50
Kolumbia	65
Korea	77
Kreikka	68
Kypros	56
Latvia	50
Liechtenstein	36
Liettua	49
Luxemburg	45
Malta	65
Meksiko	64
Norja	52
Paraguay	56
Puola	77
Ruotsi	57
Slovakia	46
Slovenia	69
Suomi	72
Sveitsi	50
Taiwan	56
Tanska	72
Thaimaa	61
Tšekki	52
Uusi-Seelanti	50
Venäjä	50
Viro	56
Kv. keskiarvo	57
Otanta puutteellinen:	
Hongkong	53
Alankomaat	55

edellisessä tutkimuksessa 11 vuotta aikaisemmin, jolloin 71 prosenttia oppilaista osasi tehtävän. Kansainvälisesti keskimäärin 57 prosenttia oppilaista onnistui tehtävässä ratkaisuprosentin vaihdelta 26 prosentista (Indonesia) 80 prosenttiin (Italia).

Esimerkkitehtävä 5 maakohtaisine ratkaisuprosentteineen on esitetty taulukossa 3.6. Tehtävässä oppilaiden tuli tunnistaa, millaisia organisaatioita on useimpien suurten monikansallisten yhtiöiden omistajina ja johdossa. Tämäkin tehtävä sijoittui kansalaisyhteiskunnan alueelle ja oppilaille tehtävä oli erittäin vaativa (suoritustaso 3).

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista hieman vajaa puolet (47 prosenttia) tunnisti oikean vastauksen. Silti nuoremmat osasivat tehtävän kansainvälistä keskitasoa paremmin osallistujamaiden keskiarvon ollessa 42 prosenttia. Kansainvälisesti suoritukset vaihtelivat flaaminkielisen Belgian 23 prosentista Tanskan 69 prosenttiin. Tässä tehtävässä suomalaisnuorten osaaminen oli hieman heikentynyt vuoden

1999 tilanteeseen verrattuna, sillä tuolloin 52 prosenttia kahdeksaluokkalaisista osasi tehtävän.

Kuviossa 3.1 on kaikki esitellyt esimerkkitehtävät asetettu tutkimuksen kansainväliselle pistemääräasteikolle. Asteikolle on merkitty yhteiskunnallisen tietämyksen eri suoritustasot ja jokaisen esimerkin osalta on ilmoitettu sen osaamista edellyttävä pistemäärä.

Yhteenvetokuvio kertoo yhtäältä arviointitehtävien monipuolisuudesta ja siitä, että tehtävillä katettiin yhteiskunnallisen tietämyksen koko skaala varsin onnistuneesti. Toisaalta kuvio havainnollistaa sitä, että kaikki analysointia ja päättelyä arvioivat tehtävät eivät välttämättä ole oppilaille vaativampia kuin tietämistä arvioivat tehtävät. Myös tehtävässä käsiteltävän sisällön tuttuus/vieraus on yhtä merkityksellinen tekijä oppilaan suoriutumisen kannalta. Esimerkiksi monikansallisia yhtiöitä käsittelevä (tietämisen tason) tehtävä 7 oli nuorille erittäin paljon vaikeampi kuin eettistä kuluttamista koskevat (analysoinnin ja päättelyn tason) tehtävät 2 ja 3.

Taulukko 3.6 Esimerkkitehtävä 5 ratkaisuprosentteineen**Esimerkkitehtävä 5**

Useimpien suurten monikansallisten yritysten omistajina ja johdossa ovat...

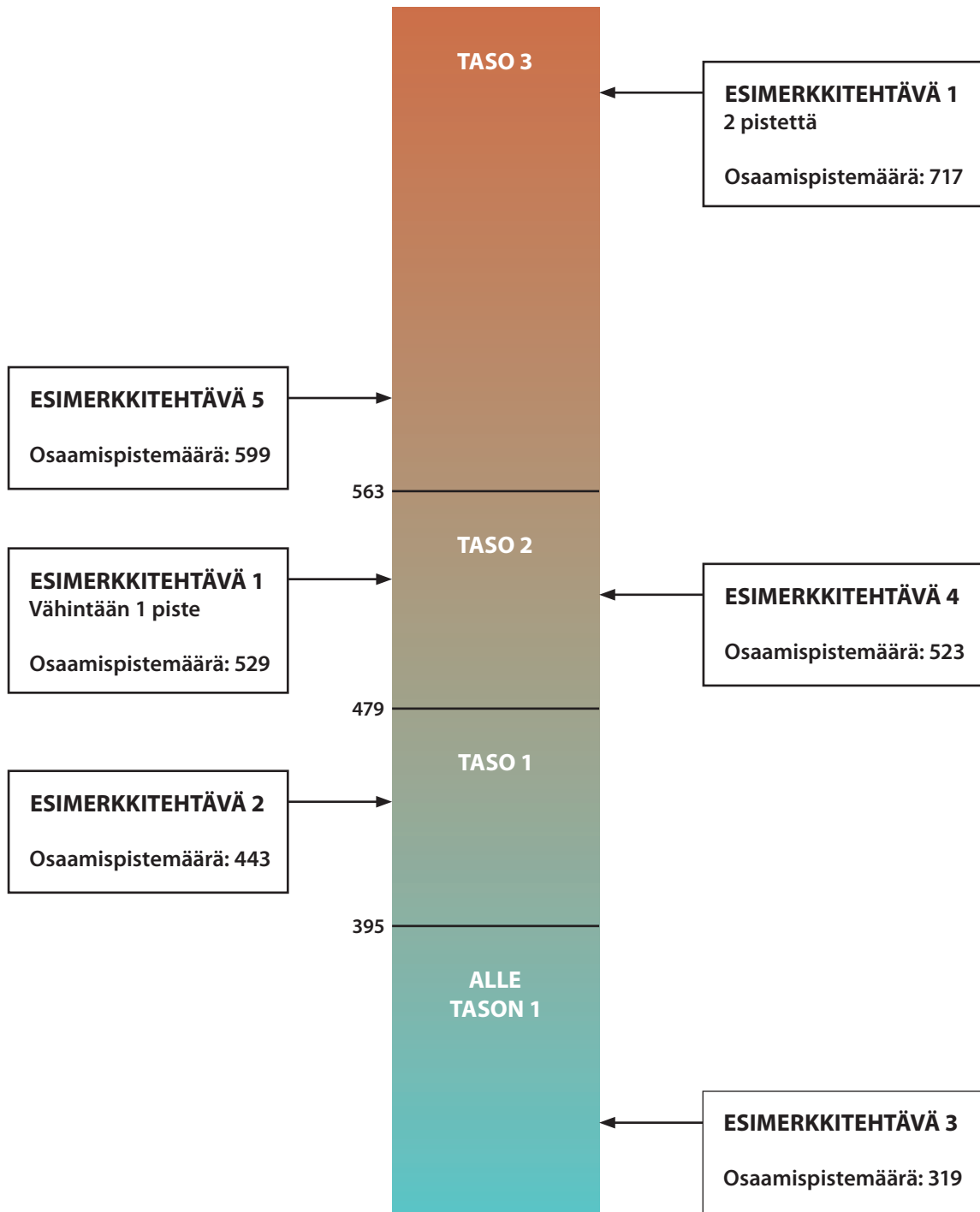
- teollisuusmaista peräisin olevat yhtiöt. (*)
- kehitysmaista peräisin olevat yhtiöt.
- Yhdistyneet kansakunnat (YK).
- Maailmanpankki.

(Yhteiskunnallisen tietämyksen taso 3)

Maa tai alue	Oikeita vastauksia (%)
	E5
Belgia (fl.)	23
Bulgaria	40
Chile	51
Dominikaaninen tv.	37
Englanti	44
Espanja	44
Guatemala	48
Indonesia	33
Irlanti	58
Italia	52
Itävalta	36
Kolumbia	46
Korea	54
Kreikka	38
Kypros	38
Latvia	35
Liechtenstein	43
Liettua	55
Luxemburg	28
Malta	54
Meksiko	47
Norja	25
Paraguay	36
Puola	36
Ruotsi	46
Slovakia	42
Slovenia	52
Suomi	47
Sveitsi	41
Taiwan	51
Tanska	69
Thaimaa	30
Tšekki	26
Uusi-Seelanti	46
Venäjä	38
Viro	28
Kv. keskiarvo	42
Otanta puutteellinen:	
Hongkong	50
Alankomaat	36

Miten nuorten yhteiskunnallista ja Eurooppa-tietämystä mitattiin?

Kuvio 3.1 Esimerkkitehtävien sijoittuminen ICCS-tutkimuksen kansainväliselle pistemääräasteikolle (keskiarvo 500 ja keskihajonta 100)

Eurooppa-tietämyksen arviointi

ICCS-tutkimukseen sisältyvän Eurooppa-arvioinnin tavoitteena oli selvittää sellaisia yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen eurooppalaisia erityispiirteitä, jotka myös luontevasti kuuluivat koko tutkimuksen arviointikehykseen. Tällaisten erityispiirteiden analysointia pidettiin olennaisen tärkeänä sen vuoksi, että viimeisen 10 vuoden aikana yhteiskunnallisen opetuksen alue on kokenut dramaattisen muutoksen erityisesti Euroopassa.

Liikkeelle panevia voimia tälle muutokselle ovat olleet muun muassa a) kansalaisuutta ja kansalaisidentiteettiä koskevien käsitteiden muuttuminen, esimerkiksi "Euroopan kansalainen" ja "eurooppalaisuus", b) ihmisten vapaa liikkuminen ja sen vaikutus kulttuurien välisiin suhteisiin ja yhteisöjen yhteenkuuluvuuteen sekä c) Euroopan aseman vahvistuminen poliittisena ja taloudellisena blokkina, esimerkiksi ylikansallisten eurooppalaisten organisaatioiden – kuten Euroopan unioni – kasvaminen.

Edellä kuvatut muutokset ovat tuoneet mukanaan uudenlaisia yhteiskunnallisia haasteita useimmissa Euroopan maissa. Tästä johtuen on sekä kansallisella että laajemmin eurooppalaisella tasolla pidetty välttämättömänä selvittää nykyistä nuorten Eurooppa-tietämyksen ja -asenteiden tilaa ja tasoa. Eurooppa-arvioinnin toteuttaminen on ollut tähän oivallinen tilaisuus.

Eurooppa-arviointiin osallistuneet 24 maata päättivät yhdessä, että arviointimittariin sisällytetään kaksi erillistä osaa: lyhyt Eurooppa-tietämyksen koe ja laajempi nuorten asenteita ja käsityksiä luotaava Eurooppa-kysely. Osallistujamaat päättivät lisäksi, että Eurooppa-tietämyksen kokeessa mitataan oppilaiden tietämystä ja ymmärtämistä Euroopan unionista (EU) sekä sen politiikasta, instituutioista ja toimintalinjauksista.

Eurooppa-tietämyksen koe käsitti yhteensä 12 tehtävää, jotka jakautuivat kolmeen ryhmään seuraavasti:

- *Euroopan unioni ja sen instituutiot* (8 tehtävää)
- *Euroopan unioni – lakeja ja toimintalinjauksia* (2 tehtävää)
- *Valuuttayksikkö (raha) euro* (2 tehtävää)

Luvussa 5 kuvataan, miten hyvin Suomen ja muiden osanottajamaiden nuoret tunsivat Euroopan unionia ja sen toimintaa. Myös kaikki koetehtävät esitellään samalla.

Nuorten Eurooppa-asenteita analysoidaan ja kuvataan yksityiskohtaisemmin julkaisun luvussa 10.

4

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

Maakohtaiset tulokset

Maakohtaisten keskiarvotulosten perusteella suomalais-ten kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisen tietämyksen pistemäärät olivat tutkimuksen korkeimmat yhdessä tanskalaisnuorten kanssa (kuvio 4.1). Suomen (576), Tanskan (576), Korean (565) ja Taiwanin (559) nuorten tulokset muodostivat neljän kärkimaan ryhmän. Pohjoismaista myös Ruotsin ja Norjan tulokset olivat selvästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolella. Tutkimukseen osallistuneista 38 maasta 23 ylsi kansainvälisen suorituskaskeiarvon (500) yläpuolelle ja 15 jäi sen alapuolelle maakeskiarvojen vaihdellella 380 pisteestä 576 pisteeseen. Esimerkiksi kaikkien Latinalaisen Amerikan maiden (6 kpl) suoritukset jäivät kansainvälisen keskiarvon alapuolelle.

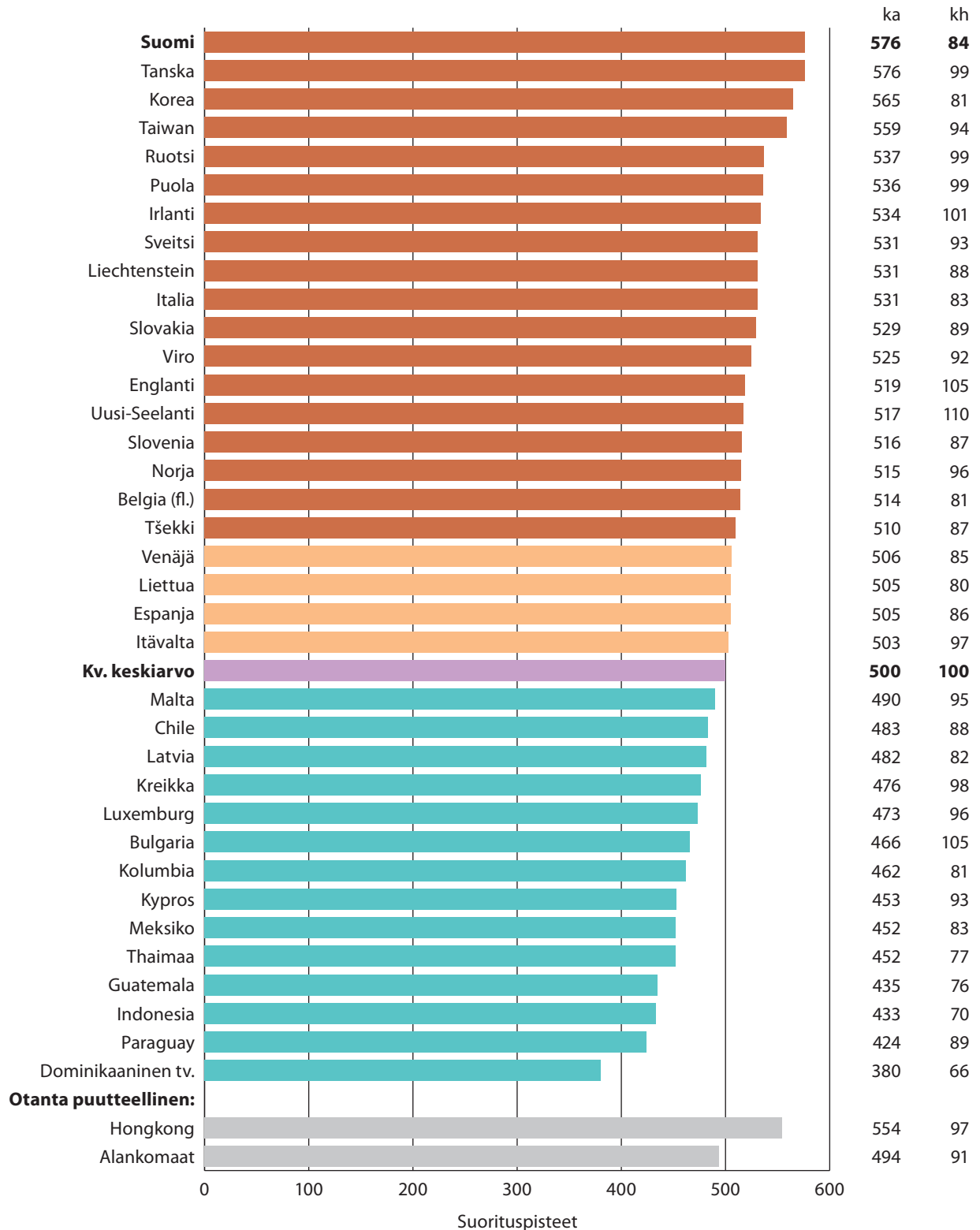
Myös vuoden 1999 CIVED-tutkimuksessa Suomi sijoittui 28 maan vertailussa neljän kärkimaan – Puola, Suomi, Kypros, Kreikka – joukkoon. Molemmissa tutkimuksissa kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi paremmin suoriutuneita maita olivat Suomen lisäksi Puola, Italia, Slovakia, Norja ja Tsekki. Tuolloin Tanskan nuorten suoritukset olivat osallistujamaiden keskitasoa ja Ruotsissa hieman sen alle.

Suomalaisnuorten tuloksissa näkyy myös osaamisen tasaisuus. Osaamisen vaihtelua kuvaava keskihajonta oli Suomessa pienimpiä (84) kansainvälisen keskiarvon yläpuolella olevien maiden joukossa. Liettuassa, Belgiassa (Fl), Koreassa ja Liechtensteinissa keskihajonta oli hieman pienempi kuin meillä. Kaikkein pienimpiä keskihajonnat olivat heikosti menestyneissä maissa Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Guatemalassa ja Thaimaassa.

Oppilaiden sijoittuminen yhteiskunnallisen tietämyksen eri suoritustasolle osallistujamaissa on kuvattu kuviossa 4.2. Kuvioon maat on merkitty alenevaan järjestykseen suoritustasolle 3 yltäneiden oppilaiden prosenttiosuuden mukaan. On selvää, että maiden järjestys on lähes sama kuin kuviossa 4.1, jossa järjestys määräytyi maiden keskiarvojen perusteella. Pienet eroavuudet järjestyksessä johtuvat keskiarvoltaan samankaltaisten maiden oppilaskakaumien eroista.

Suomessa tasolle 3 yltäneiden oppilaiden osuus oli osallistujamaiden korkein eli 58 prosenttia. Myös Tanskassa, Koreassa ja Taiwanissa yli puolet oppilaista sijoittui tälle suoritustasolle kansainvälisen keskiarvon ollessa 28 prosenttia. Kaikkiaan 14 maassa oppilaiden osuus oli suurin tasolla 3. Sitä vastoin 6 heikoimmin

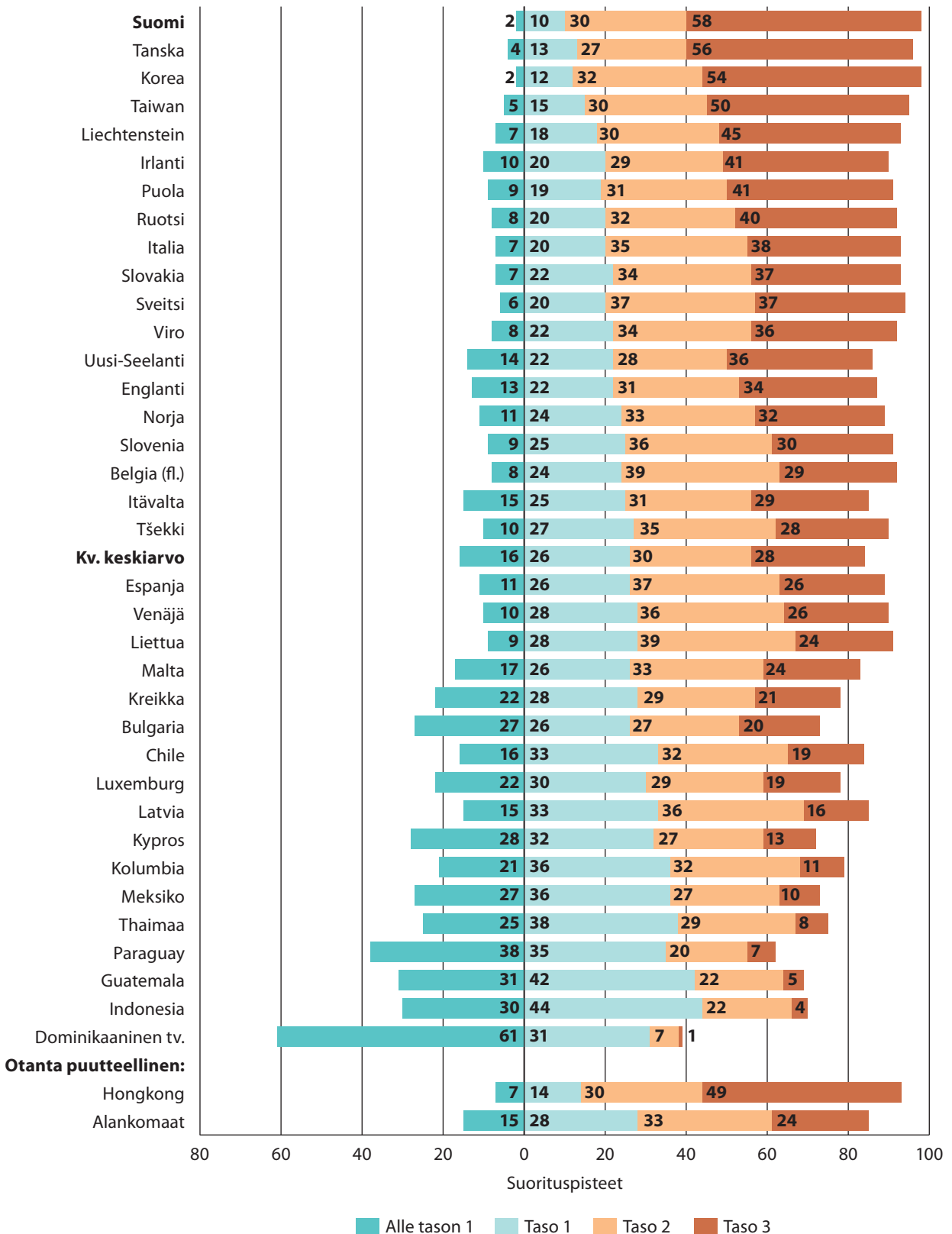
Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

■ Maan keskiarvo on kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi korkeampi
 ■ Maan keskiarvo on kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi alempi

Kuvio 4.1 Yhteiskunnallisen tietämyksen maakohtaiset pistekeskiarvot

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

Kuvio 4.2 Oppilaiden prosentiosuudet suoritustasoittain ja maittain

suoritutuneessa maassa tasolle 3 sijoittuneiden oppilaiden osuus jäi alle 10 prosenttiin.

Suoritusasolle 2 sijoittuneiden oppilaiden osuus Suomessa oli kansainvälistä keskitasoa (30 %). Tällä tasolla maakohtaisten prosentiosuuksien vaihtelu oli vähäisintä osuuksien vaihdella Dominikaanista tasavaltaa lukuun ottamatta 20 prosentista 39 prosenttiin. Yhteensä 23 maassa yli 60 prosenttia oppilaista sijoittui tasoille 2 ja 3 ja neljässä kärkimaassa prosenttiluku oli yli 80.

Suomessa tasolle 1 (10 %) tai sen alle (2 %) sijoittuneiden oppilaiden osuudet olivat kaikkein pienimmät. Myös neljän parhaiten suoritutuneen maan joukossa enintään viidesosa oppilaista sijoittui tasolle 1 tai sen alapuolelle. Sen sijaan kymmenessä maassa yli puolet oppilaista jäi suoritusasolle 1 tai sen alapuolelle ja tutkimuksen neljässä heikoimmin suoritutuneessa maassa näiden oppilaiden osuus oli yli 70 prosenttia. Kahdessa maassa peräti suurin osuus oppilaista jäi tason 1 alapuolelle.

Kaiken kaikkiaan tulokset kertovat erittäin suurista eroista nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä sekä osallistujamaiden välillä että niiden sisällä.

Kuviossa 4.3 on esitetty tyttöjen ja poikien maakohtaiset yhteiskunnallisen tietämyksen keskiarvot. Tulokset paljastavat, että tyttöjen keskiarvot olivat korkeammat kuin pojilla kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa ja siten myös kansainvälisesti. Kansainvälinen keskiarvo oli tytöillä 511 ja pojilla 489 pistettä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Suomessa tyttöjen (590) ja poikien (562) keskiarvojen ero (28 pistettä) oli kansainvälistä keskimääräistä eroa (22 pistettä) suurempi ja myös tilastollisesti merkitsevä. Muissa Pohjoismaissa ero oli Suomea pienempi: Tanskassa 8 pistettä, Ruotsissa 21 pistettä ja Norjassa 23 pistettä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä kaikkiaan 31 maassa. Kaikkein suurin tyttöjen ja poikien keskiarvojen ero oli Thaimaassa 48 pistettä eli noin puoli keskihajontaa.

Kuvion 4.3 tuloksista ei kuitenkaan voida päätellä, että erojen suuruudella olisi systemaattista yhteyttä osallistujamaiden maantieteelliseen sijaintiin tai keskimääräiseen suoritusasoon.

Maa tai alue	Tytöt	Piste-ero	Pojat
Guatemala	435	■	434
Kolumbia	463	■	461
Belgia (fl.)	517	■	511
Sveitsi	535	■	528
Tanska	581	■	573
Luxemburg	479	■	469
Liechtenstein	539	■	526
Chile	490	■	476
Itävalta	513	■	496
Slovakia	537	■	520
Tšekki	520	■	502
Italia	540	■	522
Indonesia	442	■	423
Espanja	514	■	496
Englanti	529	■	509
Venäjä	517	■	496
Ruotsi	549	■	527
Irlanti	545	■	523
Kv. keskiarvo	511	■	489
Korea	577	■	555
Norja	527	■	504
Meksiko	463	■	439
Dominikaaninen tv.	392	■	367
Bulgaria	479	■	454
Taiwan	573	■	546
Suomi	590	■	562
Paraguay	438	■	408
Slovenia	531	■	501
Latvia	497	■	466
Uusi-Seelanti	532	■	501
Kreikka	492	■	460
Puola	553	■	520
Viro	542	■	509
Malta	507	■	473
Liettua	523	■	488
Kypros	475	■	435
Thaimaa	474	■	426
Otanta puutteellinen:			
Hongkong	564	■	543
Alankomaat	497	■	490

■ Sukupuoliero tilastollisesti merkitsevä
 ■ Sukupuoliero ei tilastollisesti merkitsevä

Kuvio 4.3 Sukupuolierot yhteiskunnallisessa tietämyksessä

Yhteiskunnallisen tietämyksen maakohtaiset muutokset 10 vuoden aikana

Edellinen yhteiskunnallista osaamista ja osallistumista arvioinut kansainvälinen tutkimus CIVED toteutettiin vuonna 1999, mikä antaa mahdollisuuden tulosten vertailuun. Tietyllä aikavälillä tapahtuneiden muutosten vertailu edellyttää kuitenkin välttämättä sitä, että vertailun kohteena olevat maajoukko, oppilasjoukko ja sisältöalue ovat samoja.

Näihin molempiin tutkimuksiin osallistui 15 seläistä maata, joissa käytettiin keskenään vertailukelpoisia oppilasjoukkoja. Englanti ja Ruotsi toteuttivat tutkimusten tiedonkeruun eri ajankohtina, minkä vuoksi oppilasjoukot eivät olleet vertailukelpoisia.

Edellä on jo mainittu, että osa ICCS-tutkimuksen tehtävistä oli yhteisiä CIVED-tutkimuksen kanssa.

Näitä tehtäviä oli kaikkiaan 15 ja ne sisältyivät CIVED-tutkimuksen yhteen osa-alueeseen, joka käsitteli kansalaisen yhteiskunnallista roolia (*civic content knowledge*). Molemmissa tutkimuksissa näistä tehtävistä käytettiin täsmälleen samoja käännöksiä.

Suoritusten vertailussa käytetään pistemääräasteikkoa, jonka keskiarvo on 100 ja keskihajonta 20. Kuviossa 4.4 on esitetty nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä (yhdeällä osa-alueella) tapahtuneet muutokset 15 maassa vuosien 1999 ja 2009 välisenä aikana.

Suomalaisten kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallista tietämystä kuvaava pistemäärä oli vuonna 2009 yhden pisteen korkeampi kuin vuonna 1999 eli oppilaiden suoritustaso oli säilynyt hyvin samanlaisena. Tosin on huomattava, että Suomi oli niiden kolmen maan joukossa, joissa kohentumista ylipäättään oli tapahtunut. Suoritustason nousu oli tilastollisesti mer-

Maa tai alue	Suorituspisteet			Oppilaiden ikä tutkimushetkellä	
	2009	Pistemäärän muutos	1999	2009	1999
Slovenia	104		102	14,7	14,8
Suomi	109		108	14,7	14,8
Viro	95		94	15,0	14,7
Chile	89		89	14,2	14,3
Liittua	94		94	14,7	14,8
Italia	100		101	13,8	13,9
Latvia	91		92	14,8	14,5
Sveitsi (saksank.)	94		95	14,8	15,0
Kv. keskiarvo	96		100	14,6	14,6
Kolumbia	85		89	14,4	14,6
Norja	97		103	14,7	14,8
Kreikka	102		109	14,7	14,7
Puola	103		112	14,9	15,0
Slovakia	97		107	14,4	14,3
Tšekki	93		103	14,4	14,4
Bulgaria	88		99	14,7	14,9
Tutkimusajankohdat erilaiset:					
Englanti	90		96	14,0	14,7
Ruotsi	98		97	14,8	14,3

 Maan keskiarvo vuonna 2009 on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin vuonna 1999

 Maan keskiarvo vuonna 2009 on tilastollisesti merkitsevästi alempi kuin vuonna 1999

Kuvio 4.4 Muutokset nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä aikavälillä 1999–2009

kitsevä vain yhdessä maassa eli Sloveniassa, missä vertailukeskiarvo oli kohonnut 3 pistettä.

Vertailujen 15 maan joukossa keskimääräinen suoritustason heikentyminen oli 4 pistettä. Yhdessätoista maassa vertailukeskiarvot olivat laskusuunnassa ja alenema oli tilastollisesti merkitsevä kahdeksassa maassa. Näiden maiden joukossa oli mm. Norja. Suurin pudotus eli 11 pistettä tapahtui Bulgariassa.

Kuvion 4.4 tulosten mukaan oppilaiden keskimääräinen ikä 15 vertailumaassa oli molemmissa tutkimuksissa 14,6 vuotta ja yksittäisten maiden kohdalla ilmeni vain pientä vaihtelua iän suhteen. Seuraavissa julkaisuissa tullaan oppilaiden iän ja suoritustason välisiä yhteyksiä analysoimaan myös tämän pitkäikäisvertailun osalta.

Miten kotitausta näkyy nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä?

Monet tutkimustulokset osoittavat, että kodin taustatekijöillä on tärkeä merkitys nuorten asennoitumiselle ja suuntautumiselle yhteiskunnallista osallistumista kohtaan. Kodin vahvemman sosioekonomisen taustan katsotaan yhtäältä tarjoavan virikkeisemmän ympäristön nuorten kasvulle sekä toisaalta parantavan nuorten osaamista ja heidän tulevaisuuden näkymiään. Näiden taas katsotaan lisäävän nuoren yhteiskunnallista ja poliittista aktiivisuutta.

Tässä julkaisussa kotitaustan merkitystä nuorten yhteiskunnalliseen tietämykseen tarkastellaan vertaamalla suomalaisia tuloksia Suomen kannalta kiinnostavien maiden (esim. Pohjoismaat) vastaaviin tuloksiin ja myös kansainväliseen tasoon. Nuorten kotitaustaa kuvaavia muuttujia on kaksi eli *vanhempien ammatillinen asema* ja *vanhempien yhteiskunnallinen ja poliittinen kiinnostus*. Näiden muuttujien yhteyksiä nuorten yhteiskunnalliseen tietämykseen (vrt. luku 3) analysoidaan seuraavassa yksitellen ja analyysit on tehty jokaiselle osallistujamaalle erikseen.

Todettakoon, että kansainvälisessä raportissa on käytetty kolmantena taustamuuttujana kodin maahanmuuttajataustaa. Kuitenkin Suomen aineistossa maahanmuuttajaoppilaiden kokonaismäärä oli niin

pieni (alle 70), ettei suorituspistemäärien laskeminen ko. oppilasryhmille ollut mahdollista. Tästä johtuen maahanmuuttajataustan tarkastelu ei tässä yhteydessä ole mielekästä.

Vanhempien ammatillisella asemalla on merkitystä

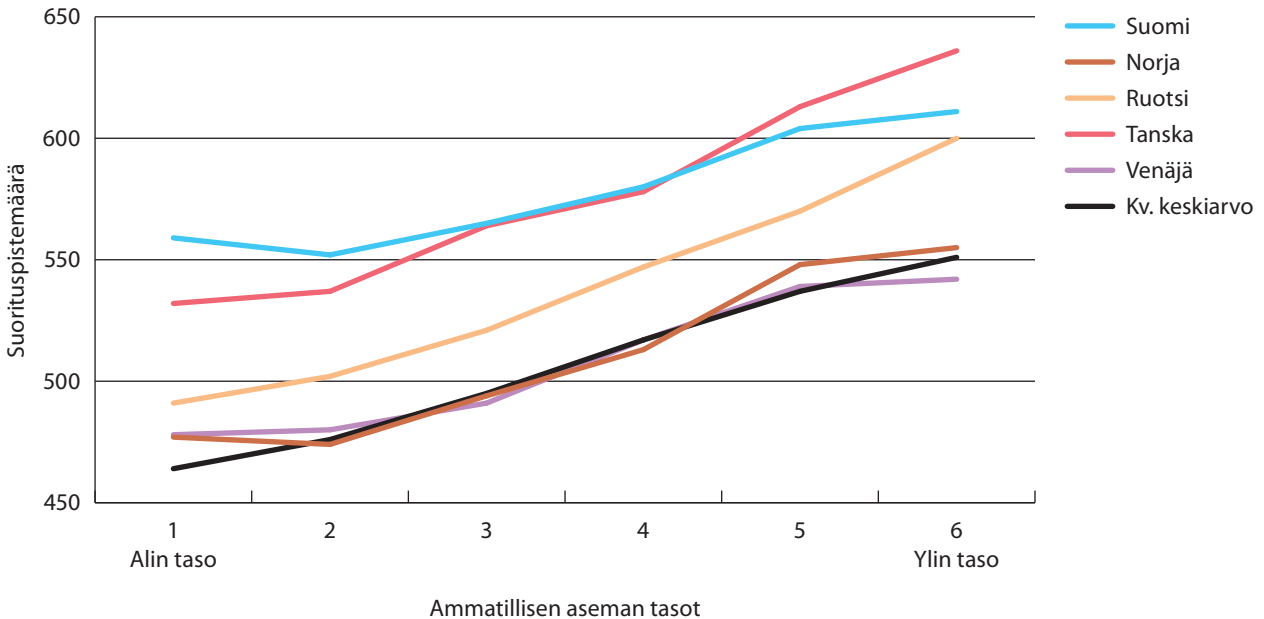
Vanhempien ammatillinen asema on yksi tärkeä kodin sosioekonomista taustaa kuvaava tekijä. ICCS-tutkimuksessa kahdeksaluokkalaisten vanhempien ammatit on kansainvälistä ISCO 88-luokitusta soveltaen muunnettu pistemääräksi ja analyyseissa vanhempien korkeinta pistemäärää käytetään ammatillista asemaa kuvaavana muuttujana. Analyyseja varten pistemäärä on luokiteltu 6 tasolle siten, että taso 1 vastaa alhaisinta ja taso 6 korkeinta ammatillista asemaa.

Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja vanhempien ammatillisen aseman välistä yhteyttä kuvaavat tulokset on esitetty Pohjoismaiden ja Venäjän osalta kuviossa 4.5.

Tulokset osoittavat, että nuorten yhteiskunnallisen tietämys on useimmissa maissa voimakkaasti yhteydessä vanhempien ammatilliseen taustaan (Schulz ym. 2010⁷). *Suomessa oppilaiden suorituspistemäärien ero alimman ja ylimmän ammatillisen tason välillä oli pienimpiä (52 pistettä), kun se osallistujamaiden joukossa oli keskimäärin 87 pistettä (lähes yhden keskihajonnan verran)*. Ero vaihteli myös huomattavasti maiden välillä. Tulos on yhteneväinen niiden aiempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan kodin sosioekonomisen taustan yhteys oppilaiden oppimistuloksiin on Suomessa vähäisempi kuin useimmissa Euroopan maissa.

Kuvion 4.5 perusteella kaikissa pohjoismaissa samoin kuin Venäjällä oppilaiden tietämyksen ja vanhempien ammattiaseman välinen yhteys oli samankaltainen. Ruotsissa yhteys oli miltei suoravi-

⁷ Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. 2010. Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study. Amsterdam: IEA.

Kuvio 4.5 Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja vanhempien ammatillisen aseman välinen yhteys muutamissa vertailumaissa

vainen, kun taas muissa maissa – myös Suomessa – osaamiseroa kahden alimman ja kahden ylimmän ammattitason oppilaiden välillä ei juurikaan ollut. Bulgariassa, Englannissa ja Liechtensteinissa nuorten tietämyksen ja vanhempien ammatillisen taustan välinen yhteys oli kaikkein voimakkain.

Vanhempien yhteiskunnallinen kiinnostus näkyy oppilaiden tietämyksessä

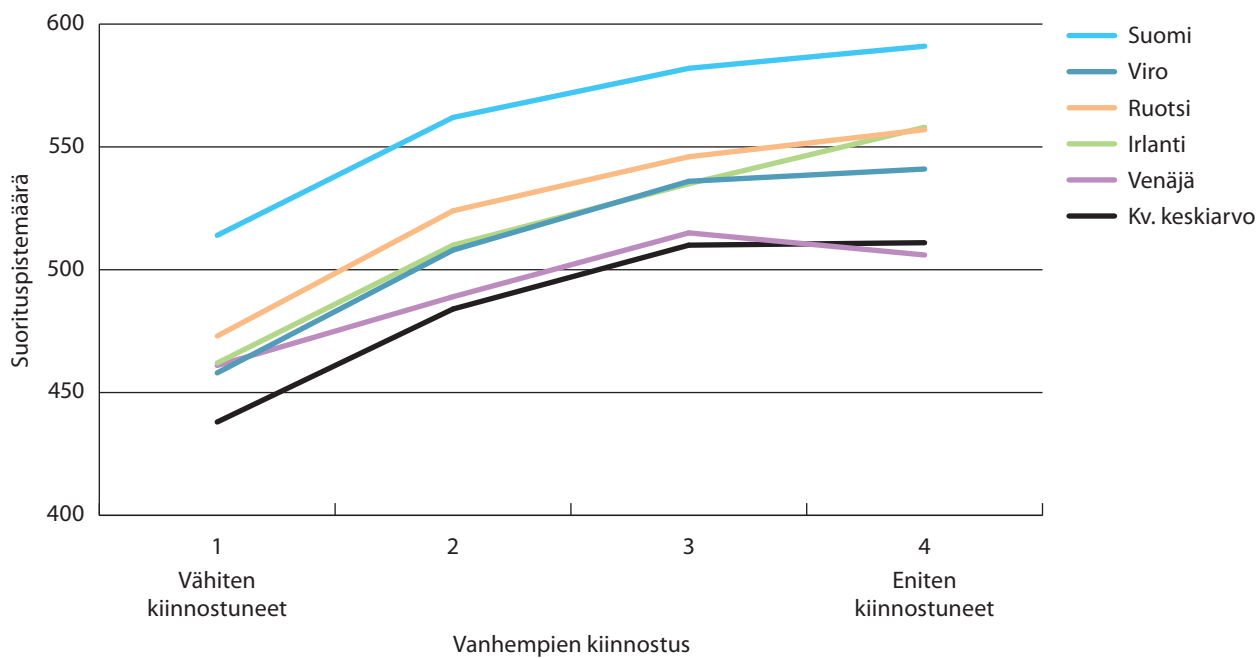
Aiemman tutkimustiedon perusteella sellaisilla nuorilla, jotka keskustelevat vanhempiensa kanssa yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä, on vahvempi tietämys näistä asioista.

ICCS-tutkimuksessa kahdeksasluokkalaisilta kysyttiin, missä määrin heidän vanhempansa ovat kiinnostuneita yhteiskunnallista ja poliittisista asioista. Kysymyksessä käytetty asteikko oli: ei lainkaan kiinnostunut, ei kovin kiinnostunut, melko kiinnostunut ja hyvin kiinnostunut. On tärkeää huomata, että tarkastelun kohteena on oppilaiden yhteiskunnallisen tietämyksen yhteys heidän omaan käsitykseensä vanhempien kiinnostuksesta. Kuviossa 4.6 on esitetty eri

tavoin kiinnostuneiden vanhempien prosenttiosuudet sekä kiinnostuksen määrää vastaavat oppilaiden suorituspistemäärien keskiarvot Suomessa, Virossa, Ruotsissa, Irlannissa ja Venäjällä.

Tulosten valossa yhteys oppilaiden yhteiskunnallisen tietämyksen ja heidän vanhempiensa yhteiskunnallisen kiinnostuksen välillä oli hyvin samanlainen Suomessa ja vertailumaissa. Oppilaat suoriutuivat sitä paremmin, mitä kiinnostuneempia vanhemmat olivat poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista. Yhteys ei ollut kuitenkaan suoraviivainen.

Oppilaiden suorituspistemäärät paranivat aina siirryttäessä kiinnostustasolta seuraavalle (lähtien ”ei lainkaan kiinnostunut” -tasolta), mutta pistemäärän kasvu tasolta toiselle ei ollut ollenkaan tasainen. Suomessa alimman ja toiseksi alimman kiinnostustason oppilaspistemäärien keskiarvojen erotus oli 48 pistettä, keskimmaisten tasojen välillä 20 pistettä sekä kahden ylimmän tason välillä vain 9 pistettä. Kansainvälisesti vastaavat lukemat olivat 41 pistettä, 26 pistettä ja 1 piste. Venäjällä kahden ylimmän kiinnostustason välillä tapahtui jopa suoritusasteen heikkenemistä.

Kuvio 4.6 Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja heidän vanhempiansa yhteiskunnallisen kiinnostuksen välinen yhteys muutamissa vertailumaissa

5

Euroopan nuorten EU-tietämys vaihtelee

ICCS-tutkimukseen sisältyneessä Eurooppa-arvioinnissa 24 eurooppalaisen maan oppilaille esitettiin lyhyt Euroopan unionia koskeva koe. Tässä luvussa kuvataan, miten hyvin osallistujamaiden kahdeksaluokkalaiset oppilaat tiesivät ja tunsivat Euroopan unionia sekä sen instituutioita ja toimintalinjauksia. Tulokset esitellään tehtävittäin, jotka on jaettu kolmeen sisältökokonaisuuteen: *Euroopan unioni ja sen instituutiot*, *Euroopan unioni – lakeja ja toimintalinjauksia* ja *Valuuttayksikkö (raha) euro*. Jokaisen tehtävän oikea vastaus on merkitty tähdellä (*).

Euroopan unioni ja sen instituutiot

Tämän osuuden kahdeksan tehtävää käsittelivät Euroopan unioniin liittyvää faktatietoutta. Ensimmäisessä tehtävässä (T1) oli kolme väittämää ja oppilaan

tuli merkitä, pitivätkö ne paikkansa. Tuloksia tulkitessa on pidettävä mielessä, että tällaisessa oikein/väärin-tehtävässä on vastaajalla kunkin väittämän kohdalla 50 prosentin mahdollisuus arvata oikein.

Suomalaisnuorista lähes kaikki (99,6 %) tiesivät, että Suomi on EU:n jäsen. Myös miltei kaikki 24 Euroopan maan oppilaat (maiden keskiarvo 97 %) tiesivät, kuuluiko heidän maansa Euroopan unioniin. Poikkeuksina olivat Liechtenstein ja Sveitsi, eli testiin osallistuneista ainoat EU:n ulkopuoliset maat. Näissä kahdessa maassa oikein vastanneiden osuudet olivat muita maita pienemmät (75 % ja 80 %).

EU:n perustan kahdeksaluokkalaiset tunsivat jonkin verran huonommin: eurooppalaisittain keskimäärin 85 prosenttia vastasi oikein, että EU on valtioiden välinen taloudellinen ja poliittinen yhteistyöelin. Suomalaisoppilaista hieman useampi eli 89

T1 *Ovatko seuraavat väittämät oikein vai väärin?*

a)	Suomi on Euroopan unionin jäsen.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐
b)	Euroopan unioni on valtioiden välinen taloudellinen ja poliittinen yhteistyöelin.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐
c)	Kansalaiset saavat uusia poliittisia oikeuksia, kun heidän maansa liittyy Euroopan unioniin.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐

prosenttia tiesi asian oikein. Eri maissa oikein vastanneiden osuudet vaihtelivat Itävallan, Kyproksen, Kreikan ja Luxemburgin noin 72 prosentista Tanskan 93 prosenttiin.

Tehtävän c-kohta oli useissa maissa oppilaille hyvin vaativa, niin myös Suomessa. Oppilaistamme vain 59 prosenttia tiesi, että maan liittyminen Euroopan unioniin tuo sen kansalaisille uusia poliittisia oikeuksia. Suomen tulos oli myös eurooppalaista keskiarvoa (65 %) heikompi eri maiden ratkaisuprosenttien vaihdellessa välillä 49–85. Korkein oikein vastanneiden osuus oli Kyproksella, joka on EU:n uusia jäsenvaltioita (liittyi vuonna 2004). Toisaalta myös alhaisin ratkaisuprosentti kirjattiin samana vuonna unioniin liittyneestä jäsenmaasta eli Slovakiasta.

Euroopan unionin lippu tunnettiin yleisesti erinomaisen hyvin (T2). Suomalaisnuorista peräti 97

prosenttia tunnisti sen neljän vaihtoehdon joukosta. Myös kaikista kokeeseen osallistuneista nuorista keskimäärin 93 prosenttia tunnisti EU:n lipun, vaikka Englannissa ja Ruotsissa oikein vastanneita olikin vain 66 prosenttia ja 76 prosenttia.

Oppilaiden tietämys EU-maiden lukumäärästä vaihteli suuresti (T3). Tällainen spesifi faktatieto oli monen oppilaan osaamisen ulkopuolella, vaikka vastausvaihtoehdot oli esitetty lukuväleinä (esim. 21–30).

Suomessa kahdeksaluokkalaisista ainoastaan vajaa puolet (45 %) tiesi oikean vaihtoehdon ja 40 prosenttia oppilaista arvioi maiden määrän olevan välillä 11–20. Tässäkin tehtävässä oppilaidemme suoriutus oli eurooppalaista keskiarvoa (57 %) heikompi eri maiden kansallisten keskiarvojen vaihdellessa 35 prosentista (Englanti) 75 prosenttiin (Slovakia).

T2 Mikä seuraavista on Euroopan unionin lippu?

a)

b) (*)

c)

d)

T3 *Kuinka monta jäsenmaata Euroopan unionissa on?*

- a) 1 – 10
- b) 11 – 20
- c) 21 – 30 (*)
- d) 31 – 40

Tuore EU-jäsenyys on saattanut vaikuttaa oppilaiden tietämykseen, sillä vertailun viisi kärkeä (Slovakia, Kypros, Tšekki, Slovenia ja Bulgaria) olivat kaikki liittyneet unioniin vuonna 2004 tai myöhemmin. Toisaalta joissakin muissa uusissa jäsenmaissa tietämys oli heikompaa (esim. Viro ja Latvia), kun taas jotkin verrattain hyvin tässä tehtävässä menestyneet maat lukeutuivat vanhempiin jäsenmaihin (esim. Itävalta ja Luxemburg).

Neljännessä tehtävässä (T4) oppilaita pyydettiin nimeämään yksi edellytys, joka maan tulee täyttää voidakseen liittyä Euroopan unioniin. Tämä oli yksi niistä tehtävistä, joissa oppilaiden EU-tietämyksen yleistaso osoittautui verrattain heikoksi niin Suomessa kuin muissakin osallistujamaissa. Suomalaisnuorista ainoastaan vajaa kolmannes (30 %) vastasi

oikein, että ”EU pitää maata demokraattisena”. Suurempi osuus (36 %) oppilaista vastasi, että ”maalla pitää olla kirjoitettu perustuslaki”. Eurooppalaisittain oikein vastanneiden osuudet vaihtelivat Viron 27 prosentista Tanskan 60 prosenttiin keskiarvon ollessa 41 prosenttia.

Suomalaisnuorista 61 prosenttia tunnisti, että Euroopan parlamentti kokoontuu Brysselissä (T5). Tosin reilu viidennes (22 %) Suomen oppilaista tarjosi kokoontumispaikaksi Berliiniä ja 13 prosenttia Pariisia. Oppilaidemme tietämys jäi hieman osallistuneiden maiden keskiarvon (67 %) alapuolelle.

Euroopassa oikein vastanneiden osuudet vaihtelivat 22 prosentista 89 prosenttiin. Heikointa tietämys oli Englannissa, missä vain vajaa neljännes vastasi oikein. Kiinnostavaa kyllä, flaaminkielinen

T4 *Mitä maalta vaaditaan, jotta se voisi liittyä Euroopan unioniin?*

- a) EU pitää sitä tasavaltana.
- b) EU pitää sitä demokraattisena. (*)
- c) Sen pitää olla Yhdistyneiden kansakuntien (YK) jäsen.
- d) Sillä pitää olla kirjoitettu perustuslaki.

T5 *Missä seuraavista kaupungeista Euroopan parlamentti kokoontuu?*

- a) Roomassa
- b) Berliinissä
- c) Pariisissa
- d) Brysselissä (*)

Belgia, jonka pääkaupunki Bryssel on, ei ollut tässä tehtävässä parhaiten menestyneitä maita; peräti neljännes oppilaista ei tiennyt Euroopan parlamentin kokoontuvan heidän omassa maassaan. Korkeimmat ratkaisuprosentit olivat Slovakiassa (89 %), Puolassa (87 %) ja Sloveniassa (83 %) eli maissa, jotka vasta hiljattain olivat liittyneet unioniin.

Euroopan parlamentin jäsenten eli ”MEPpien” valintaa koskeva tehtävä (T6) osoittautui kokeeseen osallistuneille eurooppalaisille nuorille kaikkein vaikeimmaksi: keskimäärin 35 prosenttia oppilaista tunnisti oikean vastauksen. Vielä vaikeampi tehtävä oli Suomen kahdeksaluokkaisille, joista ainoastaan kolmannes (33 %) tiesi, että valitsijoina ovat suomalaiset äänestäjät. Suomalaisoppilaista lähes 40 prosenttia vastasi, että ”MEPit” valitsee Euroopan komissio.

Parhaiten tehtävä osattiin jälleen Slovakiassa (EU:n jäsen vuonna 2004), jossa hieman yli kaksi kolmasosaa (68 %) oppilaista vastasi oikein. Muissa maissa

oppilaiden tietämys oli sitten selvästi heikompaa oikein vastanneiden osuuden vaihdeltaessa Kyproksen 21 prosentista Puolan 49 prosenttiin. Tuloksen perusteella – Slovakiaa lukuun ottamatta – enemmistö tutkittujen maiden oppilaista ei tiedä, ketkä ovat äänestäjinä eurokansanedustajien vaaleissa.

Myös EU:n rahoitus oli isolle osalle oppilaista tuntematon asia (T7). Suomalaisnuorista hieman yli puolet (54 %) tiesi kaikkien jäsenvaltioiden osallistuvan unionin rahoitukseen niiden vaurauteen suhteutettuna. Kuitenkin reilu kolmannes (35 %) kahdeksaluokkaisistamme ajatteli, että kaikki unionin maat maksavat yhtä paljon.

Suomen nuoret osasivat tehtävän jonkin verran eurooppalaista keskiarvoa (44 %) paremmin. Unionin kaksi pitkäaikaista jäsenvaltiota sijoittuivat suoritusten vertailussa vaihteluvälin ääripäihin: kun tanskalaisoppilaista miltei kaksi kolmasosaa (63 %) löysi oikean vastauksen, niin Irlannissa oikein vastanneita oli vain vajaa kolmannes (32 %).

T6 *Kuka valitsee Euroopan parlamentin jäsenet (europarlamentaarikot eli ”MEPit”)?*

- a) Euroopan unionin maiden hallitukset
- b) Äänestäjät kussakin Euroopan unionin maassa (*)
- c) Euroopan unionin maiden valtionpäämiehet (presidentit, kuninkaats, kuningattaret jne.)
- d) Euroopan komissio

T7 *Euroopan unioni kerää jäsenmailtaan rahaa käytettäväksi hankkeisiin. Miten kunkin jäsenmaan maksuosuus Euroopan unionille määritellään?*

- a) Viisi rikkainta Euroopan unionin maata maksavat kaiken.
- b) Kaikki Euroopan unionin maat maksavat yhtä paljon.
- c) Kaikki Euroopan unionin maat osallistuvat maksuihin, mutta maksun määrä riippuu siitä, kuinka rikkaita ne ovat. (*)
- d) Jokainen maa päättää maksuosuutensa sen perusteella, kuinka hyvin Euroopan unioni on sen mielestä käyttänyt rahat.

Kahdeksas tehtävä (T8) käsitteli unionin mahdollista laajentumista tulevaisuudessa. Kaksi kolmasosaa (66 %) suomalaisnuorista päätteli oikein, että EU voi tulevaisuudessa hyväksyä jäsenikseen uusia maita ja harkitsi sitä parhaillaan tiettyjen maiden osalta. Tätä oikeaa vastausta lähellä olevan vaihtoehdon b) valitsi oppilaistamme reilu neljännes (27 %).

Eurooppalaisittain keskimäärin hieman yli puolet (57 %) oppilaista osasi tehtävän. Parhaiten asia tiedettiin Sloveniassa, Italiassa, Puolassa ja Liettuassa (75–68 %) ja maista kolme on saanut unionin jäsenyyden vasta äskettäin. Kaikki uudet jäsenmaat eivät kuitenkaan menestyneet tehtävässä yhtä hyvin; laajentuminen tunnettiin heikoiten Englannissa, Ruotsissa, Espanjassa ja uusimmassa jäsenvaltiossa, Bulgariassa.

Euroopan unioni – lakeja ja toimintalinjauksia

Tässä osuudessa tarkastellaan eurooppalaisten nuorten tietämystä niissä kahdessa tehtävässä, jotka koskivat EU:n lakeja ja toimintalinjauksia. EU-kokeen ensimmäisen tehtävän tapaan tehtävässä 9 (T9) oli väittämiä, joiden paikkansa pitävyyteen oppilaiden tuli ottaa kantaa.

Ensimmäisessä väittämässä oppilailta kysyttiin, päättääkö EU siitä, mitä kunkin maan kouluissa opetetaan (9a). Miltei kolme neljäsosaa (73 %) suomalaisnuorista tiesi, ettei EU:lla ole tällaista päätösvaltaa. Tulos oli osallistuneiden maiden keskiarvoa parempi, sillä kaikista oppilaista noin kaksi kolmasosaa tunsi asian. Euroopassa kärkimaiden joukossa

T8 *Seuraavat väittämät koskevat Euroopan unionin mahdollista laajentumista (jäsenmaiden lukumäärän kasvua). Mikä seuraavista väittämistä pitää paikkansa?*

- a) Euroopan unioni on päättänyt, ettei se enää ota uusia jäsenmaita.
- b) Euroopan unioni saattaa tulevaisuudessa ottaa uusia jäsenmaita, mutta tällä hetkellä ei ole yhtään maata, jonka jäsenyyttä harkittaisiin.
- c) Euroopan unioni saattaa tulevaisuudessa ottaa uusia jäsenmaita ja tällä hetkellä se harkitsee jäsenyyden myöntämistä tietyille maille. (*)
- d) Euroopan unioni on päättänyt ottaa uusia jäsenmaita vain, jos joku nykyisistä jäsenmaista päättää erota Euroopan unionista.

T9 Ovatko seuraavat väittämät oikein vai väärin?

a)	Euroopan unioni päättää, mitä koulussasi opetetaan Euroopan unionista.	☐	Oikein	Väärin (*)	☐
b)	Euroopan unionin tavoitteena on edistää rauhaa, hyvinvointia ja vapautta alueellaan.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐
c)	Kaikki Euroopan unionin maat ovat allekirjoittaneet Euroopan ihmisoikeussopimuksen.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐
d)	Euroopan unioni on säätänyt lakeja saastumisen vähentämiseksi.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐
e)	Euroopan unioni maksaa EU-maiden viljelijöille siitä, että nämä käyttävät ympäristölle ystävällisiä viljelymenetelmiä.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐

tässä osiossa olivat unioniin kuulumattomat Liechtenstein ja Sveitsi sekä Tanska. Näissä maissa yli 80 prosenttia oppilaista vastasi oikein. Vertailussa häntäpäähän jäivät Kypros, Latvia, Espanja ja Kreikka, ja niissä vain noin puolet oppilaista päätyi oikeaan vastaukseen.

Eurooppalaisten kahdeksaslukulaisten tietämys oli erittäin hyvätasoista kysyttäessä, onko EU:n tavoitteena edistää alueellaan rauhaa, taloudellista hyvinvointia ja vapautta (9b). Keskimäärin 89 prosenttia oppilaista vastasi tämän pitävän paikkansa. Lähes samantasoinen tulos (86 %) saatiin kysyttäessä, ovatko kaikki EU:n jäsenmaat allekirjoittaneet Euroopan ihmisoikeussopimuksen (9c). Suomalaisoppilaat olivat kummassakin osiossa vertailun kärjessä, sillä noin 95 prosenttia nuoristamme tiesi väittämät oikeiksi. Näyttää siltä, että verrattuna aiemmin esitettyihin aiheisiin oppilaiden tietämys on parempaa näillä aihealueilla – rauha, vapaus, taloudellinen hyvinvointi ja ihmisoikeudet – sillä ne koskettavat

suoraan kysymyksiä, joista monet nuoret ovat kiinnostuneita.

Sekä Suomessa että Euroopassa keskimäärin 70 prosenttia oppilaista tiesi, että EU on säätänyt lakeja saastumisen vähentämiseksi (9d). Myös tämä on nuoria yleisesti kiinnostava aihealue, mikä osaltaan selittää verraten hyviä tuloksia. Maiden välillä oli kuitenkin merkittävää vaihtelua. Englantilaisoppilaista vain hieman yli puolet vastasi oikein tähän väittämään. Kärkipäässä olivat jälleen eräiden uusien jäsenmaiden oppilaat, sillä Bulgariassa, Liettuassa ja Sloveniassa oikein vastanneiden osuus nousi vähintään 80 prosenttiin.

Vaikka ympäristöasiat kiinnostavat monia nuoria, tietämys siitä, maksaako EU viljelijöille tukea ympäristöystävällisten menetelmien käyttämisestä (9e), oli varsin heikkoa. Suomalaisnuorista vajaa puolet (47 %) tiesi väittämän pitävän paikkansa eurooppalaisen keskiarvon ollessa hieman korkeampi (52 %). Tässäkin osiossa maakohtainen osaaminen vaihteli

suuresti. Oikein vastanneita oli suhteellisesti vähiten Italiassa (35 %), flaaminkielisessä Belgiassa (38 %) ja Sveitsissä (39 %). Parhaiten asia tiedettiin Puolassa (75 %), Liettuassa (73 %) ja Bulgariassa (70 %). Kärkipäähän sijoittuneissa maissa viljelijäväestön osuus on ehkä suurempi ja siten maatalouteen liittyvät asiat ovat paremmin yleisessä tiedossa.

Tehtävässä 10 (T10) eurooppalaisten kahdeksaluokkalaisten tietämys oli heikkoa. Ainoastaan vajaa kolmannes kaikista oppilaista tiesi, että kaikki EU-kansalaiset voivat lain mukaan opiskella missä tahansa Euroopan unionin maassa tarvitsematta siihen erityislupaa. Suomalaisnuoret tunsivat asian kaikkein parhaiten, mutta heistäkin vain vajaa puolet (42 %) vastasi oikein. Esimerkiksi Englannissa ja Hollannissa ainoastaan viidennes oppilaista vastasi tähän väittämään oikein.

Tietämyksen heikkoutta voi pitää yllätyksenä, kun oppilaiden voisi ajatella olevan luonnostaan kiinnostuneita opiskeluun liittyvistä asioista. Kuitenkin vastaajien keskimääräinen ikä tässä tutkimuksessa oli vain 13,7–15,0 vuotta, joten monet heistä eivät ehkä ole vielä miettineet tulevia opiskelumahdollisuuksiaan kotiseutunsa ulkopuolella.

Valuuttayksikkö (raha) euro

Kokeen viimeisen osan kaksi kysymystä käsittelivät euroa valuuttana. Tehtävä 11 (T11) sisälsi jälleen kolme oikein/väärin-väittämää euron asemasta ja eurosetelien ulkoasusta. Tehtävä 12 puolestaan käsitteli sitä, mitä etua on siitä, että euro on maan virallinen valuutta.

Tehtävän 11 väittämien kytkeytyminen toisiinsa on todennäköisesti vaikuttanut tämän tehtävän tuloksiin. Kaikkein heikoiten osattiin väittää siitä, onko euro virallinen rahayksikkö kaikissa EU-maissa (11b). Vain hieman alle puolet (49 %) eurooppalaisista nuorista tiesi väittämän vääräksi. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista ainoastaan runsas kolmannes (36 %) tiesi, ettei euro ole kaikkien EU-maiden virallinen valuutta.

Oikein vastanneiden osuudet olivat pienimpiä Sveitsissä (29 %) ja Liechtensteinissa (30 %), jotka eivät kuulu EU- eivätkä euromaihin. Lähes yhtä pieniä olivat Hollannin, Luxemburgin, Belgian (fl.), Espanjan, Suomen ja Slovenian oikein vastanneiden osuudet (31–37 %) – kaikki sekä EU- että euromaita. Suurimpia oikein vastanneiden osuudet olivat Puolassa, Tanskassa, Englannissa, Tšekissä, Ruotsissa

T10 *Mitä kaikilla Euroopan unionin kansalaisilla on oikeus tehdä?*

- a) Opiskella missä tahansa Euroopan unionin maassa tarvitsematta siihen erityislupaa. (*)
- b) Matkustaa mihin tahansa Euroopan unionin maahan tarvitsematta pitää mukanaan henkilöllisyyspapereita.
- c) Työskennellä missä tahansa Euroopan unionin maassa tarvitsematta siihen erityislupaa.
- d) Äänestää minkä tahansa Euroopan unionin maan valtiollisissa vaaleissa.

T11 *Ovatko seuraavat väittämät oikein vai väärin?*

a)	Euro on kaikkien Euroopan maiden virallinen rahayksikkö.	☐	Oikein	Väärin (*)	☐
b)	Euro on kaikkien EU-maiden virallinen rahayksikkö.	☐	Oikein	Väärin (*)	☐
c)	Eurosetelit ovat samanlaisia kaikissa maissa, joiden virallinen rahayksikkö on euro.	☐	Oikein (*)	Väärin	☐

ja Virossa (80–62 %). Mikään näistä EU-maista ei tuolloin kuulunut euroalueeseen, joten perustellusti voi väittää sikkäläisten oppilaiden olleen etulyöntiasemassa tässä osiossa.

Sen sijaan euroalueen ulkopuolisilla mailla ei näyttänyt aina olevan etuasemaa sen tiedon suhteen, että euro ei ole kaikkien Euroopan maiden virallinen valuutta (11a). Suomi oli niiden maiden joukossa, joissa asia tiedettiin erittäin hyvin ja suomalaisnuorista 84 prosenttia vastasi oikein. Hyviin tuloksiin ylsi euromaista myös Slovakia (85 %) sekä euroalueeseen kuulumattomista maista Tšekki, Puola, Tanska ja Viro (87–81 %). Toisaalta sekä euromaista että niiden ulkopuolelta löytyi myös alhaisempia osaamisprosentteja: Latvian ja Englannin (euroalueen ulkopuolella) tulokset olivat lähellä eurooppalaista keskiarvoa (70 %) kun taas Belgian (fl.) ja Luxemburgin (euromaita) tulokset (54–51 %) olivat selvästi tuon keskiarvon alapuolella.

Suomalaisista kahdeksasluokkalaisista 84 prosenttia tiesi, että eurosetelit ovat samanlaisia kaikissa

euromaissa (11c). Suomen tulos oli osallistujamaiden korkein keskiarvon ollessa 67 prosenttia. Euroalueeseen kuulumisella tai kuulumattomuudella ei kuitenkaan näyttänyt olevan merkitystä tehtävän osaamiseen, sillä myös Ruotsissa (ei-euromaa) oikein vastanneiden osuus oli korkea (78 %). Kaikkein heikoimmin tehtävä osattiin euroalueen Kyproksella, Sloveniassa ja Italiassa, joissa oikein vastanneiden osuudet jäivät 45 ja 56 prosentin välille.

Suomalaisnuorista 73 prosenttia tiesi, että euro helpottaa hyödykkeiden ostamista ja myymistä sitä virallisena valuuttana käyttävien maiden kesken (T12). Tässäkin tehtävässä Suomi kuului hyvin menestyneisiin maihin osaamisprosentin eurooppalaisen keskiarvon ollessa 66. Osallistujamaiden suoritusten vaihtelu oli tehtävässä vähäistä. Oikein vastanneiden osuudet olivat korkeimmat euromaihin kuuluvissa Hollannissa (80 %) sekä Belgiassa (fl.), Italiassa ja Sloveniassa (kaikilla 75 %). Pienimmät oikein vastanneiden osuudet olivat euroalueeseen kuulumattomissa Englannissa (50 %) ja Latviassa (56 %).

T12 *Minkä edun maat saavat siitä, että niiden virallinen rahayksikkö on euro?*

- Hyödykkeiden hinnat ovat samat kaikissa euroa käyttävissä maissa.
- Hyödykkeiden ostaminen ja myyminen euroa käyttävien maiden välillä on helpompaa. (*)
- Työntekijöille maksettavat palkat ovat samat kaikissa euroa käyttävissä maissa.
- Rikollisten on vaikeampi väärentää kolikoita ja seteleitä.

6

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Nuorten aktiivisuus ja asenteet osana tutkimusta

Tiedollisen kokeen lisäksi ICCS-tutkimukseen liittyi laaja kysely, jonka avulla kerättiin tietoja nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta sekä heidän asenteistaan erilaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan. Kansainvälisten – kaikissa osallistujamaisa täsmälleen samassa muodossa kysytyjen – kysymysten lisäksi suomalaisille kahdeksaluokkalaisille esitettiin myös muutamia ylimääräisiä kansallisia kysymyksiä. Kansainvälisten lomakkeiden laajuudesta johtuen kansallisia kysymyksiä ei kuitenkaan voinut olla kuin kaikkiaan neljä.

Kansainvälisellä tasolla nuorten osallistumisia ja asenteita koskevat kysymykset on raportoitu lähinnä faktorianalyysin avulla useammasta samaan aihepiiriin liittyvästä kysymyksestä muodostettujen kansainvälisten tulosten mukaan skaalattujen muuttujien avulla. Nämä skaalamuuttujat on muodostettu yksittäisten muuttujien arvojen perusteella laskettujen faktoripistemäärien pohjalta siten, että muuttujan osallistujamaittain painotettu keskiarvo on 50 ja keskihajonta 10. Kansalliset tulokset on sen sijaan kuvattu yksittäisten muuttujien tasolla. Eri

teema-alueisiin liittyvät kysymykset (ja se, onko kukaan kysymys huomioitu kansainvälistä skaalamuuttujaa laskettaessa) on mainittu kunkin teema-alueen käsittelyn yhteydessä.

Politiikka ei kiinnosta nuoria Pohjoismaissa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten kiinnostusta yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan:

Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista?

- Oman paikkakuntasi poliittisista kysymyksistä *
- Maasi poliittisista kysymyksistä *
- Maasi yhteiskunnallisista kysymyksistä *
- Muiden maiden politiikasta *
- Kansainvälisestä politiikasta *
- Ympäristökysymyksistä
- Euroopan politiikasta

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan on esitetty yhteenlasketun skaalamuuttujan pistemäärien avulla kuviossa 6.1. Eniten

kiinnostusta yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä kohtaan osoittivat nuoret Dominikaanisessa tasavallassa, Thaimaassa, Indonesiassa, Guatemalassa ja Venäjällä. Vastaavasti vähiten näistä asioista kiinnostuneita löytyi Belgiasta, Sloveniasta, Ruotsista, Suomesta ja Norjasta. Kansainvälisellä tasolla ei ollut havaittavissa eroja tyttöjen ja poikien kiinnostuksen poliittikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan.

Kun ottaa huomioon vastaajien iän (slovenialaiset, belgialaiset ja norjalaiset vastaajat olivat keskimäärin vuoden nuorempia kuin vastaajat useimmissa muissa osallistujamaissa), näyttävät ruotsalaiset ja suomalaiset nuoret olevan selvästi vähemmän kiinnostuneita yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä kuin ikätoverinsa muissa osallistujamaissa.

Kansainvälisellä tasolla kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan ei ole yhteydessä yhteiskunnallisen osaamisen tasoon, sillä monien tiedollisessa kokeessa heikosti menestyneiden maiden nuoret ilmoittivat olevan kiinnostuneimpia näistä kysymyksistä, kun taas useissa kokeessa erittäin hyvin menestyneissä maissa kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli varsin laimeaa.

Sen sijaan Suomen sisällä koemenestys oli hyvin selvässä yhteydessä siihen, kuinka kiinnostunut nuori oli politiikasta ja yhteiskunnallisista kysymyksistä. Nuoret jaettiin kansainvälisen yhteiskunnallisen kiinnostuksen skaalamuuttujan mukaan neljään luokkaan kiinnostuksen suhteellisen määrän suhteen. Yhteiskunnallisen kiinnostuksen ja koemenestyksen väliset yhteydet on esitetty kuviossa 6.2 käyttäen koemenestyksen mittarina suomalaista kansallista koepistemäärämuuttujaa.

Ympäristökysymykset kiinnostavat suomalaisnuoria

Suomalaisnuorten kiinnostus politiikan ja yhteiskunnan eri aihealueista on esitetty tarkemmin kuviossa 6.3. Erillisten kysymysten tasolla tarkastellessa käy ilmi, että suomalaiset nuoret olivat (kysymyslomakkeessa annetuista vaihtoehdoista) selvästi

kiinnostuneimpia ympäristökysymyksistä. Huomionarvoista on muistaa, ettei tämän kysymyksen vastauksia ollut otettu huomioon kansainvälistä skaalamuuttujaa laskettaessa.

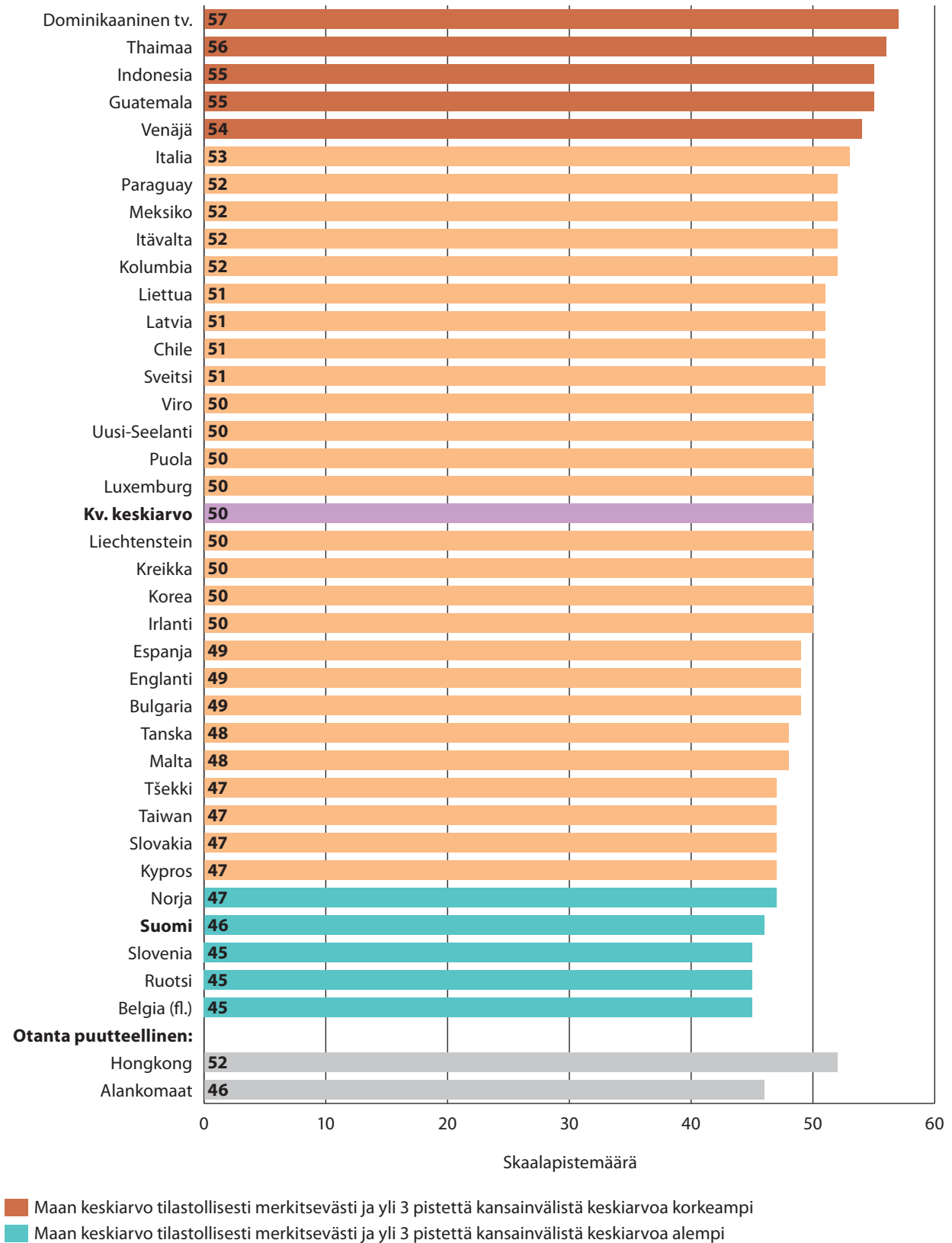
Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 61 prosenttia oli hyvin kiinnostunut tai melko kiinnostunut ympäristökysymyksistä ja tytöt olivat selvästi poikia kiinnostuneempia tästä aiheesta. Tytöistä 24 prosenttia oli erittäin kiinnostunut ja 73 prosenttia erittäin tai melko kiinnostunut ympäristökysymyksistä, kun pojilla vastaavat osuudet olivat 12 ja 48 prosenttia.

Suomen yhteiskunnallisista kysymyksistä oli kiinnostunut reilu kolmannes ja Suomen politiikasta, Euroopan politiikasta ja kansainvälisestä politiikasta noin neljännes kahdeksaluokkalaisista. Oman paikkakunnan politiikasta ja muiden maiden politiikasta oli kiinnostunut vain viidesosa.

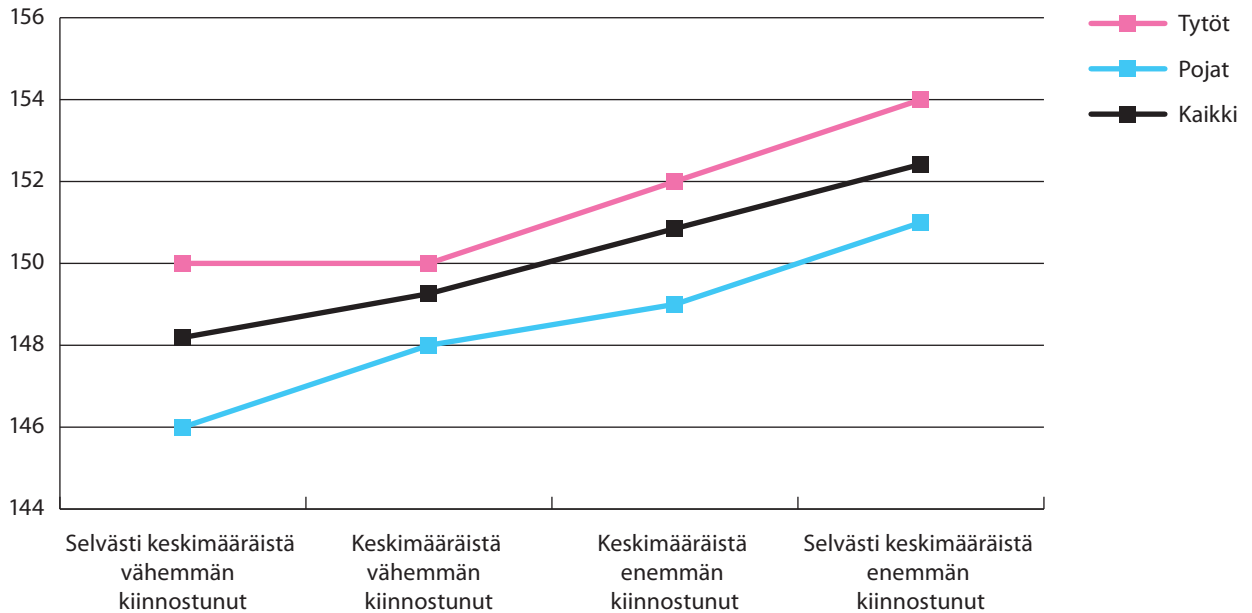
Tyttöjen ja poikien kiinnostuksessa Suomen yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan ei ollut mainittavaa eroa, mutta pojat olivat tyttöjä jonkin verran kiinnostuneempia kaikista muista kotimaan- ja ulkomaanpolitiikan kysymyksistä: esimerkiksi Suomen poliittisista kysymyksistä oli melko tai hyvin kiinnostunut 25 prosenttia tytöistä ja 33 prosenttia pojista ja kansainvälisestä politiikasta 21 prosenttia tytöistä ja 27 prosenttia pojista.

Vuoden 1999 tutkimuksessa kiinnostusta politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan kartoitettiin vain yhdellä kysymyksellä. Samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämän "Olen kiinnostunut politiikasta" kanssa oli tuolloin 21 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista, 17 prosenttia tytöistä ja 26 prosenttia pojista. Vaikka käytetyt kysymykset eivät olekaan täysin vertailukelpoisia, vaikuttaisi siltä, että suomalaisnuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on jonkun verran lisääntynyt kymmenessä vuodessa.

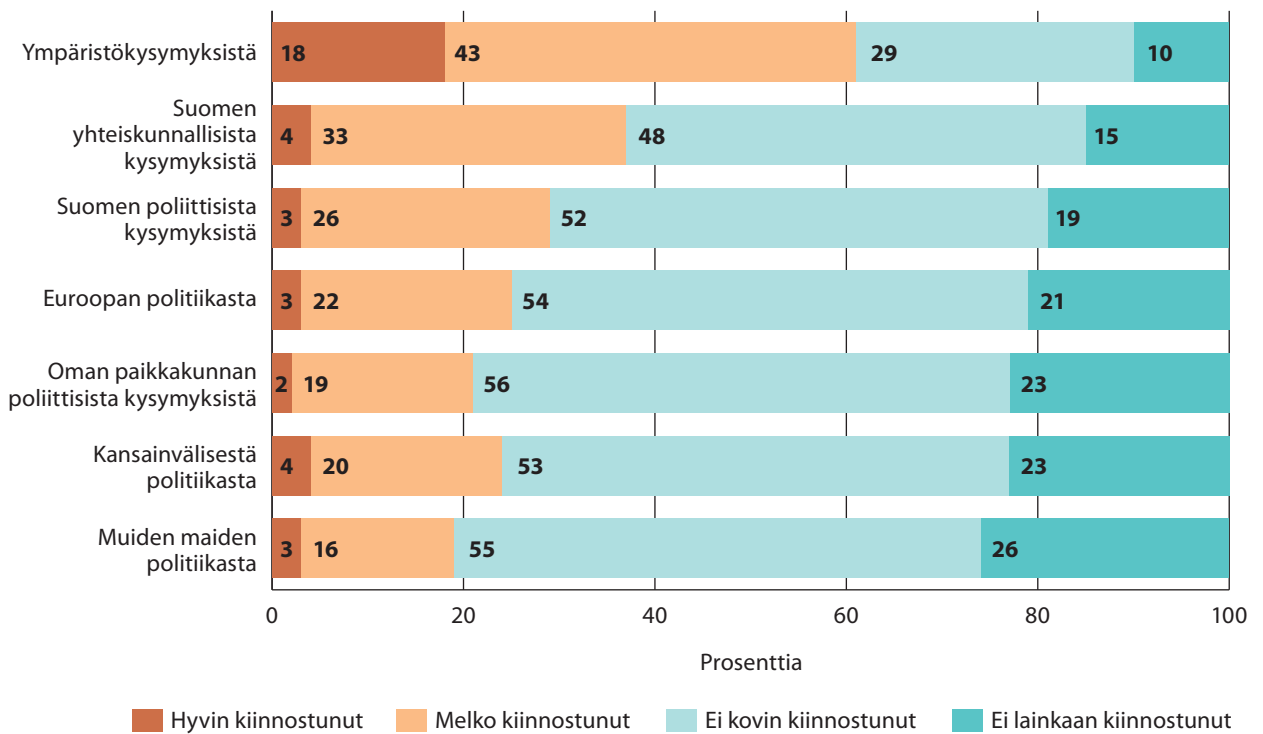
Kiinnostaako politiikka nuoria?

Kuvio 6.1 Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan maittain

Kuvio 6.2 Suomalaisen tyttöjen ja poikien kansalliset pistekeskisarvot poliittisen ja yhteiskunnallisen kiinnostuksen ryhmässä

Kuvio 6.3 Suomalaisnuorten kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin

Suomalaisnuoret eivät kannata mitään puoluetta

Nuorilta kysyttiin pitivätkö he jostain maansa puolueesta enemmän kuin muista puolueista, ja jos pitivät, niin kuinka voimakkaasti he tätä puoluetta kannattivat. Lisäksi kysyttiin aikoivatko nuoret liittyä aikuisina johonkin puolueeseen.

Tutkimuksiin osallistuneissa maissa keskimäärin 48 prosenttia nuorista kertoi pitävänsä jostain poliittisesta puolueesta enemmän kuin muista ja 27 prosenttia nuorista arveli varmasti tai luultavasti liittyvänsä johonkin poliittiseen puolueeseen (kuvio 6.4).

Eniten jonkun puolueen kannattajia oli Dominikaanisessa tasavallassa, Meksikossa, Indonesiassa ja Maltalla; näissä maissa kaksi kolmasosaa nuorista ilmoitti pitävänsä jostain puolueesta. Sen sijaan Koreassa 87 prosenttia, Hongkongissa 82 prosenttia ja Suomessa 73 prosenttia nuorista sanoi, ettei pitänyt mistään puolueesta enemmän kuin toisista.

Paraguayssa, Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Meksikossa ja Thaimaassa vähintään noin puolet nuorista arveli liittyvänsä johonkin puolueeseen. Belgiassa, Tšekissä, Suomessa ja Puolassa sen sijaan korkeintaan reilu kymmenesosa nuorista oletti liittyvänsä johonkin puolueeseen.

Useimmissa maissa johonkin puolueeseen arveli liittyvänsä noin 45–65 prosenttia nuorista, jotka ilmoittivat pitävänsä jostain puolueesta toisia enemmän, mutta tämä suhdeluku vaihteli paljon maittain. Paraguayssa ja Koreassa oli enemmän nuoria, jotka ollettivat liittyvänsä johonkin puolueeseen kuin niitä, jotka pitivät jostain puolueesta muita enemmän, kun taas esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa puolueeseen oletti liittyvänsä vain alle kolmannes jostain puolueesta pitäneistä nuorista.

Kuviosta 6.5 käy ilmi suomalaisnuorten suhde puolueisiin. Pojat kannattivat jotain puoluetta selvästi useammin kuin tytöt. Kahdeksasloukkalaisista pojista 32 prosenttia ja tytöistä 23 prosenttia kannatti ainakin vähän jotain puoluetta.

Ne nuoret, jotka olivat kiinnostuneimpia poliittisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä, kannattivat

jotakin puoluetta useammin kuin näistä kysymyksistä vähemmän kiinnostuneet nuoret. Kiinnostuneimpaan neljännekseen kuuluneista nuorista 49 prosenttia (pojista 53 prosenttia ja tytöistä 46 prosenttia) kannatti ainakin vähän jotain puoluetta. Vastaavasti vähiten kiinnostuneesta neljänneksestä 87 prosenttia ei pitänyt mistään puolueesta enemmän kuin toisista.

Kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli selvästi yhteydessä yhteiskunnallisen tietämyksen määrään, mutta vastaavaa yhteyttä ei ollut havaittavissa puoluekannatuksen ja tietämyksen välillä.

Suomalaisnuoret eivät pidä itseään tietävinä

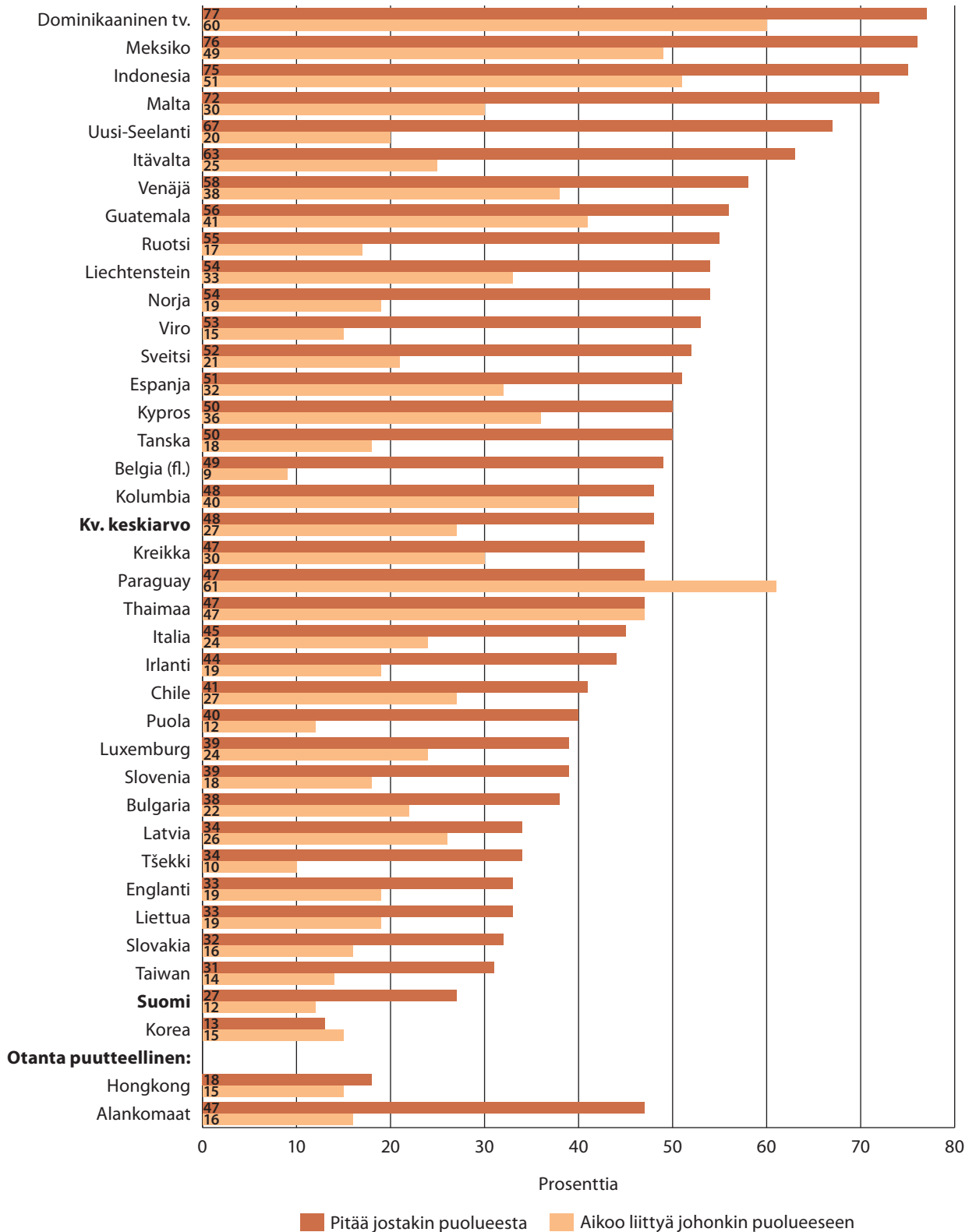
Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten omaa arviota poliittisesta tietämyksestään:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien sinua ja politiikkaa koskevien väittämien kanssa?

- Tiedän enemmän politiikasta kuin useimmat ikäiseni *
- Kun puhutaan poliittisista kysymyksistä tai ongelmista, minulla on yleensä jotakin sanottavaa *
- Ymmärrän vaivatta useimmat poliittiset asiat *
- Minulla on kuulemisen arvoisia poliittisia mielipiteitä *
- Aikuisena pystyn osallistumaan politiikkaan *
- Olen hyvin selvillä Suomea [maatani] koskevista poliittisista kysymyksistä *

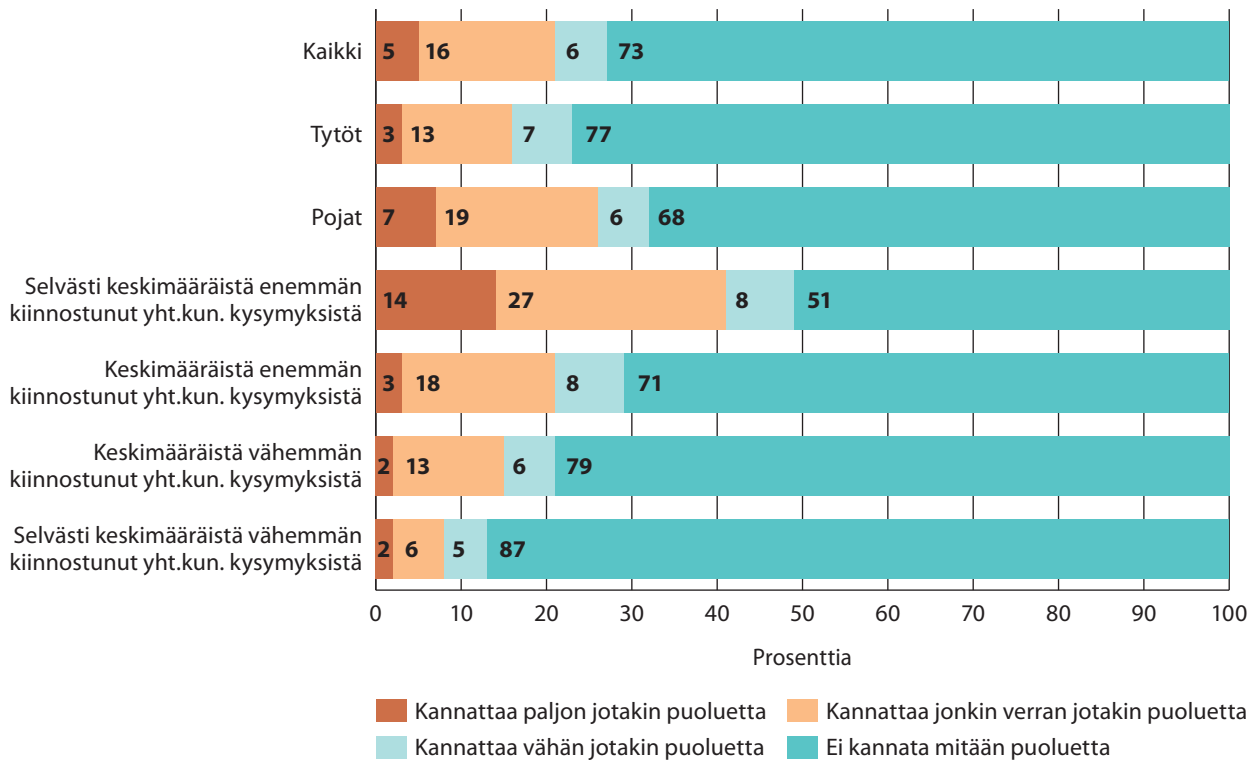
*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin he ymmärsivät ja tunsivat politiikkaa ja oliko heillä mielipiteitä poliittisista kysymyksistä. Vaikka suomalaisnuoret menestyivätkin erittäin hyvin yhteiskunnallisten sisältöjen tuntemusta mittaavassa kansainvälisessä kokeessa, niin he arvioivat oman tietämyksensä politiikasta huonommaksi kuin nuoret useimmissa muissa tutkimukseen osallistuneissa

Kuvio 6.4 Nuorten kiinnostus jotain puoluetta kohtaan ja aikomus liittyä johonkin puolueeseen maittain

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Kuvio 6.5 Suomalaisnuorten puoluekannatus

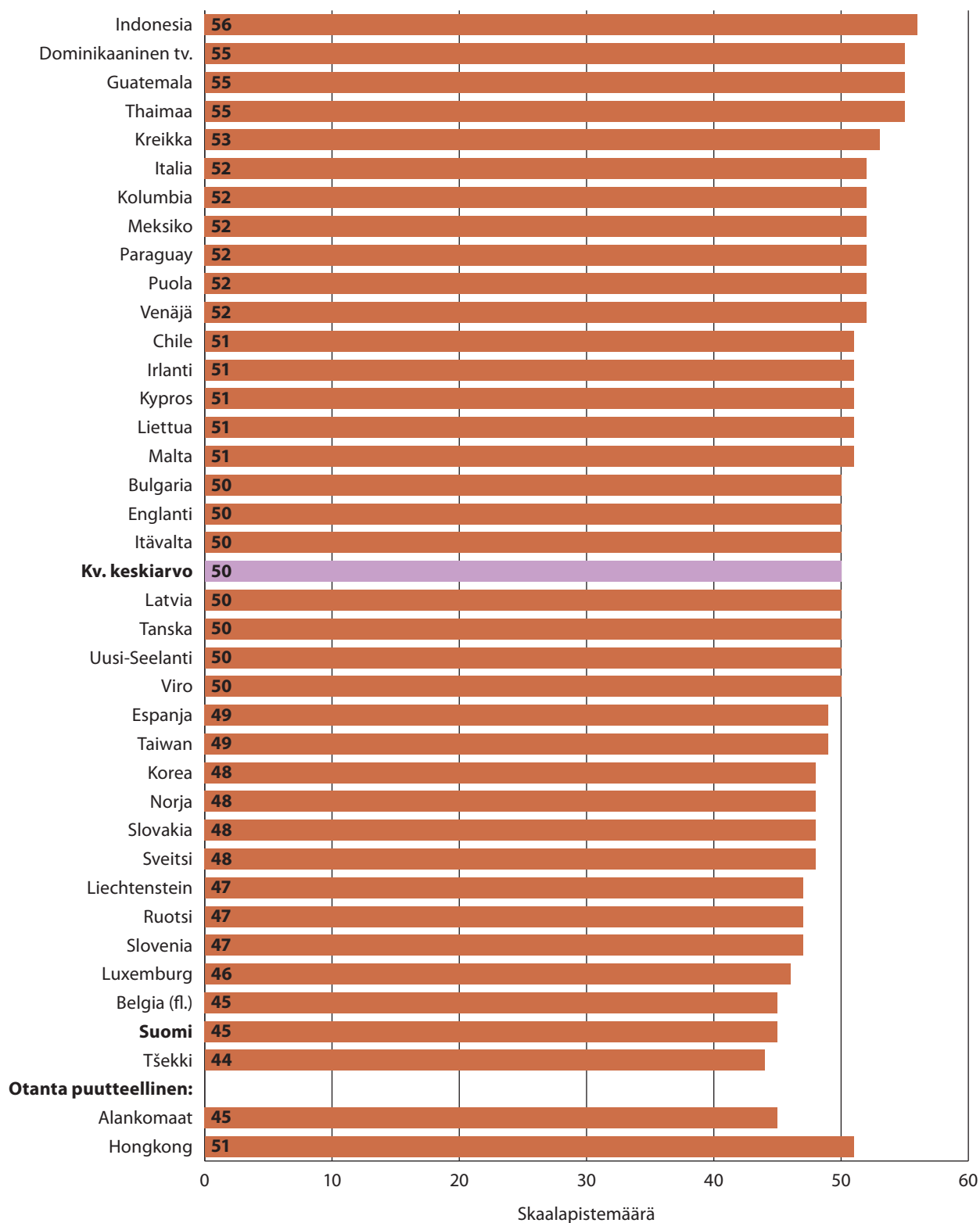
maissa. Tšekkiläisten, suomalaisten, belgialaisten ja luxemburgilaisten nuorten arviot omista poliittisista tiedoistaan olivat tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolella (kuvio 6.6).

Maitten välisessä tarkastelussa nuorten käsitykset heidän omasta poliittisesta tietämyksestään eivät olleet yhteydessä menestykseen yhteiskunnallisen tietämyksen kokeessa. Ne neljä maata (Indonesia, Dominikaaninen tasavalta, Guatemala ja Thaimaa), joissa nuoret arvioivat poliittisen tietämyksensä tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa korkeammaksi, olivat kansainvälisessä kokeessa heikoinn menestyneitä maita. Tulos vaikuttaa varsin ristiriitaiselta, vaikka ottaisiikin huomioon, ettei kansainvälisessä kokeessa mitattu tietoja ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä, vaan enemmän laajempien yhteiskunnallisten periaatteiden tuntemusta. Kansainvälisellä tasolla nuorten käsitykset omasta poliittisesta tietämyksestään olivat selvimminkin yhteydessä nuorten kiinnostukseen poliittisista ja yhteiskunnal-

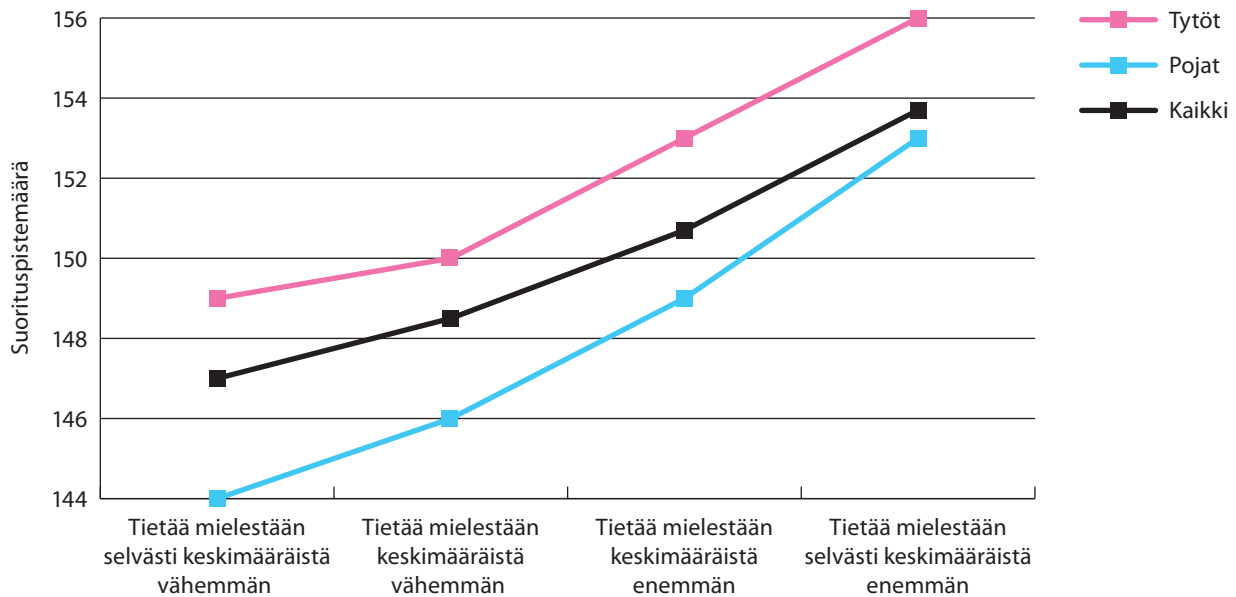
lisista asioista: niissä maissa, joissa nuoret kertoivat olevansa kiinnostuneita politiikasta, he myös pitivät itseään poliittisesti tietävinä.

Muutamassa kansainvälisessä kokeessa heikosti menestyneessä maassa kokeen pistemäärä oli myös maan sisällä negatiivisessa yhteydessä itsearvioituun poliittiseen tietämykseen. Dominikaanisessa tasavallassa, Guatemalassa, Indonesiassa ja Thaimaassa ne nuoret, jotka pitivät itseään poliittisesti tietävimpinä, menestyivät kansainvälisessä kokeessa huomoinn kuin itseään vähemmän tietävinä pitävät nuoret.

Valtaosassa maita itsearvioitun poliittisen tietämyksen ja kansainvälisen kokeen pistemäärän välillä oli kuitenkin positiivinen yhteys. Kahdessakymmenessä maassa tämä yhteys oli tilastollisesti merkitsevä. Myös Suomessa ne nuoret, jotka arvelivat tuntevansa politiikkaa, menestyivät yhteiskunnallisen tietämyksen kokeessa itsensä poliittisesti tietämättömämmiksi arvioineita nuoria paremmin (kuvio 6.7).

Kuvio 6.6 Nuorten käsitykset omasta poliittisesta tietämyksestään maittain

Kuvio 6.7 Suomalaisen tyttöjen ja poikien kansalliset pistekeskisarvot itsearvioitun poliittisen tietämyksen ryhmissä

Suomalaisnuoret vastaukset yksittäisiin poliittisen tietämyksen itsearviointiin liittyneisiin väittämiin on esitetty kuviossa 6.8. Suomalaisnuorista 40 prosenttia oli samaa mieltä väittämän ”Aikuisena pystyn osallistumaan politiikkaan” kanssa. Nuorista 30 prosenttia katsoi voivansa vaivatta ymmärtää useimmat poliittiset asiat ja vielä hieman harvemmat arvelivat, että heillä on jotain sanottavaa poliittisista kysymyksistä tai ongelmista puhuttaessa tai että he olisivat hyvin selvillä Suomea koskevista poliittisista kysymyksistä. Alle viidesosa nuorista katsoi, että heillä oli kuulemisen arvoisia poliittisia mielipiteitä tai että he tietävät politiikasta enemmän kuin useimmat ikäisensä.

Kaikkien poliittisen tietämyksen itsearviointiin liittyvien kysymysten kohdalla selvästi harvempi suomalaisnuori oli väittämien kanssa samaa mieltä kuin kaikkien osallistujamaiden nuoret keskimäärin. Kansainvälisesti keskimäärin noin puolet (46–54 prosenttia) nuorista oli samaa tai täysin samaa mieltä useimpien väittämien kanssa, kun suomalaisnuorten kohdalla samaa mieltä olevien osuudet vaihtelivat 19 prosentista 40 prosenttiin. Kaikkien osallistujamaiden nuorista keskimäärin 28 prosenttia katsoi tie-

tävänsä politiikasta enemmän kuin useimmat ikäisensä; Suomessa 18 prosenttia nuorista piti itseään ikätovereitaan tietävämpinä.

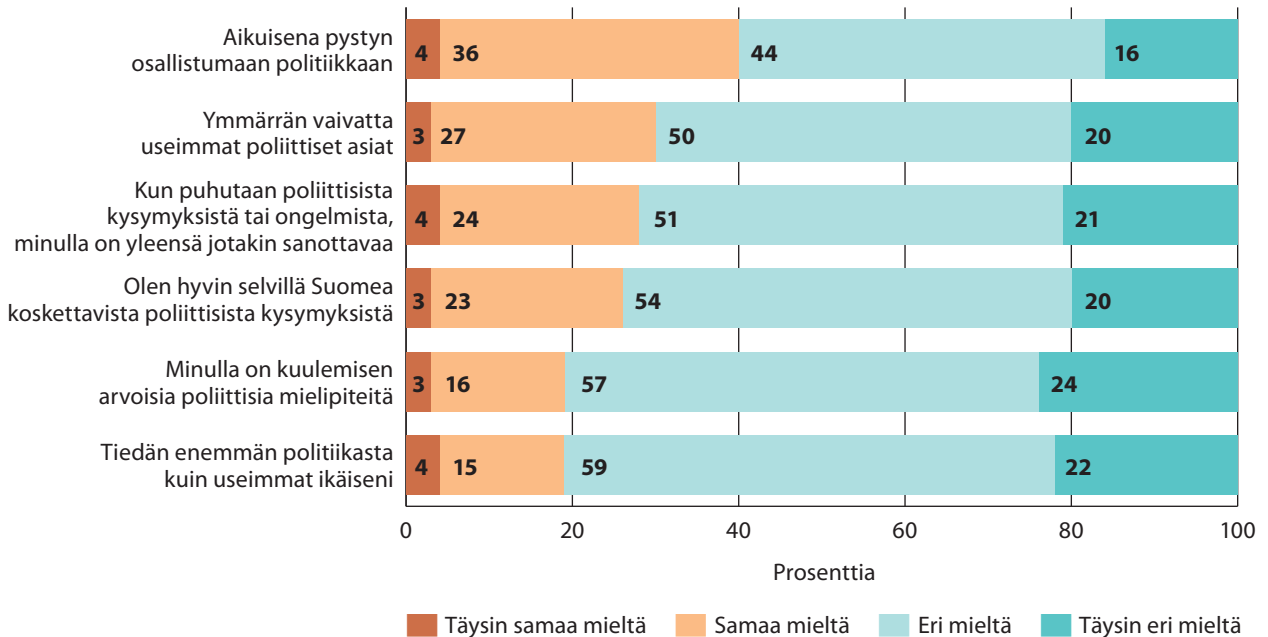
Pojat arvelivat ymmärtävänsä poliittisia kysymyksiä tyttöjä useammin. Pojista 38 prosenttia ja tytöistä 21 prosenttia sanoi ymmärtävänsä vaivatta useimmat poliittiset asiat. Niin ikään kolmannes pojista, mutta vain viidennes tytöistä, oli mielestään hyvin selvillä Suomea koskevista poliittisista kysymyksistä. Pojista 26 prosenttia ja tytöistä 12 prosenttia arveli tietävänsä politiikasta useimpia ikäisiään enemmän.

Miten hyvin nuoret uskovat osaavansa ilmaista poliittisia mielipiteitä?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten omaa arviota kyvystään osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan:

Kuinka hyvin arvioisit suoriutuvasi, jos sinun tulisi...

- keskustella sanomalehtiartikkelista, joka käsittelee valtioiden välistä konfliktia *

Kuvio 6.8 Suomalaisnuorten käsitykset omasta poliittisesta tietämyksestään

- perustella näkökantasi jostakin kiistanalaisesta poliittisesta tai yhteiskunnallisesta kysymyksestä *
- olla ehdokkaana koulun vaaleissa *
- perustaa oppilasryhmä, jotta koulussa saataisiin aikaan muutoksia *
- seurata jotakin kiistakysymystä koskevaa televisioväittelyä *
- laatia sanomalehteen mielipidekirjoitus jostakin ajankohtaisesta aiheesta *
- puhua luokan edessä jostakin yhteiskunnallisesta tai poliittisesta aiheesta *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

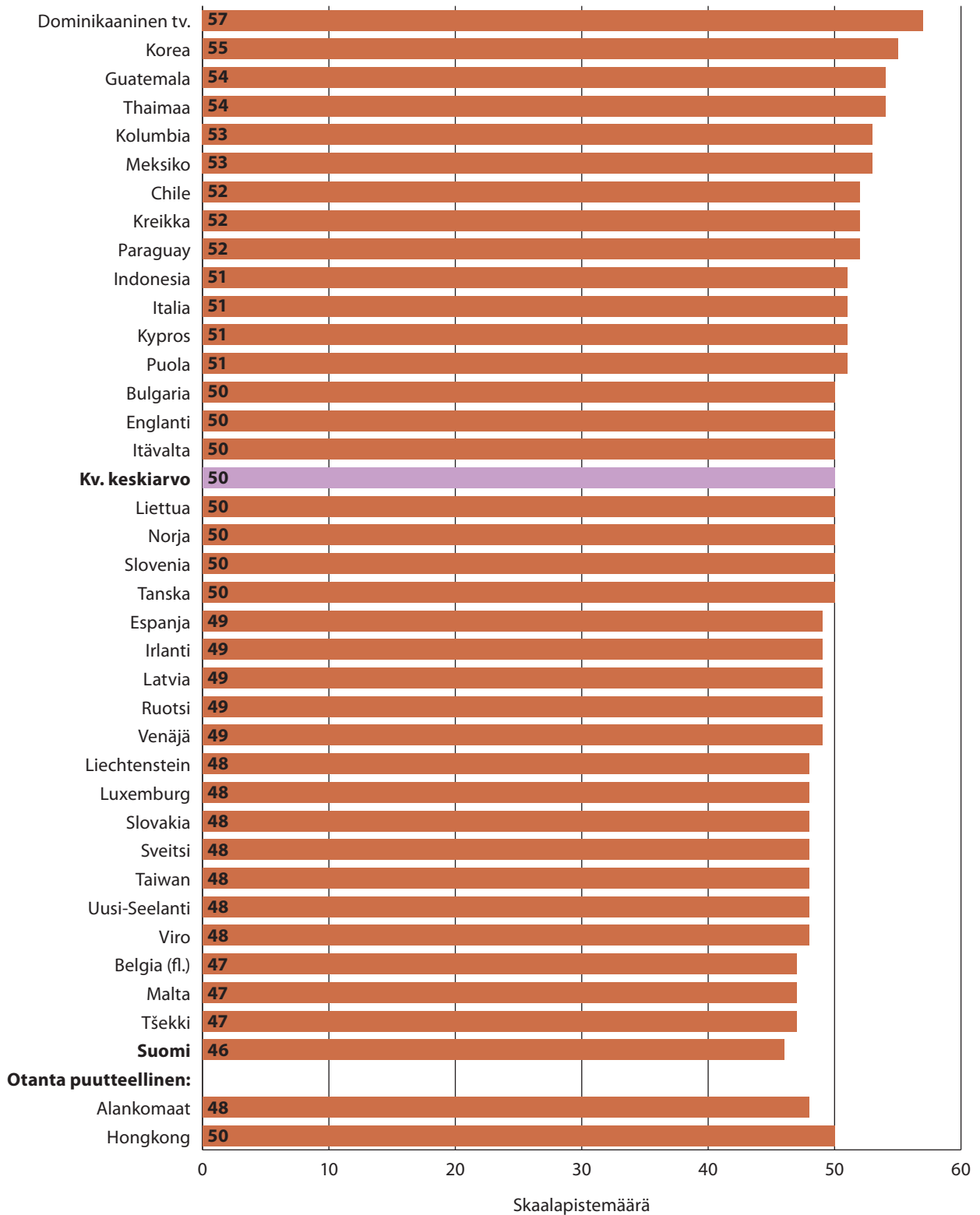
Nuorilta kysyttiin myös, kuinka hyvin he uskoisivat selviytyvänsä, jos heidän pitäisi ilmaista poliittisia tai yhteiskunnallisia mielipiteitään. Kansainvälisellä tasolla parhaiten arvioivat selviytyvänsä pitkälti samojen maiden nuoret, joissa nuoret myös arvelivat poliittisen tietämyksensä korkealle. Tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa paremmin arvioivat selviytyvänsä nuoret Dominikaanisessa

tasavallassa, Koreassa, Guatemalassa ja Thaimaassa (kuvio 6.9). Korea oli poikkeus muista skaalan yläpäähän sijoittuneista maista sen suhteen, että korealaiset nuoret arvelivat poliittisen tietämyksensä kansainvälistä keskiarvoa alhaisemmaksi ja heidän kiinnostuksensa poliittisia ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan oli kansainvälistä keskitasoa.

Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset arvioivat kykynsä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan huomommaksi kuin nuoret missään muussa maassa. Suomalaiset, tšekkiläiset, maltalaiset ja belgialaiset nuoret arvioivat kykynsä tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle.

Nuorten arviot omista kyvyistään osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan olivat viidessätoista osallistujamaassa (myös Suomessa) yksilötasolla positiivisessa yhteydessä menestykseen kansainvälisessä tiedollisessa kokeessa. Ne nuoret, jotka olivat pärjänneet kokeessa paremmin arvioivat myös kykynsä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan paremmiksi kuin kokeessa heikommin menestyneet. Neljässä maassa (Indonesiassa, Guatemalassa, Thaimaassa ja Meksikossa) itsearviointin ja koemenestyksen suhde oli kuitenkin käänteinen: kokeessa heikommin me-

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Kuvio 6.9 Nuorten käsitykset kyvystään osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan

nestyneet nuoret arvelivat poliittisten mielipiteiden-
sä ilmaisutaidot paremmiksi kuin kokeessa parem-
min menestyneet nuoret.

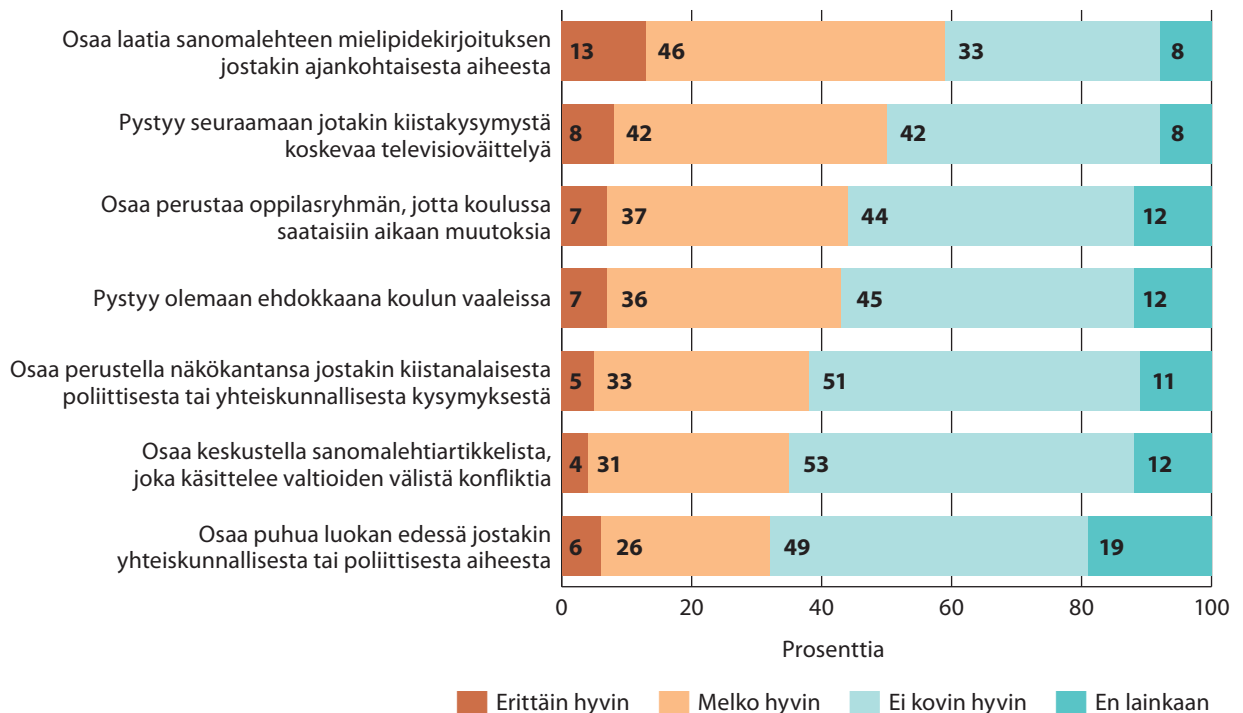
Varsin harvat suomalaiset kahdeksaluokkalaiset
arvelivat selviävänsä erittäin hyvin, jos heidän pitäisi
tehdä mitään kysymyksessä mainituista seitsemästä
asiasta (kuvio 6.10). Parhaiten nuoret arvelivat sel-
viytyvänsä, jos heidän pitäisi laatia sanomalehteen
mielipidekirjoitus jostakin ajankohtaisesta aiheesta.
Tästä arveli selviytyvänsä vähintään melko hyvin 59
prosenttia nuorista. Puolet nuorista arveli selviävän-
sä hyvin myös jotakin kiistakysymystä koskevan tele-
visioväittelyn seuraamisesta.

Yli 40 prosenttia suomalaisnuorista arveli myös
selviävänsä hyvin, jos heidän pitäisi perustaa oppilas-
ryhmä, jotta koulussa saataisiin aikaan muutoksia, tai
jos heidän pitäisi olla ehdokkaana koulun vaaleissa.
Hieman harvempi luotti selviytymiseensä, jos hänen
pitäisi perustella näkökantansa jostain kiistanalaises-
ta poliittisesta tai yhteiskunnallisesta kysymyksestä
tai keskustella sanomalehtiartikkelista, joka käsitte-

lee valtioiden välistä konfliktia. Kaikkein huonoim-
min nuoret arvelivat selviytyvänsä, jos heidän pitäisi
puhua luokan edessä jostakin yhteiskunnallisesta tai
poliittisesta aiheesta. Luokan edessä puhumisesta
oletti selviytyvänsä erittäin tai melko hyvin vain 32
prosenttia kahdeksaluokkalaisista ja 19 prosenttia
oletti, ettei selviytyisi tehtävästä lainkaan.

Kaikkien osallistujamaiden vastausten keskiarvoi-
hin verrattuna yhtä monet suomalaisnuoret arvelivat
selviytyvänsä mielipidekirjoituksen kirjoittamisesta
ja lähes yhtä moni selvisi televisioväittelyn seuraami-
sesta. Kaikkien muiden kysymysten kohdalla suoma-
laisnuoret arvelivat kykynsä osallistua yhteiskunnal-
liseen toimintaan selvästi kansainvälistä keskiarvoa
huonommaksi. Kun muiden kysymysten kohdalla
kansainvälisesti keskimäärin 51–61 prosenttia nuo-
rista arveli selviävänsä toiminnoista erittäin tai mel-
ko hyvin, niin suomalaisista hyvin arvioi selviytyvän-
sä vain 32–44 prosenttia.

Suomalaispojat olettivat selviävänsä tyttöjä hie-
man paremmin silloin, kun heidän pitäisi perustel-

Kuvio 6.10 Suomalaisnuorten käsitykset kyvyistään osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan

la näkökantansa jostain kiistanalaisesta poliittisesta tai yhteiskunnallisesta kysymyksestä tai keskustella valtioiden välistä konfliktia käsittelevästä sanomalehtiartikkelista. Pojista näistä tehtävistä arvioi selviävänsä vähintään melko hyvin 40 ja 39 prosenttia ja tytöistä 35 ja 31 prosenttia.

Muista kysymyksessä mainituista tehtävistä tytöt arvelivat selviytyvänsä ainakin jonkin verran poikia paremmin. 68 prosenttia tytöistä ja 47 prosenttia pojista arveli selviävänsä hyvin mielipidekirjoituksen kirjoittamisesta sanomalehteen. Tytöistä 52 prosenttia arvioi selviytyvänsä vähintään melko hyvin oppilasryhmän organisoinnista ja 47 prosenttia ehdokkaana olemisesta koulun vaaleissa, kun pojista vastaavat osuudet olivat 35 ja 38 prosenttia.

Suomalaisnuoret käyttävät useita eri uutismedioita

Kansainvälisessä tutkimuksessa nuorilta kysyttiin, kuinka usein he katsoivat televisiota, lukivat sanomalehtiä tai käyttivät internetiä saadakseen tietoa koti- ja ulkomaan uutisista. Kuviossa 6.11 on esitetty jostakin mediasta uutisia vähintään viikoittain etsivien nuorten osuus maittäin.

Indonesiassa, Paraguayssa, Guatemalassa ja Kolumbiassa noin 90 prosenttia nuorista etsi uutisia medioista vähintään kerran viikossa. Lukema on tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisestä keskiarvoa korkeampi. Vastaavasti Kyproksella, Irlannissa, Kreikassa ja Uudessa-Seelannissa tietoa koti- tai ulkomaan uutisista haki medioista tilastollisesti kansainvälistä keskiarvoa harvempi nuori. Näissä maissa vähintään kerran viikossa uutisia etsi medioista korkeintaan kaksi kolmasosaa nuorista.

Suomalaisnuoret hakivat medioista tietoa koti- tai ulkomaan uutisista kansainvälisesti vertaillen vähän; vain 68 prosenttia nuorista ilmoitti etsivänsä tietoa aiheesta joko televisiosta, sanomalehdistä tai internetistä vähintään kerran viikossa. Huomioitavaa on, että kysymys koski nimenomaan koti- tai ulkomaan uutisaineiston tietoista hakemista eri medioista, eikä näiden medioiden tai tiettyjen oh-

jelmatyyppien (esim. televisiouutisten) seuraamista yleensä.

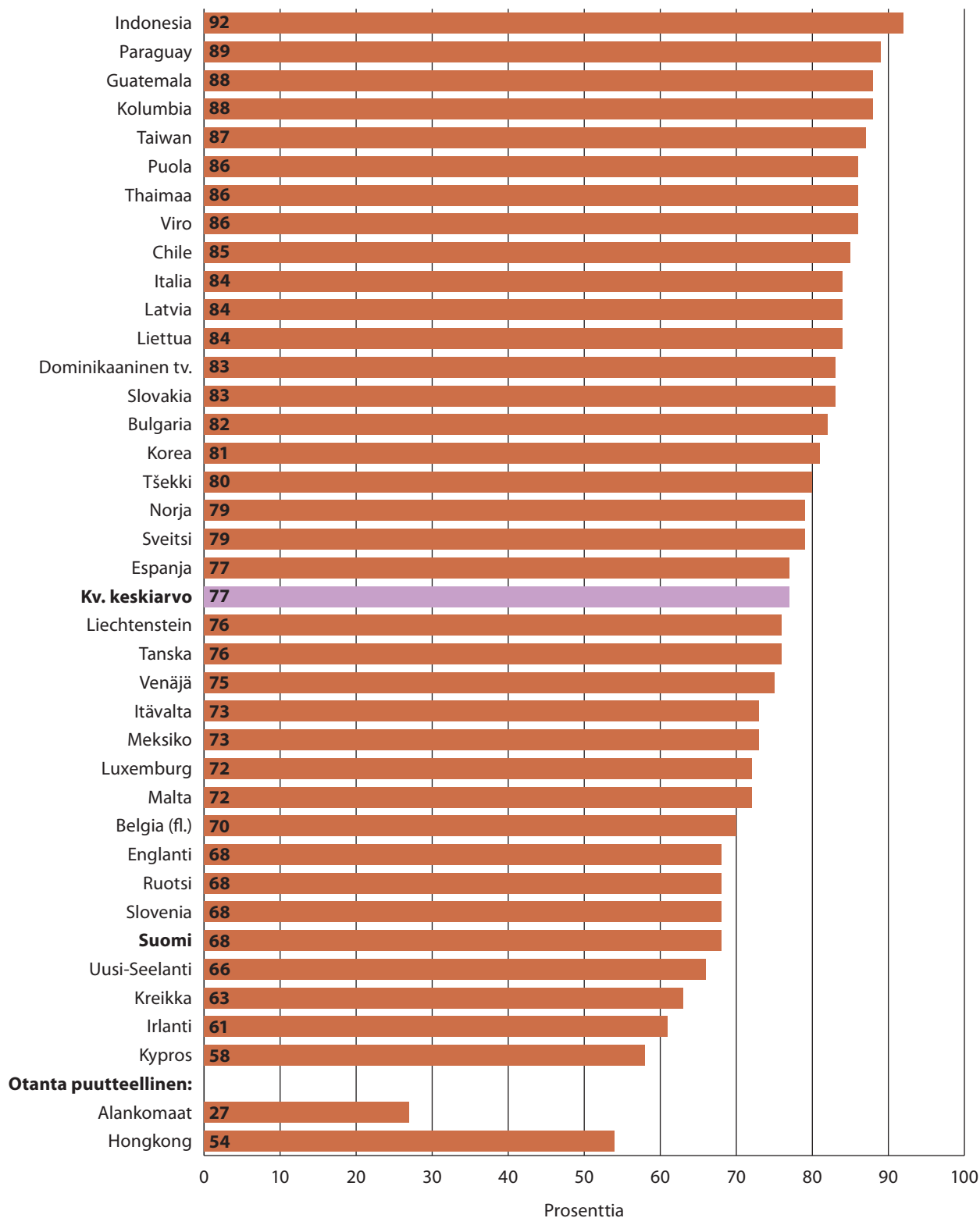
Useimmissa tutkimuksen osallistujamaissa televisio oli nuorille ehdottomasti yleisin media, josta etsittiin tietoja koti- ja ulkomaan uutisista. Tietoja televisiosta vähintään kerran viikossa etsivien nuorten osuus vaihteli Ruotsin 49 prosentista Indonesian 87 prosenttiin ja kansainvälinen keskiarvo oli 67 prosenttia.

Television jälkeen nuorille tärkein uutismedia oli sanomalehti, josta etsi koti- tai ulkomaan uutisia vähintään viikoittain keskimäärin 42 prosenttia nuorista. Sanomalehdistä uutisia etsivien nuorten osuus vaihteli Kyproksen ja Kreikan 16 ja 17 prosentista Guatemalan 73 prosenttiin.

Useimmissa tutkimukseen osallistuneissa maissa televisio oli nuorille huomattavasti tärkeämpi uutisväline kuin sanomalehti. Ruotsi oli ainoa maa, jossa useimmat nuoret etsivät viikoittain uutisia sanomalehdistä kuin televisiosta (51 ja 49 prosenttia nuorista). Guatemalassa molempia näistä välineistä käytti 73 prosenttia nuorista. Suomessa ja Itävallassa televisiosta ja sanomalehdistä uutisia viikoittain etsivien nuorten osuudet olivat varsin lähellä toisiaan. Suomessa televisiosta etsi uutisia vähintään kerran viikossa 50 prosenttia ja sanomalehdistä 48 prosenttia ja Itävallassa vastaavat luvut olivat 58 ja 52 prosenttia.

Kreikassa, Kyproksella, Espanjassa ja Koreassa sanomalehdistä etsi uutisia viikoittain vain kolmannes siitä määrästä nuoria, jotka käyttivät televisiota uutisvälineenä. Tanskalaisista, maltalaisista, meksikolaisista, uusiseelantilaisista, belgialaisista, italialaisista, bulgarialaisista, latvialaisista ja chileläisistä nuorista sanomalehdistä etsi uutisia viikoittain vain puolet siitä määrästä nuoria, jotka etsivät uutisia televisiosta.

Internet oli nuorille selvästi vähemmän tärkeä uutismedia kuin televisio tai sanomalehdet, sillä internetistä kertoi etsivänsä uutisia vähintään kerran viikossa vain 28 prosenttia tutkimukseen osallistuneiden maiden nuorista. Niiden nuorten osuus, jotka kertoivat hakevansa internetistä tietoa koti- tai

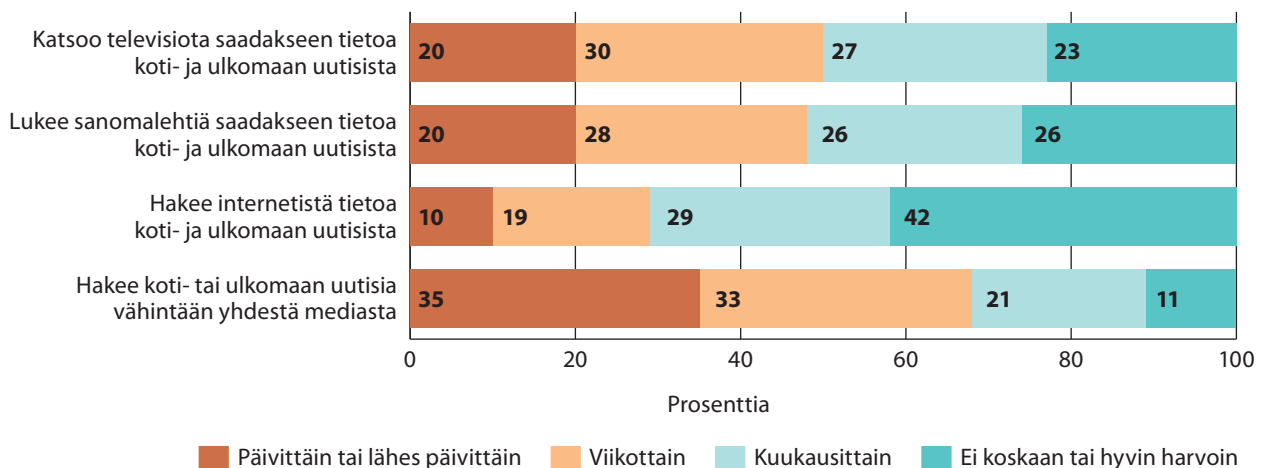
Kuvio 6.11 Utisia mediasta vähintään kerran viikossa hakevien nuorten osuus maittäin

ulkomaan uutisista vaihteli Irlannin 12 prosentin ja Viron 50 prosentin välillä. Suomessa verkosta uutisia etsivien nuorten osuus oli 29 prosenttia. Tilastollisesti kansainvälistä keskiarvoa useammin internetiä käyttivät uutismedian virolaiset, taiwanilaiset, tšekkiläiset, puolalaiset, liettualaiset, slovakialaiset ja bulgarialaiset nuoret. Kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkittävästi vähäisempää uutisten etsiminen internetistä oli puolestaan Irlannissa, Belgiassa, Uusi-Seelannissa, Espanjassa ja Sveitsissä. Internetiä uutismedian käyttävien nuorten osuus ei vaikuttanutkaan olevan välttämättä yhteydessä kussakin maassa internetiä säännöllisesti käyttävien nuorten määrään.

Kansainvälisessä raportissa on mainittu vain niiden nuorten osuudet, jotka etsivät uutisia eri medioista vähintään kerran viikossa. Kuviossa 6.12 on esitetty tarkemmin se, kuinka usein suomalaisnuoret kertoivat etsivänsä koti- tai ulkomaan uutisia eri medioista. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 35 prosenttia kertoi etsivänsä uutisia jostakin mediasta päivittäin tai lähes päivittäin, kun 33 prosenttia etsi uutisia harvemmin kuin päivittäin, mutta vähintään kerran viikossa. Nuorista 21 prosenttia haki uutisia vähintään kuukausittain, mutta ei viikoittain ja 11 prosenttia etsi medioista koti- tai ulkomaan uutisia hyvin harvoin tai ei koskaan.

Viidennes nuorista katsoi televisiota ja luki sanomalehtiä päivittäin tai lähes päivittäin saadakseen tietoa koti- tai ulkomaan uutisista ja noin puolet nuorista teki tätä vähintään viikoittain. Internetistä koti- tai ulkomaan uutisia haki päivittäin tai lähes päivittäin kymmenesosa ja vähintään viikoittain 29 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista.

Pojat hakivat uutisia medioista jonkin verran tyttöjä useammin. Kahdeksaluokkalaisista pojista 39 prosenttia ja tytöistä 31 prosenttia haki koti- tai ulkomaan uutisia jostain mediasta päivittäin tai lähes päivittäin ja vähintään viikoittain uutisia haki 70 prosenttia pojista ja 65 prosenttia tytöistä. Sanomalehdistä pojat ja tytöt etsivät uutisia suunnilleen yhtä usein, mutta pojat etsivät tyttöjä useammin uutisia niin televisiosta kuin internetistäkin. Pojista 26 prosenttia katsoi televisiota päivittäin tai lähes päivittäin ja 57 prosenttia vähintään kerran viikossa saadakseen tietoa koti- tai ulkomaan uutisista, kun tytöistä vastaavat osuudet olivat 16 ja 44 prosenttia. Internetistä haki koti- tai ulkomaan uutisia vähintään kerran viikossa 34 prosenttia pojista ja 25 prosenttia tytöistä.

Kuvio 6.12 Kuinka usein suomalaisnuoret hakevat koti- tai ulkomaan uutisia medioista

Keskustelevatko nuoret politiikasta?

Nuorilta kysyttiin, kuinka usein he keskustelivat ystäviensä tai vanhempiensa kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä sekä ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista. Nuorten keskustelut ystävien kanssa on esitetty kuviossa 6.13 ja vanhempien kanssa kuviossa 6.14.

Ystäviensä kanssa keskusteli vähintään viikoittain poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista eri maissa keskimäärin 15 prosenttia nuorista ja ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista keskimäärin 25 prosenttia nuorista.

Poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista keskusteltiin ystävien kanssa yleisimmin Indonesiassa ja Thaimaassa, joissa yli kolmannes nuorista kertoi keskustelewansa näistä asioista vähintään kerran viikossa. Myös Guatemalassa, Latviassa ja Koreassa yli viidenes nuorista keskusteli ystäviensä kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä viikoittain. Vähiten näistä asioista keskustelivat ystäviensä kanssa belgialaiset, tšekkiläiset, suomalaiset, slovenialaiset, espanjalaiset, meksikolaiset, luxemburgilaiset, ruotsalaiset, norjalaiset ja irlantilaiset nuoret, joista korkeintaan kymmenesosa keskusteli ystäviensä kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista viikoittain.

Ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista ystäviensä kanssa keskustelivat vähintään viikoittain yleisimmin nuoret Indonesiassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Thaimassa, Paraguayssa ja Guatemalassa. Näissä maissa vähintään kolmannes nuorista keskusteli viikoittain ystäviensä kanssa ulkomaiden tapahtumista. Korealaisista, belgialaisista, ruotsalaisista ja suomalaisista nuorista alle kuudesosa keskusteli ystäviensä kanssa ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista vähintään kerran viikossa.

Korea oli ainoa tutkimukseen osallistunut maa, jossa nuoret keskustelivat ystäviensä kanssa ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista harvemmin kuin poliittisista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä. Muissa maissa nuoret vaikuttivat olevan kiinnostuneempia keskustelemaan ulkomaan uutisista kuin politiikasta.

Vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista on kansainvälisesti raportoitu vain poliittisia tai yhteiskunnallisia asioita koskevien keskustelujen useus. Vähintään viikoittain tällaisia keskusteluja kävi vanhempiensa kanssa keskimäärin 24 prosenttia osallistujamaitten nuorista.

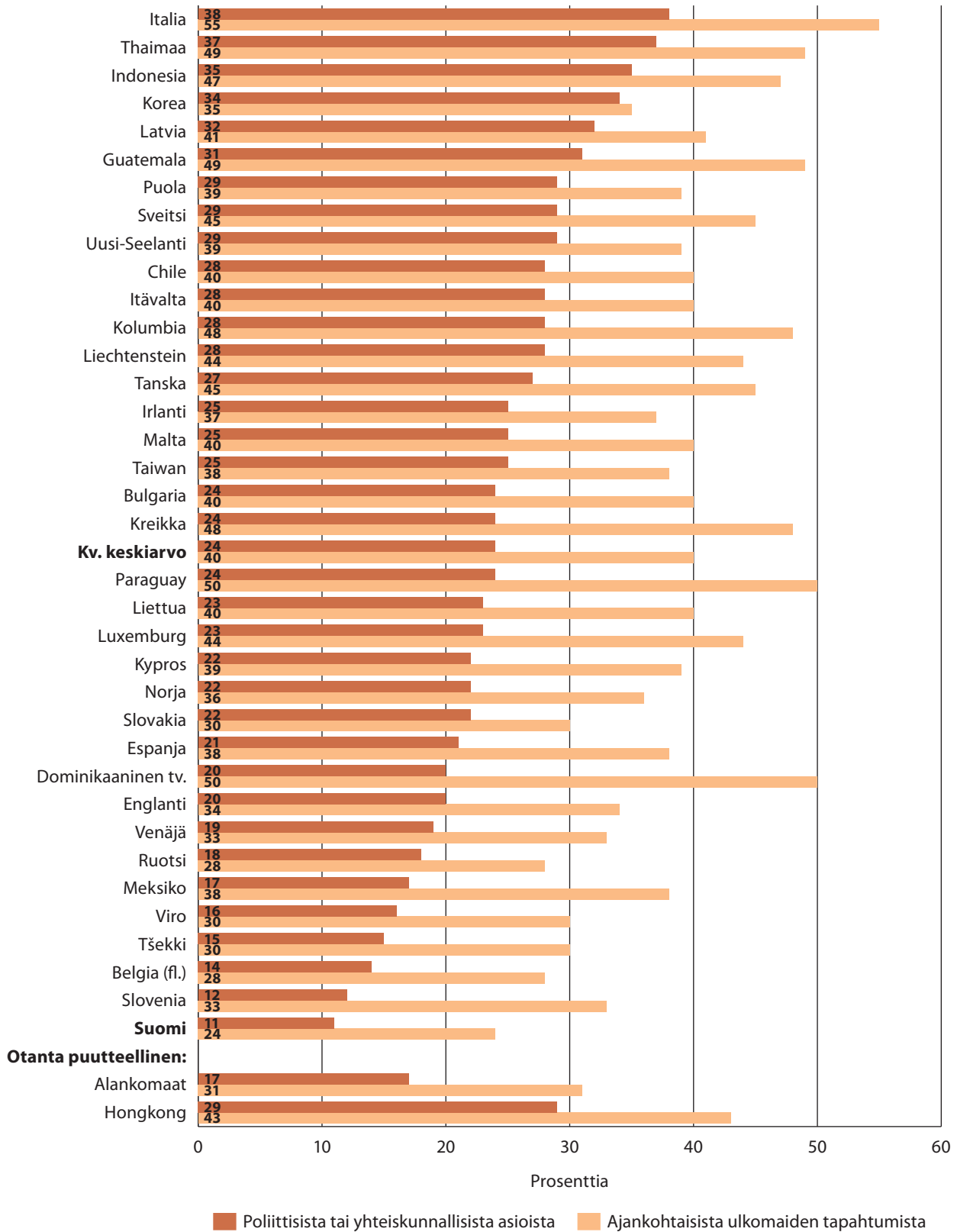
Politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevat keskustelut vanhempien kanssa olivat yleisimpiä Italiassa, Thaimaassa, Indonesiassa ja Koreassa, joissa yli kolmannes nuorista keskusteli näistä aiheista vanhempiensa kanssa viikoittain. Suomessa, Sloveniassa, Belgiassa, Tšekissä, Virossa, Meksikossa, Ruotsissa ja Venäjällä vanhempien kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä keskusteli alle viidesosa nuorista.

Useimmissa maissa ystävien ja vanhempien kanssa käytyjen politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevien keskustelujen (suhteelliset) useudet ovat suoraan yhteydessä toisiinsa. Indonesiassa, Thaimaassa, Guatemalassa, Latviassa ja Koreassa nuoret keskustelewät näistä aiheista selvästi kansainvälistä keskiarvoa useammin sekä ystäviensä että vanhempiensa kanssa. Suomessa, Belgiassa, Sloveniassa, Tšekissä, Meksikossa ja Ruotsissa aiheista puhutaan muita maita selvästi harvemmin sekä ystävien että vanhempien kanssa. Meksiko on maa, jossa nuoret kertoivat olevansa hyvinkin kiinnostuneita yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä, mutta he eivät kuitenkaan keskustelleet näistä aiheista kovinkaan usein sen paremmin ystäviensä kuin vanhempiensa kanssa.

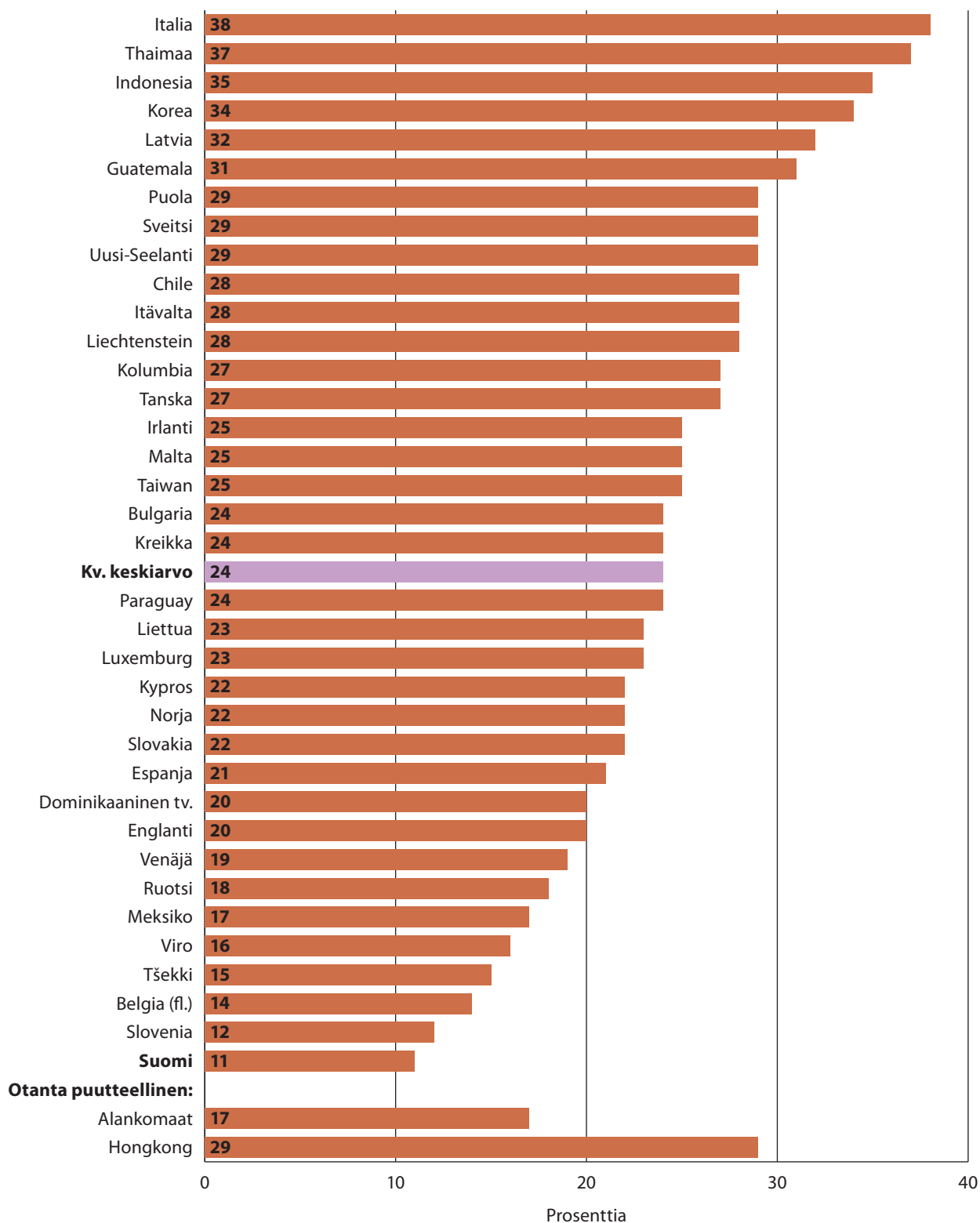
Italiassa, Puolassa, Sveitsissä ja Chilessä nuoret keskustelewät vanhempiensa kanssa poliittisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä suhteellisesti selvästi useammin kuin ystäviensä kanssa ja Dominikaanisessa tasavallassa ja Venäjällä näistä aiheista keskustellaan kansainvälisesti vertaillen suhteellisesti useammin ystävien kuin vanhempien kanssa.

Suomalaisnuorten keskustelut ystävien ja vanhempien kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista sekä ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista on kuvattu tarkemmin kuviossa 6.15. Suomalaisista kahdeksaslukkalaisista 34 prosenttia keskusteli van-

Kiinnostaako politiikka nuoria?

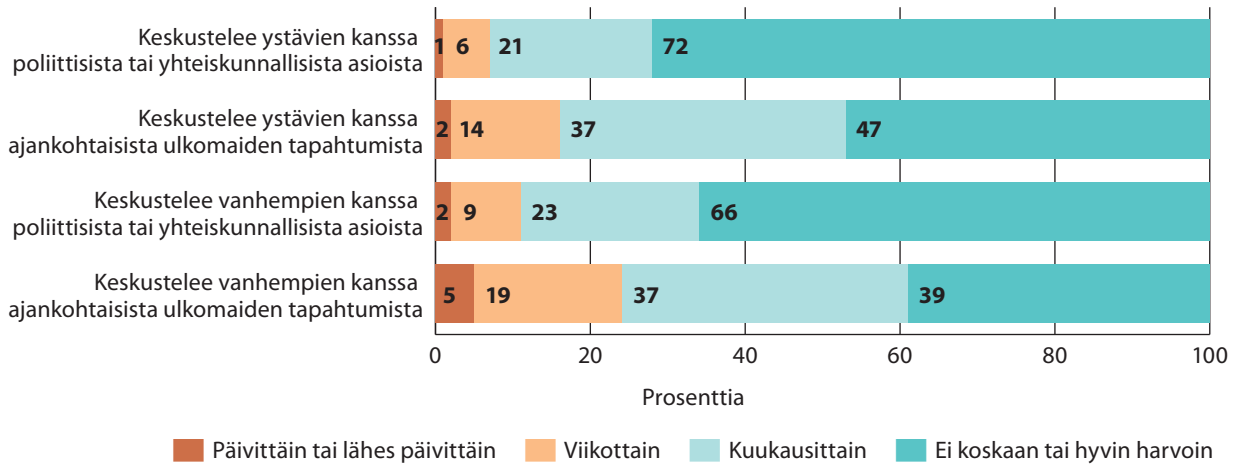

Kuvio 6.13 Nuorten keskustelut ystävien kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista sekä ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista maittain

Kuvio 6.14 Nuorten keskustelut vanhempien kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista maittain

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Kuvio 6.15 Suomalaisnuorten keskustelut ystävien ja vanhempien kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista sekä ajankohtaisista ulkomaiden tapahtumista

hempiensä ja 28 prosenttia ystäviensä kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista vähintään kerran kuukaudessa. Viikoittain näitä keskusteluja kävi vanhempien kanssa 11 ja ystävien kanssa 7 prosenttia.

Ulkomaiden ajankohtaisista tapahtumista keskusteli vanhempiensa kanssa viikoittain 24 prosenttia ja vähintään kuukausittain 61 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista. Ystäviensä kanssa näistä asioista keskusteli viikoittain 16 prosenttia ja vähintään kuukausittain 53 prosenttia. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut havaittavaa eroa keskustelu-useuksissa.

7

Nuorten osallisuus koulussa

Aktiivinen osallistuminen koulussa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten osallistumista kouluissa:

Oletko koskaan tehnyt seuraavia asioita koulussa?

- Osallistunut vapaaehtoisena koulun musiikki- tai näytelmätoimintaan tavallisten oppituntien ulkopuolella *
- Ottanut aktiivisesti osaa väittelyyn *
- Äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaalissa *
- Ollut päättämässä siitä, millä tavoin koulua johdetaan *
- Osallistunut keskusteluun oppilaskokouksessa *
- Ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

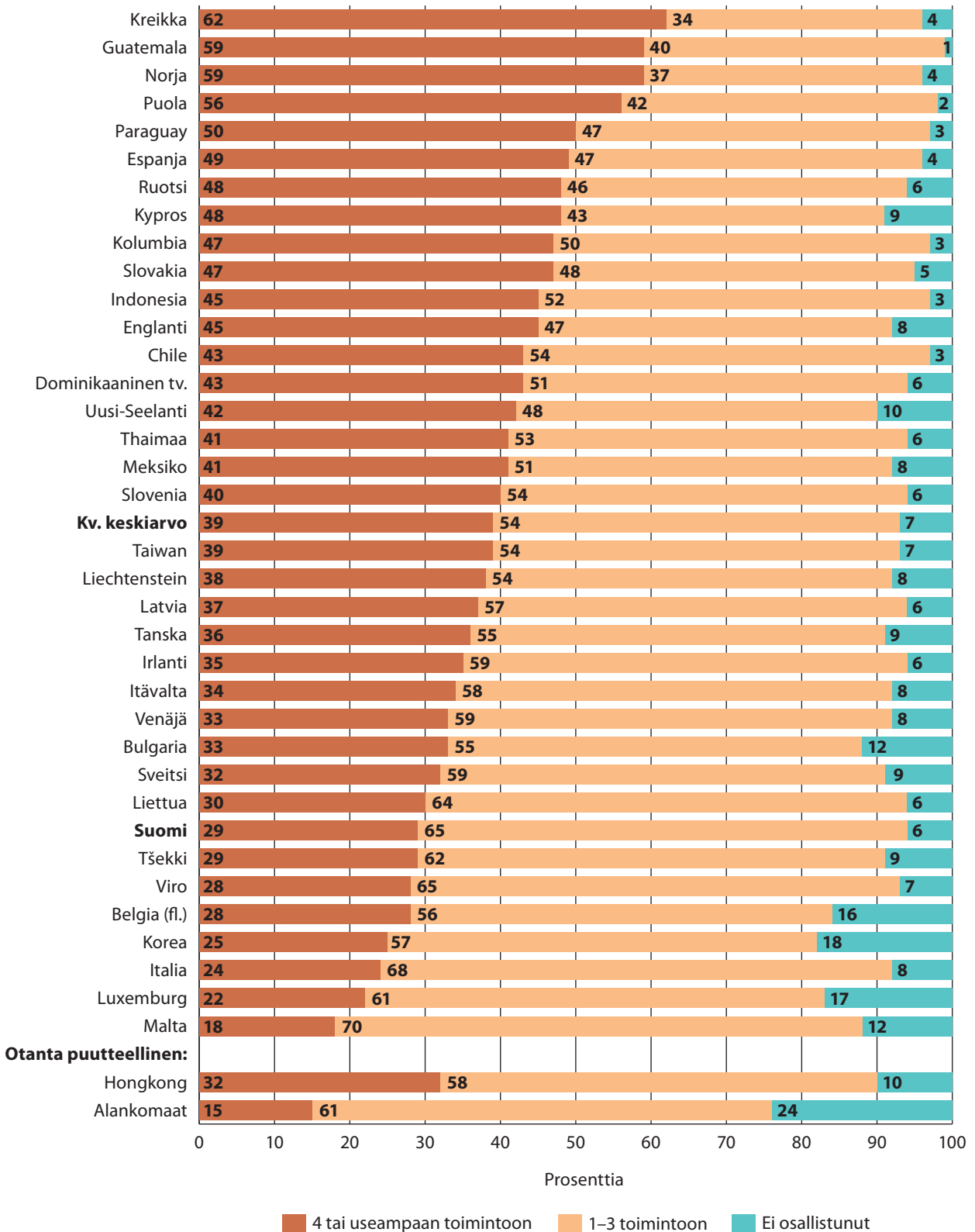
Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta kysyttiin, olivatko he joskus osallistuneet kuuteen eri toimintoon koulussa. Kysymykset eivät ehkä olleet täysin tasa-
puolisia kaikkia oppilaita ja maita kohtaan, sillä osa

kysymyksessä mainituista toiminnoista on sellaisia, että ne ovat joissakin maissa osa kaikkien koulujen toimintaan, mutta toisissa maissa niitä on tarjolla vain osassa kouluja.

Kuviossa 7.1 on esitetty oppilaiden vastausten jakaumat maittain. Kreikassa, Guatemalassa, Norjassa ja Puolassa yli puolet oppilaista kertoi osallistuneensa koulussa vähintään neljään mainitusta kuudesta toiminnosta. Alankomaissa, Maltalla, Luxemburgissa, Italiassa ja Koreassa näin moneen toimintoon oli osallistunut korkeintaan neljännes oppilaista. Korea, Luxemburg, Belgia, Malta, Bulgaria, Uusi-Seelanti, Alankomaat ja Hongkong olivat maita, joissa vähintään 10 prosenttia oppilaista ei ollut koskaan osallistunut koulussa yhteenkään kysytyistä toiminnoista.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 94 prosenttia oli osallistunut vähintään yhteen toimintoon, mutta vähintään neljään toimintoon oli osallistunut vain 29 prosenttia. Esimerkiksi ruotsalaisista nuorisista 48 prosenttia ja norjalaisnuorista 59 prosenttia oli osallistunut koulussa vähintään neljään mainituista toiminnoista, joten suomalaisnuorten osallistuminen koulussa oli selvästi vähäisempää kuin muissa Pohjoismaissa.

Nuorten osallisuus koulussa

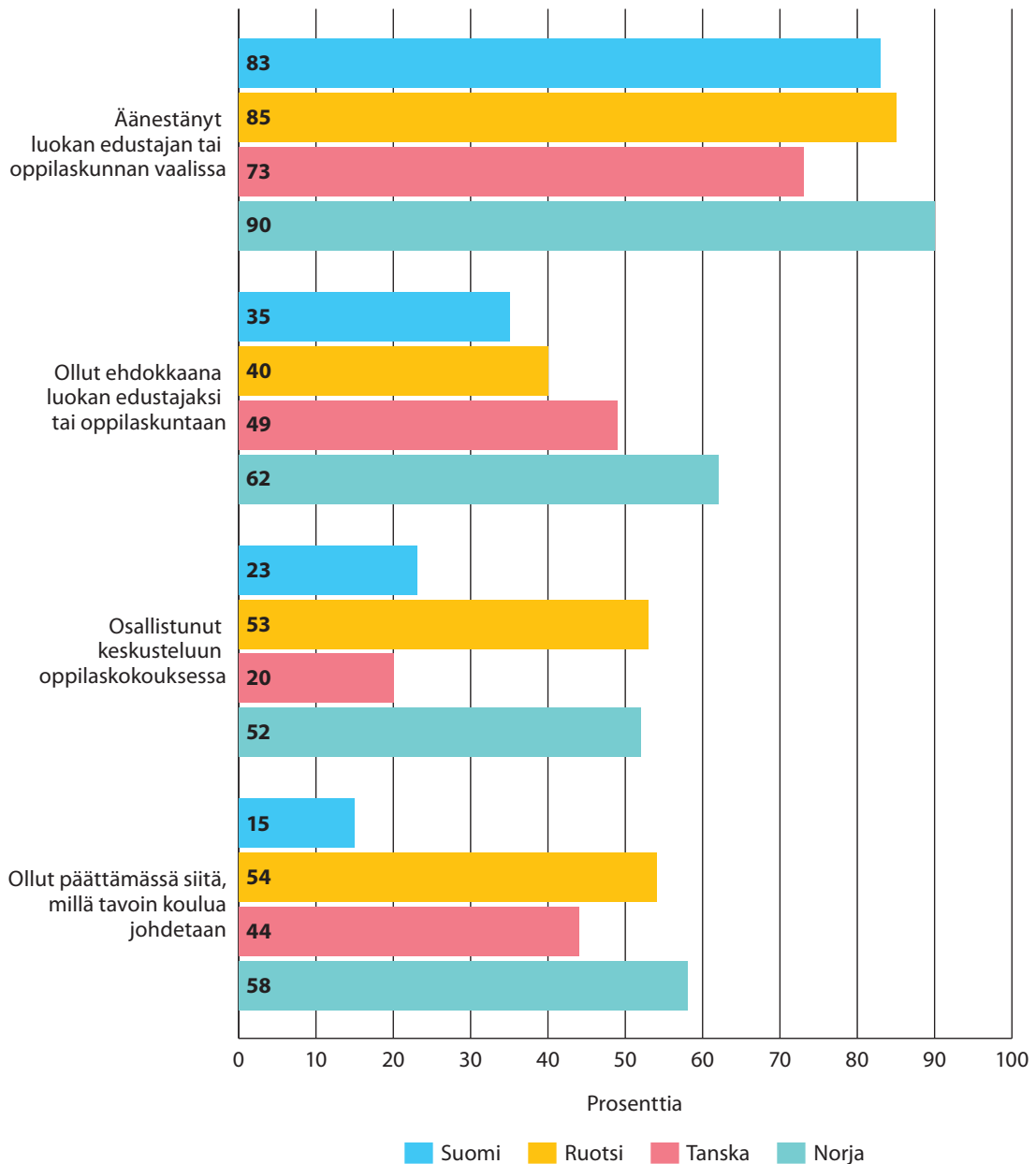

Kuvio 7.1 Nuorten osallistuminen koulussa maittain

Kansainvälisiin keskiarvolukuihin verraten kahdeksasluokkalaisemme olivat olleet erityisen harvoin mukana päättämässä siitä, millä tavoin koulua johdetaan (suomalaisista 15 prosenttia, kun kaikkien maiden keskiarvo oli 40 prosenttia) ja he olivat myös osallistuneet harvoin keskusteluun oppilaskokouksessa (suomalaisista 23 prosenttia, kun kansainvälinen keskiarvo oli 43 prosenttia).

Muihin Pohjoismaihin verrattaessa oppilaiden osallistuminen etenkin koulun päätöksentekoon liittyviin toimintoihin oli Suomessa erittäin vähäistä. Kuviossa 7.2 on kuvattu niiden oppilaiden osuudet eri Pohjoismaissa, jotka olivat joskus osallistuneet päätöksentekoon koulussa tai oppilaskunnassa.

Luokan edustajan tai oppilaskunnan vaaleissa olivat harvimminkin äänestäneet tanskalaiset kahdeksas-

Kuvio 7.2 Oppilaiden osallistuminen koulun tai oppilaskunnan päätöksentekoon Pohjoismaissa

luokkalaiset, joista kolme neljäsosaa oli osallistunut äänestykseen, kun muissa Pohjoismaissa äänestäneitä oli 83–90 prosenttia. Suomalaisista oppilaista reilu kolmannes oli itse ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan, kun ruotsalaisista ehdokkaana oli ollut 40 prosenttia, tanskalaisista lähes puolet ja norjalaisista peräti 62 prosenttia.

Suomalaista kahdeksaluokkalaisista 23 prosenttia ja tanskalaisista 20 prosenttia oli osallistunut keskusteluun oppilaskokouksessa, kun ruotsalaisista ja norjalaisista keskusteluihin oli osallistunut yli puolet.

Suomessa vain 15 prosenttia oppilaista oli ollut päättämässä siitä, millä tavoin koulua johdetaan. Muissa Pohjoismaissa näiden oppilaiden osuudet vaihtelivat Tanskan 44 prosentista Norjan 58 prosenttiin.

Koulun vaaleissa äänestetään

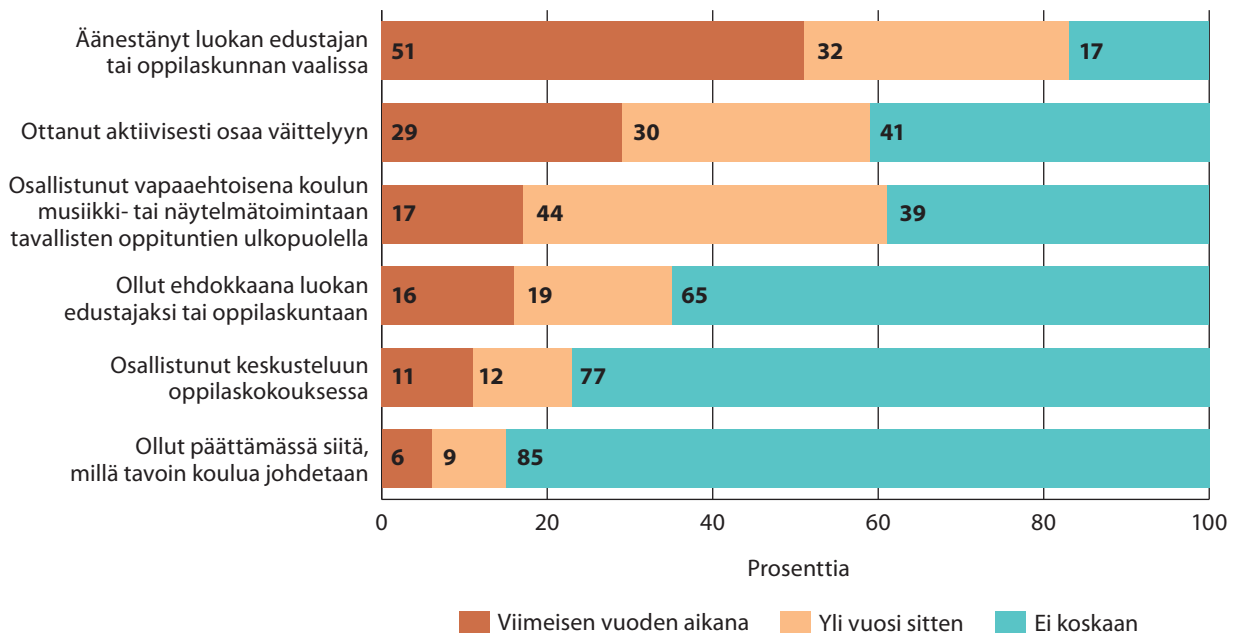
Suomen kahdeksaluokkalaisten osallistuminen erilaisiin toimintoihin koulussa on esitetty tarkemmin kuviossa 7.3. Kahdeksaluokkalaisista 83 prosenttia oli joskus äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaaleissa, ja yli puolet oli äänestänyt

viimeisen vuoden aikana. Aktiivisesti väittelyyn oli viimeisen vuoden aikana osallistunut oppilaista 29 prosenttia ja joskus 59 prosenttia.

Koulun musiikki- tai näytelmätoimintaan oli vapaaehtoisena osallistunut tavallisten oppituntien ulkopuolella joskus kouluaikana 61 prosenttia kahdeksaluokkalaisista ja viimeisen vuoden aikana 17 prosenttia. Tytöt olivat osallistuneet musiikki- tai näytelmätoimintaan selvästi poikia useammin, sillä tytöistä kolme neljäsosaa ja pojista puolet oli joskus ollut mukana tässä toiminnassa. Viimeisen vuoden aikana oppituntien ulkopuoliseen musiikki- ja näytelmätoimintaan oli osallistunut 22 prosenttia kahdeksaluokkalaista tytöistä ja 12 prosenttia pojista.

Suomalaisnuorista 35 prosenttia oli joskus ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan, 23 prosenttia oli osallistunut keskusteluun oppilaskokouksessa ja 15 prosenttia ilmoitti osallistuneensa koulun hallintoon.

Hieman useammat tytöt kuin pojat ilmoittivat olleensa mukana lähes kaikissa kysytyissä toiminnoissa, mutta aktiivinen osallistuminen väittelyyn oli aavistuksen yleisempää poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Oppituntien ulkopuoliseen musiikki- ja

Kuvio 7.3 Suomalaisnuorten osallistuminen koulussa

näytelmätoimintaan osallistumista lukuun ottamatta erot tyttöjen ja poikien osallistumisessa olivat kuitenkin varsin pieniä.

Koulun ulkopuolelle mennään kampanjapäivinä

Tutkimukseen osallistuneiden koulujen opettajilta kysyttiin, olivatko he osallistuneet kuluvana lukuvuonna kahdeksasluokkalaisten kanssa erilaisiin toimintoihin koulun ulkopuolella. Kuviossa 7.4 on esitetty kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maiden opettajien vastaukset kolmen yleisimmän toiminnan osalta. Opettajista oli oppilaiden kanssa osallistunut urheilutapahtumiin keskimäärin 70 prosenttia, erilaisiin kulttuuritoimintoihin 68 prosenttia ja erilaisiin valistuskampanjoihin 49 prosenttia.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaiset opettajat kertoivat osallistuneensa oppilaiden kanssa koulun ulkopuolisiin toimintoihin erittäin vähän. Vain erilaisiin valistuskampanjoihin (kuten Nälkäpäivä, Maailman aids-päivä tai Yhteisvastuukeräys) kansainvälistä keskiarvoa useammat suomalaiset opettajat kertoivat osallistuneensa yhdessä kahdeksasluokkalaisten kanssa.

Suomalaisten opettajien vastaukset kaikkiin kysymyksiin on esitetty kuviossa 7.5. Opettajista 60 prosenttia oli osallistunut oppilaiden kanssa valistuskampanjoihin, 56 prosenttia urheilutapahtumiin ja 50 prosenttia kulttuuritoimintaan.

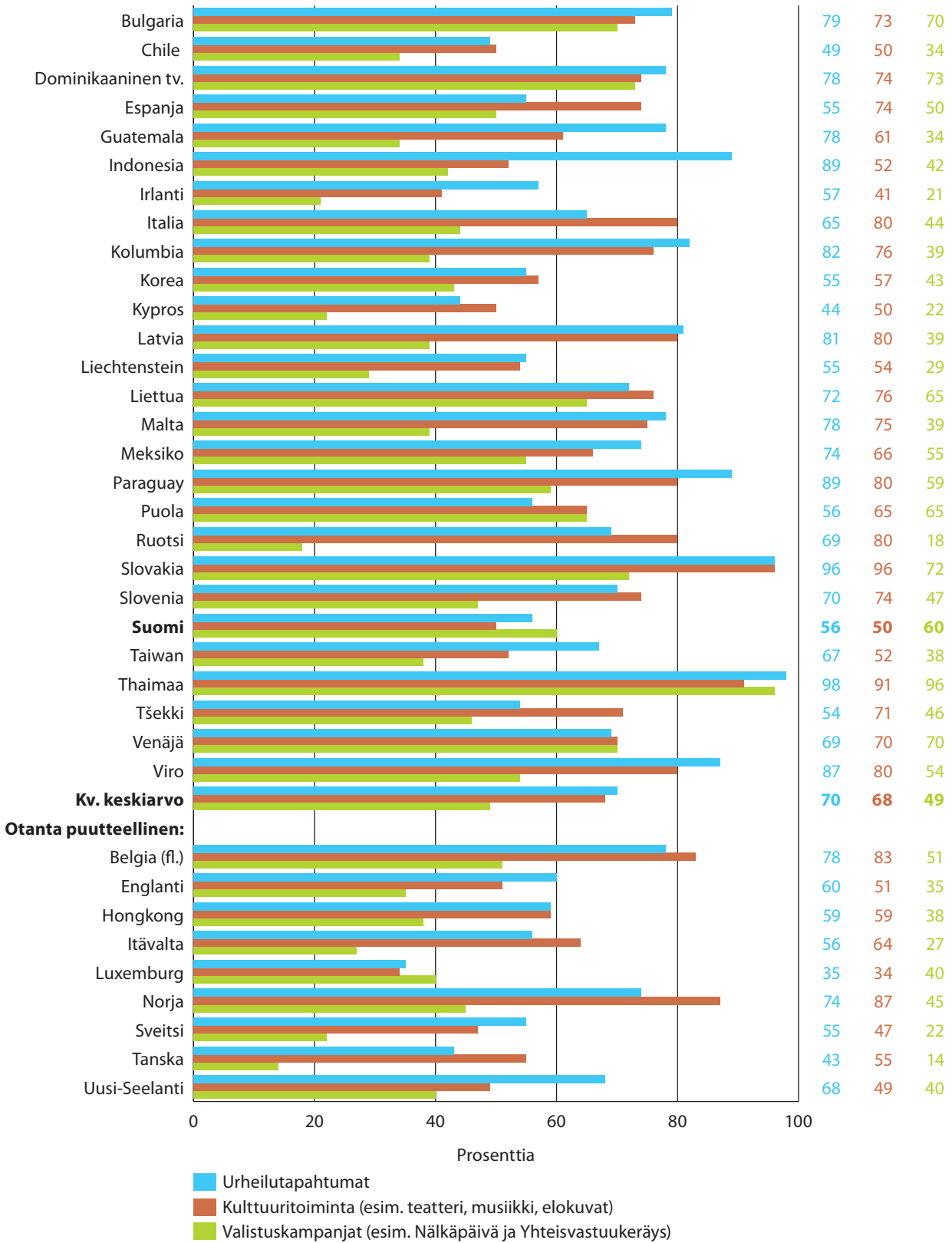
Paikkakunnan julkisten tilojen kunnostamiseen oli yhdessä kahdeksannen luokan oppilaiden kanssa osallistunut 20 prosenttia suomalaisopettajista (kansainvälinen keskiarvo 32 prosenttia), heikompiensa tukemiseen 19 prosenttia (kansainvälinen keskiarvo 32 prosenttia), ympäristötoimintaan lähialueella 16 prosenttia (kansainvälinen keskiarvo 49 prosenttia) ja monikulttuurisiin ja kulttuurien välisiin hankkeisiin 13 prosenttia suomalaisopettajista (kansainvälinen keskiarvo 36 prosenttia). Ihmisoikeushankkeisiin oli oppilaidensa kanssa osallistunut vain 5 prosenttia suomalaisopettajia, kun kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maiden

opettajista niihin oli osallistunut keskimäärin 30 prosenttia.

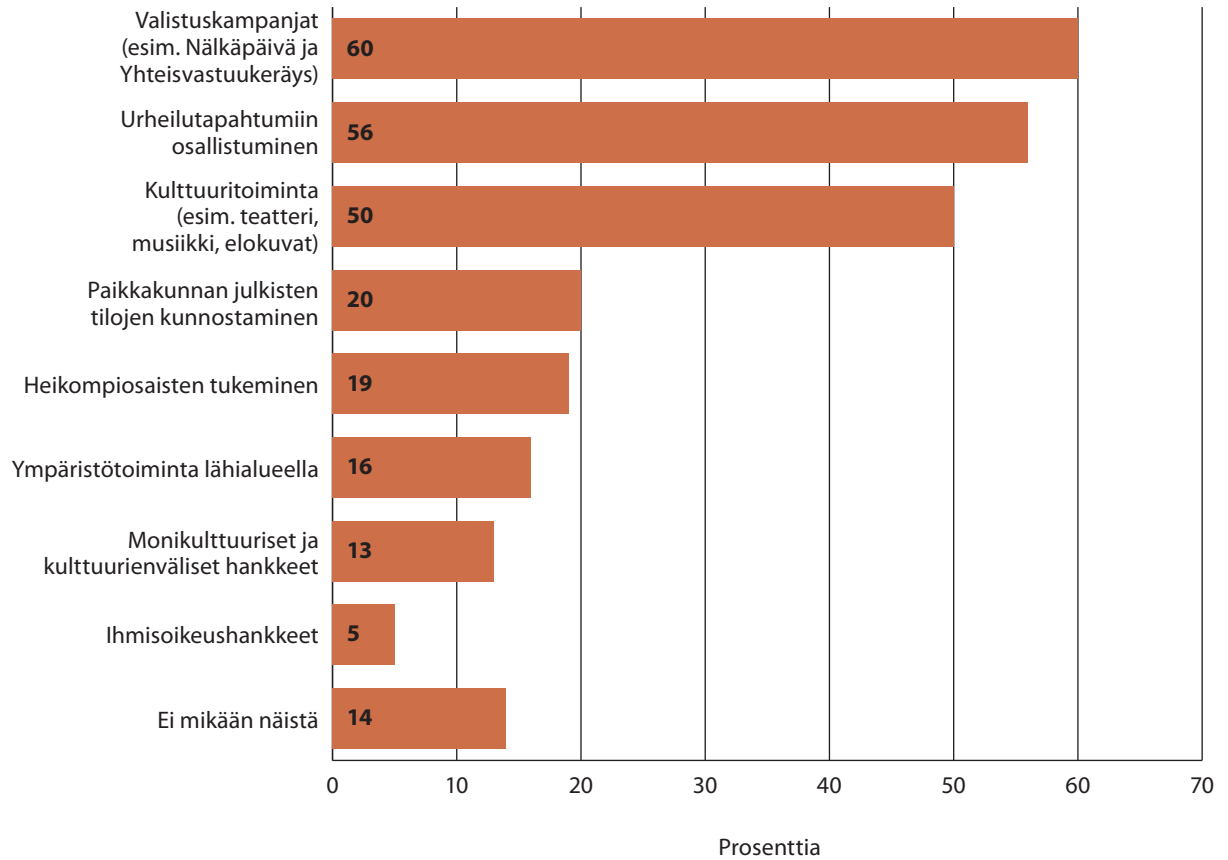
Suomalaisopettajista 14 prosenttia ei ollut kuluva lukuvuoden aikana osallistunut kahdeksasluokkalaisten kanssa yhteenkään kyselylomakkeessa mainittuun koulun ulkopuoliseen toimintaan. Kaikissa maissa näitä opettajia oli keskimäärin 10 prosenttia.

Useimmat yhteiskunnallisten sisältöjen opettajat (eli historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämäntutkimustiedon, terveystiedon ja kotitalouden opettajat) olivat osallistuneet oppilaidensa kanssa kaikkiin mainittuihin koulun ulkopuolisiin toimintoihin useammin kuin muiden oppiaineiden opettajat. Esimerkiksi valistuskampanjoihin ilmoitti osallistuneensa 64 prosenttia ja heikompiensa tukemiseen 24 prosenttia yhteiskunnallisten sisältöjen opettajista, kun muiden vastaavat osuudet muiden oppiaineiden opettajista olivat 58 ja 17 prosenttia.

Nuorten osallisuus koulussa

Kuvio 7.4 Osallistuminen toimintoihin koulun ulkopuolella (opettajien vastaukset)

Kuvio 7.5 Mihin toimintoihin opettajat ovat osallistuneet kahdeksaluokkalaisten kanssa kuluvan vuoden aikana (prosenttia opettajista)

Otetaanko oppilaiden mielipiteet huomioon koulun päätöksenteossa?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten mielipiteiden huomioimista kouluissa:

Missä määrin koulussanne otetaan huomioon oppilaiden mielipiteet seuraavista asioista päätettäessä?

- Opetus- / oppimateriaalit
- Lukujärjestys **
- Luokan säännöt **
- Koulun säännöt **
- Koulun kerhotoiminta ja vapaaehtoiset projektit **
- Millä tavoin tunneilla opetetaan *
- Mitä tunneilla opetetaan *

*) kysyttiin vain oppilailta ja mukana vain oppilaiden skaalamuuttujassa

**) mukana sekä oppilaiden että opettajien skaalamuuttujassa

Sekä oppilaita että opettajia pyydettiin arvioimaan, missä määrin oppilaiden mielipiteet otettiin heidän koulussaan huomioon päätettäessä erilaisista opetukseen liittyvistä asioista.

Kuviossa 7.6 on esitetty maittain oppilaiden ja opettajien käsitykset siitä, missä määrin oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon heidän koulussaan.

Dominikaanisessa tasavallassa, Thaimaassa, Indonesiassa, Kolumbiassa ja Paraguayssa sekä oppilaiden että opettajien mielestä oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulun päätöksenteossa. Ero mielipiteiden huomioimisessa kansainväliseen keskiarvoon verrattuna oli tilastollisesti merkitsevä. Koreassa, Irlannissa, Sveitsissä, Suomessa ja Liechtensteinissa oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon sekä oppilaiden että opettajien mielestä merkittävästi kansainvälistä keskiarvoa huonommin.

Joissain maissa oppilaiden ja opettajien käsitykset oppilaiden mielipiteiden huomioimisesta erosivat suuresti. Huomattavasti useammat chileläiset, malta-

laiset, meksikolaiset ja venäläiset oppilaat kuin opettajat katsoivat, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulun päätöksenteossa. Puolassa, Venäjällä, Latviassa ja Sloveniassa oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon opettajien, mutta ei oppilaiden, mielestä.

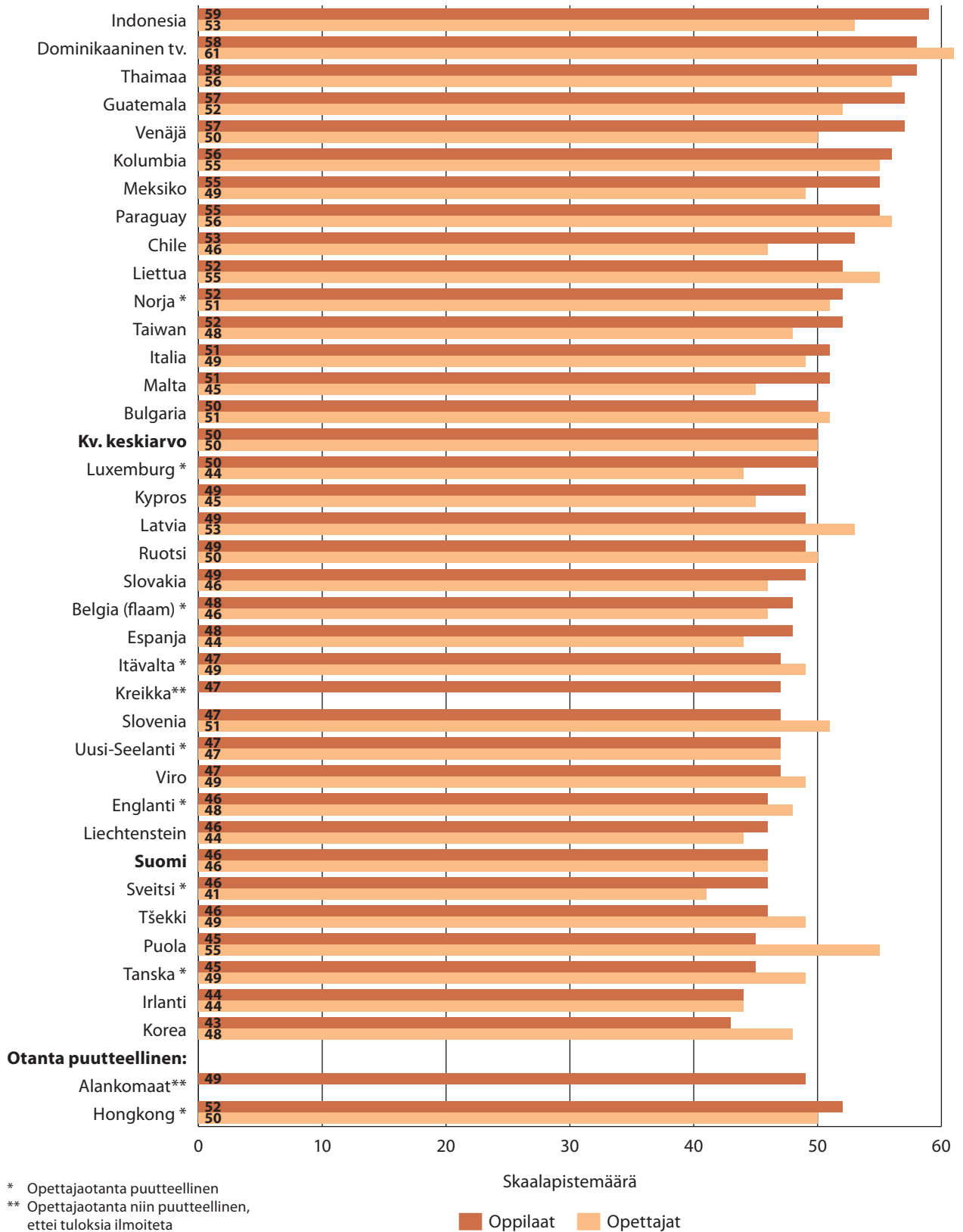
Suomalaisten opettajien ja oppilaiden vastaukset oppilaiden mielipiteiden huomioimista koskeviin kysymyksiin on esitetty kuviossa 7.7. Kahdeksaluokkalaisten ja heidän opettajiensa mielipiteet erosivat hieman, kun heitä pyydettiin arvioimaan, missä määrin oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulun päätöksenteossa.

Suurempi osa suomalaisista opettajista kuin oppilaita oli sitä mieltä, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon päätettäessä koulun kerhotoiminnasta ja vapaaehtoisista projekteista sekä luokan ja koulun säännöistä. Opettajista 71 prosenttia ja oppilaita 59 prosenttia katsoi, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon päätettäessä koulun kerhotoiminnasta ja vapaaehtoisista projekteista. Oppilaiden mielipiteet vaikuttivat luokan sääntöihin opettajista 74 prosentin ja koulun sääntöihin 58 prosentin mielestä, kun vastaavat osuudet oppilaita olivat 49 ja 32 prosenttia.

Selvästi suurempi osa suomalaisista kahdeksaluokkalaista kuin heidän opettajistaan katsoi oppilaiden mielipiteiden vaikuttavan opetus- ja oppimateriaaleihin ja lukujärjestykseen. Oppilaita 32 prosenttia arveli oppilaiden mielipiteen vaikuttavan opetus- ja oppimateriaaleihin ja 26 prosenttia lukujärjestykseen. Opettajista 19 prosenttia katsoi oppilaiden mielipiteellä olevan vaikutusta opetus- ja oppimateriaaleihin ja lukujärjestyksen kohdalla oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon 13 prosentin mielestä.

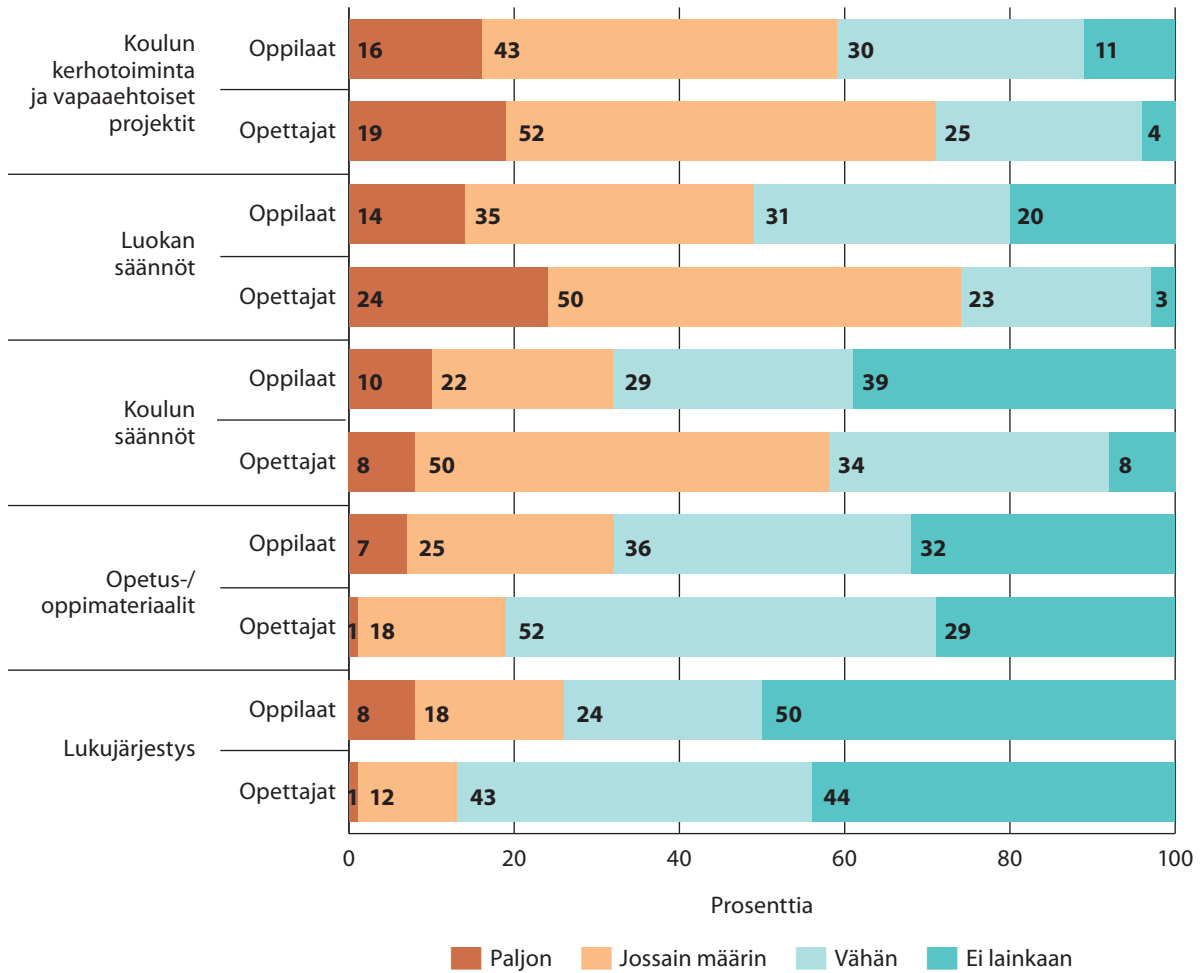
Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 33 prosenttia katsoi, että oppilaiden mielipiteet vaikuttavat siihen, mitä tunneilla opetettiin, ja 45 prosentin mielestä siihen, millä tavoin tunneilla opetettiin. Näitä kahta kysymystä ei esitetty lainkaan opettajille.

Useammat pojat kuin tytöt olivat sitä mieltä, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon. Pojat ar-

Kuvio 7.6 Oppilaiden ja opettajien käsitykset siitä, missä määrin oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulun päätöksenteossa, maittain

Nuorten osallisuus koulussa

Kuvio 7.7 Suomalaisten oppilaiden ja opettajien käsitykset siitä, missä määrin oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulun päätöksenteossa

velivat tyttöjä useammin oppilaiden mielipiteiden vaikuttavan erityisesti opetuksen sisältöön, oppimateriaaleihin, lukujärjestykseen ja koulun sääntöihin. Tytöt taas katsoivat poikia useammin, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulun kerhotoiminnassa ja vapaaehtoisissa projekteissa.

Olisiko oppilaiden osallistumisella merkitystä?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin mielipiteitä oppilaiden osallistumisen tärkeydestä:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa, jotka koskevat oppilaiden osallistumista koulussa?

- Oppilaiden osallistuminen koulun päätöksentekoon voi tehdä kouluista parempia *
- Oppilaiden yhteistyöllä voi saada kouluissa aikaan paljon myönteisiä muutoksia *
- Oppilaiden mielipiteitä esiin tuovien oppilasryhmien perustaminen voi auttaa ratkaisemaan koulujen ongelmia *
- Kaikissa kouluissa pitäisi olla oppilaskunta *
- Toimimalla yhdessä oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Tutkimuksessa nuorilta kysyttiin, kuinka tärkeänä he pitivät oppilaiden osallistumista koulua koskevaan päätöksentekoon ja voisiko oppilaiden yhteistoiminnalla saada aikaan parannuksia kouluissa. Kuviossa 7.8 on esitetty viiden erillisen kysymyksen pohjalta lasketun skaalamuuttujan arvot maittain. Näissä kysymyksissä ei selvitetty sitä, kuinka paljon nuoret kokivat oppilailla olevan sananvaltaa koulun päätöksenteossa, vaan sitä, kuinka tärkeää nuorten mielipiteiden huomioiminen heidän mielestään olisi.

Tärkeimpänä oppilaiden osallistumista pitivät nuoret Chilessä, Guatemalassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Kolumbiassa ja Paraguayssa. Vähiten

merkitystä nuorten osallistumisella nähtiin olevan Sveitsissä, Koreassa, Itävallassa, Tšekissä, Slovakiassa, Luxemburgissa ja Liechtensteinissa. Suomalaisnuorten käsitykset oppilaiden osallistumisen tärkeydestä olivat kansainvälistä keskitasoa.

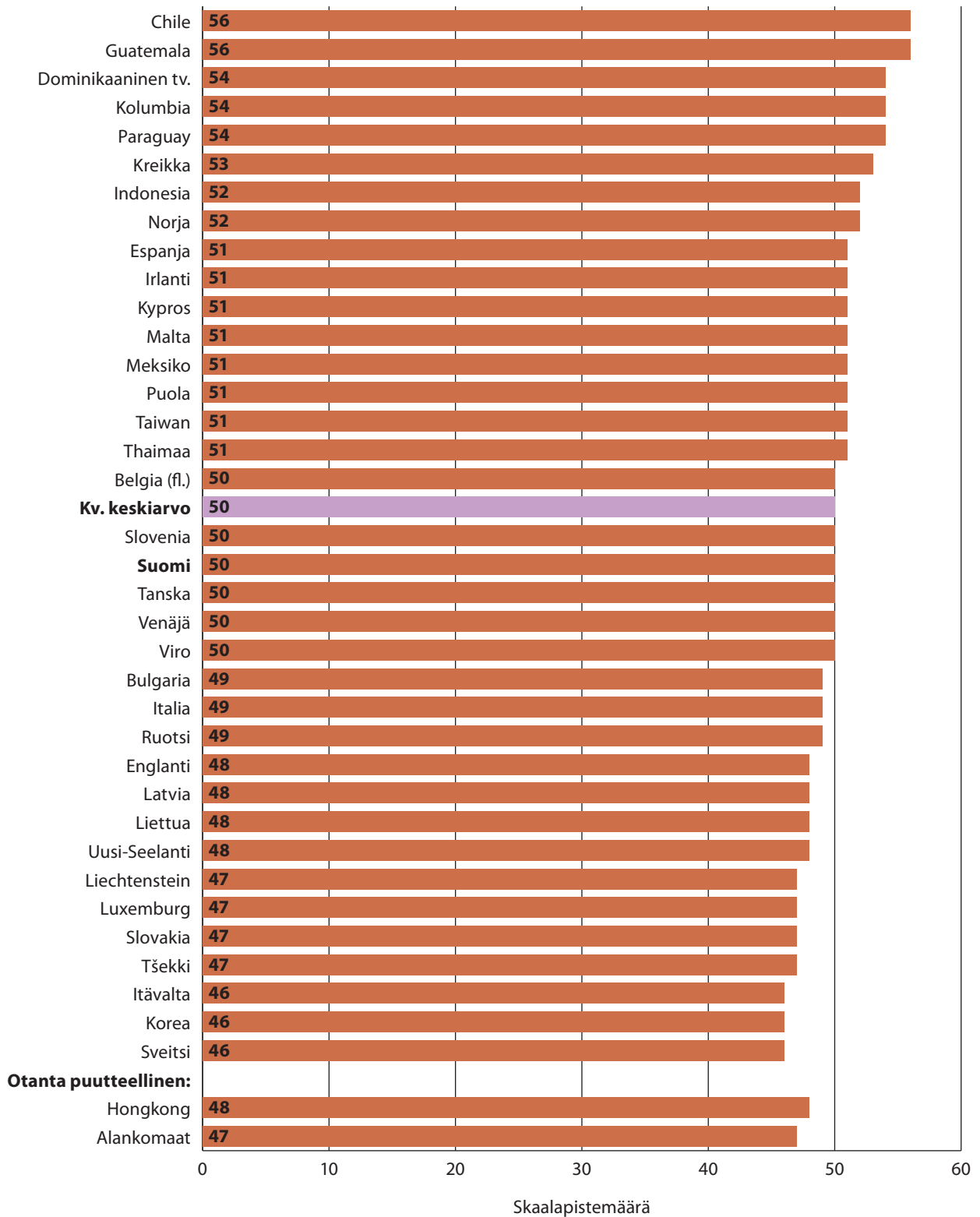
Kuviossa 7.9 on kuvattu suomalaisten kahdeksaluokkalaisten ja heidän opettajiensa vastaukset viiteen oppilaiden osallistumisen tärkeyttä koskevaan kysymykseen. Suomessa myös opettajia pyydettiin antamaan mielipiteensä siitä, kuinka tärkeänä he näkivät oppilaiden osallistumisen koulun päätöksentekoon esittämällä heille tutkimuslomakkeen kansallisessa osassa samat kysymykset kuin oppilaille.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista valtaosa (86–95 %) oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä kaikkien oppilaiden osallistumisen tärkeyttä koskevan viiden väitteen kanssa. Useimmin oppilaat olivat täysin samaa mieltä väitteiden "Toimimalla yhdessä oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään" (43 %) ja "Kaikissa kouluissa pitäisi olla oppilaskunta" (37 %) kanssa. Väitteiden "Oppilaiden yhteistyöllä voi saada kouluissa aikaan paljon myönteisiä muutoksia" ja "Oppilaiden osallistuminen koulun päätöksentekoon voi tehdä kouluista parempia" kanssa oli täysin samaa mieltä vajaa kolmannes kahdeksaluokkalaisista ja väitteen "Oppilaiden mielipiteitä esiin tuovien oppilasryhmien perustaminen voi auttaa ratkaisemaan koulujen ongelmien" kanssa oli täysin samaa mieltä viidesosa oppilaista.

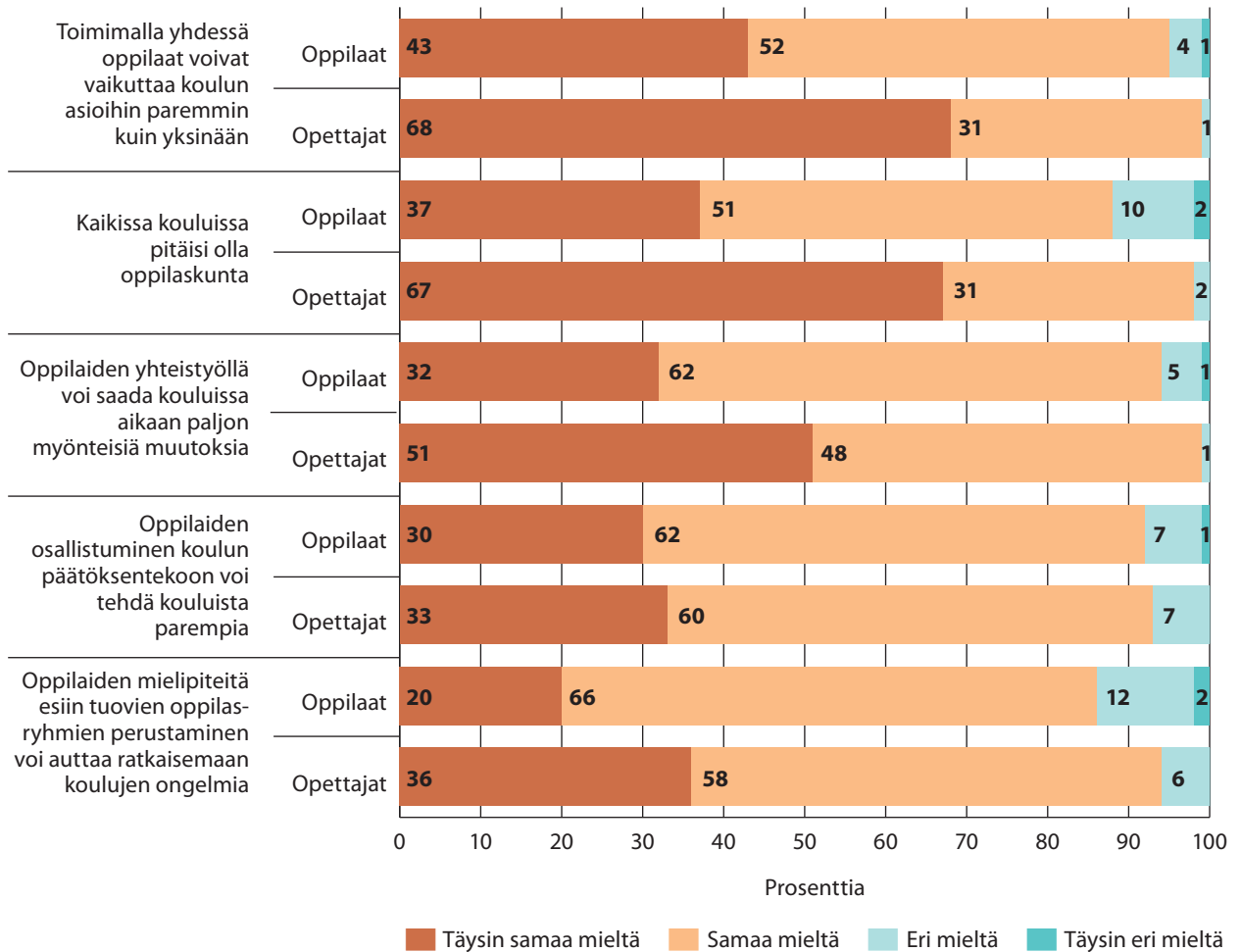
Tytöt olivat poikia useammin täysin samaa mieltä tai samaa mieltä kaikkien väittämien kanssa. Eri mieltä olleiden osuus vaihteli pojilla 8–18 prosentin välillä ja tytöillä 2–10 prosentin välillä. Tytöistä 41 prosenttia ja pojista 32 prosenttia oli täysin samaa mieltä siitä, että kaikissa kouluissa pitäisi olla oppilaskunta ja 36 prosenttia tytöistä ja 27 prosenttia pojista oli täysin samaa mieltä väittämän "Toimimalla yhdessä oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään" kanssa.

Opettajien vastauksista käy ilmi, että opettajat pitivät oppilaiden osallistumista tärkeämpänä kuin kahdeksansien luokkien oppilaat itse. Kaksi kolmasosaa

Nuorten osallisuus koulussa

Kuvio 7.8 Nuorten käsitykset oppilaiden osallistumisen merkityksestä maittain

Kuvio 7.9 Suomalaisen oppilaiden ja opettajien mielipiteet oppilaiden osallistumisen merkityksestä

opettajista oli täysin samaa mieltä, että yhteistoiminnalla oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään ja että kaikissa kouluissa pitäisi olla oppilaskunta. Puolet opettajista oli täysin samaa mieltä siitä, että oppilaiden yhteistyöllä kouluissa voitaisiin saada aikaan paljon myönteisiä muutoksia. Kolmasosa opettajista oli täysin samaa mieltä siitä, että oppilaiden osallistuminen koulun päätöksentekoon tai oppilaiden mielipiteitä esiin tuovien oppilasryhmien perustaminen voi tehdä kouluista parempia tai auttaa ratkaisemaan koulujen ongelmia.

Vuoden 1999 tutkimuksen tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia vuoden 2009 tulosten kanssa, sillä oppilaille esitettyjen väittämien sanamuodot

poikkesivat jonkin verran toisistaan ja kysymyksissä oli aiemmin mukana myös ”en osaa sanoa” -vaihtoehto, jonka oli valinnut 7–16 prosenttia vastaajista. Yleisellä tasolla tarkastellen vaikuttaisi kuitenkin siltä, että oppilaat pitivät vuonna 2009 oppilaiden osallistumista koulun päätöksentekoon tärkeämpänä kuin vuonna 1999. Oppilaiden osallistumisen tärkeyttä korostavien väittämien kanssa täysin samaa mieltä olevien osuudet olivat nousseet ja eri mieltä olevien osuudet laskeneet kymmenessä vuodessa. Kuitenkin ”En osaa sanoa” -vastausten verrattain korkea osuus vuoden 1999 tutkimuksessa tekee päätelmien tekemisen epävarmaksi.

Keskustellaanko oppitunneilla yhteiskunnallisista asioista?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin oppilaiden mielipiteitä oppituntikeskustelujen avoimuudesta:

Kun tavallisilla oppitunneilla käsitellään poliittisia ja yhteiskunnallisia asioita, kuinka usein tapahtuu seuraavaa?

- Oppilaat voivat olla avoimesti eri mieltä kuin opettaja
- Opettajat rohkaisevat oppilaita ilmaisemaan mielipiteitään*
- Opettajat kannustavat oppilaita tekemään itsenäisiä päätöksiä *
- Oppilaat ilmaisevat luokassa mielipiteitään, vaikka ne eroaisivatkin luokan enemmistön mielipiteistä *
- Selittäessään asioita tunnilla opettajat tarkastelevat niitä eri puolilta*
- Opettajat kannustavat oppilaita keskustelemaan asioista erilaisia mielipiteitä edustavien ihmisten kanssa *
- Oppilaat ottavat esille ajankohtaisia poliittisia tapahtumia keskusteltavaksi luokassa *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Oppilaita pyydettiin arvioimaan, kuinka avoimesti luokahuoneessa keskusteltiin poliittisista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä. Kuviossa 7.10 on esitetty erillisten kysymysten pohjalta lasketun skaalamuuttujan arvot maittain. On hyvä huomioda, että skaalamuuttujasta puuttui oppilaiden Suomessa kaikkein useimmin mainitsema vaihtoehto ”Oppilaat voivat olla avoimesti eri mieltä kuin opettaja”. Tämä kysymys on jätetty pois, sillä siihen annetut vastaukset eivät kansainvälisellä tasolla olleet riittävän selvässä yhteydessä muiden kysymysten vastauksiin. Tästä voitaneen päätellä, ettei monissa maissa voida olla avoimesti eri mieltä opettajan kanssa, vaikka keskusteluun muuten kannustettaisiin.

Tulosten mukaan poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevät oppituntikeskustelut olivat oppilaiden mielestä kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi useammin avoimia Indonesiassa, Tanskassa, Italiassa, Englannissa ja Uudessa-Seelannissa. Korealaisten oppilaiden käsitykset oppituntikeskustelujen avoimuudesta poikkesivat huomattavasti kaikkien muiden maiden oppilaiden arvioista; oppilaiden mielestä Koreassa ei luokahuoneessa keskusteltu ainakaan poliittisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä.

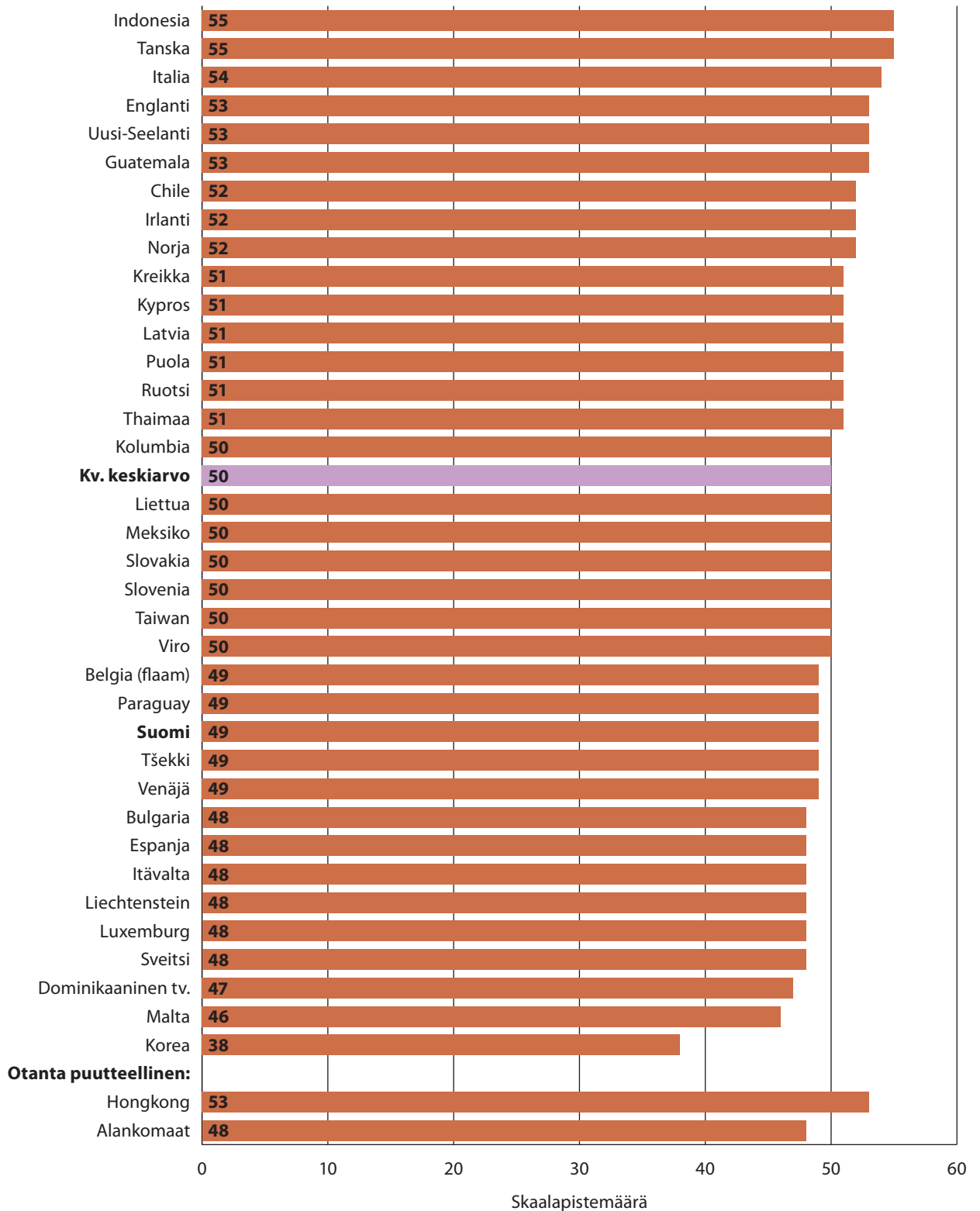
Suomalaisten kahdeksasluokkalaisten arviot oppituntikeskustelun avoimuudesta olivat tällä skaalamuuttujalla mitaten lähellä kansainvälistä keskiarvoa. Skaalamuuttujasta puuttui kuitenkin kokonaan suomalaisoppilaiden yleisimmin mainitsema vaihtoehto. Suomalaisnuorten vastaukset erillisiin kysymyksiin ovat kuviossa 7.11.

Yli 40 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista katsoi, että oppilaat voivat olla avoimesti eri mieltä opettajan kanssa ja opettajat rohkaisevat oppilaita ilmaisemaan mielipiteitään, kun oppitunneilla käsitellään poliittisia tai yhteiskunnallisia asioita. Yli 80 prosenttia oppilaista oli sitä mieltä, että näin tapahtui ainakin toisinaan.

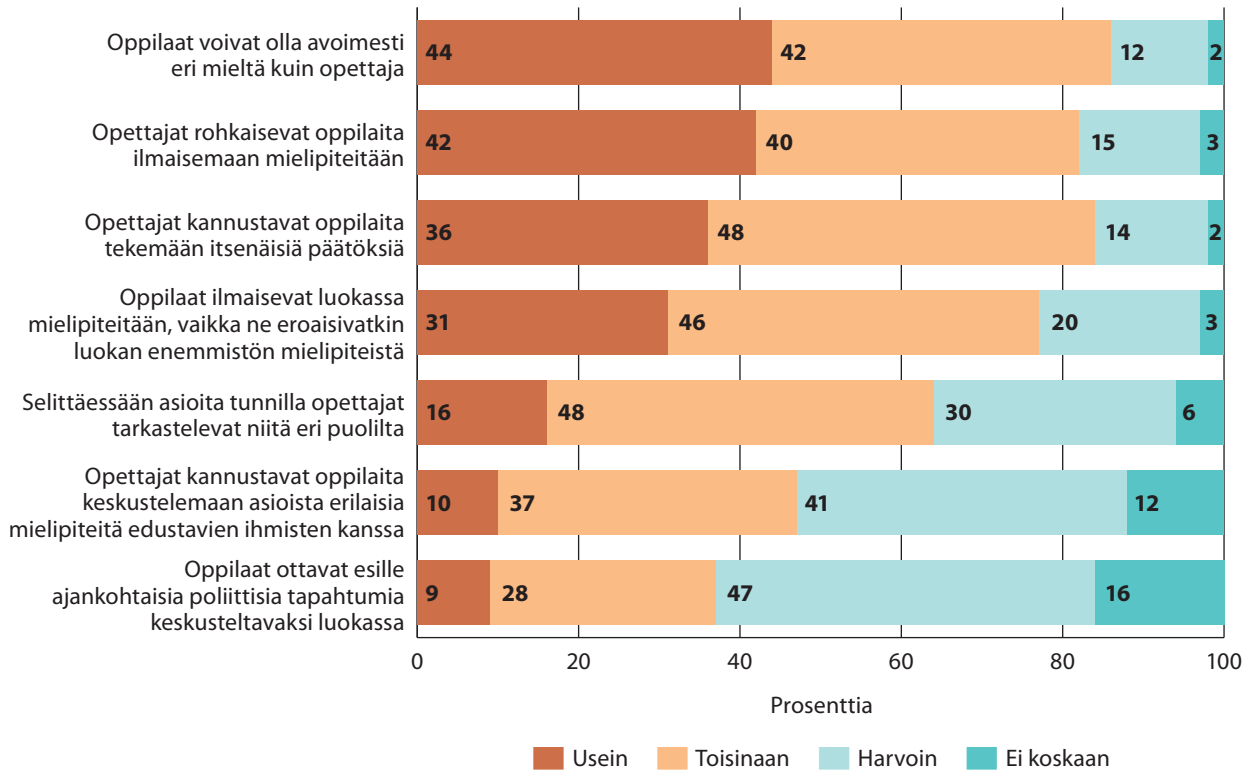
Noin kolmannes oppilaista katsoi, että usein luokassa opettajat kannustavat oppilaita tekemään itsenäisiä päätöksiä ja oppilaat ilmaisevat mielipiteitään, vaikka ne eroaisivatkin luokan enemmistön mielipiteistä. Vähintään toisinaan näin tapahtui noin 80 prosentin mielestä.

64 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista oli sitä mieltä, että opettajat vähintään toisinaan tarkastelevat asioita eri puolilta selittäessään niitä. Vajaa puolet opettajista kannusti oppilaiden mielestä heitä keskustelemaan erilaisia mielipiteitä edustavien ihmisten kanssa ja 37 prosenttia oppilaista katsoi, että oppilaat vähintään toisinaan ottivat esille ajankohtaisia poliittisia tapahtumia luokassa keskusteltavaksi.

Suomalaispojat pitivät poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevia oppituntikeskusteluja hieman avoimempina kuin tytöt, mutta tyttöjen ja poikien vastausten väliset erot olivat varsin pieniä.

Kuvio 7.10 Nuorten mielipiteet yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevien oppituntikeskustelujen avoimuudesta maittain

Kuvio 7.11 Suomalaisnuorten mielipiteet yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevien oppituntikeskustelujen avoimuudesta

Luokkahuoneilmasto ja opettajien ja oppilaiden väliset suhteet

Tutkimuksessa kartoitettiin useamman kysymyksen avulla luokkahuoneilmastoa ja luokkahuoneen keskustelukulttuuria. Näiden kysymysten tuloksia ei ole raportoitu kansainvälisellä tasolla, mutta tässä yhteydessä suomalaisia tuloksia esitellään muutamien kysymysten osalta.

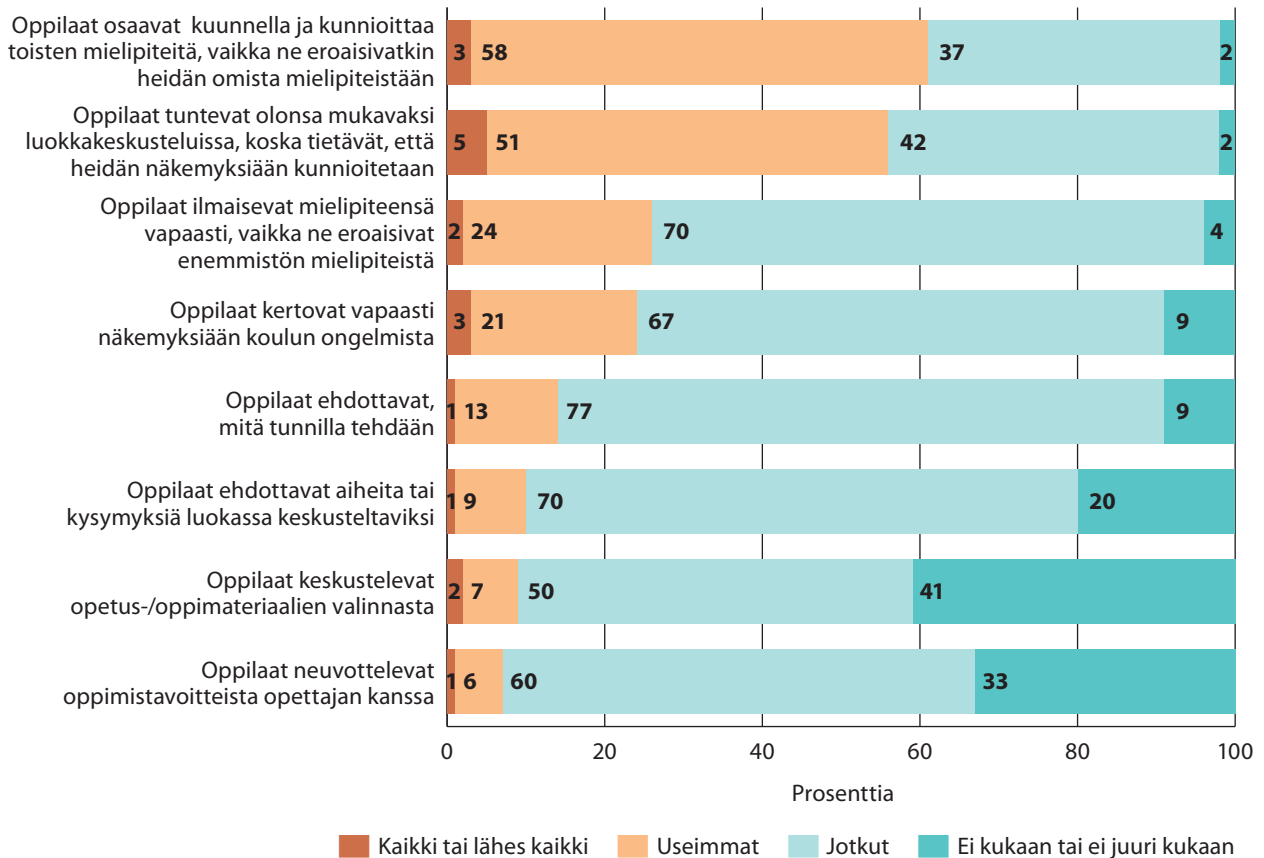
Opettajilta kysyttiin kahdessa eri kysymyksessä, millä tavoin oppilaat osallistuivat erilaisiin luokkahuonetoimintoihin oppitunneilla ja kuinka hyvin oppilaat tulivat toimeen keskenään. Oppilaita taas pyydettiin arvioimaan opettajien suhtautumista oppilaisiin sekä omaa kuulumistaan kouluyhteisöön.

Suomalaisopettajista lähes kaikki katsovat, että vähintäänkin useimmat kahdeksasluokkalaiset tulevat hyvin toimeen luokkatovereidensa kanssa, ovat kotiutuneet hyvin luokkaan ja ovat hyvissä väleissä muiden oppilaiden kanssa. Kaikkiin tai lähes kaik-

kiin oppilaisiin nämä väittämät sopivat opettajista viidenneksen mielestä. Kahdeksasluokkalaisten opettajista 14 prosenttia on sitä mieltä, että kaikki tai lähes kaikki oppilaat kunnioittavat luokkatovereitaan, vaikka nämä olisivat erilaisia. Vähintäänkin useimmat kahdeksasluokkalaisista toimivat näin opettajista 89 prosentin mielestä, mutta 11 prosentin mielestä erilaisia oppilaita kunnioittavat vain jotkut kahdeksasluokkalaisista.

Suomalaisista kahdeksasluokkalaisista 10 prosenttia oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämien ”Tunnen itseni koulussa ulkopuoliseksi” ja ”Pelkään toisten oppilaiden kiusaavan minua” kanssa. Kiusatuksi pelkäsi tulevansa 8 prosenttia pojista ja 13 prosenttia tytöistä.

Kuviossa 7.12 on kuvattu suomalaisopettajien vastaukset oppilaiden luokkatoimintoja koskevaan kysymykseen. Noin 60 prosenttia suomalaisopettajista katsoi, että useimmat heidän koulunsa kahdeksasluokkalaiset osaavat kuunnella ja kunnioittaa toisten

Kuvio 7.12 Suomalaisopettajien mielipiteet kahdeksaluokkalaisten toiminnasta luokassa

mielipiteitä, vaikka ne eroaisivat heidän omista mielipiteistään. Yhtä moni oppilas tuntee opettajien arvion mukaan olonsa mukavaksi luokkakeskusteluissa, koska he tietävät, että heidän näkemyksiään kunnioitetaan. Opettajista noin neljänneksen mielestä useimmat oppilaat ilmaisevat mielipiteensä vapaasti, vaikka heidän mielipiteensä eroaisivat enemmistön mielipiteistä ja kertovat vapaasti näkemyksiään koulun ongelmista.

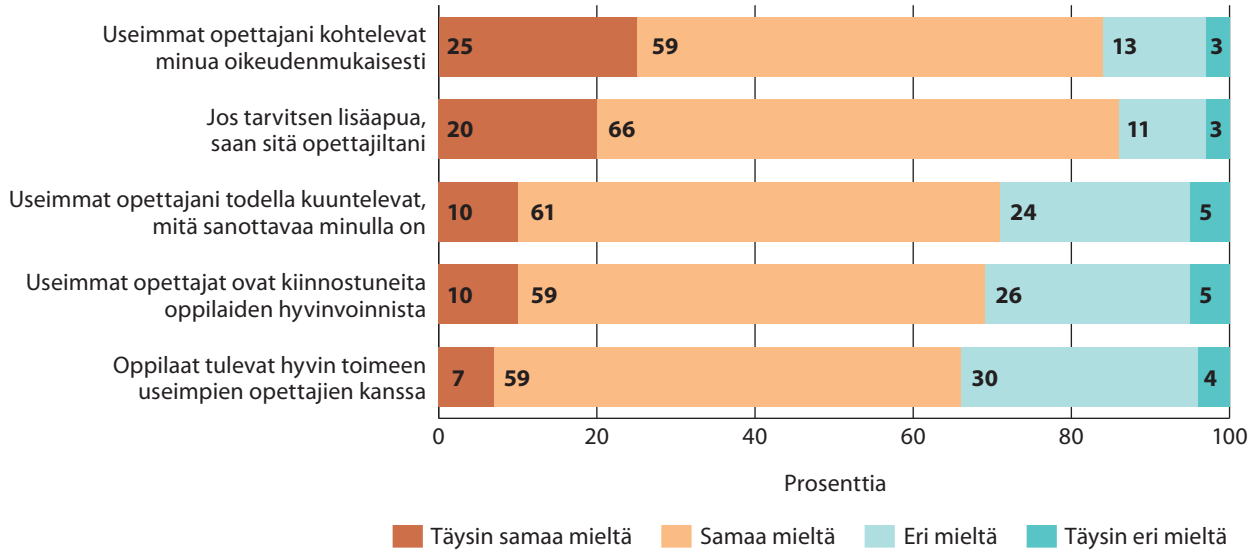
Useimpien opettajien mielestä vain jotkut oppilaat ehdottavat, mitä tunnilla tehdään, tai ehdottavat aiheita tai kysymyksiä luokassa keskusteltaviksi. Harvinaisinta opettajien mielestä on se, että oppilaat neuvottelevat oppimistavoitteista opettajan kanssa tai keskustelevat opetus- tai oppimateriaalien valinnasta.

Oppilaiden käsitykset opettajien suhtautumisesta oppilaisiin on kuvattu kuviossa 7.13. Yli 80 prosenttia kahdeksaluokkalaista on sitä mieltä, että

useimmat opettajat kohtelevat heitä oikeudenmukaisesti ja että he saavat tarvittaessa lisäapua opettajiltaan. Yli kaksi kolmasosaa oppilaista katsoo myös, että useimmat opettajat todella kuuntelevat oppilaita ja ovat kiinnostuneita heidän hyvinvoinnistaan. Kahdeksaluokkalaista 66 prosenttia katsookin, että oppilaat tulevat heidän koulussaan hyvin toimeen useimpien opettajien kanssa. Tyttöjen ja poikien mielipiteissä opettajien suhtautumisesta oppilaisiin ei ollut eroja.

Opettajien ja oppilaiden vastausten perusteella näyttäisikin siltä, että suomalaisessa peruskoulussa oppilaat ja opettajat tulevat pääsääntöisesti hyvin toimeen keskenään ja kunnioittavat toisiaan ja toistensa mielipiteitä. Useimmat oppilaat myös uskaltavat ilmaista oman mielipiteensä – jopa silloin kun se eroaa luokan enemmistön tai opettajan mielipiteestä. Oppilaat eivät kuitenkaan keskustele opettajien

Nuorten osallisuus koulussa

Kuvio 7.13 Suomalaisnuorten mielipiteet opettajien suhtautumisesta oppilaisiin

kanssa opetuksen sisältöön tai käytettyihin oppimateriaaleihin liittyvistä asioista eivätkä ehdota teemoja tai keskustelunaiheita otettavaksi esille oppitunneilla; opettajien ja oppilaiden roolijako on siis varsin selvä ja perinteinen.

8

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

Pohjoismaiset nuoret eivät osallistu järjestötoimintaan

Näillä kysymyksillä nuorten osallistumista järjestötoimintaan koulun ulkopuolella kartoitettiin:

Oletko koskaan ollut mukana seuraavien järjestöjen, kerhojen tai ryhmien toiminnassa?

- Poliittinen nuorisjärjestö *
- Ympäristöjärjestö (esim. Greenpeace, WWF, Luonto-Liitto) *
- Ihmisoikeusjärjestö (esim. Amnesty International) *
- Vapaaehtoistyötä omalla paikkakunnalla tekevä ryhmä tai järjestö *
- Johonkin sosiaaliseen tarkoitukseen rahaa keräävä järjestö *
- Johonkin etniseen ryhmään liittyvä kulttuurijärjestö *
- Uskonnollinen ryhmä tai järjestö
- Jonkin asian puolesta kampanjoiva nuorisoryhmä*

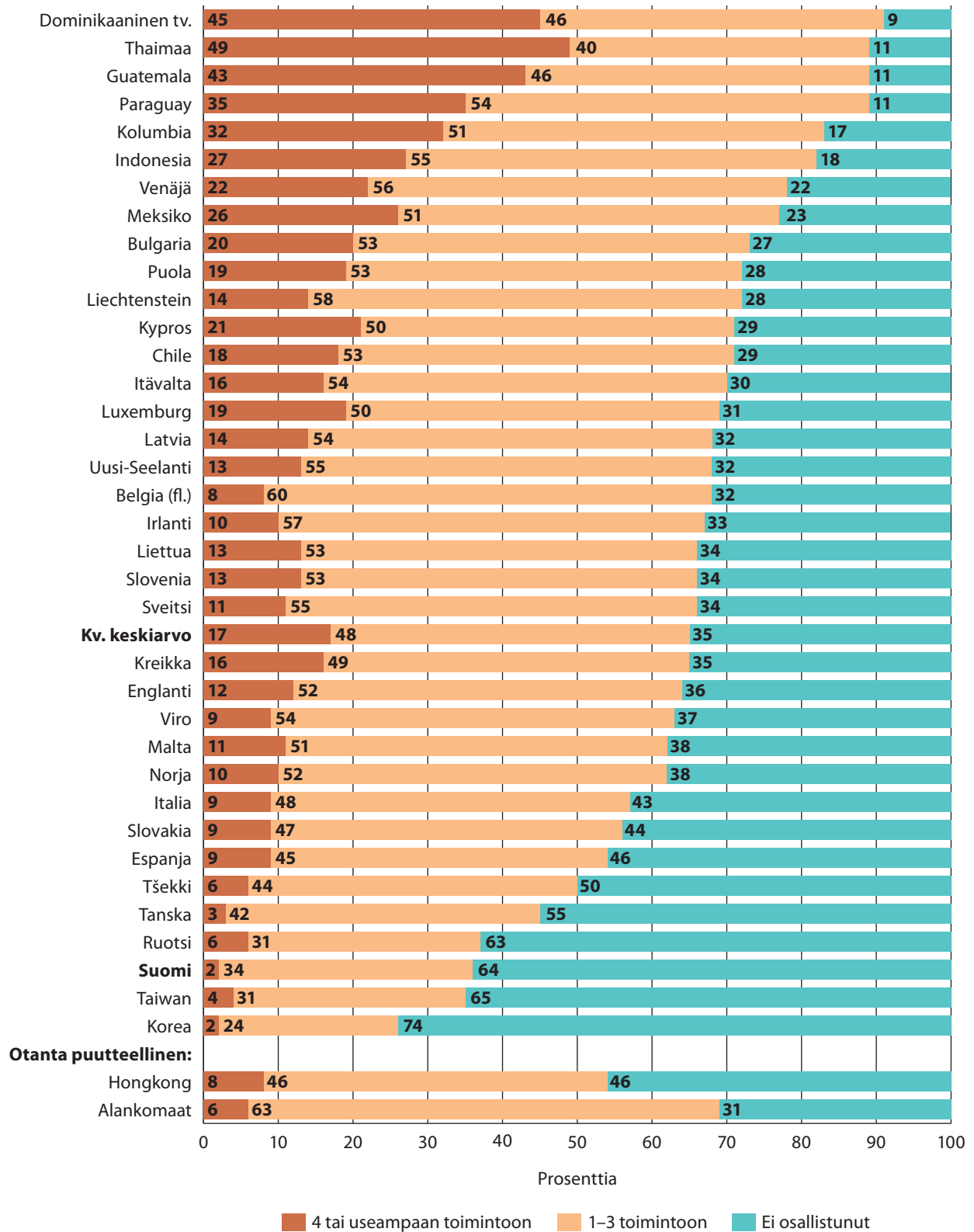
*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuorten osallistumisessa erilaisten yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan on erittäin suuret erot maiden välillä. Korealaisista nuorista 74 prosenttia ei ole koskaan osallistunut yhdenkään kysymyksessä mainitun järjestön toimintaan, kun Dominikaanisessa tasavallassa tällaisten nuorten osuus vastaajista on vain 9 prosenttia. Nuorten osallistuminen järjestötoimintaan maittain on esitetty kuviossa 8.1.

Yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan osallistuttiin kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi enemmän Dominikaanisessa tasavallassa, Thaimaassa, Guatemalassa, Paraguayssa, Kolumbiassa, Indonesiassa, Venäjällä ja Meksikossa. Kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi vähäisempää osallistuminen oli puolestaan Koreassa, Taiwanissa, Suomessa, Ruotsissa, Hongkongissa, Tanskassa, Tšekissä ja Espanjassa.

Kun järjestötoimintaan osallistumisen aktiivisuutta ja menestystä tiedollisessa kokeessa verrataan maiden välillä, näyttävät nämä asiat olevat negatiivisessa yhteydessä toisiinsa. Kansainvälisessä kokeessa huonoiten menestyneissä maissa (Dominikaaninen tasavalta, Paraguay, Indonesia, Guatemala ja Thaimaa) lähes kaikki nuoret ovat osallistuneet järjestötoimintaan. Vastaavasti viidessä kokeessa parhaiten

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

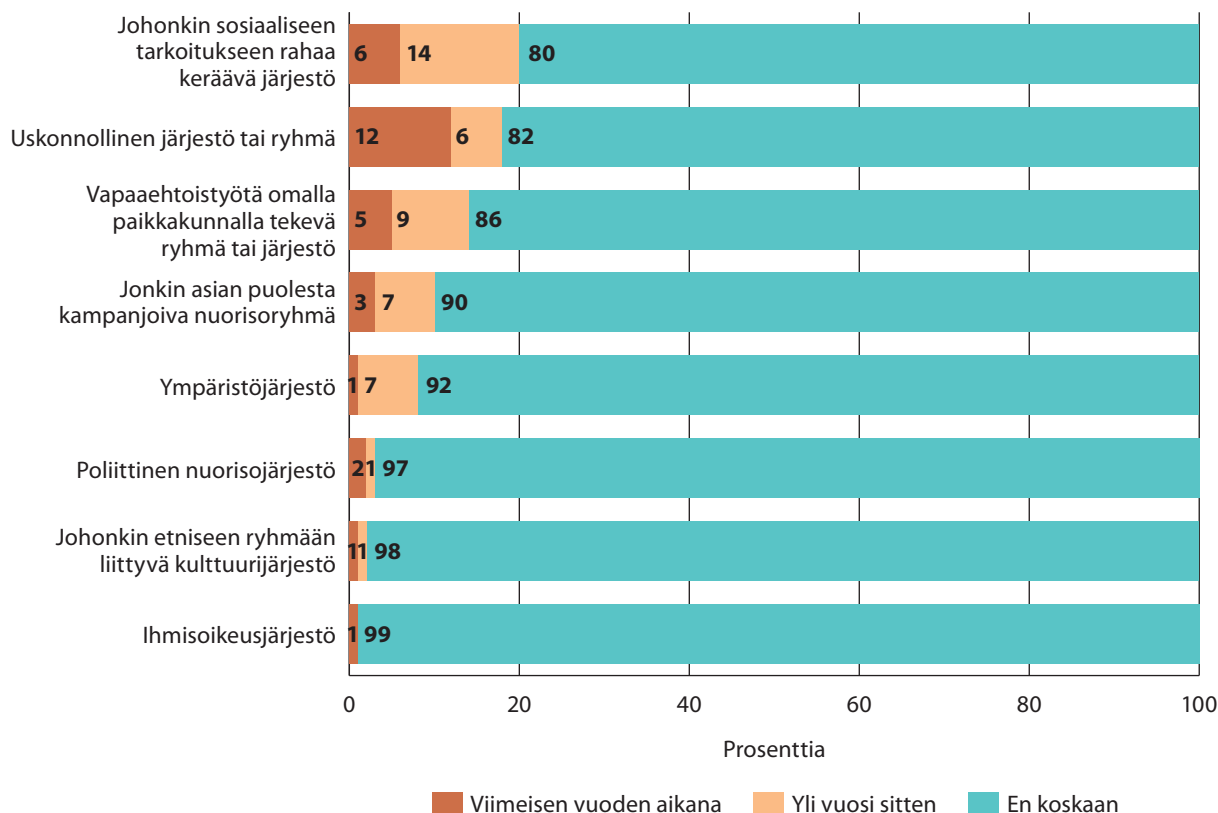
Kuvio 8.1 Nuorten osallistuminen järjestötoimintaan maittain

menestyneessä maassa (Suomi, Tanska, Korea, Taiwan ja Ruotsi) selvä vähemmistö nuorista on ollut koskaan mukana kysymyslomakkeessa mainittujen yhteiskunnallisten järjestöjen toiminnassa.

Erittäin harvat suomalaisista kahdeksaluokkalaista olivat koskaan olleet mukana yhdenkään kansainvälisessä kysymyksessä mainitun yhteiskunnallisen järjestön toiminnassa, ja vielä harvemmat olivat osallistuneet niiden toimintaan viimeisen vuoden aikana. Suomalaisnuorten osallistuminen erilaisien järjestöjen toimintaan on esitetty kuviossa 8.2. Useimmiten suomalaisnuoret olivat olleet mukana uskonnollisen ryhmän tai järjestön toimintaan; uskonnollisten ryhmien toimintaan oli viimeisen vuoden aikana osallistunut kahdeksaluokkalaista 12 prosenttia ja yli vuosi sitten 6 prosenttia. Johonkin sosiaaliseen tarkoitukseen rahaa keräävän järjestön toiminnassa oli nyt tai aiemmin ollut mukana viidennes kahdeksaluokkalaista.

Suomalaisnuorten vähäistä osallistumista yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan voi osittain selittää myös se, etteivät nuoret välttämättä edes miellä osallistuneensa kysymyksessä mainittuihin toimintoihin. Luvusta 7 ”Nuorten osallisuus koulussa” käy esimerkiksi ilmi, että 60 prosenttia suomalaisista opettajista ilmoitti osallistuneensa kuluvaan lukuvuoden aikana kahdeksaluokkalaisten oppilaidensa kanssa erilaisiin valistuskampanjoihin (esim. Nälkäpäivä tai Yhteisvastuukeräys). Samaan aikaan vain 6 prosenttia oppilaista sanoo osallistuneensa viimeisen vuoden aikana jonkin sosiaaliseen tarkoitukseen rahaa keräävän järjestön toimintaan. Oppilaat eivät siis selvästikään tiedosta, että osallistuessaan koulun Taksvärkkipäivään tai toimiessaan Nälkäpäiväkeräyksen lipaskerääjinä he ovat samalla mukana hyväntekeväisyysjärjestön toiminnassa.

Suuri joukko kahdeksaluokkalaista myös oletettavasti ”tekee vapaaehtoistyötä omalla paikkakunnalla”

Kuvio 8.2 Suomalaisnuorten osallistuminen yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan

toimimalla ilman korvausta esim. kerhonohtajana, vartionjohtajana tai urheiluseuran apuvalmentajana. Urheiluseurojen kautta tapahtuva toiminta on suomalaisille aikuisillekin yleisin vapaaehtoistyön muoto⁸ mutta varsinkaan nuoret eivät välttämättä miellä tekevänsä vapaaehtoistyötä toimiessaan itselleen mieluisan harrastuksen parissa nuorempien ohjaajana tai valmentajana tai osallistuessaan seuran talkootoimintaan. Kysymysten muotoilujen piti kuitenkin olla täsmälleen samanlaiset kaikissa osallistujamaissa, joten tutkimusasetelma ei sallinut ylimääräisten selitysten ja esimerkkien antamista kysymysten yhteydessä.

Suomalaiset nuoret ovat mukana urheiluseuroissa ja -ryhmissä

Yhtenä kansallisena lisäkysymyksenä suomalaisnuorilta kysyttiin sitä, kuinka usein he osallistuivat erilaisten nuorten harrastustoimintaa järjestävien yhteisöjen ja järjestöjen toimintaan. Nuorten vastaukset on esitetty kuviossa 8.3.

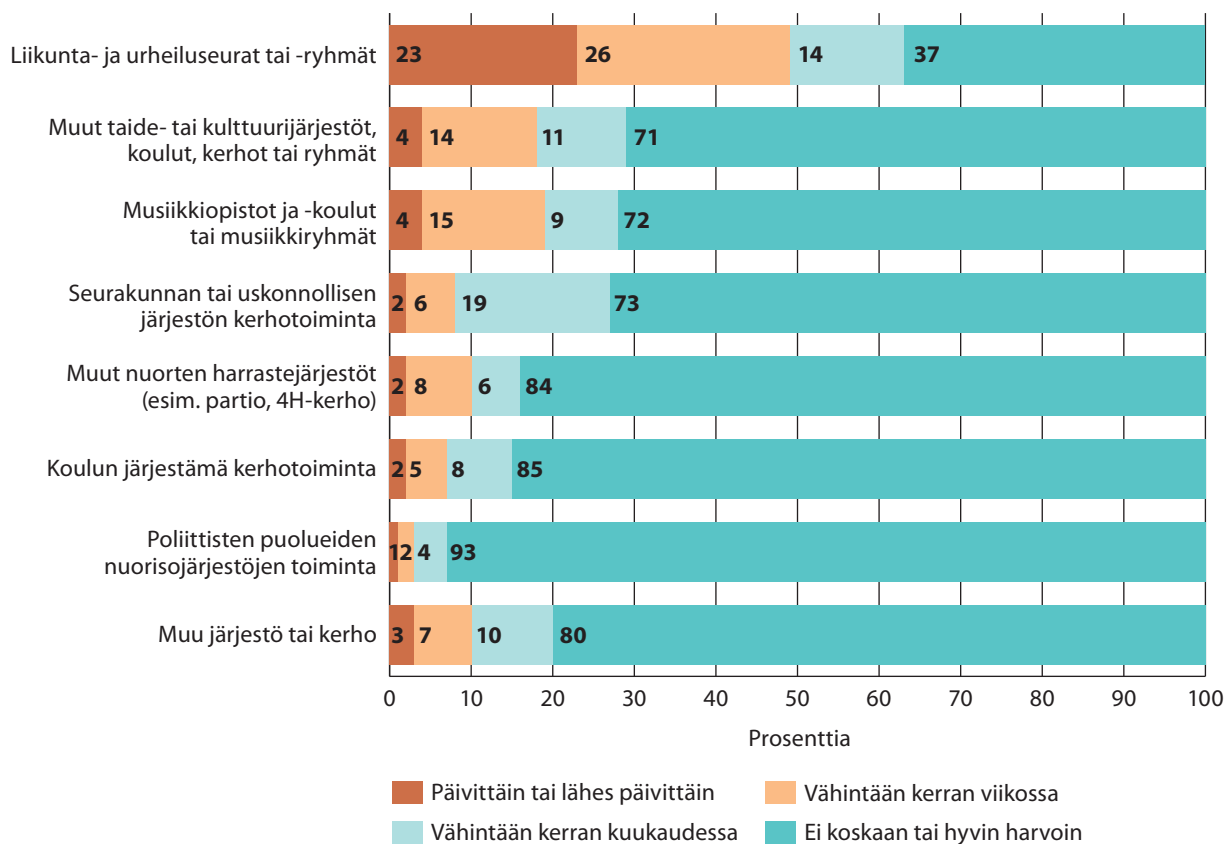
Lähes kaksi kolmesta kahdeksaluokkalaisesta osallistui liikunta- tai urheiluseuran tai -ryhmän toimintaan vähintään kerran kuukaudessa, noin puolet nuorista oli toiminnassa mukana vähintään viikoittain ja vajaa neljäsosa päivittäin tai lähes päivittäin. Liikunnan harrastuksessa ei kokonaisuutena ollut suuria eroja tyttöjen ja poikien välillä, sillä liikunta- tai urheiluseurojen toimintaan osallistui tytöistä vähintään kerran kuukaudessa 61 prosenttia ja vähintään kerran viikossa 48 prosenttia, kun pojilla vastaavat luvut olivat vain hieman korkeammat eli 65 ja 50 prosenttia. Pojat kuitenkin osallistuivat selvästi tyttöjä useammin liikunta- tai urheiluseuran järjestämään toimintaan päivittäin tai lähes päivittäin; näin usein toimintaan osallistui 28 prosenttia

kahdeksaluokkalaisista pojista ja 19 prosenttia tytöistä.

Musiikkiopistojen ja -koulujen tai musiikkiryhmien toimintaan tai muiden taide- ja kulttuurijärjestöjen ja kerhojen toimintaan osallistui vähintään kuukausittain vajaat 30 prosenttia kahdeksaluokkalaisista ja vähintään kerran viikossa toiminnassa oli mukana hieman alle viidennes nuorista. Musiikkiin liittyviin toimintoihin tytöt ja pojat osallistuivat suurin piirtein yhtä usein, mutta muissa taide- ja kulttuuriharrastuksissa oli mukana selvästi enemmän tyttöjä kuin poikia. Vähintään kerran kuukaudessa muihin taide- ja kulttuuriharrastuksiin osallistui 38 prosenttia tytöistä ja 19 prosenttia pojista ja vähintään kerran viikossa näissä harrastuksissa oli mukana 25 prosenttia tytöistä ja 10 prosenttia pojista.

Poliittisten puolueiden nuorisojärjestöjen toimintaan osallistui vain 7 prosenttia kaikista kahdeksaluokkalaisista. Näiden järjestöjen toimintaan osallistui 4 prosenttia tytöistä ja 10 prosenttia pojista.

⁸ Vuosina 2005–2006 liikunnan kansalaistoiminnassa oli mukana yli puoli miljoonaa 19–65-vuotiaasta suomalaista eli 16 prosenttia työikäisestä aikuisväestöstä. (*Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, Vapaaehtoistyö*, s. 6. SLU:n julkaisusarja 6/06. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu ry. Tutkimusraportti on luettavissa verkossa osoitteessa http://www.slu.fi/materiaalit/julkaisut_ja_oppaat/kansallinen-liikuntatutkimus/

Kuvio 8.3 Suomalaisnuorten osallistuminen järjestettyyn harrastustoimintaan

Nuoret katsovat voivansa vaikuttaa parhaiten verkostojen kautta

Kansallisena kysymyksenä suomalaisia kahdeksaluokkalaista pyydettiin arvioimaan sitä, voivatko heidän ikäisensä nuoret vaikuttaa tärkeiksi kokemiensa ongelmien ratkaisemiseen eri tavoin. Kysymyksessä mainittiin kaikkiaan yhdeksäntoista hyvin erilaista vaikuttamistapaa graffitien maalaamisesta poliittisessa järjestössä toimimiseen. Kaikki vaihtoehdot ja nuorten vastausten jakautuminen on esitetty kuviossa 8.4.

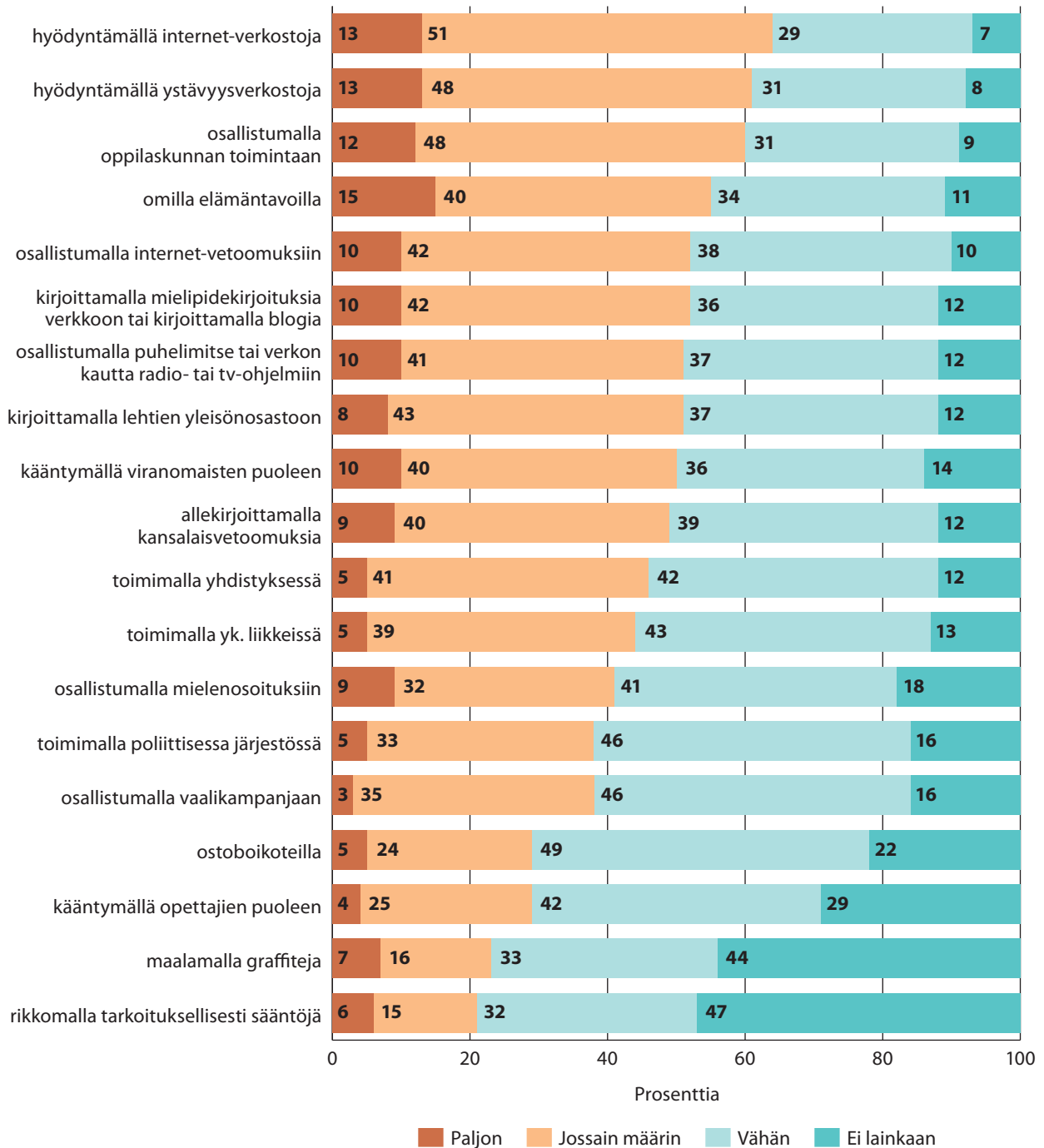
Suomalaisnuorten vähäinen kiinnostus toimimiseen yhteiskunnallisissa järjestöissä voi ainakin osittain selittyä sillä, että enemmistön mielestä heidän ikäisensä nuoret voivat vain vähän vaikuttaa tärkeiksi katsomiinsa asioihin perinteisen järjestäytyneen toiminnan kautta. Kahdeksaluokkalaista vain 46

prosenttia katsoi ikäisensä nuoren voivan vaikuttaa paljon tai jossain määrin toimimalla yhdistyksessä ja 44 prosenttia yhteiskunnallisessa liikkeessä. Poliittisessa järjestössä toimimalla tai vaalikampanjoihin osallistumalla pystyi vaikuttamaan vain 38 prosentin mielestä. Nuorista 41 prosenttia katsoi, että vaikuttamaan pystyy osallistumalla mielenosoituksiin.

Yleisimmin kahdeksaluokkalaiset katsoivat, että heidän ikäisensä voi vaikuttaa tärkeiksi kokemiensa ongelmien ratkaisuun hyödyntämällä internet- tai ystävyysverkostoja. Nuorista 13 prosenttia katsoi, että verkostojen avulla voi vaikuttaa paljon ja reilun 60 prosentin mielestä niiden avulla voi vaikuttaa ainakin jossain määrin. Yhtä moni nuori katsoi myös, että vaikuttamaan pystyi osallistumalla oppilaskunnan toimintaan.

15 prosenttia nuorista katsoi, että omilla elämäntavoillaan pystyy vaikuttamaan paljon ongelmien

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

Kuvio 8.4 Millä keinoin suomalaisnuoret arvelevat voivansa vaikuttaa ongelmien ratkaisemiseen

ratkaisemiseen ja 55 prosentin mielestä niillä voi vaikuttaa ainakin jossain määrin. Tytöistä viidennes katsoi, että elämäntavoilla voi vaikuttaa paljon, ja vähintään jossain määrin niillä voi vaikuttaa tytöistä 62 prosentin mielestä. Pojista elämäntavoilla voi vaikuttaa paljon joka kymmenennen mielestä ja vähintään jossain määrin 48 prosentin mielestä.

Noin puolet kahdeksaluokkalaisista katsoi, että nuoret voivat vaikuttaa tärkeiksi kokemuksiinsa asioihin hyödyntämällä erilaisia medioiden tarjoamia mahdollisuuksia. Tällaisia keinoja ovat internetvetoomuksiin osallistuminen, mielipidekirjoitusten kirjoittaminen verkkoon tai blogin kirjoittaminen, osallistuminen puhelimitse tai verkon kautta radio- tai tv-ohjelmiin ja kirjoittaminen lehtien yleisö-osastoon. Myös viranomaisten puoleen kääntymällä tai kansalaisvetoomuksia allekirjoittamalla saattoi vaikuttaa nuorista noin 50 prosentin mielestä.

Ostoboikoteilla ja opettajien puoleen kääntymällä asioihin saattoi vaikuttaa nuorista 29 prosentin mielestä. Kaikkein tehottomimmiksi vaikutuskeinoiksi katsottiin graffitien maalaaminen ja sääntöjen tarkoituksellinen rikkominen, joilla arveli voivan vaikuttaa asioihin vain reilu viidennes kahdeksaluokkalaisista. Pojista vajaa 30 prosenttia piti graffitien maalaamista ja tietoista sääntöjen rikkomista toimivina vaikutuskeinoina, mutta tytöistä vain 18 prosenttia katsoi nuorten voivan vaikuttaa graffiteja maalaamalla ja 14 prosenttia sääntöjä rikkomalla.

Nuorten valmius poliittiseen protestointiin

Nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka valmiita he olisivat tulevaisuudessa protestoimaan väärinä pitämiään asioita vastaan eri tavoin. Kysymyksessä mainittiin kaikkiaan yhdeksän protestointitapaa, joista muodostettiin kaksi erillistä skaalamuuttujaa. Toinen skaalamuuttuja kuvaa nuorten valmiutta osallistua tulevaisuudessa laillisiin protesteihin ja toinen valmiutta osallistua laittomiin protesteihin.

Näillä kysymyksillä mitattiin nuorten valmiutta protestoida väärinä pitämiään asioita vastaan:

Olisitko mahdollisesti itse valmis protestoimaan tulevaisuudessa seuraavin tavoin?

- Kirjoittamaan sanomalehden yleisö-osastoon *
- Käyttämään mielipiteen ilmaisevaa rintamerkkiä tai t-paitaa *
- Ottamaan yhteyttä kansanedustajaan *
- Ottamaan osaa rauhanomaiseen mielenosoitusmarssiin tai joukkokokoukseen *
- Keräämään allekirjoituksia kansalaisadressiin *
- Kieltäytymään ostamasta tiettyjä tuotteita *
- Maalaamaan iskulauseita seiniin **
- Tukkiamaan liikenteen **
- Valtaamaan julkisia rakennuksia **

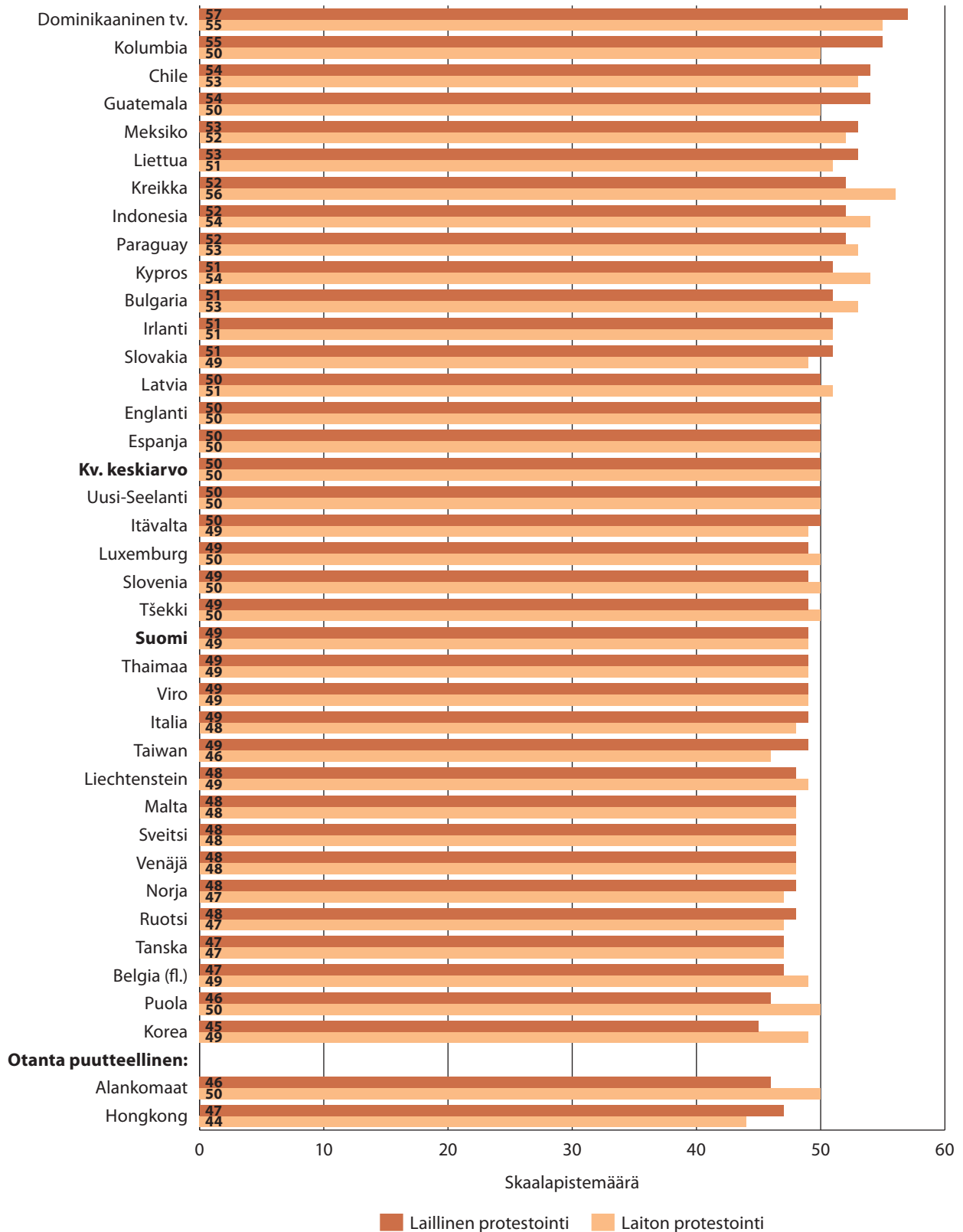
*) mukana laillisen protestoinnin kansainvälisessä skaalamuuttujassa

**) mukana laittoman protestoinnin kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kuviossa 8.5 on kuvattu oppilaiden valmius lailliseen ja laittomaan protestointiin maittain. Dominikaanisessa tasavallassa, Kolumbiassa, Chilessä, Guatemalassa ja Meksikossa tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa useimmat nuoret arvelevat osallistuvansa tulevaisuudessa laillisiin protesteihin. Laittomiin protesteihin kuten esimerkiksi katujen tai talojen valtauksiin taas arvelevat useimmin osallistuvansa nuoret Kreikassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa ja Kyproksella.

Korealaiset, puolalaiset ja belgialaiset nuoret arvioivat osallistuvansa laillisiin protesteihin merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa harvemmin. Laittomiin protesteihin osallistumista taas pitivät epätodennäköisimpänä taiwanilaiset, tanskalaiset, ruotsalaiset ja norjalaiset nuoret. Suomalaisnuorten valmius osallistua sekä lailliseen että laittomaan protestointiin oli lähellä kansainvälistä keskitasoa; huomioitavaa on myös, että kaikissa muissa Pohjoismaissa nuoret pitivät osallistumistaan protestointiin suomalaisnuoria epätodennäköisempänä.

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

Kuvio 8.5 Nuorten valmius lailliseen ja laittomaan protestointiin maittain

Useimmissa osallistujamaissa nuoret olivat kansainvälisesti suhteutettuna suunnilleen yhtä valmiita osallistumaan niin lailliseen kuin laittomaankin protestointiin (eli niiden kansainvälisellä skaalamuuttujalla saamat arvot olivat hyvin lähellä toisiaan). Kolumbiassa, Guatemalassa, Taiwanilla ja Hongkongissa nuoret olivat kansainvälisesti vertaillen selvästi epätodennäköisemmin osallistumassa laittomaan kuin lailliseen protestointiin. Kreikassa, Puolassa, Koreassa, Kyproksella ja Alankomaissa laittomaan protestointiin osallistuminen oli taas kansainvälisesti suhteutettuna todennäköisempää kuin laillisiin protesteihin osallistuminen.

Suomalaisnuoret protestoivat kulutusvalinnoillaan

Suomalaisnuorten vastaukset poliittista protestointia koskeviin kysymyksiin on esitetty kuviossa 8.6. Kahdeksaluokkalaisista reilut 60 prosenttia olisi valmis kieltäytymään ostamasta tiettyjä tuotteita ja kirjoittamaan sanomalehden yleisönosastoon. Lähes yhtä moni piti myös todennäköisenä, että olisi valmis käyttämään mielipiteen ilmaisevaa rintamerkkiä tai t-paitaa. Suomalaisnuorten valmius protestoida kolmella mainitulla tavalla oli selvästi kansainvälistä keskiarvoa suurempi. Esimerkiksi 65 prosenttia suomalaisnuorista oli valmis boikotoimaan tiettyjä tuotteita, kun kaikkien osallistujamaiden nuorista näin oli valmis toimimaan 55 prosenttia.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista vajaa puolet oli valmis keräämään allekirjoituksia kansalaisadressiin, noin kolmannes olisi osallistumassa rauhanomaiseen mielenosoitukseen tai joukkokokoukseen ja neljännes arveli voivansa ottaa yhteyttä kansanedustajaan. Suomalaisnuorten valmius osallistua kaikkiin näihin protestointimuotoihin oli kaikkien maiden keskiarvoa alhaisempi. Kaikkien osallistujamaiden nuorista keskimäärin 54 prosenttia oli valmis osallistumaan rauhanomaiseen mielenosoitukseen, kun suomalaisista tällä tavoin oli valmis protestoimaan 36 prosenttia.

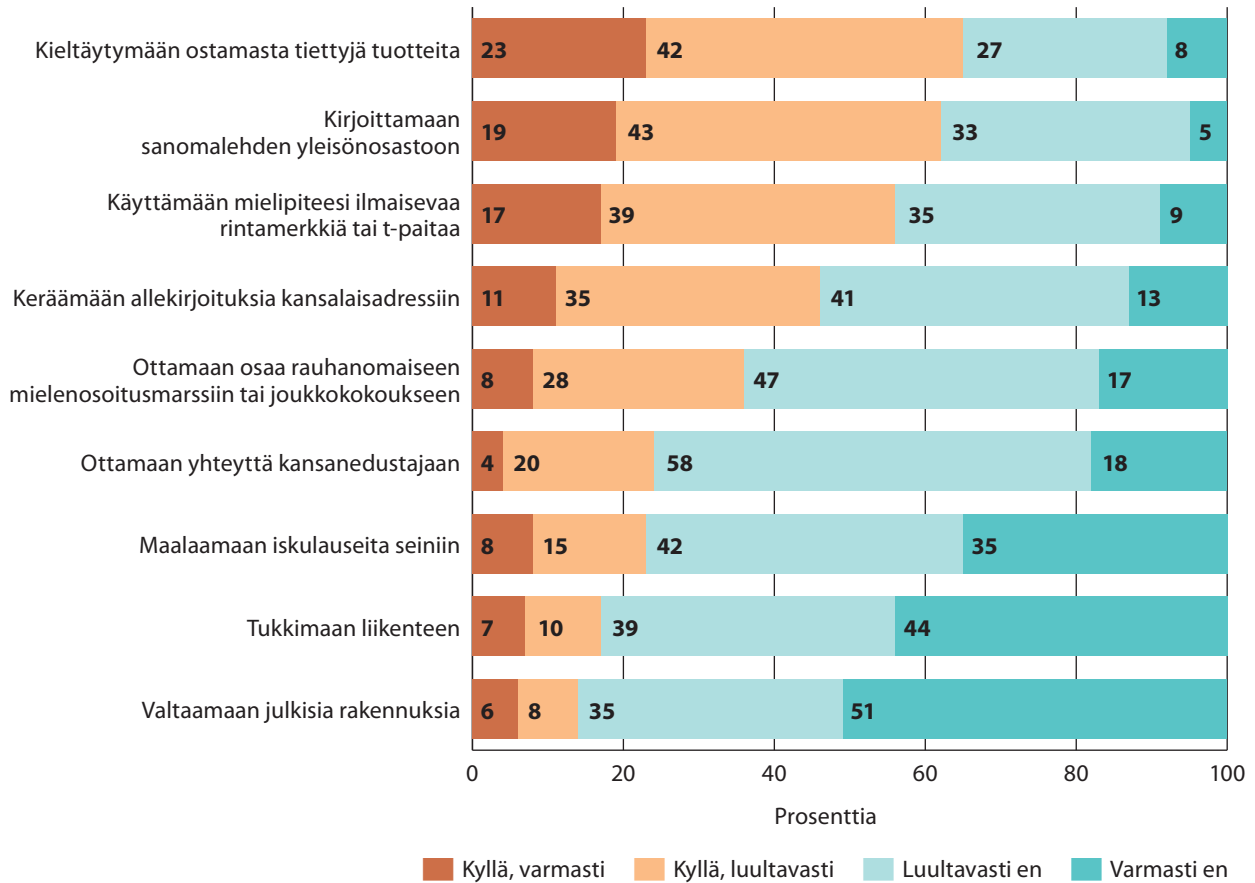
Suomalaisnuorista 23 prosenttia oli valmis maa-

laamaan iskulauseita seiniin, 17 prosenttia tukki-
maan liikenteen ja 14 prosenttia valtaamaan julkisia rakennuksia. Kaikkiin näihin laittomiin protestointikeinoihin suomalaiset olivat valmiita turvautumaan hieman harvemmin kuin kaikkien osallistujamaiden nuoret keskimäärin.

Suomalaistyöt olivat selvästi poikia valmiimpia osallistumaan lähes kaikkiin laillisen protestoinnin muotoihin – vain valmiudessa ottaa yhteyttä kansanedustajaan ei ollut eroa sukupuolten välillä. Kahdeksaluokkalaisista tytöistä 76 prosenttia oli valmis kieltäytymään ostamasta joitain tuotteita ja 70 prosenttia kirjoittamaan yleisönosastoon, kun pojista näin oli valmis toimimaan 54 ja 55 prosenttia. Mielipiteen ilmaisevaa rintamerkkiä tai t-paitaa oli valmis käyttämään 62 prosenttia tytöistä ja 49 prosenttia pojista ja kansalaisadressiin nimiä olisi valmis keräämään yli puolet tytöistä ja reilu kolmannes pojista. Rauhanomaiseen mielenosoitukseen tai joukkokokoukseen oli valmis osallistumaan tytöistä 40 ja pojista 33 prosenttia.

Pojat olivat puolestaan tyttöjä valmiimpia käyttämään laittomia protestointikeinoja. Neljännes pojista ja viidennes tytöistä oli valmis maalaamaan iskulauseita seiniin. Viidesosa pojista voisi myös protestoida tukkimalla liikennettä tai valtaamalla julkisia rakennuksia, kun tytöistä tällaiseen protestointiin arveli osallistuvansa vain 13 ja 9 prosenttia.

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

Kuvio 8.6 Suomalaisnuorten valmius osallistua poliittiseen protestointiin

Nuorten poliittinen aktiivisuus tulevaisuudessa

Nuoria pyydettiin arvioimaan, miten he arvelevat osallistuvansa erilaisiin poliittisen toiminnan muotoihin aikuisuudessa. Kysymyksessä mainittiin kaikkiaan kahdeksan poliittisen aktiivisuuden tapaa, joista muodostettiin kaksi erillistä skaalamuuttujaa. Toinen skaalamuuttuja kuvaa nuorten arvioitua tulevaa äänestyskäyttäytymistä ja toinen arvioitua tulevaa aktiivista osallistumista poliittiseen toimintaan.

Näillä kysymyksillä mitattiin nuorten arvioitua osallistumista aktiivisesti poliittiseen elämään aikuisuudessa:

Mitä arvelet itse tekeväsi, kun olet aikuinen?

- Äänestän kuntavaaleissa *
- Äänestän valtiollisissa vaaleissa *
- Hankin tietoa ehdokkaista ennen äänestämistä *
- Osallistun jonkin ehdokkaan tai puolueen vaalityöhön **
- Liityn johonkin puolueeseen **
- Liityn johonkin ammattiliittoon **
- Asetun ehdolle kuntavaaleissa **
- Äänestän eurovaaleissa

*) mukana tulevan äänestyskäyttäytymisen kansainvälisessä skaalamuuttujassa

**) mukana tulevan poliittisen toiminnan kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kuviossa 8.7 on kuvattu kahdella skaalamuuttujalla mitattu oppilaiden oletettu äänestysaktiivisuus ja osallistuminen poliittiseen toimintaan aikuisuudessa. Tulevaa äänestysaktiivisuutta mitattiin aikomuksella äänestää valtiollisissa ja paikallisissa vaaleissa sekä aikomuksella etsiä tietoa ehdokkaista ennen äänestämistä. Suhteellisesti useimmin aikoivat äänestämiseen osallistua aktiivisesti guatemalalaiset, italialaiset, kolumbialaiset ja thaimaalaiset nuoret. Vähiten kiinnostusta vaaleihin tai osoittivat tšekkiläiset, belgialaiset ja virolaiset nuoret. Suomalaisen kahdeksaluokkalaisten arvioitu tuleva äänes-

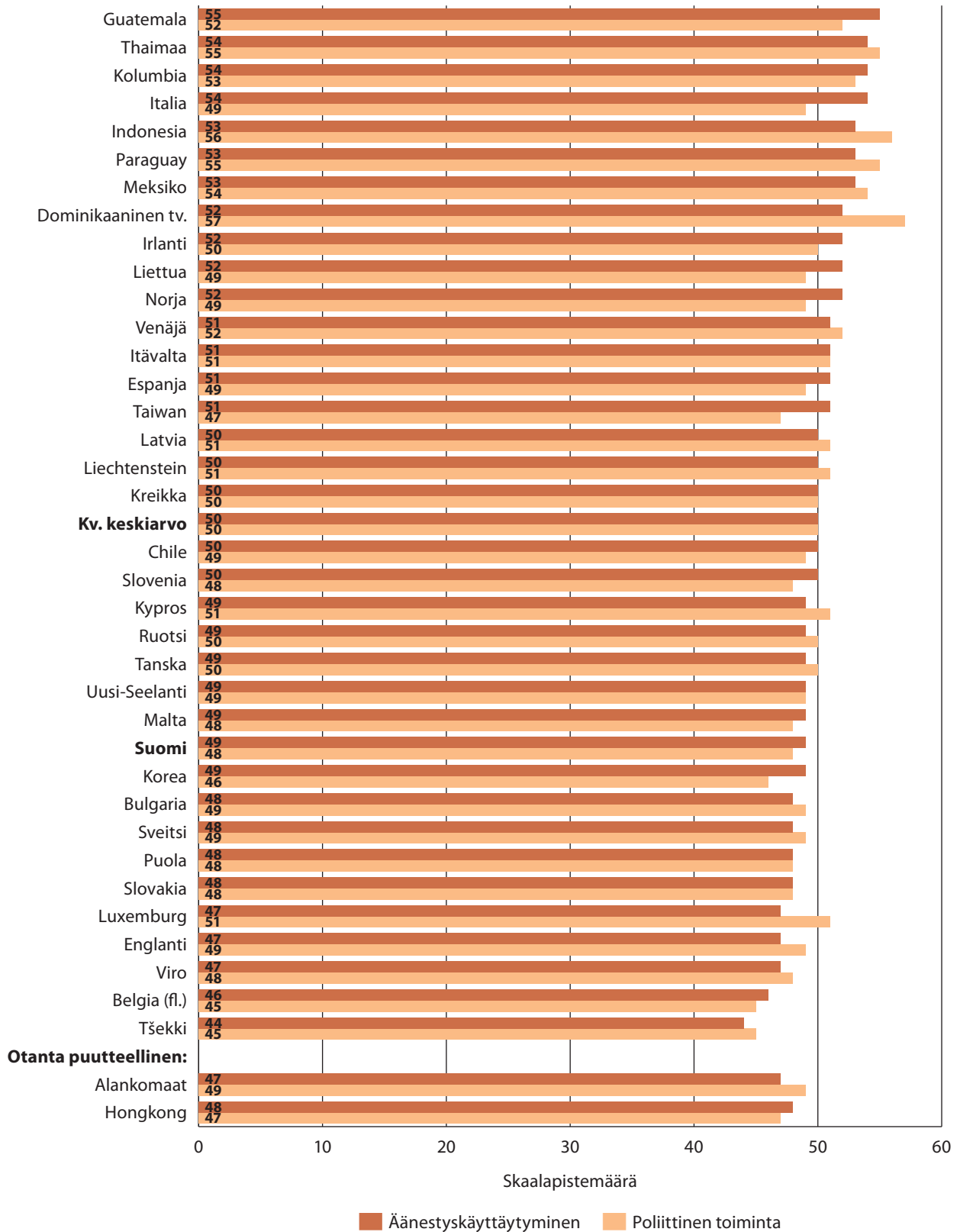
tysaktiivisuus oli hieman kansainvälisen keskiarvon alapuolella.

Useimmissa osallistujamaissa yli 80 prosenttia nuorista suunnitteli äänestävänsä valtiollisissa vaaleissa varmasti tai todennäköisesti ja lähes kaikkien maiden nuorista aikoi äänestää yli kaksi kolmasosaa. Ainoana poikkeuksena olivat tšekkiläiset nuoret, joista valtiollisissa vaaleissa aikoi äänestää vain puolet.

Muulla tavoin poliittiseen toimintaan – esimerkiksi liittymällä puolueeseen, tekemällä vaalityötä tai asettumalla ehdokkaaksi – aikoivat aikuisina osallistua suhteellisesti useimmin Dominikaanisen tasavallan, Italian, Paraguayn, Thaimaan, Meksikon ja Kolumbian nuoret. Suhteellisesti vähiten tällaiseen toimintaan arvelivat osallistuvansa tšekkiläiset, belgialaiset ja korealaiset nuoret. Suomalaisen kahdeksaluokkalaisten arvioitu tuleva aktiivinen osallistuminen poliittiseen toimintaan oli selvästi kansainvälisen keskiarvon alapuolella.

Italiassa ja Taiwanissa nuoret olivat kansainvälisesti vertaillen selvästi suhteellisesti useammin osallistumassa aktiivisesti vaaleihin kuin muuhun poliittiseen toimintaan. Dominikaanisessa tasavallassa ja Luxemburgissa nuoret taas arvelivat osallistuvansa suhteellisesti useammin muuhun poliittiseen toimintaan kuin äänestämiseen.

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

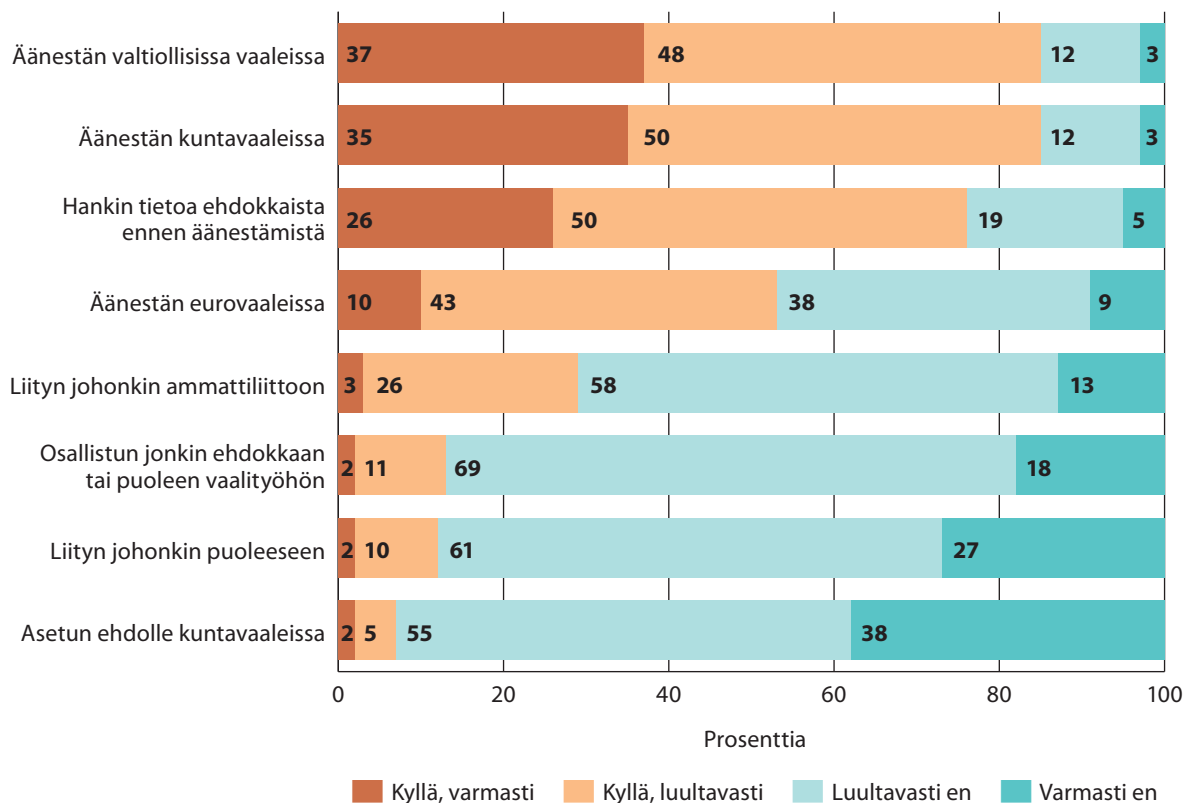
Kuvio 8.7 Nuorten suunniteltu äänestyskäyttäytyminen ja poliittinen aktiivisuus aikuisuudessa maittain

Suomalaisnuoret aikovat äänestää tulevaisuudessa

Suomalaisnuorten arvelut siitä, kuinka he tulevat aikuisina osallistumaan poliittiseen elämään on esitetty kuviossa 8.8. Suomalaista kahdeksasluokkalaisista 37 prosenttia sanoo, että aikoo varmasti äänestää valtiollisissa vaaleissa ja varmasti tai luultavasti aikoo äänestää 85 prosenttia. Yhtä moni nuori arvelee äänestävänsä myös kuntavaaleissa, mutta eurovaaleissa uskoo äänestävänsä vain 53 prosenttia kahdeksasluokkalaisista. Ehdokkaista arvelee hankkivansa tietoa ennen äänestämistä 76 prosenttia kahdeksasluokkalaisista. Aktiivisen äänestyskäyttäytymisen osalta suomalaisten kahdeksasluokkalaisten vastaukset olivat hyvin lähellä kaikkien osallistujamaiden keskiarvoa, mutta hieman harvemmat suomalaisnuoret arvelivat äänestävänsä tai etsivänsä tietoa ehdokkaista "varmasti" ja hieman useammat "luultavasti" kuin kaikkien maiden vastaajat keskimäärin.

Jonkun ehdokkaan tai puolueen vaalityöhön luulee osallistuvansa 13 prosenttia ja itse arveli asettuvansa kuntavaaliehdokkaaksi 7 prosenttia suomalaisnuorista. Kahdeksasluokkalaisista 29 prosenttia arvelee liittyvänsä johonkin ammattiliittoon ja 12 prosenttia johonkin puolueeseen. Ammattiliittoon liittymisaikomusta lukuunottamatta suomalaisnuoret aikovat osallistua poliittisiin toimintoihin selvästi harvemmin kuin kaikkien osallistujamaiden nuoret keskimäärin. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut merkittäviä eroja siinä, millä tavoin he luulevat osallistuvansa poliittiseen elämään aikuisuudessa.

Vuonna 1999 nuorilta kysyttiin joitakin samoja tulevaan poliittiseen aktiivisuuteen liittyviä kysymyksiä kuin vuonna 2009. Nuorten aikomuksissa äänestää valtiollisissa vaaleissa, hankkia tietoa ehdokkaista ennen äänestämistä, liittyä johonkin puolueeseen tai asettua ehdokkaaksi kuntavaaleissa ei ole kymmenessä vuodessa tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Kuvio 8.8 Miten suomalaisnuoret arvelevat osallistuvansa poliittiseen elämään aikuisuudessa

Miten hyvän aikuisen kansalaisen tulee toimia?

Nuorten tulevaa yhteiskunnallista aktiivisuutta voi mahdollisesti ennustaa myös sen perusteella, millaisiin toimintoihin kunnan aikuisen kansalaisen tulee heidän mielestään osallistua. Tutkimuksessa nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeinä he pitivät kahtatoista erilaista asiaa. Vastausten perusteella muodostettiin kaksi erillistä kansainvälistä skaalamuuttujaa, joista toinen mittaa nuorten käsityksiä perinteisten instituutioiden kautta tapahtuvan osallistumisen merkityksestä ja toinen kuvaa nuorten arvioita yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuvan kansalaistoiminnan merkityksestä.

Näillä kysymyksillä mitattiin nuorten käsityksiä erilaisten kansalaistoiminnan muotojen tärkeydestä:

Kuinka tärkeää on toimia seuraavin tavoin ollakseen hyvä aikuinen kansalainen?

- Äänestän kaikissa valtiollisissa vaaleissa *
- Liittyä johonkin puolueeseen *
- Perehtyä maan historiaan *
- Seurata politiikkaa sanomalehdistä, radiosta, televisiosta tai internetistä *
- Osoittaa kunnioitusta valtiovallan edustaja kohtaan *
- Osallistua poliittisiin keskusteluihin *
- Osallistua rauhanomaisiin protesteihin epäoikeudenmukaisiksi koettuja lakeja vastaan **
- Osallistua oman paikkakunnan ihmisiä hyödyttävään toimintaan**
- Ottaa osaa ihmisoikeuksia edistävään toimintaan **
- Ottaa osaa ympäristönsuojelutyöhön **
- Tehdä ahkerasti työtä
- Noudattaa aina lakia

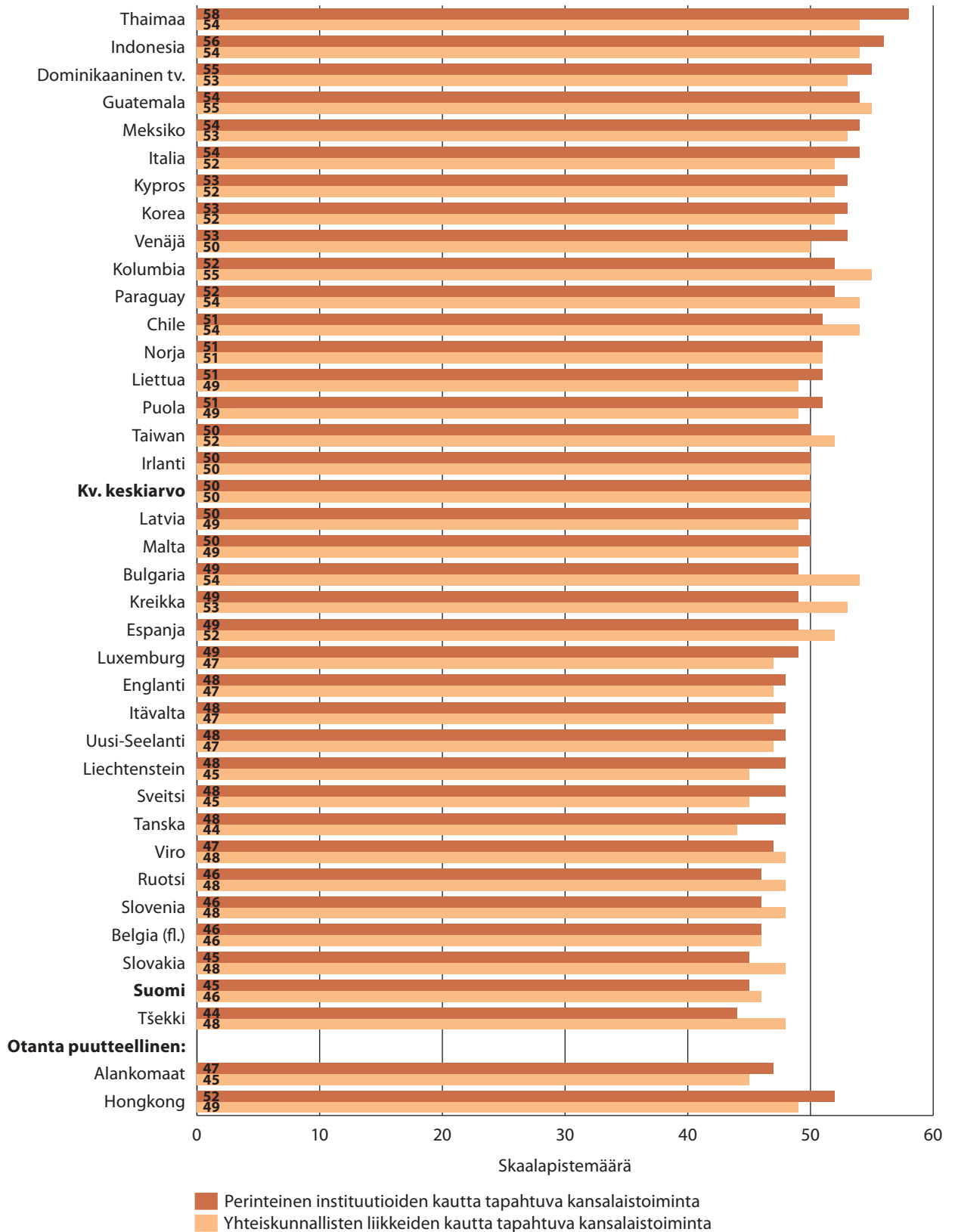
*) mukana perinteisen poliittisen kansalaistoiminnan merkityksen kansainvälisessä skaalamuuttujassa

***) mukana yhteiskunnallisissa liikkeissä toimimisen merkityksen kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kuviossa 8.9 on kuvattu kahden skaalamuuttujan avulla nuorten käsitykset siitä, miten hyvän aikuisen kansalaisen pitäisi osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Perinteistä instituutioiden kautta tapahtuvaa kansalaistoimintaa pitävät tärkeimpänä nuoret Thaimaassa, Indonesiassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Guatemalassa, Italiassa, Meksikossa ja Kyproksella. Vastaavasti tšekkiläiset, suomalaiset, slovakialaiset, slovenialaiset, ruotsalaiset ja belgialaiset nuoret arvostivat perinteisiä kansalaisosallistumisen muotoja tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa vähemmän.

Hyvän aikuisen kansalaisen osallistumista yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaan pitivät erityisen tärkeänä nuoret Guatemalassa, Kolumbiassa, Bulgariassa, Chilessä, Indonesiassa, Paraguayssa, Thaimaassa, Dominikaanisessa tasavallassa ja Kreikassa. Kansainvälistä keskiarvoa selvästi vähemmän tällaista toimintaa pitivät tärkeänä tanskalaiset, sveitsiläiset, liechtensteiniläiset, suomalaiset, belgialaiset, uusi-seelantilaiset ja luxemburgilaiset nuoret.

Useimmissa maissa nuoret pitivät sekä instituutioiden kautta että yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuvaa yhteiskunnallista osallistumista kansainvälisesti suhteutettuina likimain yhtä tärkeinä. Niissä maissa, joissa nuoret pitivät instituutioiden kautta tapahtuvaa osallistumista kansainvälistä keskiarvoa tärkeämpänä, he pitivät myös yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuvaa osallistumista kansainvälistä keskiarvoa tärkeämpänä. Thaimaassa ja Tanskassa nuoret arvostavat instituutioiden kautta tapahtuvaa osallistumista suhteessa selvästi enemmän kuin yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuva kansalaistoiminta. Vastaavasti bulgarialaiset, kreikkalaiset ja tšekkiläiset nuoret arvostivat yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuvaa osallistumista suhteessa selvästi enemmän kuin perinteistä institutionaalista osallistumista.

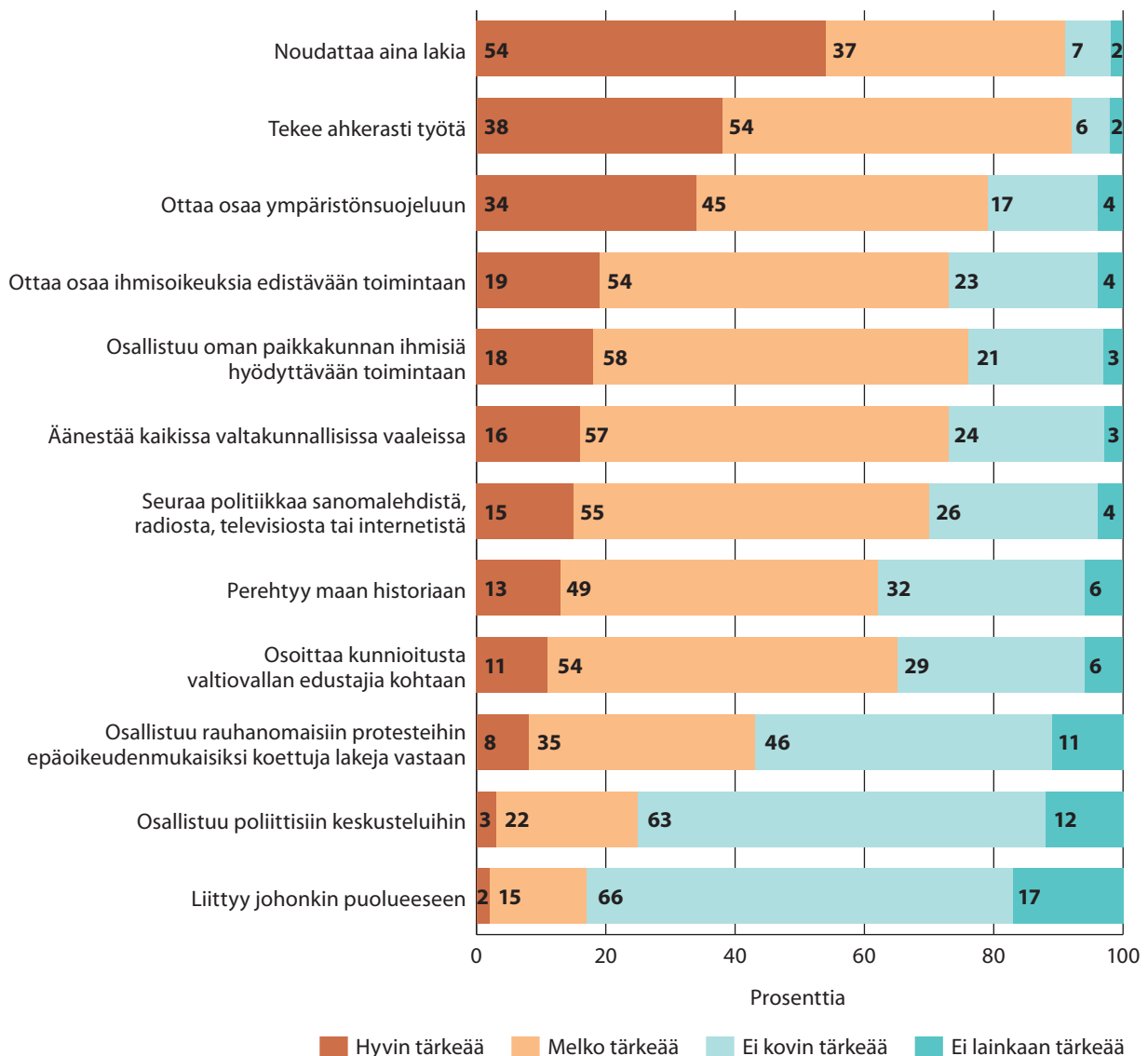
Kuvio 8.9 Nuorten käsitykset perinteisten instituutioiden kautta tapahtuvan ja yhteiskunnallisten liikkeiden kautta tapahtuvan kansalaistoiminnan tärkeydestä

Suomalaisnuoret arvostavat lakia ja työntekoa

Suomalaisten kahdeksasluokkalaisten vastaukset hyvän aikuisen kansalaisen yhteiskunnallista toimintaa koskeviin erillisiin kysymyksiin on esitetty kuviossa 8.10. Nuorten mielestä hyvän aikuisen kansalaisen pitää etenkin noudattaa lakia ja tehdä ahkerasti töitä: hyvin tai melko tärkeinä näitä asioita piti 90 prosenttia kahdeksasluokkalaista. 54 prosenttia nuorista katsoo, että hyvän kansalaisen on hyvin tärkeää

noudattaa aina lakia ja ahkera työnteko on hyvin tärkeää 38 prosentin mielestä. Kumpikaan näistä suomalaisnuorten hyvän aikuisen kansalaisen tärkeimpinä pitämistä ominaisuuksista ei ollut mukana kansainvälisissä skaalamuuttujissa.

Kolmannes nuorista piti ympäristönsuojeluun osallistumista hyvin tärkeänä ja hyvin tai melko tärkeää se oli 79 prosentin mielestä. Seuraavaksi tärkeimmiksi hyvän aikuisen kansalaisen ominaisuuksiksi suomalaisnuoret nostivat osallistumisen ihmisoikeuksia edistävään toimintaan ja osallistu-

Kuvio 8.10 Suomalaisnuorten käsitykset hyvän aikuisen kansalaisen toiminnasta

misen oman paikkakunnan ihmisiä hyödyttävään toimintaan. Näitä piti vähintään melko tärkeinä asioina noin kolme neljästä kahdeksaluokkalaisesta ja hyvin tärkeinä vajaa viidesosa. Näitä kolmea yhteiskunnallisten liikkeiden kautta kanavoituvaa osallistumisen muotoa tärkeinä pitävien suomalaisnuorten osuus oli lähellä kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maiden keskiarvoa, mutta hyvin tärkeinä niitä piti suomalaisista selkeästi kansainvälistä keskiarvoa harvempi nuori.

Kahdeksaluokkalaisista 73 prosentin mielestä hyvän aikuisen kansalaisen on tärkeää äänestää kaikissa valtakunnallisissa vaaleissa ja 70 prosentin mielestä hänen pitää seurata politiikkaa tiedotusvälineistä. Maan historiaan perehtyminen oli tärkeää nuorista 62 prosentin ja valtiiovallan kunnioittaminen 65 prosentin mielestä. Hyvin tärkeinä näitä neljää asiaa piti kuitenkin vain 11–16 prosenttia nuorista. Äänestämistä ja politiikan seuraamista tärkeinä pitävien osuus oli lähellä kansainvälistä keskitasoa, mutta hyvin tärkeinä niitä piti kaikkien maiden keskiarvoa huomattavasti harvempi suomalaisnuori. Maan historiaan perehtymistä ja valtiiovallan kunnioittamista piti hyvin tärkeinä kaikkien osallistujamaiden vastaajista keskimäärin yli neljäsosa ja hyvin tai melko tärkeänä kolme neljäsosaa.

Nuorista 43 prosentin mielestä aikuisen kansalaisen on tärkeää osallistua rauhanomaisiin protesteihin vastustaakseen epäoikeudenmukaisiksi koettuja lakeja. Neljäsosan mielestä on tärkeää osallistua poliittisiin keskusteluihin ja 17 prosentin mielestä hyvän aikuisen kansalaisen pitää liittyä johonkin puolueeseen. Kaikkiin näihin toimintoihin osallistumista piti tärkeänä selvästi harvempi suomalainen kahdeksaluokkalainen kuin nuoret kaikissa osallistujamaissa keskimäärin.

Suomalaisten tyttöjen ja poikien mielipiteet siitä, millä tavoin hyvä aikuinen kansalainen toimii, olivat hyvin samanlaisia. Selvästi useammat tytöt pitivät kuitenkin tärkeänä ympäristönsuojeluun osallistumista: tytöistä 43 prosenttia piti tätä hyvin tärkeänä ja 87 prosenttia hyvin tai melko tärkeänä, kun vastaavat osuudet pojista olivat 25 ja 71 prosenttia.

Tytöistä 59 prosenttia ja pojista 48 prosenttia katsoi, että hyvän aikuisen kansalaisen on hyvin tärkeää noudattaa aina lakia; hyvin tai melko tärkeänä tätä piti 94 prosenttia tytöistä ja 87 prosenttia pojista. Ihmisoikeuksia edistävään toimintaan osallistumista piti hyvin tärkeänä neljännes ja hyvin tai melko tärkeänä kolme neljäsosaa tytöistä, kun pojista 14 prosentin mielestä se oli hyvin tärkeää ja hyvin tai melko tärkeää 68 prosentin mielestä.

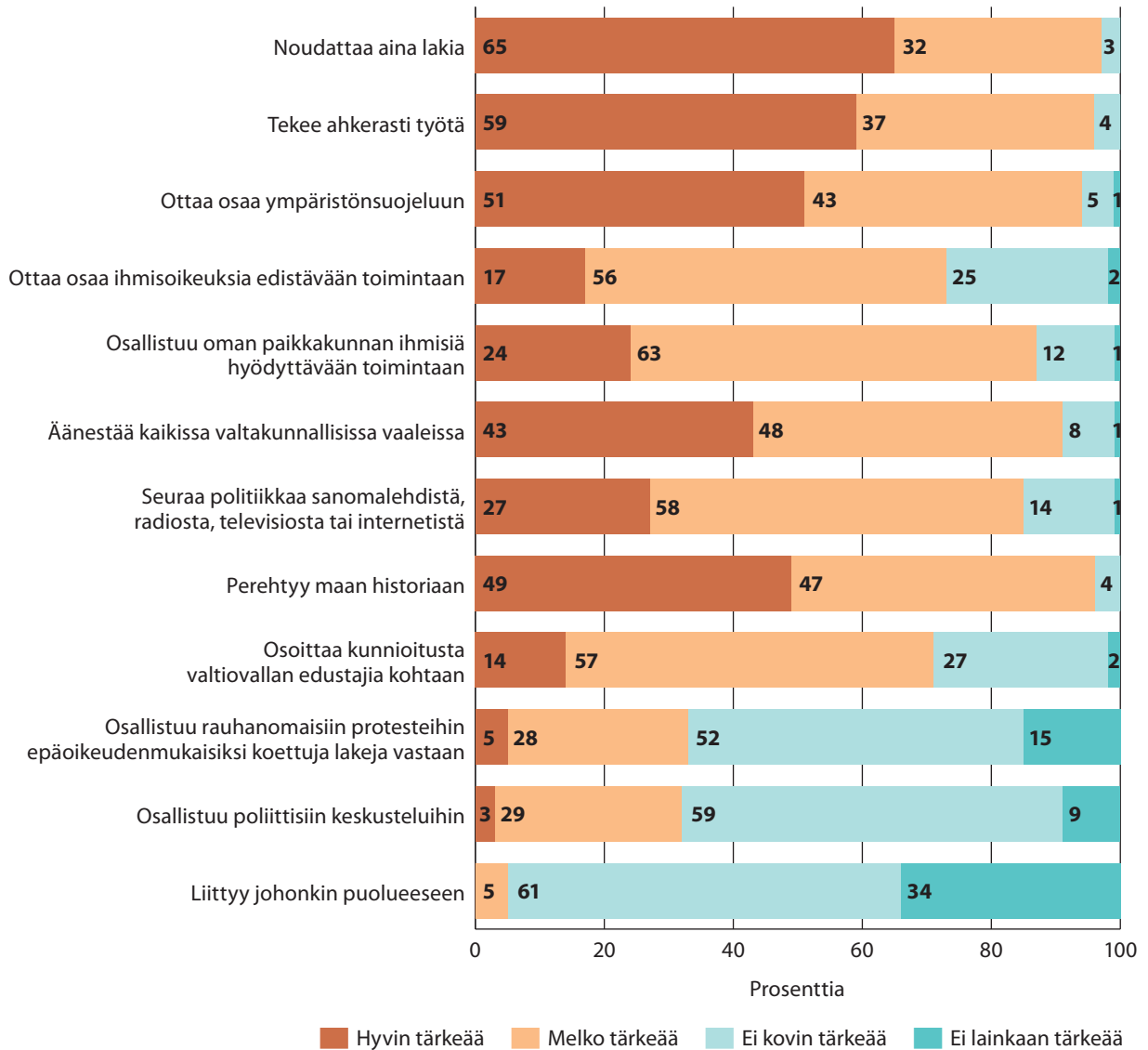
Nuorten ja opettajien arvot varsin samanlaisia

Suomessa sama kysymys siitä, miten tärkeää hyvän aikuisen kansalaisen on osallistua erilaisiin yhteiskunnallisen toiminnan muotoihin, esitettiin myös opettajille kansallisena lisäkysymyksenä. Opettajien vastaukset tähän kysymykseen on esitetty kuviossa 8.11 oppilaiden vastausten mukaisessa tärkeysjärjestyksessä.

Kahdeksaluokkalaisten oppilaiden ja heidän opettajiensa käsitykset hyvän aikuisen kansalaisen toiminnasta ovat yllättävänkin samankaltaisia, mutta opettajista vieläkin useammat pitivät monia ominaisuuksia hyvin tärkeinä. Opettajienkin mielestä tärkeimpiä asioita olivat lakien noudattaminen, ahkera työnteko ja ympäristösuojeluun osallistuminen: näitä pitivät hyvin tai melko tärkeinä asioina lähes kaikki opettajat ja hyvin tärkeinä niitä piti 51–65 prosenttia.

Selvästi useampi opettaja kuin oppilas piti hyvälle aikuiselle kansalaiselle tärkeinä asioina maan historiaan perehtymistä, valtakunnallisissa vaaleissa äänestämistä ja politiikan seuraamista tiedotusvälineistä. Esimerkiksi maan historiaan perehtyminen oli hyvin tärkeää opettajista 49 prosentin ja hyvin tai melko tärkeää 96 prosentin mielestä, kun oppilailta vastaavat luvut olivat 13 ja 62 prosenttia. Sen sijaan johonkin puolueeseen liittymistä piti tärkeänä harvempi opettaja kuin oppilas, sillä opettajista vain 5 prosentin mielestä oli tärkeää, että hyvä aikuinen kansalainen liittyy johonkin puolueeseen kun kahdeksaluokkalaisista oppilaista näin ajatteli 17 prosenttia.

Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen nyt ja tulevaisuudessa

Kuvio 8.11 Suomalaisopettajien käsitykset hyvän aikuisen kansalaisen toiminnasta

9

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Millainen on hyvä yhteiskunta?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten käsityksiä hyvästä yhteiskunnasta:

On olemassa erilaisia näkemyksiä siitä, millainen yhteiskunnan tulisi olla. Meitä kiinnostaa sinun näkemyksesi asiasta. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Jokaisella pitäisi aina olla oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti *
- Poliittisten johtajien ei tulisi saada jakaa valtionhallinnon työpaikkoja lähisukulaisilleen
- Mikään yhtiö tai valtio ei saisi omistaa maan kaikkia sanomalehtiä
- Poliisilla tulisi olla oikeus pitää kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta epäiltyjä vangittuna ilman oikeudenkäyntiä
- Kaikkien ihmisten yhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia tulisi kunnioittaa *
- Ihmisillä tulisi aina olla vapaus arvostella valtiolta julkisesti *
- Turvallisuuselinten tulisi saada valvoa kenen tahansa kirjeitä, puheluita ja sähköpostia, jos

häntä epäillään kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta

- Kaikilla kansalaisilla tulisi olla oikeus valita johtajansa vapailla vaaleilla *
- Ihmisten pitäisi voida protestoida, jos he pitävät jotakin lakia epäoikeudenmukaisena *
- Poliittisen protestin ei pitäisi koskaan olla väkivaltainen
- Rikkaiden ja köyhien välisten tuloerojen tulisi olla pieniä
- Kun kansallinen turvallisuus on väkivaltaisesti uhattuna, valtiovallalla tulisi olla oikeus säädellä, mitä tiedotusvälineissä esitetään

*) mukana nuorten demokratiakäsityksiä kuvanneessa kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kahdentoista väittämäkysymyksen avulla tutkimukseen osallistuneita nuoria pyydettiin määrittelemään heidän hyvänä pitämänsä yhteiskunnan ominaisuuksia. Esitetyistä väittämistä yhdeksän liittyi nuorten käsityksiin demokratiasta ja kolme väittämää liittyi siihen, millaiset valtuudet valtion turvallisuuselimillä pitäisi nuorten mielestä olla.

Keskimäärin 98 prosenttia kaikkien osallistujamaiden nuorista katsoi, että jokaisella pitäisi olla oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti; Indonesiassa tämän väitteen kanssa oli samaa mieltä 92 prosenttia vastaajista. Nuoret olivat myös varsin yksimielisiä siitä, että kaikkien ihmisten yhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia tulisi kunnioittaa (keskimäärin 95 prosenttia nuorista samaa mieltä) ja kaikilla kansalaisilla tulisi olla oikeus valita johtajansa vapailla vaaleilla (keskimäärin 94 prosenttia samaa mieltä väitteen kanssa).

Keskimäärin 92 prosenttia osallistujamaiden nuorista oli myös samaa mieltä väitteen "Ihmisten pitäisi voida protestoida, jos he pitävät jotakin lakia epäoikeudenmukaisena". Tämän väitteen kohdalla eri maiden nuorten mielipiteet erosivat jo kuitenkin hieman enemmän toisistaan ja samaa mieltä olevien vastaajien osuudet vaihtelivat Taiwanin 82 prosentista Korean ja Liettuan 97 prosenttiin. Tämän väitteen kanssa samaa mieltä olevien nuorten osuus oli alle 90 prosenttia Taiwanissa, Thaimaassa, Kreikassa, Maltalla, Belgiassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Kolumbiassa ja Uusi-Seelannissa. Suomessa väitteen kanssa oli samaa mieltä 94 prosenttia kahdeksaluokkalaisista.

Nuoret olivat varsin yksimielisiä myös siitä, ettei poliittisen protestin pitäisi olla koskaan väkivaltainen, sillä tämän väitteen kanssa oli samaa mieltä keskimäärin 89 prosenttia osallistujamaitten nuorista. Samaa mieltä olevien osuudet vaihtelivat 82 ja 94 prosentin välillä. Suomessa 90 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä tämän väitteen kanssa.

Kuviossa 9.1 on esitetty samaa mieltä kolmen eri väittämän kanssa olevien nuorten osuudet maittain. Nämä kolme mielipiteitä enemmän jakaneet väittämät olivat "Poliittisten johtajien ei tulisi saada jakaa valtionhallinnon työpaikkoja lähisukulaisilleen", "Mikään yhtiö tai valtio ei saisi omistaa maan kaikkia sanomalehtiä" ja "Ihmisillä tulisi olla vapaus arvostella valtiovaltaa julkisesti".

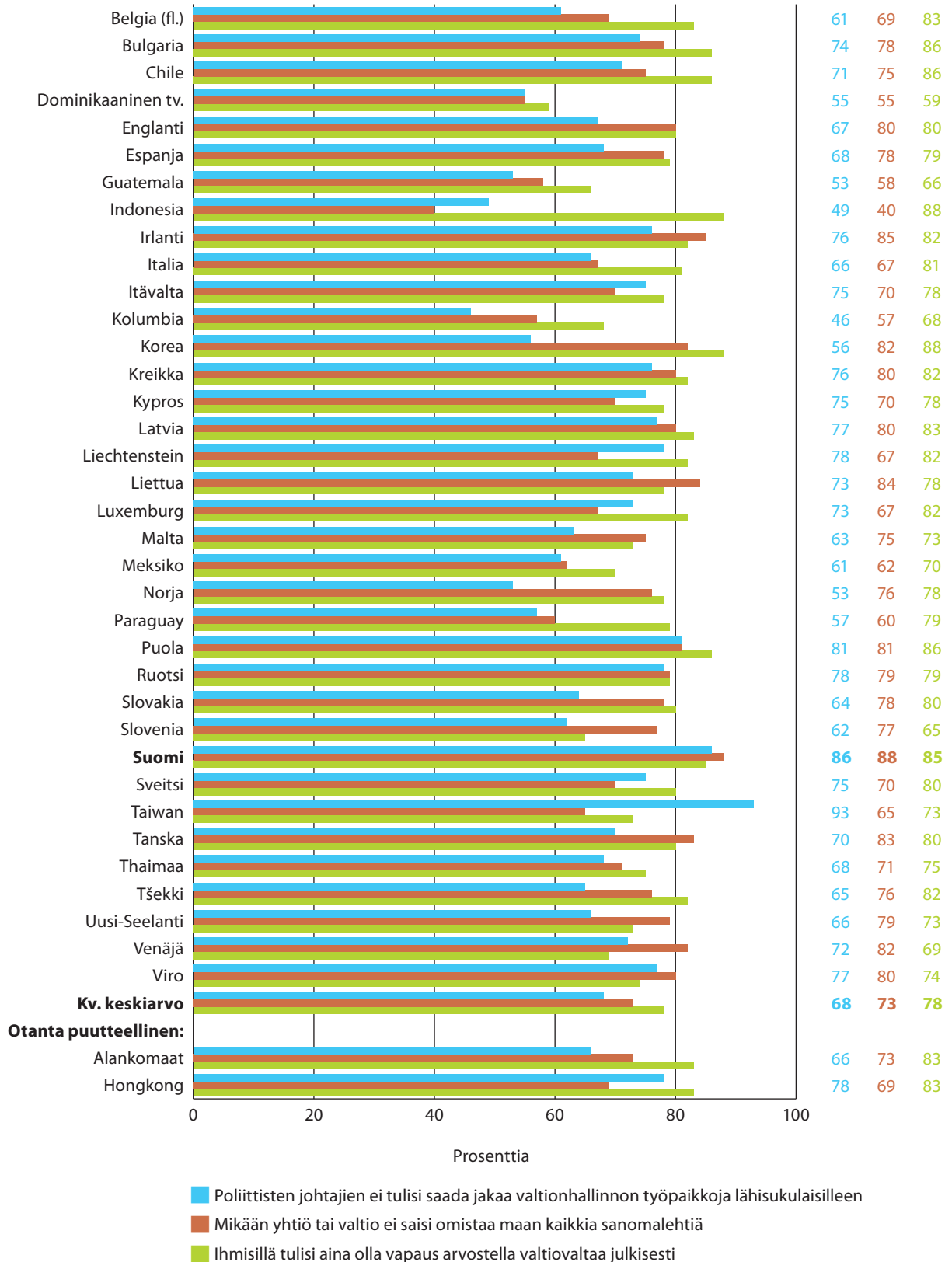
Kaikkien osallistujamaiden nuorista keskimäärin 68 prosenttia katsoi, ettei poliittisten johtajien tulisi jakaa valtionhallinnon työpaikkoja lähisukulaisilleen. Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus

oli korkein Taiwanissa (93 prosenttia), Suomessa (86 prosenttia) ja Puolassa (81 prosenttia). Kolumbiassa ja Indonesiassa alle puolet nuorista katsoi, ettei johtajien pitäisi antaa työpaikkoja sukulaisilleen.

Keskimäärin 73 prosenttia nuorista oli sitä mieltä, ettei mikään yhtiö tai valtio saisi omistaa maan kaikkia sanomalehtiä. Nuorten mielipiteet olivat tämän asian suhteen selvästi maantieteellisesti ja kautuneet: lähes kaikkien Euroopan maiden nuorista yli kolme neljäsosaa katsoi, ettei sanomalehtien omistus saa olla liian keskittynyttä, mutta Chileä lukuun ottamatta Latalaisen Amerikan maissa näin ajatteli vain korkeintaan noin 60 prosenttia nuorista. Indonesialaisista nuorista vain 40 prosenttia piti mediaomistuksen keskittymistä huonona asiana. Suomalaisista nuorista sanomalehtien keskittynyttä omistusta piti huonona asiana 88 prosenttia, mikä oli kansainvälisesti korkein lukema.

Kaikkien osallistujamaiden nuorista keskimäärin 78 prosenttia katsoi, että ihmisillä tulisi aina olla vapaus arvostella valtiovaltaa julkisesti. Koreassa, Indonesiassa, Puolassa, Bulgariassa, Chilessä ja Suomessa tämän väitteen kanssa oli samaa mieltä yli 85 prosenttia nuorista, mutta Dominikaanisessa tasavallassa, Sloveniassa, Guatemalassa, Kolumbiassa ja Venäjällä alle 70 prosenttia nuorista.

Suomi ja Puola olivat ainoat tutkimukseen osallistuneet maat, joissa yli 80 prosenttia nuorista oli samaa mieltä kaikkien näiden kolmen väittämän kanssa.

Kuvio 9.1 Kolmen demokratiakäsityksiä kuvaavan väittämän kanssa samaa mieltä olevien nuorten osuudet maittain

Nuorten käsitykset turvallisuuselinten valtuuksista

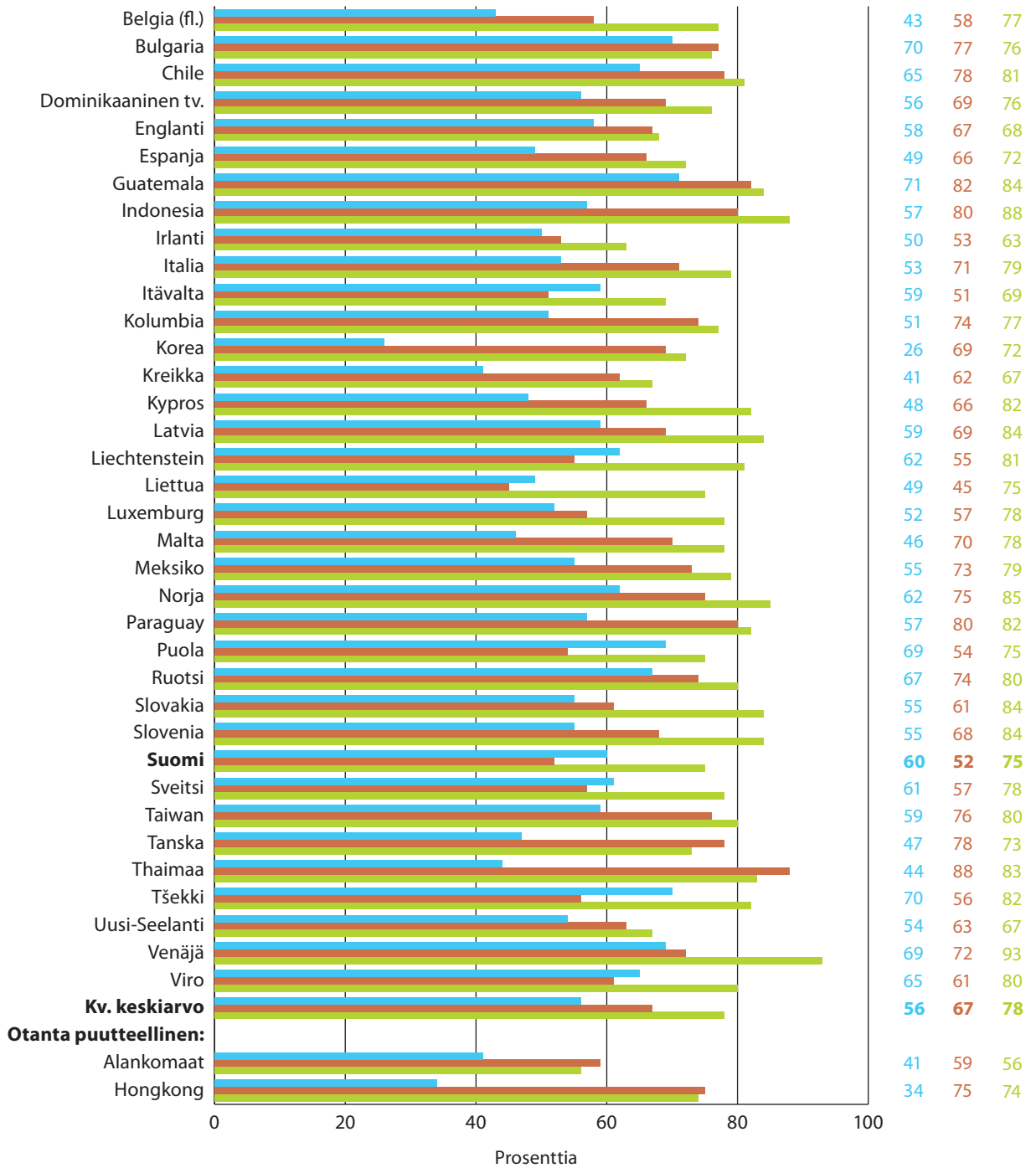
Kuviossa 9.2 on esitetty maittain niiden nuorten osuudet, jotka olivat samaa mieltä kolmen valtion turvallisuuselinten laajoja valtuuksia koskevan väitteen kanssa. Keskimäärin 56 prosenttia kaikkien osallistujamaitten nuorista katsoi, että poliisilla tulisi olla oikeus pitää kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta epäiltyjä vangittuna ilman oikeudenkäyntiä. Guatemalassa, Bulgariassa, Tšekissä, Puolassa, Venäjällä ja Ruotsissa yli kaksi kolmasosaa nuorista olisi valmis hyväksymään vangitsemiset ilman oikeudenkäyntiä. Korealaisista nuorista nämä hyväksyi vain neljännes ja kreikkalaisista, belgialaisista, thaimaalaisista, maltalaisista, tanskalaisista, kyproslaisista, liettualaisista, espanjalaisista ja irlantilaisista tällaiset vangitsemiset hyväksyy korkeintaan puolet. Ruotsalaisista nuorista 67 prosenttia ja suomalaisista 60 prosenttia hyväksyisi vangitsemiset ilman oikeudenkäyntiä.

Keskimäärin 67 prosenttia kaikista nuorista katsoi, että turvallisuuselinten tulisi saada valvoa kenen tahansa kirjeitä, puheluita ja sähköpostia, jos häntä epäillään kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta. Thaimaassa, Guatemalassa ja Paraguayssa viestintäsalaisuudesta olisi valmis luopumaan yli 80 prosenttia nuorista, mutta Liettuassa vain 45 prosenttia, Itävallassa 51 ja Suomessa 52 prosenttia nuorista.

Nuorista keskimäärin 78 prosenttia oli sitä mieltä, että valtiovallalla tulisi olla valta säädellä, mitä tiedotusvälineissä esitetään, kun kansallinen turvallisuus on väkivaltaisesti uhattuna. Venäläisistä nuorista valtiollisen sensuurin hyväksyisi jopa 93 prosenttia nuorista ja Indonesiassa 88 prosenttia nuorista. Irlannissa, Kreikassa ja Uusi-Seelannissa vain kaksi kolmasosaa nuorista olisi valmis antamaan valtiolle oikeuden valvoa medioita. Suomalaisista nuorista valtiollisen mediasensuurin olisi valmis hyväksymään 75 prosenttia nuorista.

Kun lasketaan yhteen kolmen turvallisuuselinten laajoja valtuuksia koskevien väittämien kanssa samaa mieltä olleiden nuorten osuudet, käy ilmi, että

laajimmat valtuudet turvallisuuselimille olisivat valmiit antamaan guatemalalaiset, venäläiset, chileläiset, norjalaiset, ruotsalaiset ja taiwanilaiset nuoret, jotka suhtautuivat kaikkiin kolmeen väittämään selvästi myönteisemmin kuin kaikkien osallistujamaitten nuoret keskimäärin. Kriittisimmin turvallisuuselinten laajoihin valtuuksiin suhtautuivat puolestaan irlantilaiset, liettualaiset ja kreikkalaiset nuoret, joista jokaista väittämää kannatti selvästi kansainvälistä keskiarvoa harvempi. Suomalaiset nuoret suhtautuivat kansainvälistä keskiarvoa myönteisemmin ilman oikeudenkäyntiä tapahtuviin vangitsemisiin, mutta kansainvälistä keskiarvoa kielteisemmin mediasensuuriin ja viestintäsalaisuuden murtamiseen.

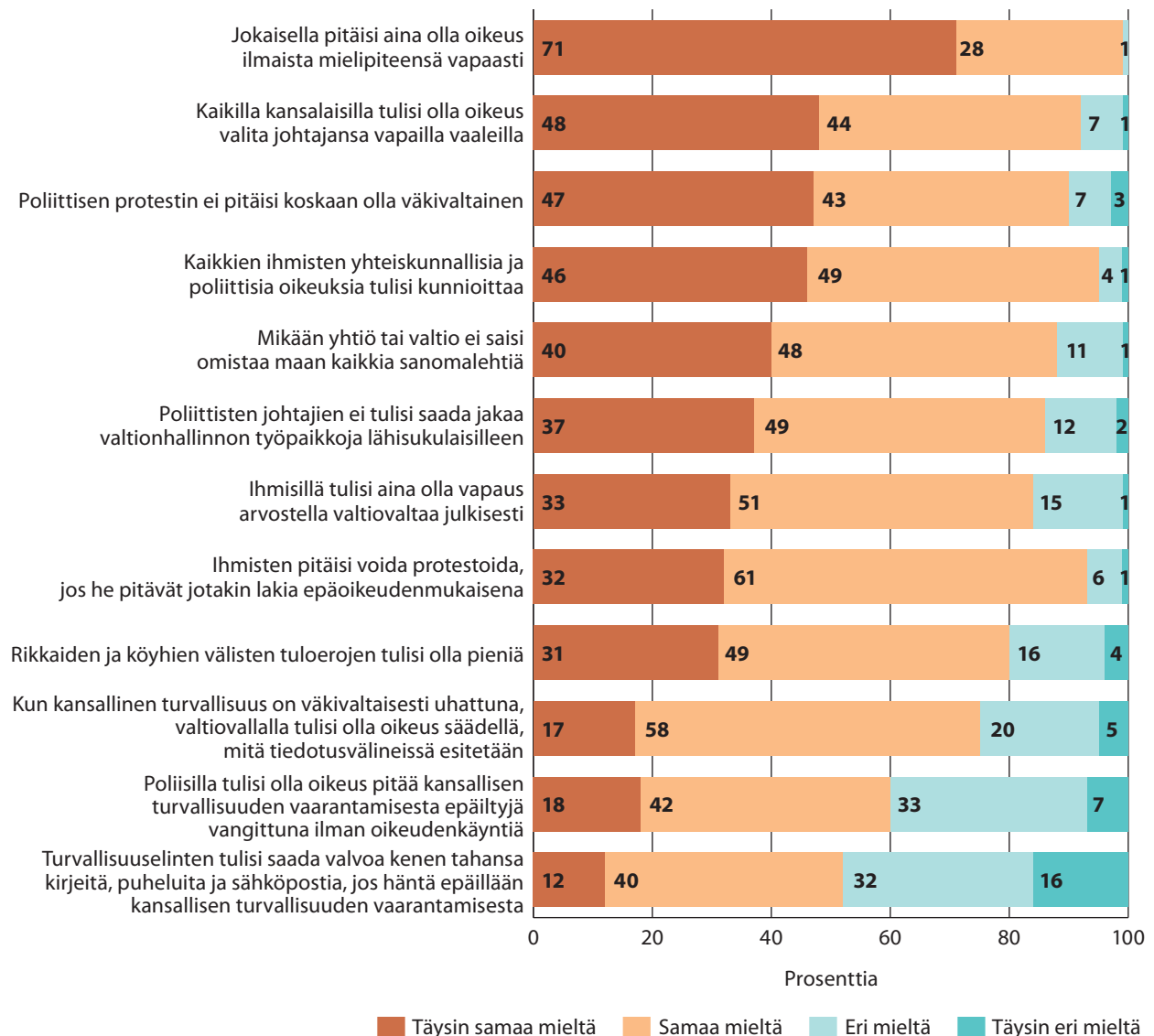
Kuvio 9.2 Kolmen turvallisuuselinten valtuuksia koskevan väittämän kanssa samaa mieltä olevien nuorten osuudet maittain

Suomalaisnuoret arvostavat tasa-arvoa ja sananvapautta

Kuviossa 9.3 on esitetty suomalaisnuorten vastaukset kaikkiin demokratiakäsityksiä ja turvallisuuselinten laajoja valtuuksia koskeviin väittämäksiin. Vähintään 90 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä viiden demokratian perusperiaatteita koskevan väittämän kanssa. Yli 80 prosenttia suomalaisnuorista kannatti myös kolmea muuta demokratiäväittämää ja 80 prosenttia oli sitä mieltä, että hyvässä yh-

teiskunnassa rikkaiden ja köyhien välisten tulierojen pitäisi olla pieniä.

Suomalaisnuoret suhtautuivat myös varsin myönteisesti turvallisuuselinten laajoihin valtuuksiin tilanteissa, joissa kansallinen turvallisuus olisi uhattuna. Mediasensuuria kannatti 75 prosenttia nuorista, vangitsemista ilman oikeudenkäyntiä 60 prosenttia ja poliisin oikeutta viestintäsalaisuuden murtamiseen 52 prosenttia nuorista. Tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että kahdeksaluokkalaiset olisivat vähiten valmiita luopumaan siitä oikeudesta, joka luultavasti kosketti heitä tällä hetkellä eniten eli antaisivat tur-

Kuvio 9.3 Suomalaisnuorten mielipiteet demokratiaa ja turvallisuuselinten valtuuksia koskevista väittämistä

vallisuuselimille oikeuden kirjeiden, puheluiden ja sähköpostien valvontaan.

Suomalaisten tyttöjen ja poikien suhtautumisessa näihin väittämiin ei pääsääntöisesti ollut suurempia eroja. Tytöt kannattivat jonkin verran poikia enemmän yhteiskunnallista tasa-arvoa. Tytöistä 54 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 98 prosenttia täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että kaikkien ihmisten yhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia tulisi kunnioittaa, kun pojista vastaavat osuudet olivat 37 ja 92 prosenttia. Tytöistä 86 prosenttia ja pojista 74 prosenttia katsoi, että rikkaiden ja köyhien välisten tuloerojen tulisi olla pieniä.

Luottavatko nuoret yhteiskunnallisiin toimijoihin?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin ja toimijoihin:

Kuinka paljon luotat seuraaviin tahoihin tai instituutioihin?

- Suomen [maasi] valtionhallintoon *
- Asuinkuntasi kunnallishallintoon *
- Oikeusistuimiin *
- Poliisiin *
- Poliittisiin puolueisiin *
- Eduskuntaan [maasi parlamenttiin] *
- Tiedotusvälineisiin (televisio, sanomalehdet, radio)
- Puolustusvoimiin [maasi sotavoimiin]
- Koululaitokseen
- Yhdistyneisiin kansakuntiin (YK)
- Ihmisiin yleensä
- Euroopan komissioon
- Euroopan parlamenttiin
- Yliopistoihin **
- Yhteiskunnallisiin liikkeisiin (esim. luonnonsuojeluliikkeet, kehitysmaaliikkeet) **
- Hyväntekeväisyysjärjestöihin (esim. SPR, Unicef, Kirkon ulkomaanapu) **

- Evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon **
- Muihin uskonnollisiin yhteisöihin **
- Markkinavoimiin **

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

***) kansallinen lisäkysymys

Nuorilta kysyttiin, kuinka paljon he luottivat erilaisiin instituutioihin ja yhteiskunnallisiin toimijoihin. Kansainvälisessä tutkimuksessa mukana oli kaikkiaan yksitoista toimijaa ja tahoja, Euroopan maissa lisäksi kaksi eurooppalaista lisäkysymystä ja suomalaisessa tutkimuksessa vielä kuusi kansallista lisäkohdetaa⁹. Kansainvälinen skaalamuuttuja on luotu kuuden kysymyksen pohjalta eli skaalamuuttuja mittaa luottamusta valtionhallintoon, paikallishallintoon, oikeusistuimiin, poliisiin, poliittisiin puolueisiin ja parlamenttiin. Tämän skaalamuuttujan arvot maittain on esitetty kuviossa 9.4.

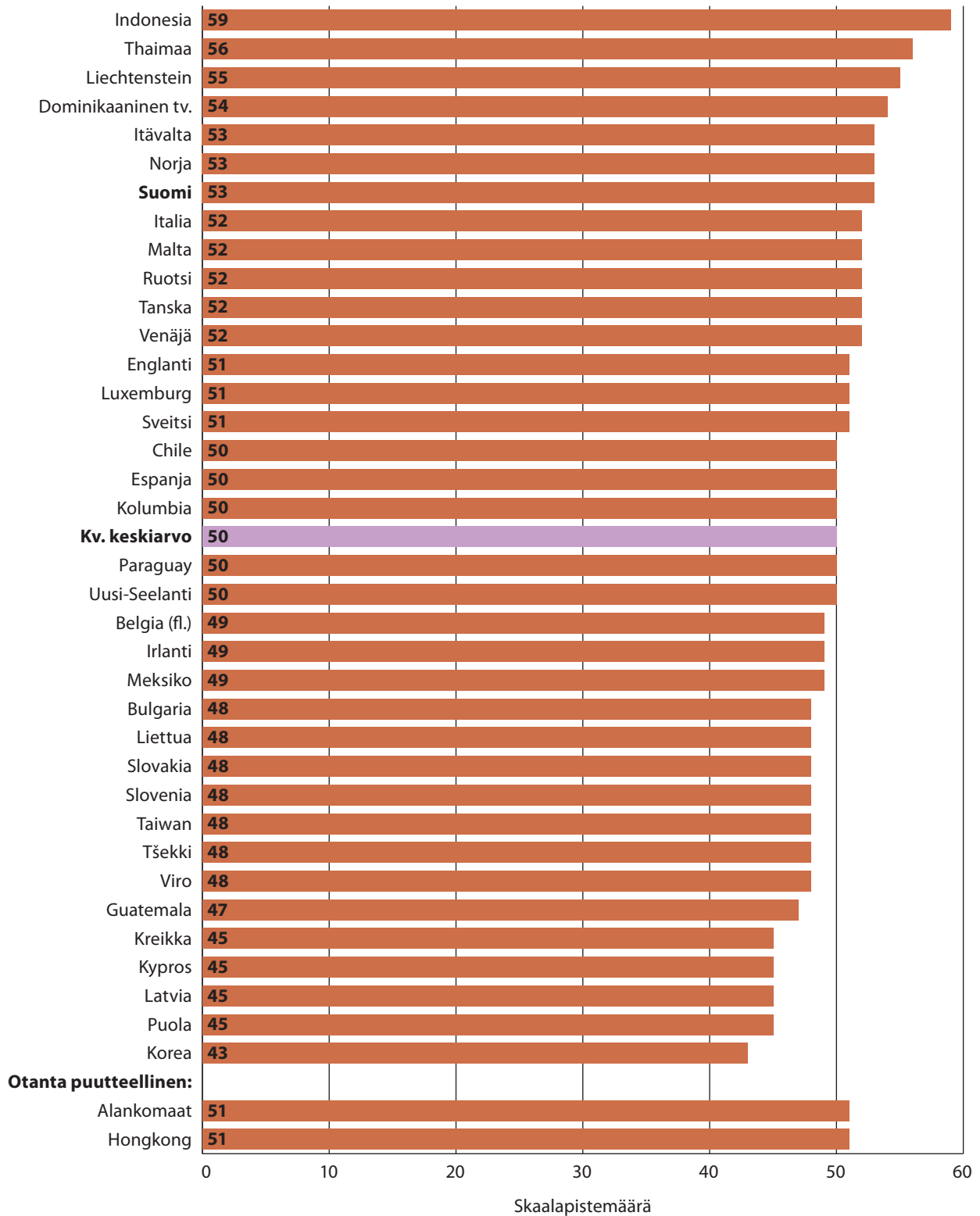
Luottamusta kuvaavan skaalamuuttujan arvot olivat tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa suuremmat Indonesiassa, Thaimaassa, Liechtensteinissa, Dominikaanisessa tasavallassa, Itävallassa, Norjassa ja Suomessa. Suhteellisesti vähiten nuoret luottivat näihin instituutioihin Koreassa, Puolassa, Latviassa, Kyproksella, Kreikassa ja Guatemalassa.

Kuviossa 9.5 on esitetty maittain niiden nuorten osuus, jotka luottivat täysin tai melko paljon maansa valtionhallintoon, poliittisiin puolueisiin ja tiedotusvälineisiin.

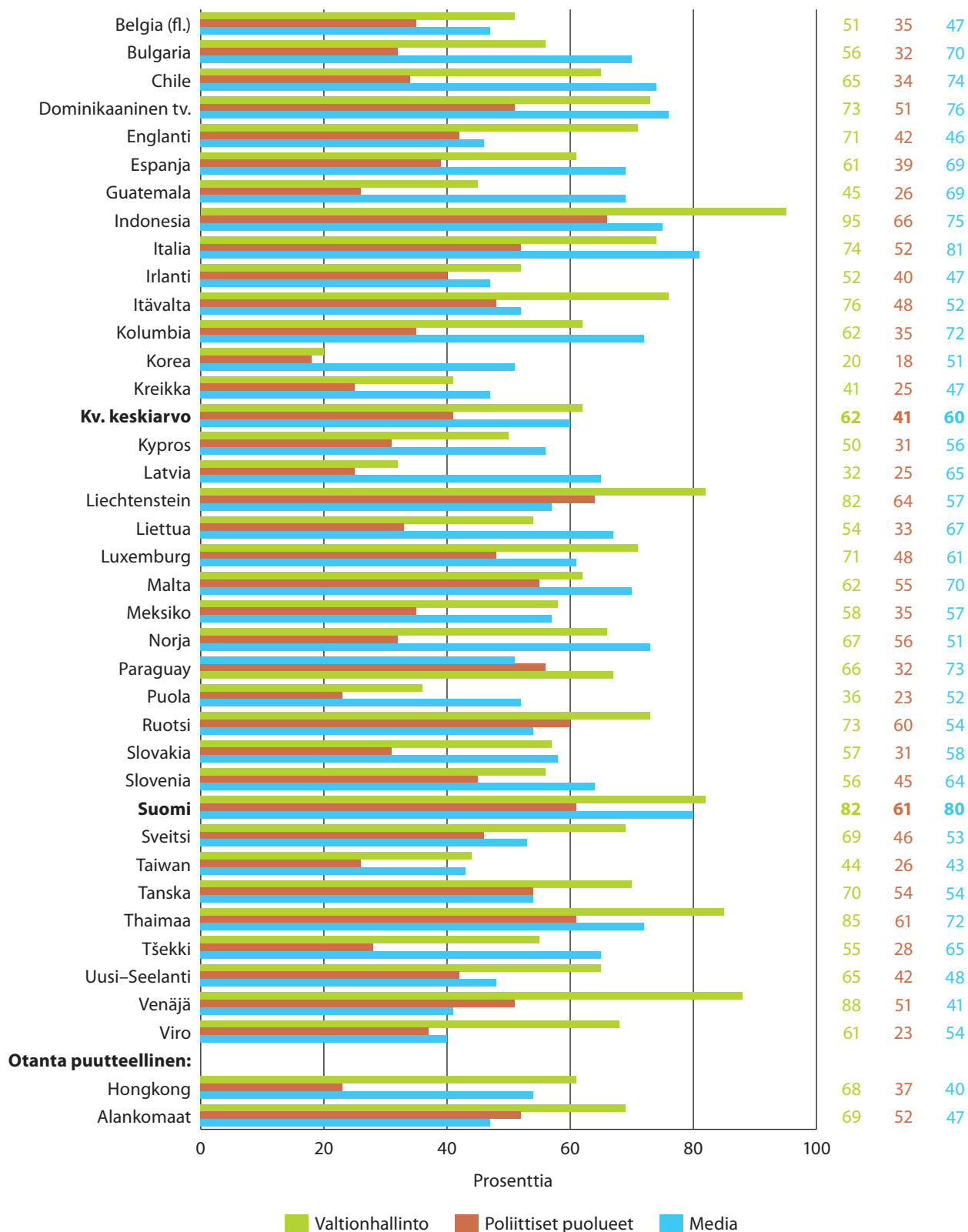
Valtionhallintoon ilmoittaa eri maissa luottavansa joko täysin tai melko paljon keskimäärin 62 prosenttia nuorista. Indonesiassa peräti 95 prosentti ilmoitti luottavansa valtionhallintoon. Myös Venäjällä, Thaimaassa, Suomessa ja Liechtensteinissa yli 80 prosenttia nuorista luotti maan valtionhallintoon. Tilastollisesti merkitsevästi keskimääräistä enemmän luottamusta osoittivat myös Itävallan, Italian, Ruotsin ja Dominikaanisen tasavallan nuoret. Keskimääräisesti selvästi

⁹ Kaikki kansalliset lisäkysymykset esitettiin erillisessä osiossa Eurooppa-kyselyn lopussa.

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 9.4 Nuorten luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin maittain

Kuvio 9.5 Nuorten luottamus valtionhallintoon, poliittisiin puolueisiin ja tiedotusvälineisiin maittain

vähemmän maan valtionhallintoon luottivat nuoret Koreassa, Latviassa, Puolassa, Kreikassa, Taiwanissa, Guatemalassa, Kyproksella, Belgiassa ja Irlannissa.

Poliittisiin puolueisiin luotti keskimäärin 41 prosenttia nuorista. Indonesiassa, Liechtensteinissa, Thaimaassa, Suomessa ja Ruotsissa puolueisiin luotti vähintään 60 prosenttia nuorista. Keskimääräistä suurempaa luottamus oli myös Norjassa, Maltalla, Tanskassa, Italiassa, Venäjällä ja Dominikaanisessa tasavallassa. Vähiten poliittisiin puolueisiin luottivat korealaiset, puolalaiset, virolaiset, latvialaiset, kreikkalaiset, taiwanilaiset, guatemalalaiset, tšekkiläiset, kyproslaiset ja slovakialaiset nuoret.

Tiedotusvälineisiin luotti eri maissa keskimäärin 60 prosenttia nuorista. Eniten luottamusta löytyi Italiasta ja Suomesta ja keskimääräistä enemmän tiedotusvälineisiin luotettiin myös Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Chilessä, Paraguayssa, Kolumbiassa ja Thaimaassa. Keskimääräistä vähemmän tiedotusvälineisiin puolestaan luottivat venäläiset, taiwanilaiset, englantilaiset, belgialaiset, kreikkalaiset, irlantilaiset ja uusiseelantilaiset nuoret.

Kansainvälisten vertaillen suomalaiset kahdeksaluokkalaiset luottivat erilaisiin instituutioihin yleisesti ottaen selvästi enemmän kuin ikätoverinsa muissa maissa. Nuorten kokeman luottamuksen voi tulkita kuvastavan sitä, että heidän mielestään kyseinen taho tai toimija huolehtii tehtävästään hyvin. Jossain tapauksissa luottamuksen voi kuitenkin katsoa kertovan myös kriittikittömästä asenteesta yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaa kohtaan.

Suomalaisnuoret luottavat instituutioihin

Kuviossa 9.6 on kuvattu suomalaisnuorten vastaukset kaikkiin eri tahoja kohtaan tunnettua luottamusta koskeneisiin kysymyksiin. Eniten suomalaiset kahdeksaluokkalaiset luottivat poliisiin ja puolustusvoimiin, joihin ilmoitti luottavansa täysin kolmasosa nuorista ja täysin tai melko paljon liki 90 prosenttia nuorista. Suomalaisnuoret luottivat poliisiin ja puolustusvoimiin selvästi enemmän kuin

nuoret kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa keskimäärin. Kaikissa osallistujamaissa poliisiin luotti keskimäärin 66 prosenttia ja sotavoimiin 71 prosenttia nuorista. Maansa sotavoimiin luottivat eniten suomalaiset, indonesialaiset, italialaiset, norjalaiset ja chileläiset nuoret.

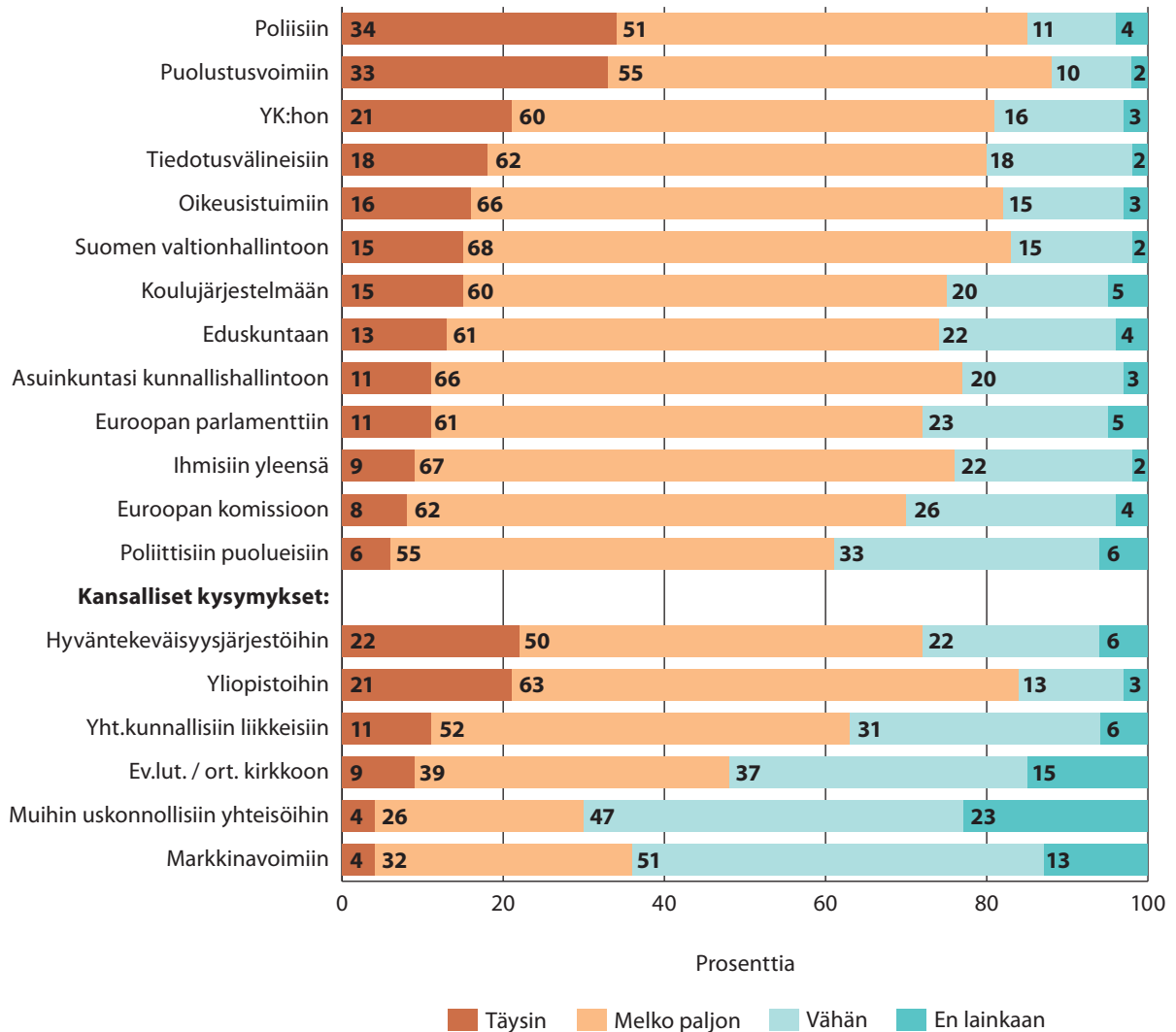
Suomessa tytöt luottivat poliisiin jonkin verran poikia enemmän (täysin tai melko paljon luottavien osuus tytöillä 89 prosenttia ja pojilla 81 prosenttia). Selvästi useammat pojat (42 prosenttia) kuin tytöt (25 prosenttia) kertoi luottavansa täysin puolustusvoimiin, mutta kokonaisluottamuksessa ei ollut eroa tyttöjen ja poikien välillä.

Myös yliopistoihin, Suomen valtionhallintoon, oikeusistuimiin, YK:hon ja tiedotusvälineisiin luotti vähintään 80 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista, mutta täysin näihin instituutioihin luotti selvästi harvempi nuori kuin poliisiin tai puolustusvoimiin.

Kaikissa tutkimukseen osallistuneiden maiden nuorista luotti maansa valtionhallintoon keskimäärin 62, oikeusistuimiin 68, YK:hon 67 ja tiedotusvälineisiin 61 prosenttia. Maansa valtionhallintoon luottivat suhteellisesti eniten nuoret Indonesiassa, Venäjällä, Thaimaassa, Suomessa, Liechtensteinissa, Itävallassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Italiassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Yhdistyneisiin kansakuntiin luottivat erityisesti suomalaiset, indonesialaiset, italialaiset, norjalaiset ja chileläiset nuoret.

Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista luotti asuin-kuntansa kunnallishallintoon, koulujärjestelmään, eduskuntaan ja ihmisiin yleensä. Kaikkien osallistujamaitten nuorista koulujärjestelmään luotti keskimäärin 75 prosenttia. Erityisen korkeaa luottamus oli Indonesiassa, Thaimaassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Guatemalassa, Paraguayssa ja Kolumbiasa; näissä vähiten kehittyneissä tutkimukseen osallistuneissa maissa lähes 90 prosenttia nuorista luotti koulujärjestelmään.

Kaikkien tutkimukseen osallistuneitten maitten nuorista keskimäärin 65 prosenttia luotti paikallis-hallintoon, 54 prosenttia maansa parlamenttiin ja 58 prosenttia ihmisiin yleensä. Suhteessa eniten ih-

Kuvio 9.6 Suomalaisnuorten luottamus eri tahoihin

misiin luottivat indonesialaiset, suomalaiset, slovenialaiset, liechtensteinilaiset ja tanskalaiset nuoret, joista yli kaksi kolmesta luotti ihmisiin. Korealaisista, kyproslaisista, guatemalalaisista ja meksikolaisista nuorista ihmisiin yleensä luotti sen sijaan alle puolet.

Euroopan parlamenttiin, Euroopan komissioon ja hyväntekeväisyysjärjestöihin luotti vähintään 70 prosenttia suomalaisista kahdeksasluokkalaisista. Euroopan maiden nuorista keskimäärin 59 prosenttia luotti Euroopan parlamenttiin ja 58 prosenttia Euroopan komissioon. Näihin instituutioihin luottivat eniten italialaiset ja suomalaiset nuoret. Kyproksella, Englannissa, Kreikassa, Puolassa ja Latviassa

alle puolet nuorista luotti näihin EU-instituutioihin.

Suomalaisista nuorista poliittisiin puolueisiin luotti täysin 6 prosenttia ja täysin tai melko paljon 61 prosenttia. Kaikkien osallistujamaitten nuorista puolueisiin luotti keskimäärin 41 prosenttia. Vähiten luottamusta suomalaisnuoret tunsivat yhteiskunnallisia liikkeitä, poliittisia puolueita, valtionkirkkoja, markkinavoimia ja muita uskonnollisia yhteisöjä kohtaan. Tytöt luottivat selvästi poikia enemmän hyväntekeväisyysjärjestöihin ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin (tytöistä näihin luotti 81 ja 70 prosenttia, mutta pojista 64 ja 57 prosenttia). Markkinavoimiin luotti pojista 43 prosenttia ja tytöistä 29 prosenttia.

Myös vuoden 1999 tutkimuksessa nuorilta kysyttiin heidän luottamustaan joihinkin samoihin tahoihin kuin vuonna 2009. Tulokset eivät ole kuitenkaan täysin vertailukelpoisia, koska joidenkin kysymysten sanamuoto oli hieman erilainen. Esimerkiksi vuonna 1999 kysyttiin luottamusta Suomen hallitukseen, ja oman kunnan valtuustoon tai hallitukseen, kun vuonna 2009 taas kysyttiin luottamusta Suomen valtionhallintoon ja oman asuinkunnan kunnallishallintoon. Myös käytetyt vastausvaihtoehdot erosivat toisistaan, sillä vuonna 1999 ne olivat hyvin paljon, melko paljon, jossain määrin, en lainkaan ja en tiedä. Vastausvaihtoehdot oli myös esitetty nuorille päinvastaisessa järjestyksessä. Vaikka eri vuosien tuloksia ei voikaan suoraan verrata toisiinsa, niin vaikuttaisi siltä, ettei nuorten luottamus eri tahoja kohtaan ollut ainakaan vähentynyt kymmenessä vuodessa.

Tytöt kannattavat sukupuolten välistä tasa-arvoa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten asenteita sukupuolten tasa-arvoa kohtaan:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Miehillä ja naisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua hallintoon *
- Miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet *
- Naisten pitäisi pysytellä poissa politiikasta *
- Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla *
- Miesten ja naisten tulisi saada samasta työstä sama palkka *
- Miehet ovat naisia pätevämpiä poliittisiksi johtajiksi *
- Naisten tärkeimpänä tehtävänä tulisi olla lasten kasvattaminen

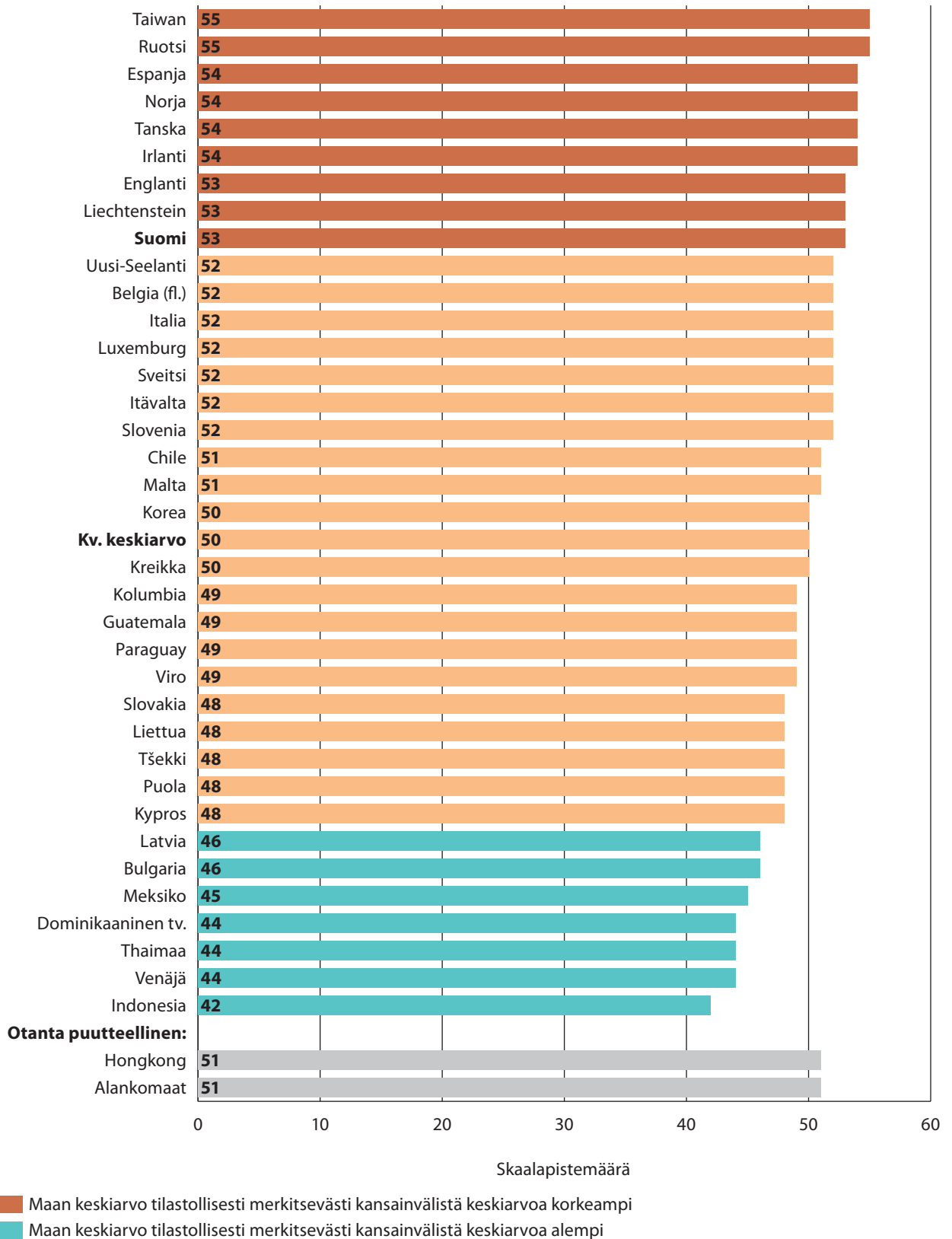
*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuoria pyydettiin ottamaan kantaa seitsemään sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevaan väittämään ilmoittamalla olivatko he niiden kanssa täysin samaa mieltä, samaa mieltä, eri mieltä vai täysin eri mieltä. Kansainvälinen skaalamuuttuja muodostettiin kuudesta naisten ja miesten tasa-arvoa politiikassa, hallinnossa ja työelämässä käsittelevän väittämän pohjalta. Skaalamuuttujan maittain lasketut keskiarvot on esitetty kuviossa 9.7

Myönteisimmin sukupuolten tasa-arvoon suhtautuivat taiwanilaiset, ruotsalaiset, tanskalaiset, norjalaiset, irlantilaiset, espanjalaiset, suomalaiset, englantilaiset ja liechtensteinilaiset nuoret. Kielteisimmät asenteet taas olivat Indonesiassa, Venäjällä, Thaimaassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Meksikossa, Latviassa ja Bulgariassa.

Kaikkien osallistujamaiden nuorista keskimäärin 95 prosenttia katsoi, että miehillä ja naisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua hallintoon, 93 prosentin mielestä miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet ja 90 prosentin mielestä miesten ja naisten tulisi saada samasta työstä sama palkka. Keskimäärin 85 prosenttia nuorista oli eri mieltä väittämän "Naisten pitäisi pysytellä poissa politiikasta", 75 prosenttia väittämän "Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla" ja 71 prosenttia väittämän "Miehet ovat naisia pätevämpiä poliittisiksi johtajiksi" kanssa.

Kaikissa osallistujamaissa tytöt suhtautuivat sukupuolten väliseen tasa-arvoon myönteisemmin kuin pojat: tyttöjen maittain laskettu keskiarvo skaalamuuttujalla oli 53 ja poikien 47, kun kaikkien vastaajien keskiarvo on 50. Erityisen suuret erot tyttöjen ja poikien asenteissa olivat Suomessa, Kyproksella, Itävallassa, Sloveniassa ja Liechtensteinissa. Suomalaisen tyttöjen asenteet eivät poikenneet tyttöjen asenteista muissa Pohjoismaissa (Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa), mutta sen sijaan suomalaispoikien suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoon oli selvästi kielteisempi kuin pojilla muissa Pohjoismaissa. Pienimmät erot tyttöjen ja poikien suhtautumisessa sukupuolten väliseen tasa-arvoon olivat Dominikaa-

Kuvio 9.7 Asenteet sukupuolten tasa-arvoa kohtaan maittain

nisessa tasavallassa, Kolumbiassa, Indonesiassa ja Thaimaassa; näissä maissa edes tytöt eivät erityisemmin kannattaneet sukupuolten tasa-arvoa.

Miehillä ja naisilla pitäisi olla – periaatteessa – samat oikeudet

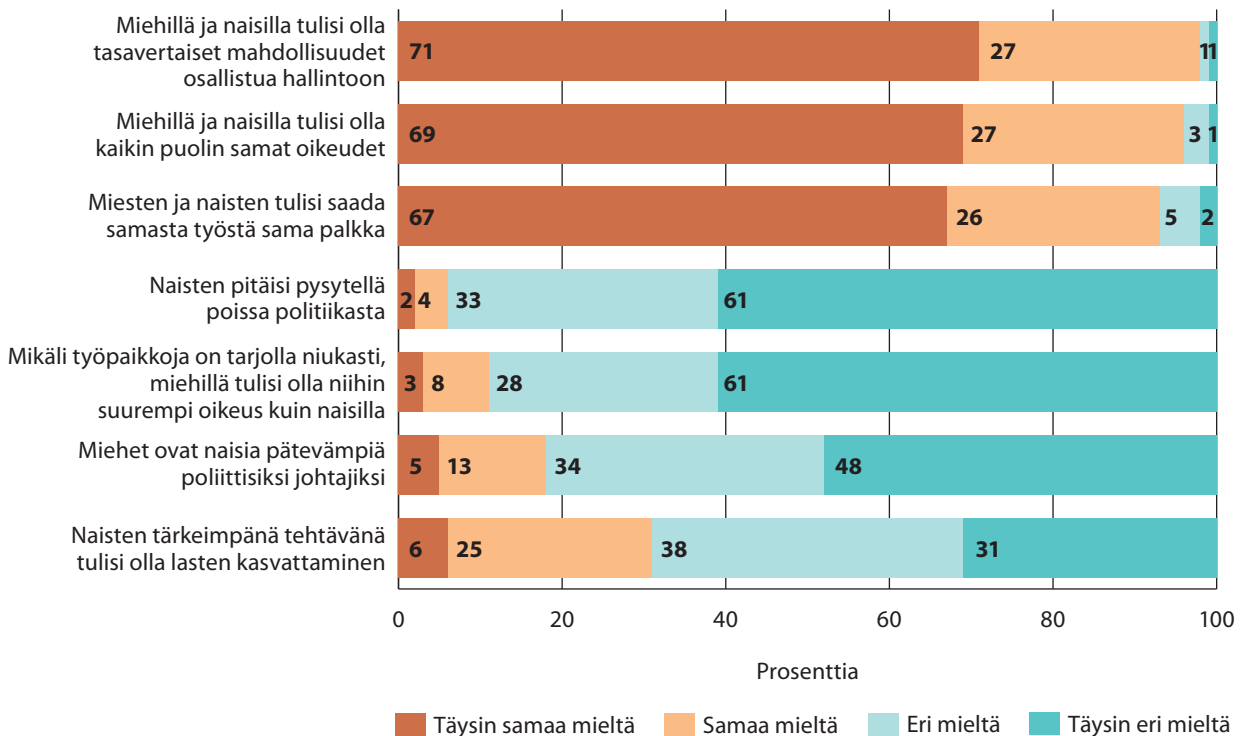
Kuviossa 9.8 on kuvattu suomalaisten nuorten vastaukset kaikkiin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin. Kaksi kolmasosaa kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä väittämien ”Miehillä ja naisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua hallintoon”, ”Miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet” ja ”Miesten ja naisten tulisi saada samasta työstä sama palkka” kanssa ja lähes kaikki suomalaisnuoret olivat täysin samaa mieltä tai samaa mieltä näiden väittämien kanssa.

Kahdeksaluokkalaisista 61 prosenttia oli täysin eri mieltä väittämien ”Naisten pitäisi pysytellä pois politiikasta” ja ”Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla

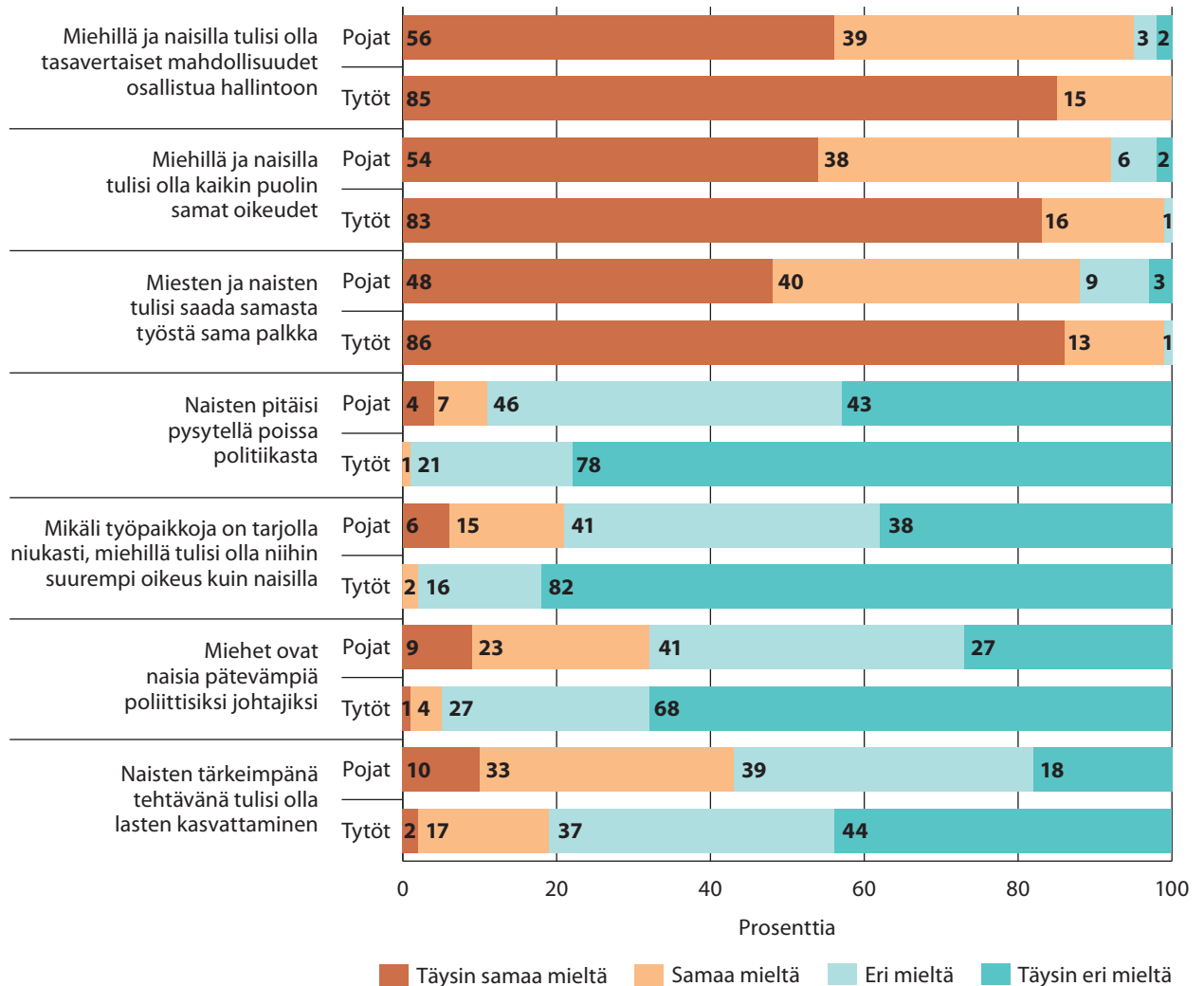
kuin naisilla” kanssa ja täysin eri mieltä tai eri mieltä niiden kanssa oli 94 ja 89 prosenttia nuorista. Väittämien ”Miehet ovat naisia pätevämpiä poliittisiksi johtajiksi” ja ”Naisten tärkeimpänä tehtävänä tulisi olla lasten kasvattaminen” kohdalla nuorten mielipiteet hajosivat hieman enemmän.

Suomalaisten tyttöjen ja poikien mielipiteet sukupuolten tasa-arvoa koskevista väittämistä erosivat kansainvälisesti vertaillen paljon toisistaan. Tyttöjen ja poikien mielipiteet väittämistä on esitetty kuviossa 9.9. Useimmilla väittämillä mitattuna sukupuolten välistä tasa-arvoa kannattivat käytännöllisesti kaikki tytöt, mutta ”vain” noin 90–95 prosenttia pojista. Muutamien väittämien kohdalla suurin ero tyttöjen ja poikien mielipiteiden välillä syntyi siitä, että tytöt olivat väittämän kanssa täysin samaa mieltä tai täysin eri mieltä, kun pojat olivat – hieman lievemmin – samaa mieltä tai eri mieltä.

Muutamien väittämien kohdalla tyttöjen ja poikien mielipiteissä oli vieläkin selvemmät erot. Pojista 21 prosenttia ja tytöistä 2 prosenttia oli samaa mieltä

Kuvio 9.8 Suomalaisnuorten suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin

Kuvio 9.9 Suomalaisen tyttöjen ja poikien suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin

väittämän ”Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla” kanssa. Pojista 32 prosenttia ja tytöistä 5 prosenttia piti miehiä naisia pätevämpinä poliittisiksi johtajiksi ja pojista 43 prosenttia ja tytöistä 19 prosenttia piti naisten tärkeimpänä tehtävänä lasten kasvattamista.

Myös vuoden 1999 tutkimuksessa oli mukana sukupuolten tasa-arvoon liittyviä väittämäkysymyksiä, joista viisi oli jollakin tavoin vertailukelpoisia vuoden 2009 tutkimuksen kanssa. Suoraa vertailua haittaa kuitenkin se, että vanhemmassa tutkimuksessa oli tarjolla myös vaihtoehto ”en tiedä”. Kahdeksas-

luokkalaisten tyttöjen asenteet eivät olleet muuttuneet kymmenessä vuodessa käytännöllisesti katsoen lainkaan, mutta poikien asenteet olivat muuttuneet hieman myönteisemmiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan.

Tytöt puoltavat etnisten ryhmien oikeuksia

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten asenteita etnisten ryhmien tasa-arvoa kohtaan:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla [Suomessa] tasavertaiset mahdollisuudet hankkia hyvä koulutus *
- Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla [Suomessa] tasavertaiset mahdollisuudet saada hyviä työpaikkoja *
- Koulujen tulisi opettaa oppilaat kunnioittamaan kaikkien etnisten ryhmien jäseniä *
- Kaikkien etnisten ryhmien jäseniä tulisi rohkaista asettumaan ehdolle poliittisissa vaaleissa *
- Kaikkien etnisten ryhmien jäsenillä tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kuviossa 9.10 esitetty nuorten mielipiteitä etnisten ryhmien oikeuksia kohtaan kuvaavan skaalamuuttujan arvot maittain. Myönteisimmin eri etnisten ryhmien oikeuksiin suhtautuivat taiwanilaiset, guatemalalaiset ja chileläiset nuoret. Kielteisimmin etnisten ryhmien oikeuksiin suhtautuivat puolestaan nuoret Tšekissä, Maltalla, Latviassa ja Kyproksella.

Suomalaisten nuorten suhtautuminen etnisten ryhmien oikeuksiin oli skaalamuuttujalla mitaten selvästi kansainvälistä keskiarvoa kielteisempää. Suomalaisnuorista suunnilleen yhtä suuri osa (noin 90 prosenttia) oli esitettyjen väitteiden kanssa samaa tai täysin samaa mieltä, mutta suomalaisista kolmannes oli väitteiden kanssa täysin samaa mieltä, kun kaikissa maissa keskimäärin puolet nuoresta oli väitteiden kanssa täysin samaa mieltä. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista vain 81 prosenttia katsoi, että koulujen tulisi opettaa oppilaat kunnioittamaan

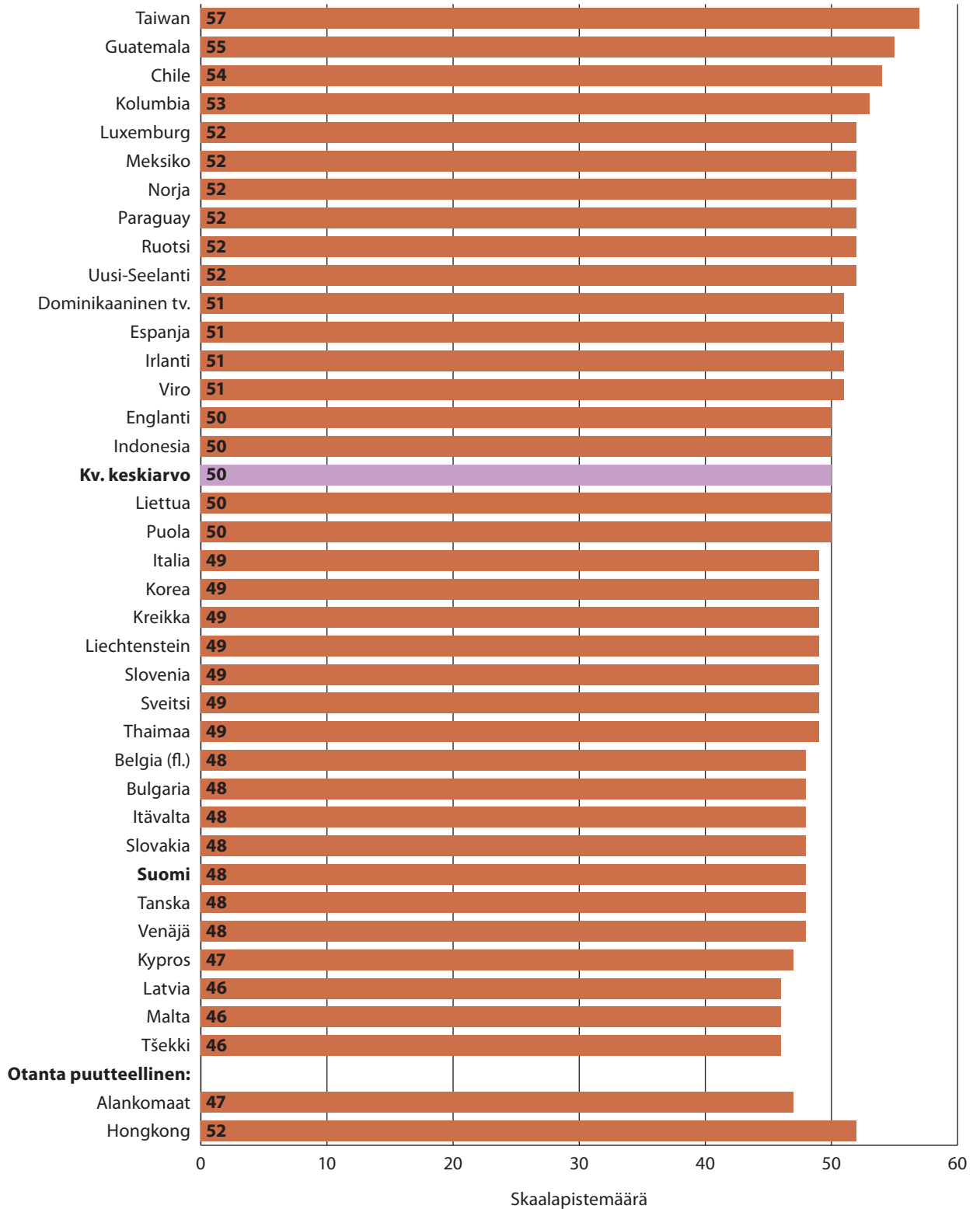
kaikkien etnisten ryhmien jäseniä, kun kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa näin ajatteli keskimäärin 90 prosenttia.

Suomalaisten nuorten mielipiteet etnisten ryhmien oikeuksia koskevasta väittämästä on esitetty kuviossa 9.11. Yli kolmannes suomalaisnuorista oli täysin samaa mieltä ja yli 90 prosenttia täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämien "Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla Suomessa tasavertaiset mahdollisuudet hankkia hyvä koulutus", "Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla Suomessa tasavertaiset mahdollisuudet saada hyviä työpaikkoja" ja "Kaikkien etnisten ryhmien jäsenillä tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet" kanssa.

Väittämän "Koulujen tulisi opettaa oppilaat kunnioittamaan kaikkien etnisten ryhmien jäseniä" kanssa oli täysin samaa mieltä lähes kolmannes kahdeksaluokkalaisista ja täysin samaa mieltä tai samaa mieltä neljä viidesosaa. Vähiten samaa mieltä oltiin väittämän "Kaikkien etnisten ryhmien jäseniä tulisi rohkaista asettumaan ehdolle poliittisissa vaaleissa" kanssa; täysin samaa mieltä sen kanssa oli 17 prosenttia ja täysin samaa mieltä tai samaa mieltä 70 prosenttia kahdeksaluokkalaisista.

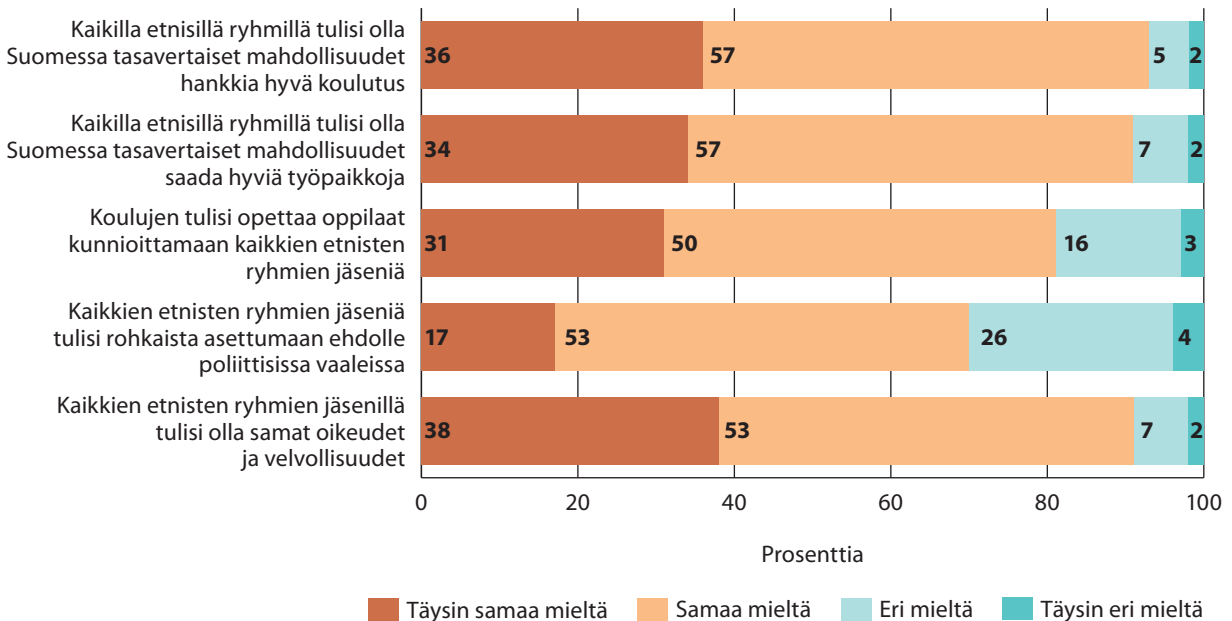
Kansainvälisestikin tytöt suhtautuivat etnisten ryhmien oikeuksiin myönteisemmin kuin pojat, mutta suurimmat sukupuolierot asenteissa olivat Suomessa ja Ruotsissa. Suomessa selvästi useammat tytöt kuin pojat olivat samaa mieltä eri etnisten ryhmien tasa-arvoa puoltavien väittämien kanssa ja erityisen suuret erot syntyivät täysin samaa mieltä olleiden tyttöjen ja poikien osuuksien välille. Tyttöjen ja poikien vastausten jakaumat on esitetty kuviossa 9.12.

Lähes vastaavat väittämäkysymykset olivat mukana myös vuoden 1999 tutkimuksessa, mutta tulosten vertailtavuutta haittaa jälleen kerran vanhemmassa tutkimuksessa mukana ollut vastausvaihtoehto "en tiedä". Väittämien kanssa täysin samaa mieltä tai samaa mieltä olleiden osuus oli aavistuksen noussut kymmenessä vuodessa, mutta täysin samaa mieltä olleiden osuus olisi hieman laskenut.

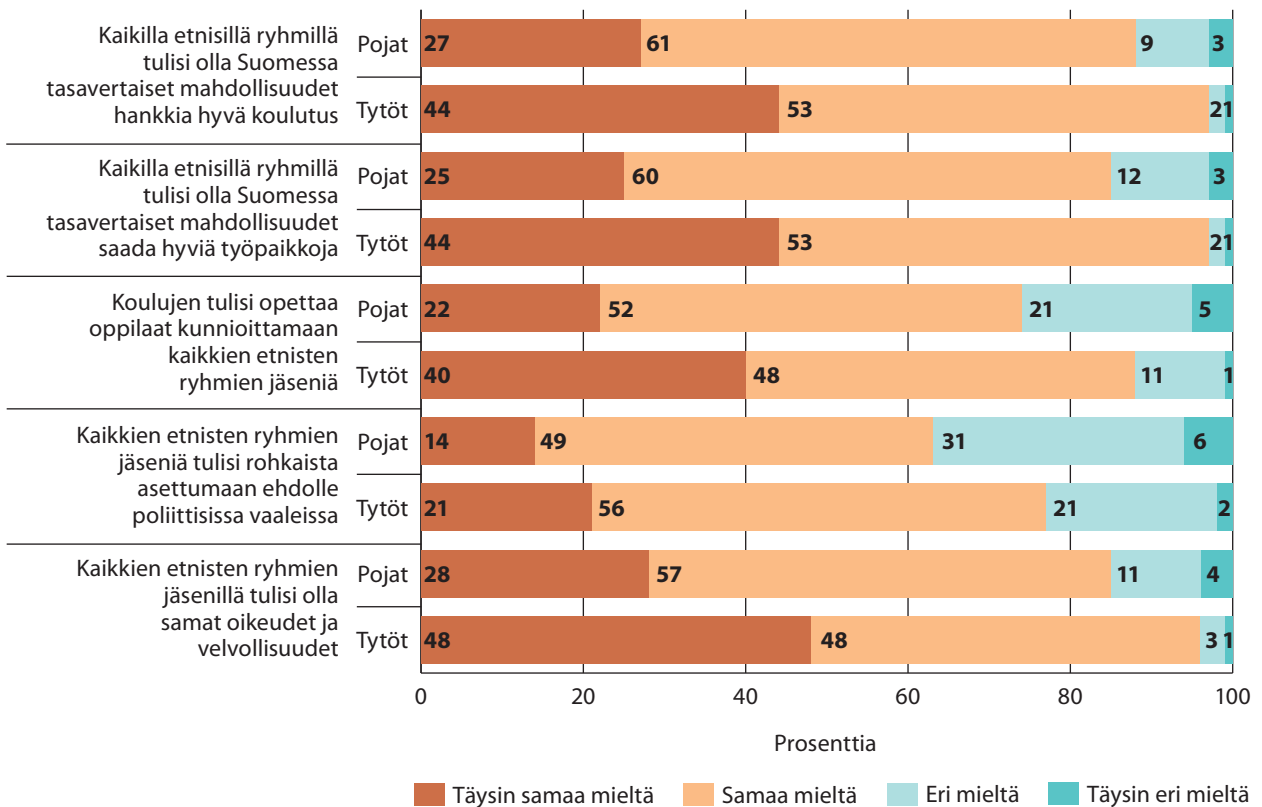

Kuvio 9.10 Nuorten suhtautuminen etnisten ryhmien oikeuksiin maittain

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 9.11 Suomalaisnuorten suhtautuminen etnisten ryhmien tasa-arvoa koskeviin väittämiin

Kuvio 9.12 Suomalaisten tyttöjen ja poikien suhtautuminen etnisten ryhmien tasa-arvoa koskeviin väittämiin

Nuorten suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten asenteita maahanmuuttajien oikeuksia kohtaan:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Maahanmuuttajien tulisi edelleen voida puhua omaa kieltään *
- Maahanmuuttajalapsilla tulisi olla samat koulutusmahdollisuudet kuin muillakin lapsilla kyseisessä maassa *
- Useita vuosia uudessa maassa asuneilla maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus äänestää vaaleissa *
- Maahanmuuttajien tulisi edelleen voida noudattaa omia tapojaan ja elämäntapaansa *
- Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin kaikilla muillakin kyseisen maan asukkailla *
- Kun työpaikkoja on tarjolla niukasti, maahanmuuttoa tulisi rajoittaa

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttajassa

Kuviossa 9.13 on esitetty nuorten mielipiteitä maahanmuuttajien oikeuksia kohtaan kuvaavan skaalamuuttajan arvot maittain. Myönteisimmin maahanmuuttajien oikeuksiin suhtautuivat taiwanilaiset, meksikolaiset, chileläiset, guatemalalaiset, kolumbialaiset ja paraguaylaiset nuoret. Kielteisimmin maahanmuuttajien oikeuksiin suhtautuivat puolestaan nuoret Englannissa, Belgiassa, Latviassa ja Indonesiassa.

Suomalaisten nuorten suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin oli selvästi kansainvälistä keskiarvoa kielteisempää. Suomalaisnuorten mielipiteet maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksista, äänestysoikeudesta ja yleisistä oikeuksista vastasivat hyvin kaikkien osallistujamaitten nuorten keskimääräisiä vastauksia. Suomalaiset suhtautuivat kuitenkin

kin kansainvälistä keskiarvoa kielteisemmin maahanmuuttajien oikeuksiin säilyttää oma kielensä ja elämäntapansa. Näitä oikeuksia kannatti kaikkien osallistujamaitten nuorista keskimäärin kolme neljäsosaa, mutta suomalaisista vain reilut kaksi kolmasosaa.

Suurimmat erot tyttöjen ja poikien asenteissa maahanmuuttajien oikeuksia kohtaan olivat Suomessa ja Kyproksella, mutta kaikissa muissakin tutkimukseen osallistuneissa maissa tytöt suhtautuivat maahanmuuttajien oikeuksiin poikia myönteisemmin.

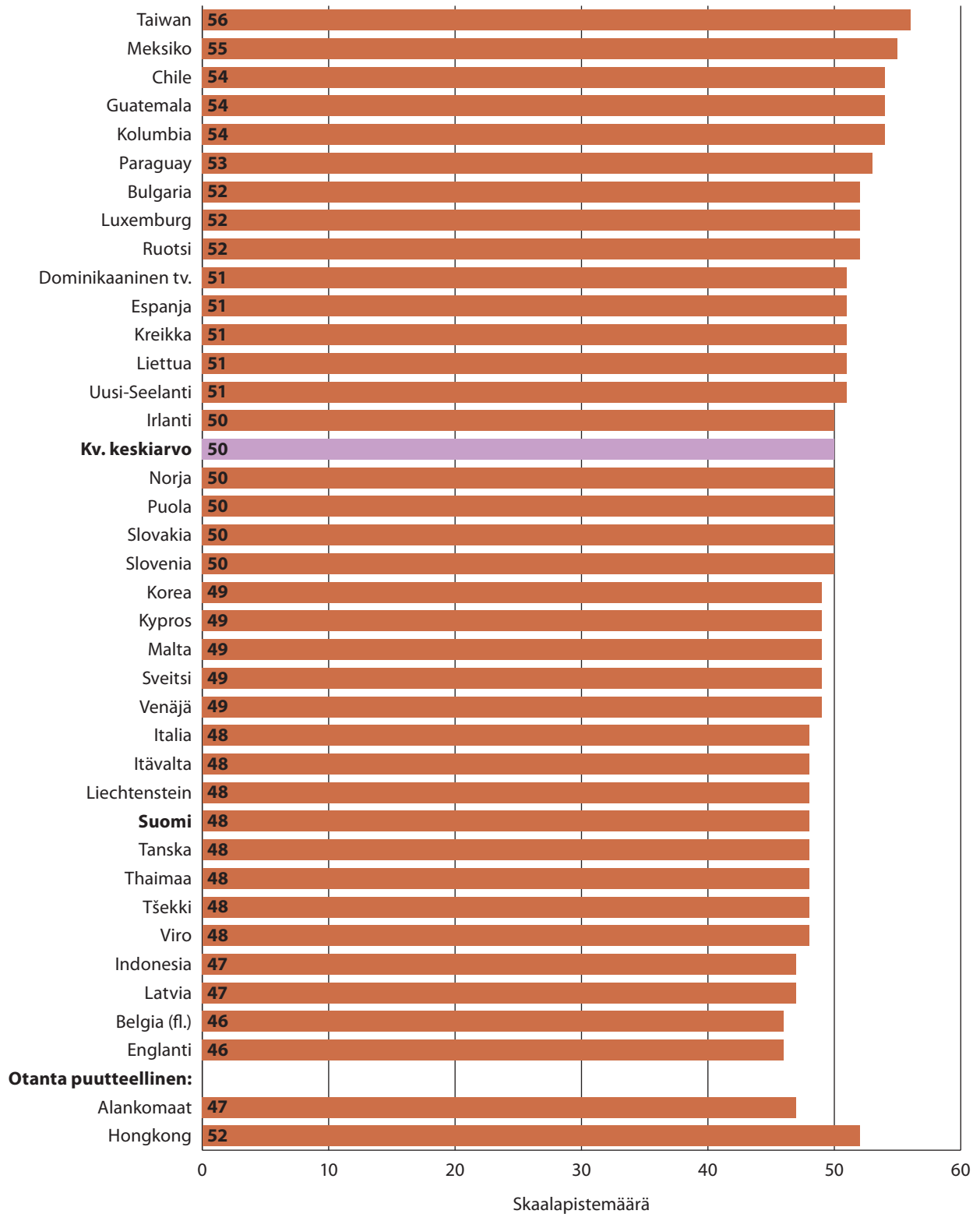
Suomalaisnuorille maahanmuuttajien poliittiset oikeudet ovat kulttuurisia oikeuksia tärkeämpiä

Suomalaisten nuorten vastausten jakaumat näiden kysymysten osalta on esitetty kuviossa 9.14. Vähintään kaksi kolmasosaa kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä kaikkien maahanmuuttajien oikeuksia puoltavien väittämien kanssa. Nuorista 91 prosenttia katsoi, että maahanmuuttajalapsilla pitäisi olla samat koulutusmahdollisuudet kuin muillakin lapsilla ja 87 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että maahanmuuttajilla pitäisi olla samat oikeudet kuin maan kaikilla muillakin asukkailla.

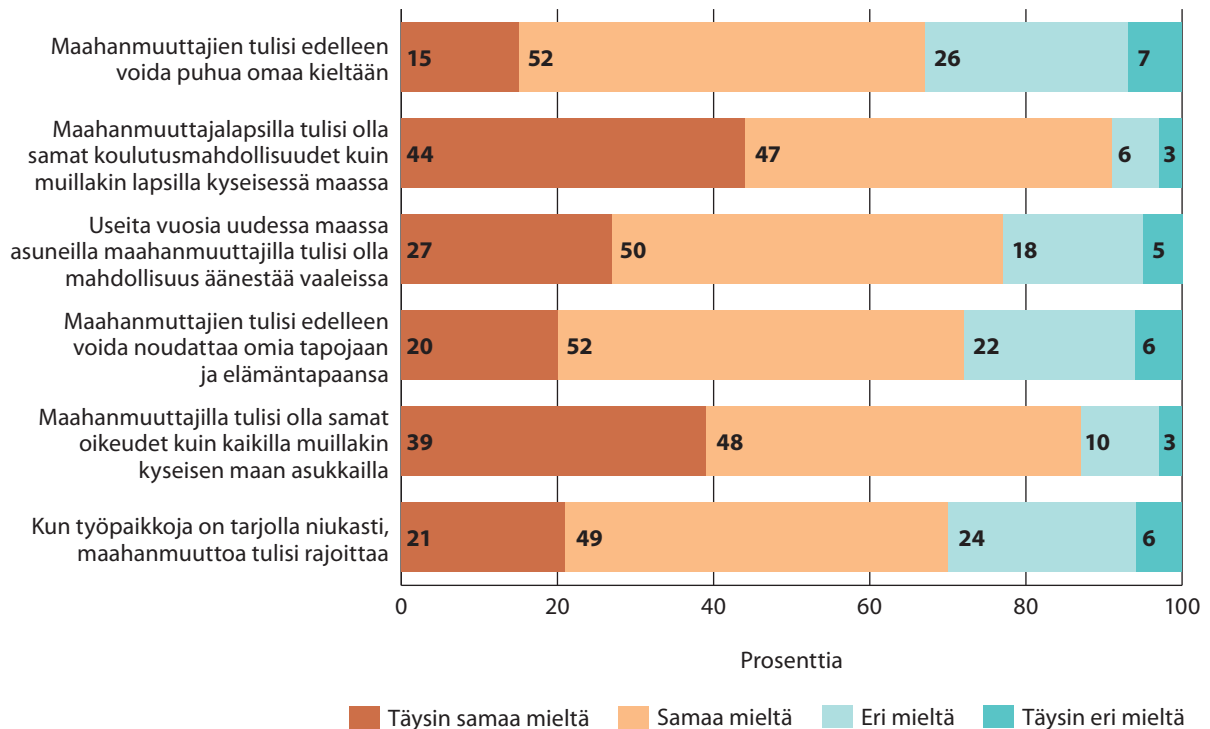
Useita vuosia maassa asuneiden maahanmuuttajien äänioikeutta kannatti 77 prosenttia kahdeksaluokkalaisista. Nuorista 72 prosenttia oli sitä mieltä, että maahanmuuttajien tulisi voida edelleen noudattaa omia tapojaan ja elämäntapaansa ja 67 prosenttia katsoi, että heidän tulisi edelleen voida puhua omaa kieltään. Samaan aikaan maahanmuuton rajoittamista silloin, kun työpaikkoja on tarjolla niukasti, kannatti 70 prosenttia kahdeksaluokkalaisista.

Suomalaiset tytöt kannattivat maahanmuuttajien oikeuksia selvästi poikia useammin. Tyttöjen ja poikien välinen ero samaa mieltä väittämien kanssa olevien prosenttiosuudessa vaihteli eri väittämien kohdalla 12:sta prosenttiyksiköstä 20:een prosenttiyksikköön. Myös täysin samaa mieltä väittämien kanssa olevien osuudet vaihtelivat suuresti tyttöjen ja poikien välillä. Tyttöjen ja poikien vastaukset maahanmuuttajien oikeuksia koskeviin väittämäky-symyksiin on esitetty kuviossa 9.15

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 9.13 Nuorten suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin maittain

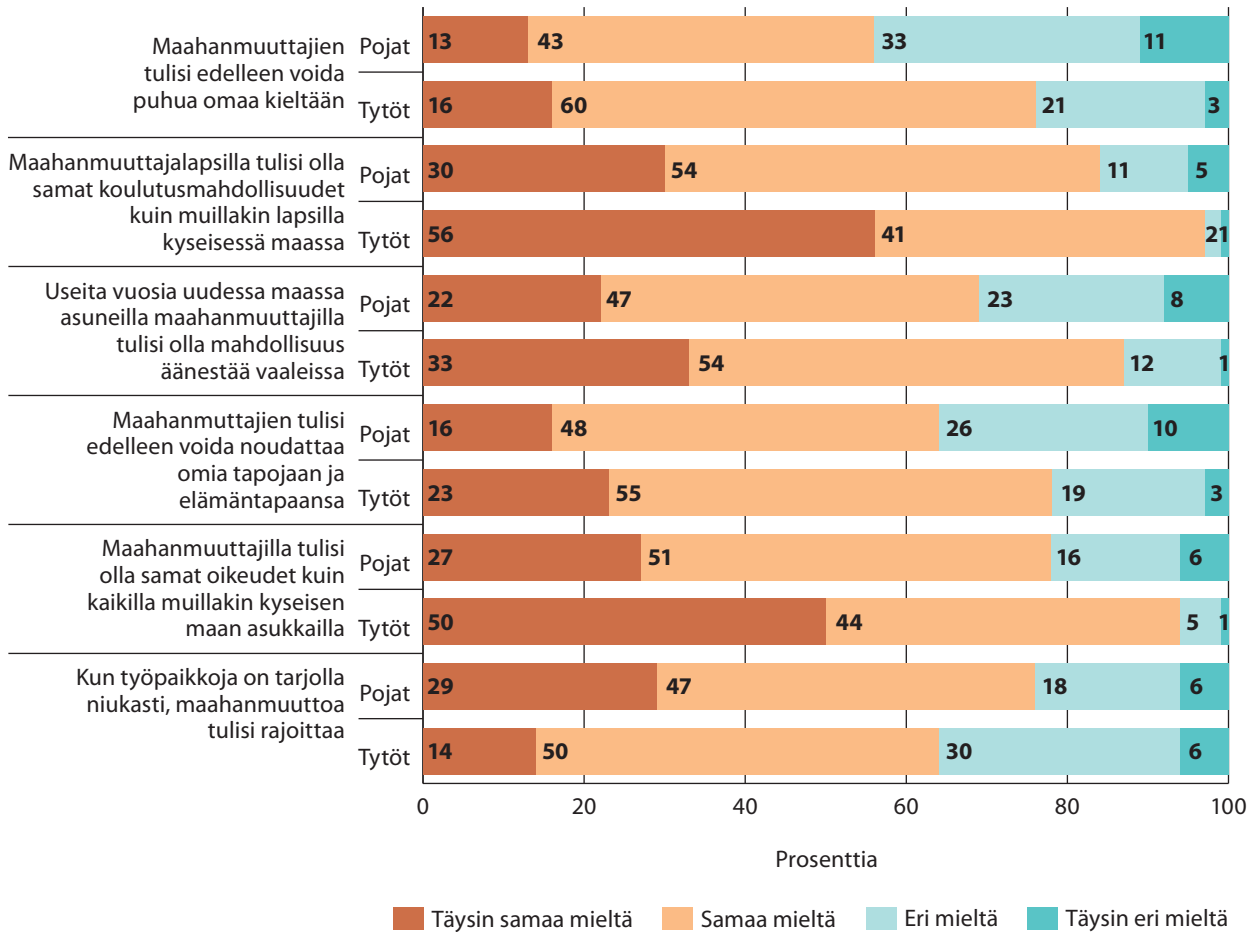
Kuvio 9.14 Suomalaisnuorten suhtautuminen maahanmuuttajia koskeviin väittämiin

Väittämäkysymyksistä viisi oli sellaisia, että niillä oli vastineet vuoden 1999 kyselyssä; vain maahanmuuton rajoittamista työpaikkojen niukkuuden takia koskeva väittämä oli kokonaan uusi. Tulosten vertailtavuutta haittaa näidenkin kysymysten kohdalla vanhemmassa tutkimuksessa mukana ollut vaihtoehto ”en tiedä”.

Kahdeksasluokkalaisten mielipiteet maahanmuuttajien oikeuksista eivät olleet muuttuneet mitenkään erityisen voimakkaasti kymmenessä vuodessa, mutta näyttää siltä, että hieman useammat nuoret – niin tytöt kuin pojat – kannattivat maahanmuuttajien tasavertaisia oikeuksia vuonna 2009 kuin vuonna 1999. Suurimmat muutokset olivat tapahtuneet väittämässä ”Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeu-

det kuin kaikilla muillakin kyseisen maan asukkailla” ja ”Useita vuosia uudessa maassa asuneilla maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus äänestää vaaleissa”; näiden väittämien kanssa samaa mieltä olevien osuus oli kasvanut noin kymmenen prosenttiyksiköä.

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 9.15 Suomalaisten tyttöjen ja poikien suhtautuminen maahanmuuttajia koskeviin väittämiin

Kuinka isänmaallisia nuoret ovat?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten asenteita omaa maataan kohtaan:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Suomen lippu on minulle tärkeä *
- Suomen [maani] poliittinen järjestelmä toimii hyvin *
- Tunnen Suomea [maatani] kohtaan suurta kunnioitusta *
- Meidän pitäisi Suomessa [tässä maassa] olla ylpeitä saavutuksistamme *
- Haluaisin mieluummin asua pysyvästi jossakin toisessa maassa
- Olen ylpeä siitä, että asun Suomessa [tässä maassa] *
- Suomi [tämä maa] pitää ympäristöasioita suuressa arvossa *
- Yleisesti ottaen Suomi [tämä maa] on parempi maa elää kuin useimmat muut maat *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Kaikkien osallistujamaitten nuorten asenteet omaa maataan kohtaan on esitetty kuviossa 9.16. Kaikkein myönteisimmin omaan maahansa suhtautuivat nuoret Indonesiassa, Thaimaassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Kolumbiassa, Guatemalassa ja Venäjällä. Suhteellisesti vähiten omaa maataan arvostivat ja kunnioittivat latvialaiset, belgialaiset, tšekkiläiset, korealaiset ja kreikkalaiset nuoret. Tällä kansainvälisellä skaalamuuttujalla mitaten suomalaisnuoret suhtautuivat maahansa myönteisemmin kuin kaikkien osallistujamaitten nuoret keskimäärin.

Suomalaisnuorten asenteet olivat keskimääräistä myönteisemmät maataan kohtaan lähes kaikkien esitettyjen väittämien kohdalla. Suomalaisnuorista 87 prosenttia oli sitä mieltä, että Suomen poliittinen järjestelmä toimii hyvin, kun kansainvälisesti keskimäärin 65 prosenttia piti maansa poliittista järjes-

telmää toimivana. Suomalaisnuorista 94 prosenttia katsoi, että suomalaisten pitäisi olla ylpeitä saavutuksistaan, kun kansainvälisesti näin ajatteli omasta maastaan keskimäärin 88 prosenttia.

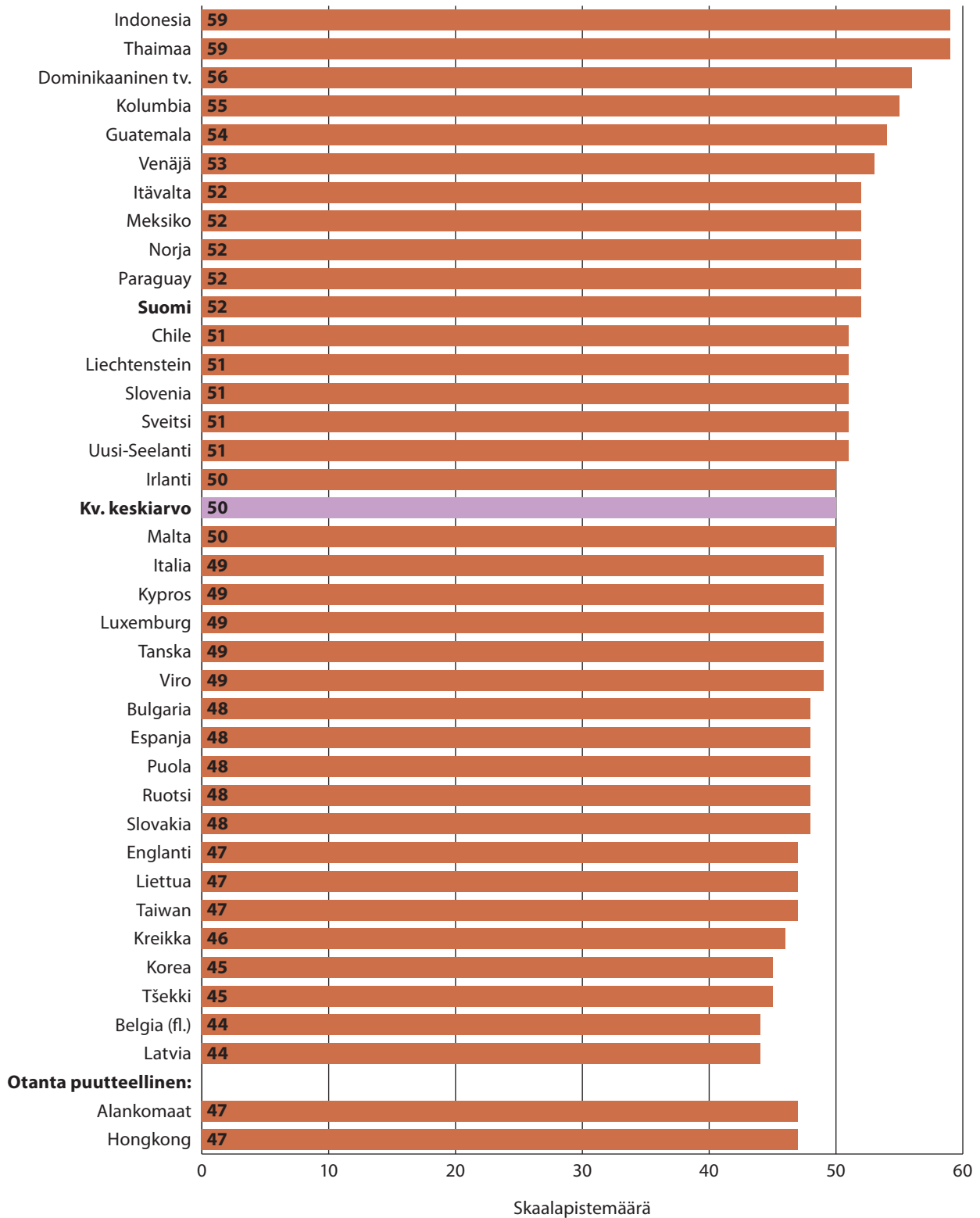
Suomalaisien nuorten vastausten jakaumat näiden kysymysten osalta on esitetty kuviossa 9.17. Lähes puolet suomalaisista kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä väittämien ”Meidän pitäisi Suomessa olla ylpeitä saavutuksistamme”, ”Olen ylpeä siitä, että asun Suomessa” ja ”Yleisesti ottaen Suomi on parempi maa elää kuin useimmat muut maat” kanssa. Samaa tai täysin samaa mieltä näiden väittämien kanssa oli 88–94 prosenttia nuorista.

Yli kolmannes suomalaisnuorista oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomen lippu oli heille tärkeä ja he tunsivat suurta kunnioitusta Suomea kohtaan. Samaa tai täysin samaa mieltä näistä asioista oli 87 ja 86 prosenttia nuorista.

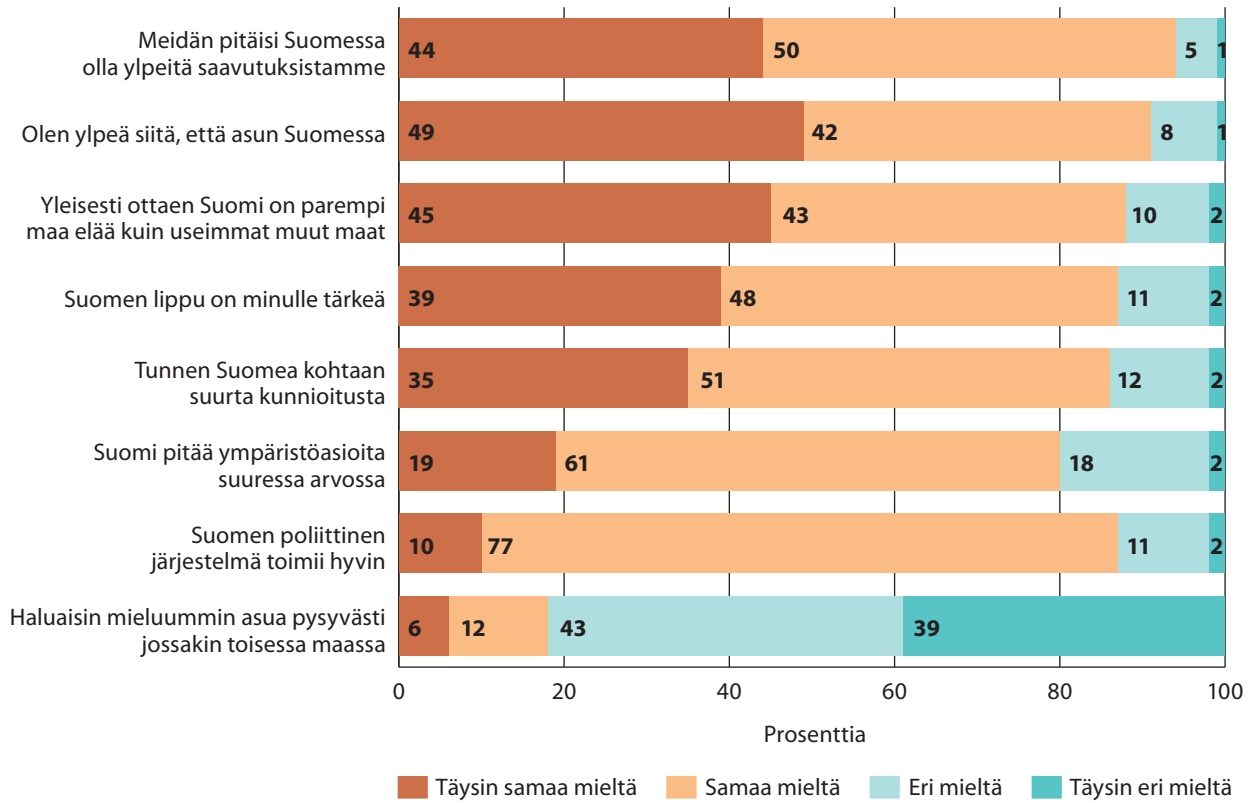
Nuorista 87 prosenttia katsoi, että Suomen poliittinen järjestelmä toimii hyvin ja 80 prosentin mielestä Suomi pitää ympäristöasioita suuressa arvossa. Täysin samaa mieltä näiden väittämien kanssa oli kuitenkin vain 19 ja 10 prosenttia suomalaisnuorista.

Pojat olivat huomattavasti tyttöjä useammin täysin samaa mieltä isänmaallisia asenteita kuvaavien väittämien kanssa, kun tytöt olivat useimmiten väittämien kanssa vain samaa mieltä. Yli puolet suomalaispojista oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomi on parempi maa asua elää kuin useimmat muut maat ja että suomalaisten pitäisi olla ylpeitä saavutuksistaan; tytöistä täysin samaa mieltä näiden väittämien kanssa oli 37 prosenttia. Pojista noin puolet ja tytöistä reilu neljännes oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomen lippu oli heille tärkeä ja he tunsivat suurta kunnioitusta Suomea kohtaan.

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 9.16 Nuorten myönteinen asennoituminen omaa maataan kohtaan maittain

Kuvio 9.17 Suomalaisnuorten suhtautuminen Suomea kohtaan

10

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

Kansainvälisen tutkimuksen yhteydessä toteutettiin myös 24 Euroopan maata koskeva Eurooppa-arviointi. Eurooppa-arviointiin sisältyi yhtäältä Euroopan unionia käsittelevä tiedollinen koe ja toisaalta erillinen asennekysely.

Asennekyselyssä eurooppalaisilta nuorilta kysyttiin heidän mielipiteitään Euroopan poliittisesta ja taloudellisesta yhdentymisestä, vapaasta liikkuvuudesta ja Euroopan unionin laajentumisesta sekä heidän henkilökohtaisesta kiinnostuksestaan eurooppalaisuutta ja Euroopan tapahtumia kohtaan.

Tuntevatko nuoret itsensä eurooppalaisiksi?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten eurooppalaista identiteettiä:

Haluaisimme tietää, millaisena näet itsesi. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Koen itseni eurooppalaiseksi *
- Koen itseni ensin Euroopan ja sitten Suomen [maani] kansalaiseksi
- Olen ylpeä siitä, että asun Euroopassa *
- Tunnen itseni osaksi Eurooppaa *
- Koen itseni ensin Euroopan ja sitten maailman kansalaiseksi *

- Minulla on enemmän yhteistä eurooppalaisten nuorten kuin muun maailman nuorten kanssa *
- Tunnen itseni osaksi Euroopan unionia **
- Olen ylpeä, että maani on Euroopan unionin jäsen **
- Tunnen itseni enemmän osaksi Eurooppaa kuin Pohjoismaita ***

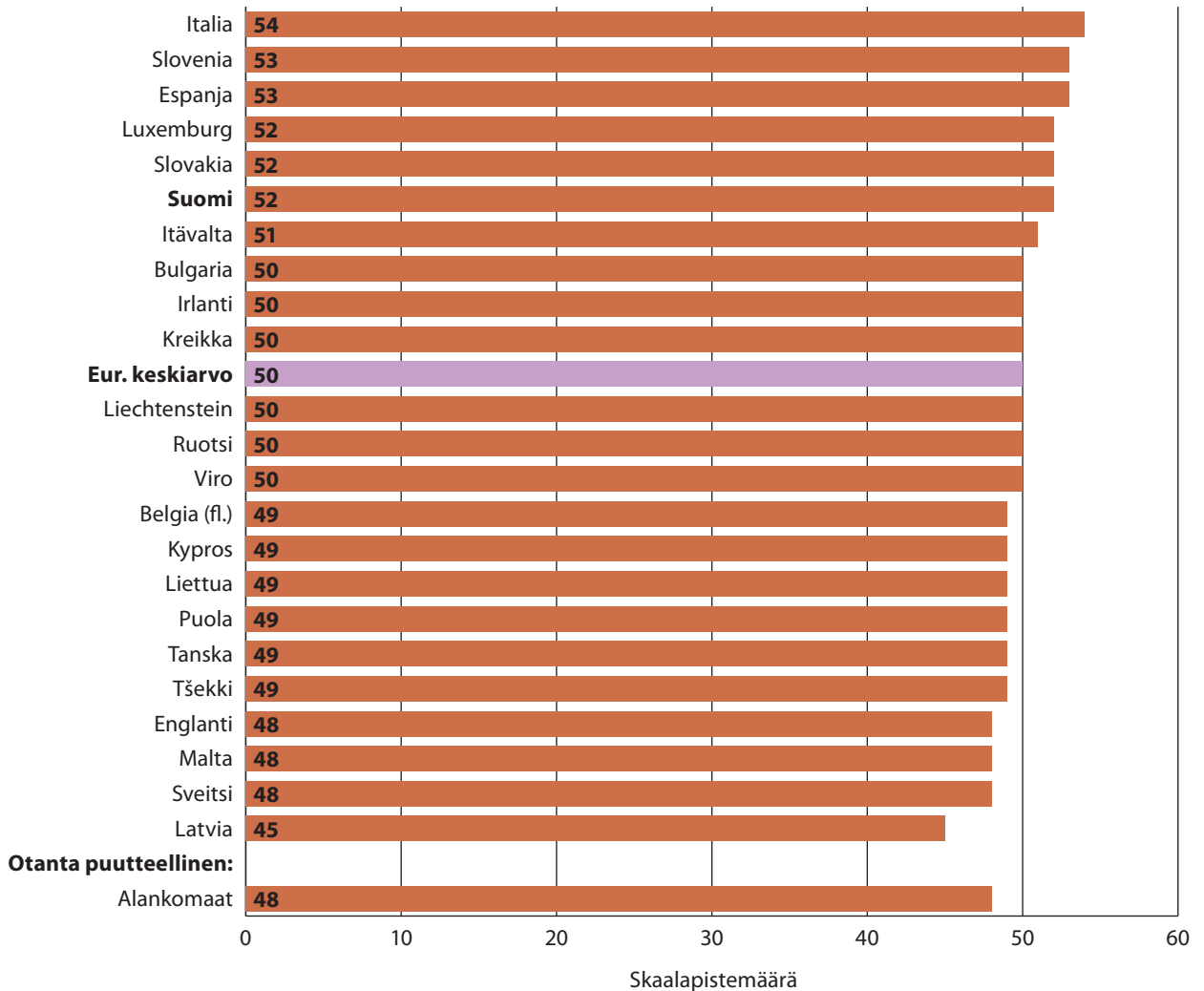
*) mukana nuorten eurooppalaista identiteettiä kuvaavassa skaalamuuttujassa

**) kysyttiin vain Euroopan unionin jäsenmaissa

***) kysyttiin vain Pohjoismaissa

Kuviossa 10.1 on esitetty nuorten eurooppalaista identiteettiä kuvaavan skaalamuuttujan arvot maittain. Vahvin eurooppalainen identiteetti oli italialaisilla ja slovenialaisilla nuorilla. Latvialaiset nuoret taas tunsivat itsensä eurooppalaisiksi selvästi keskimääräistä harvemmin. Suomalaisnuorten eurooppalainen identiteetti oli jonkin verran kaikkien maiden keskiarvoa vahvempi. Useimmissa maissa (myös Suomessa) pojilla oli jonkin verran tyttöjä vahvempi eurooppalainen identiteetti.

Nuorten eurooppalainen ja kansallinen identiteetti eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois. Kaikissa tutkimukseen osallistuneissa Euroopan maissa niillä nuorilla, jotka suhtautuivat myönteisemmin omaan

Kuvio 10.1 Eurooppalaisnuorten eurooppalainen identiteetti maittain

maahansa, oli myös voimakkaampi eurooppalainen identiteetti kuin omaan maahansa vähemmän myönteisesti suhtautuneilla nuorilla. Ainoat maat, joissa tällaista yhteyttä ei ollut löydettävissä olivat Espanja ja Sveitsi. Suomalaisnuoret erottuivat muiden maiden nuorista siinä, että heillä oli sekä hyvin voimakas eurooppalainen identiteetti että he arvostivat omaa maataan selvästi enemmän kuin eurooppalaiset nuoret keskimäärin.

Euroopan unionin jäsenmaiden nuorista keskimäärin 86 prosenttia oli ylpeitä siitä, että heidän maansa on Euroopan unionin jäsen. Eniten ylpeyttä jäsenyydestä tuntevat italialaiset, irlantilaiset, slovakialaiset, liettualaiset, slovenialaiset ja espanjalaiset

nuoret, joista yli 90 prosenttia oli ylpeitä maansa Euroopan unionin jäsenyydestä. Latviassa, Maltalla ja Tšekissä näin ajatteli vain alle 80 prosenttia nuorista. Suomalaisnuorista 89 prosenttia oli ylpeitä siitä, että Suomi on Euroopan unionin jäsen.

Osaksi Euroopan unionia tunsivat keskimäärin 70 prosenttia unionin jäsenmaiden nuorista. Yleisimmin näin ajattelivat italialaiset, espanjalaiset ja slovakialaiset nuoret, ja harvimminkin hollantilaiset, ruotsalaiset ja englantilaiset nuoret. Suomalaisnuorista 63 prosenttia koki itsensä osaksi Euroopan unionia.

Suomalaisnuorten vastaukset eurooppalaista identiteettiä koskeviin kysymyksiin on esitetty kuvios-

sa 10.2. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 60 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämän ”Koen itseni eurooppalaiseksi” kanssa ja täysin samaa mieltä tai samaa mieltä on 97 prosenttia. Nuorista 95 prosenttia on ylpeitä siitä, että he asuvat Euroopassa.

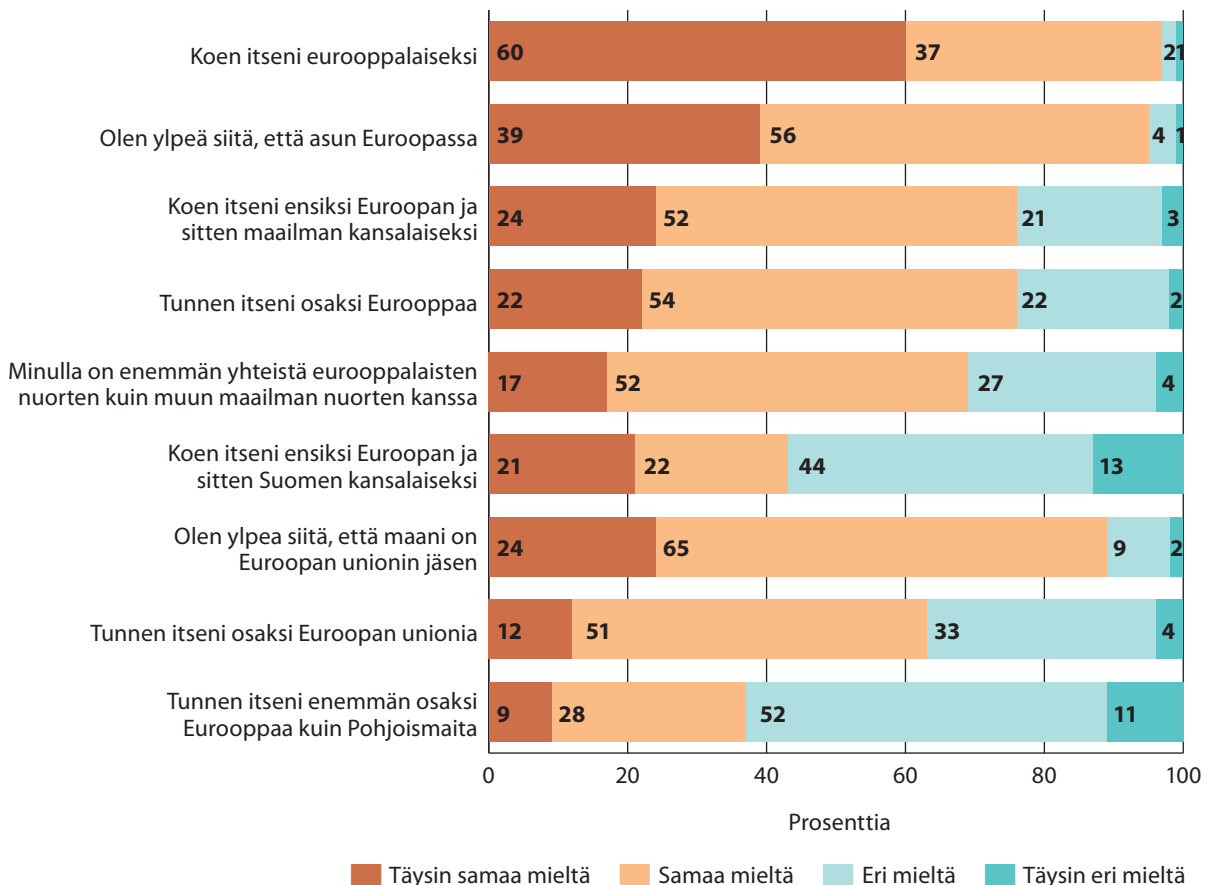
Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista kokee itsensä ensiksi Euroopan kansalaiseksi ja tuntee olevansa osa Eurooppaa. Lähes yhtä moni katsoo myös, että hänellä on enemmän yhteistä eurooppalaisten nuorten kuin muun maailman nuorten kanssa.

43 prosenttia suomalaisnuorista kokee itsensä ensin Euroopan ja sitten Suomen kansalaiseksi, kun kaikkien kyselyyn osallistuneiden Euroopan maiden nuorista näin ajatteli keskimäärin 37 prosenttia. Suomalaisnuoret siis tunsivat itsensä kesimääräistä useammin ensisijaisesti eurooppalaiseksi. Vielä suomalaisnuoriakin useammin itsensä ensisijaisesti eurooppalaiseksi tunsivat nuoret Kyproksella, Eng-

lannissa, Irlannissa, Italiassa, Luxemburgissa, Bulgariassa ja Espanjassa. Puolalaisista, liechtensteinilaisista ja belgialaisista nuorista vain neljännes tuntee itsensä ensisijaisesti eurooppalaiseksi.

Pohjoismaisilla nuorilla on myös vahva pohjoismainen identiteetti, sillä vain 37 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista ilmoitti tuntevansa itsensä enemmän osaksi Eurooppaa kuin Pohjoismaita. Ruotsalaisista nuorista näin tunsivat samoin 37 prosenttia ja tanskalaisista 31 prosenttia.

Suomalaisten tyttöjen ja poikien vastauksien välillä ei ollut merkittäviä eroja. Poikien eurooppalainen identiteetti oli aavistuksen tyttöjen eurooppalaista identiteettiä voimakkaampi.

Kuvio 10.2 Suomalaisnuorten vastaukset eurooppalaista identiteettiä koskeviin väittämiin

Nuorten mielipiteet Euroopan yhdentymisestä

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten mielipiteitä Euroopan poliittisesta ja taloudellisesta yhdentymisestä:

Seuraavat väittämät koskevat Euroopan maita ja sitä, miten niiden tulisi järjestäytyä. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Euroopan maat menettäisivät yksilöllisen identiteettinsä, jos ne kaikki kuuluisivat yhteen suureen poliittiseen liittoutumaan
- Kaikilla Euroopan mailla tulisi olla sama lähestymistapa suhteissaan Euroopan ulkopuolisiin maihin
- Euroopan maiden tulisi pyrkiä yhteisiin toimintalinjauksiin ympäristöasioissa
- Euroopan maiden tulisi pyrkiä samankaltaisiin koulutusjärjestelmiin
- Euroopan maiden valtion päämiehet (presidentit, kuninkaas, kuningattaret jne.) tulisi jonain päivänä korvata koko Euroopan presidentillä *
- Olisi hyvä, jos Euroopan mailla olisi yhtäläisemmät lait ja säädökset
- Jokaisen Euroopan maan tulisi voida vapaasti päättää omista asioistaan
- Kun maat liittyvät Euroopan unioniin, niiden tulisi luopua omasta valtiovallastaan *
- Euroopan parlamentin tulisi jonain päivänä korvata kaikkien Euroopan maiden parlamentit *
- Kaikkien Euroopan maiden tulisi soveltaa samanlaista talouspolitiikkaa
- Jos kaikilla Euroopan mailla olisi sama valuutta, ne olisivat taloudellisesti vahvempia **
- Yhteisvaluuttaan, kuten euroon, liittymisestä on enemmän etua kuin haittaa **
- Kaikkien Euroopan maiden tulisi liittyä euroon **

*) mukana Euroopan poliittisen yhdentymisen kansainvälisessä skaalamuuttujassa

**) mukana Euroopan rahaliiton kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuorten mielipiteitä Euroopan poliittiseen ja taloudelliseen yhdentymiseen kartoitettiin kahdella väittämäsarjalla. Väittämien pohjalta muodostettiin kaksi erillistä skaalamuuttujaa, joista toinen mittaa nuorten suhtautumista Euroopan poliittiseen yhdentymiseen (kehitystä liittovaltion suuntaan) ja toinen nuorten suhtautumista Euroopan rahaliittoon. Nuorten mielipiteitä muihin väittämiin tarkasteltiin yksittäisten kysymysten tasolla.

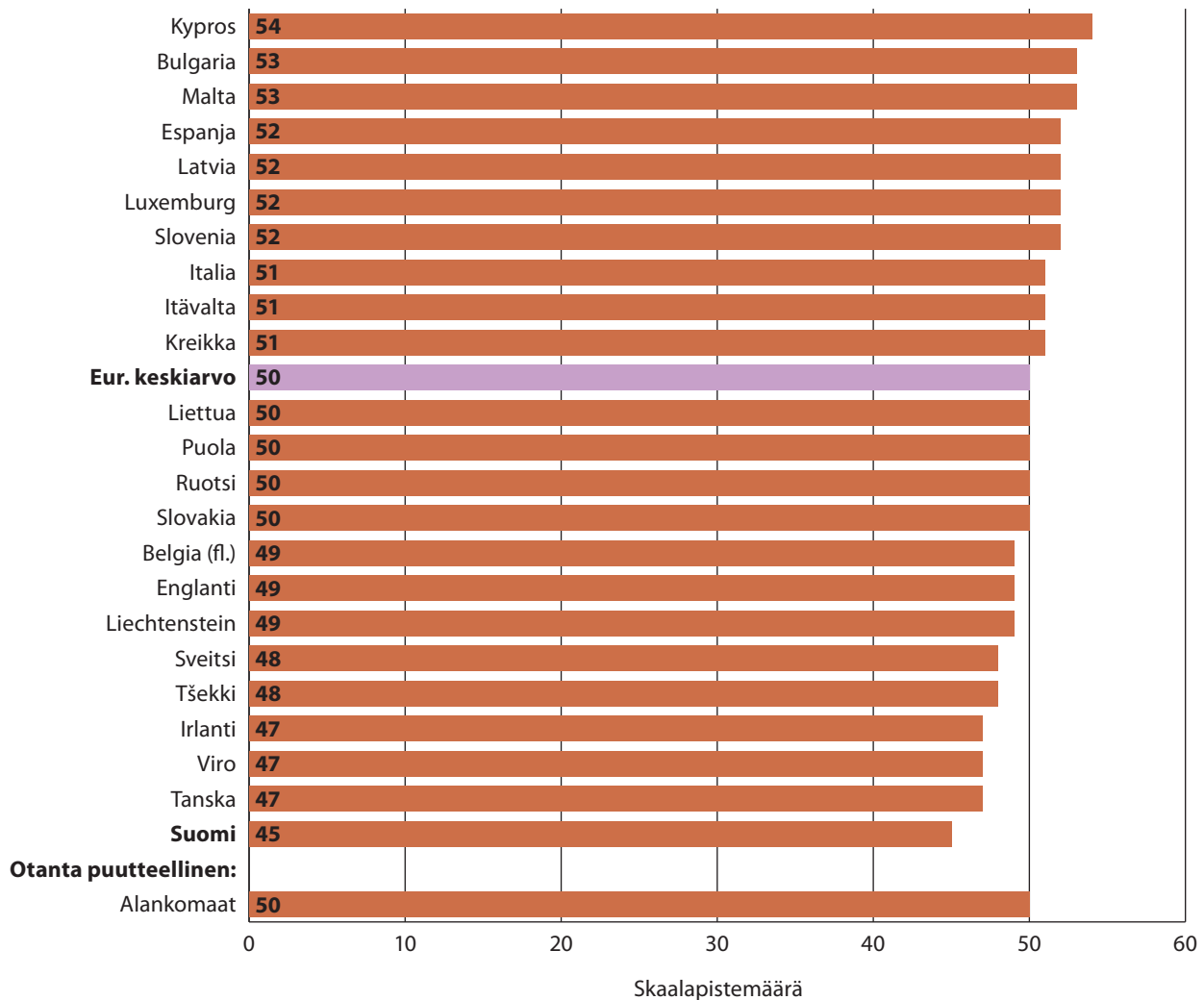
Nuorten suhtautuminen Euroopan poliittiseen yhdentymiseen on kuvattu kuviossa 10.3. Myönteisimmin Euroopan kehittymiseen liittovaltion suuntaan suhtautuivat kyproslaiset, bulgarialaiset ja maltalaiset nuoret ja kielteisimmin suomalaiset ja tanskalaiset nuoret.

Kuviossa 10.4 on esitetty eräiden Euroopan maiden lainsäädännön harmonisointia koskevien väittämien kanssa samaa mieltä olleiden nuorten osuudet maittain. Kaikkien Euroopan maiden nuorista keskimäärin 74 prosenttia kannatti Euroopan maiden yhtenäistä ulkopolitiikkaa. Yhtenäistä ulkopolitiikkaa kannattivat yleisimmin nuoret Slovakiassa, Italiassa, Irlannissa ja Sloveniassa ja harvimmin virolaiset ja tanskalaiset nuoret. Suomalaisnuorista Euroopan yhtenäistä ulkopolitiikkaa kannatti 70 prosenttia.

Eurooppalaisista nuorista keskimäärin 76 prosenttia katsoi, että Euroopan maiden tulisi pyrkiä yhtenäistämään lakejaan ja säädöksiään. Lakien ja säädösten yhtenäistämistä kannattivat useimmin bulgarialaiset, espanjalaiset, slovenialaiset, liettualaiset, slovakialaiset ja belgialaiset nuoret, joista näin ajatteli yli 80 prosenttia. Vähiten säädösten ja lakien yhtenäistäminen sai kannatusta Suomessa (60 %) ja Tanskassa (64 %).

Euroopan maiden yhtenäistä talouspolitiikkaa kannatti keskimäärin 73 prosenttia Euroopan maiden nuorista. Useimmin yhtenäistä talouspolitiikkaa

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

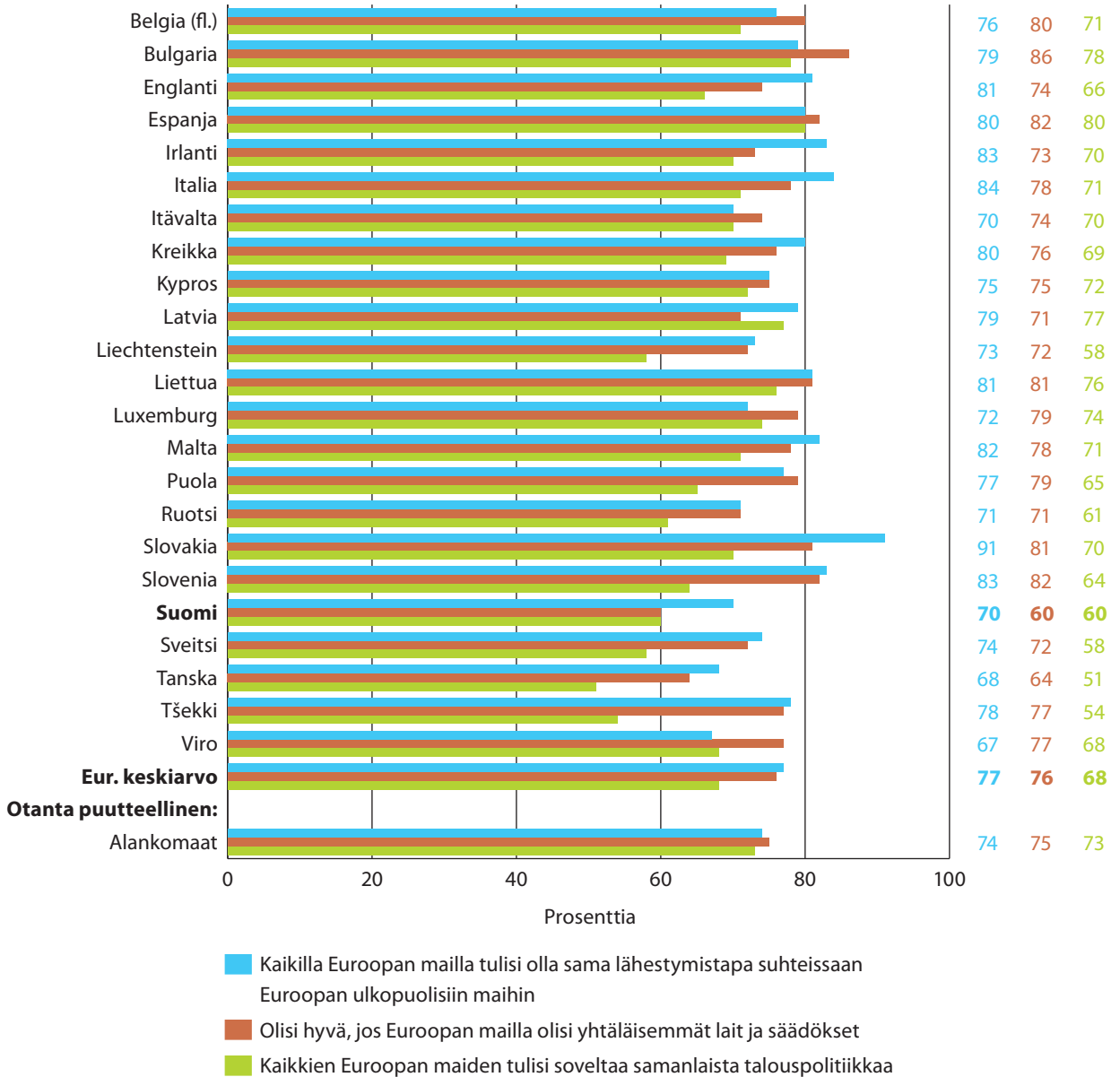
Kuvio 10.3 Nuorten suhtautuminen Euroopan poliittiseen yhdentymiseen maittain

kannattivat espanjalaiset, bulgarialaiset, latvialaiset, liettualaiset ja luxemburgilaiset nuoret. Kielteisimminkin Euroopan yhtenäiseen talouspolitiikkaan suhtautuivat nuoret Tanskassa, Tšekissä, Liechtensteinissa ja Sveitsissä. Suomalaisnuorista Euroopan maiden yhteistä talouspolitiikkaa kannatti 60 prosenttia.

Kuviosta puuttuu nuorten suhtautuminen niihin kahteen väittämään, joihin suhtautumisessa maiden väliset erot olivat hyvin pieniä. Keskimäärin 87 prosenttia nuorista oli sitä mieltä, että Euroopan maiden tulisi pyrkiä yhteisiin toimintalinjauksiin ympäristöasioissa ja 79 prosenttia katsoi, että Euroopan maiden tulisi pyrkiä samankaltaisiin koulutusjärjestelmiin.

Vaikka eurooppalaisten nuorten suhtautuminen näihin väittämiin oli varsin samankaltaista, saattoi yksittäisten maitten välillä olla varsin suuriakin eroja. Slovakialaisista nuorista 94 prosenttia, mutta latvialaisista nuorista vain 80 prosenttia kannatti Euroopan maiden yhteisiä linjauksia ympäristöasioissa. Koulutusjärjestelmien yhtenäistämistä kannatti 85–86 prosenttia bulgarialaisista, liettualaisista, tšekkiläisistä, belgialaisista, espanjalaisista ja slovakialaisista nuorista, mutta vain 71 prosenttia itävaltalaisista, suomalaisista ja tanskalaisista nuorista.

Eurooppalaisten nuorten suhtautuminen Euroopan rahaliittoon on esitetty kuviossa 10.5. Myönteisimmin rahaliittoon suhtautuivat belgialaiset,

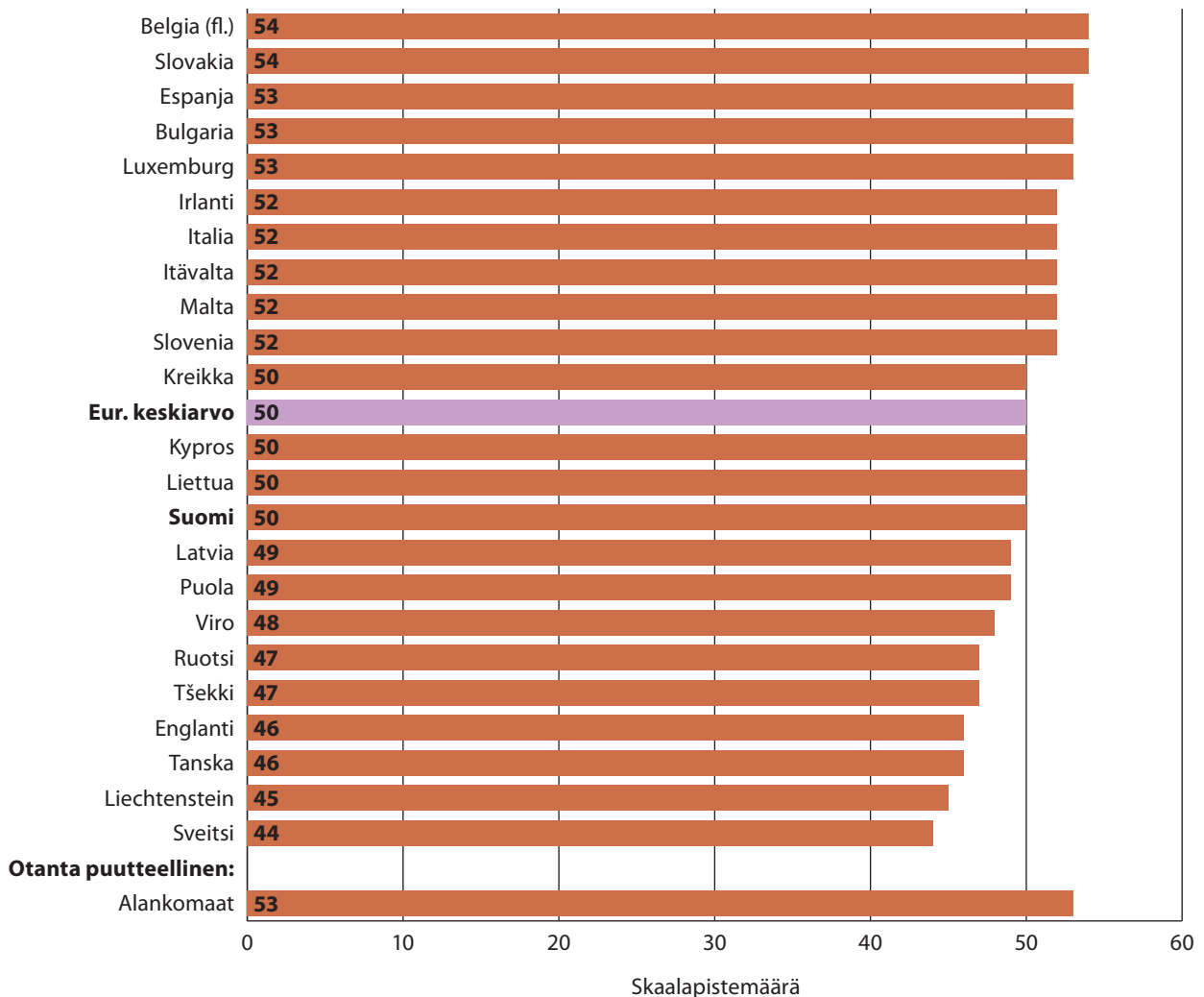
Kuvio 10.4 Nuorten suhtautuminen muutamiin Euroopan maiden lainsäädännön harmonisointia koskeviin väittämiin maittain

slovakialaiset, espanjalaiset, bulgarialaiset ja luxemburgilaiset nuoret ja kielteisimmän sveitsiläiset, liechtensteiniläiset, tanskalaiset ja englantilaiset nuoret. Euroopan rahaliittoon kuuluvien euromaiden nuoret suhtautuivat rahaliittoon selvästi myönteisemmin kuin euroalueen ulkopuolisten maitten nuoret. Euroalueen maista suomalaisnuoret suhtautuivat rahaliittoon kaikkein kielteisimmän. Euroalueen ulkopuolisista maista taas Bulgariassa suhtautuminen rahaliittoon oli erittäin myönteistä.

Suomalaisnuorten vastaukset kaikkiin Euroopan poliittista ja taloudellista yhdentymistä koskeviin kysymyksiin on esitetty kuviossa 10.6. Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset tuntevat kannattavan varsin pitkälle menevää Euroopan maiden poliittista ja taloudellista yhdentymistä, mutta vastustavat kuitenkin selvästi varsinaiseen liittovaltioon siirtymistä.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 91 prosenttia kannattaa Euroopan maiden yhtenäistä ympäristöpolitiikkaa, 71 prosenttia koulujärjestelmien yhte-

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

Kuvio 10.5 Nuorten suhtautuminen Euroopan rahaliittoon maittain

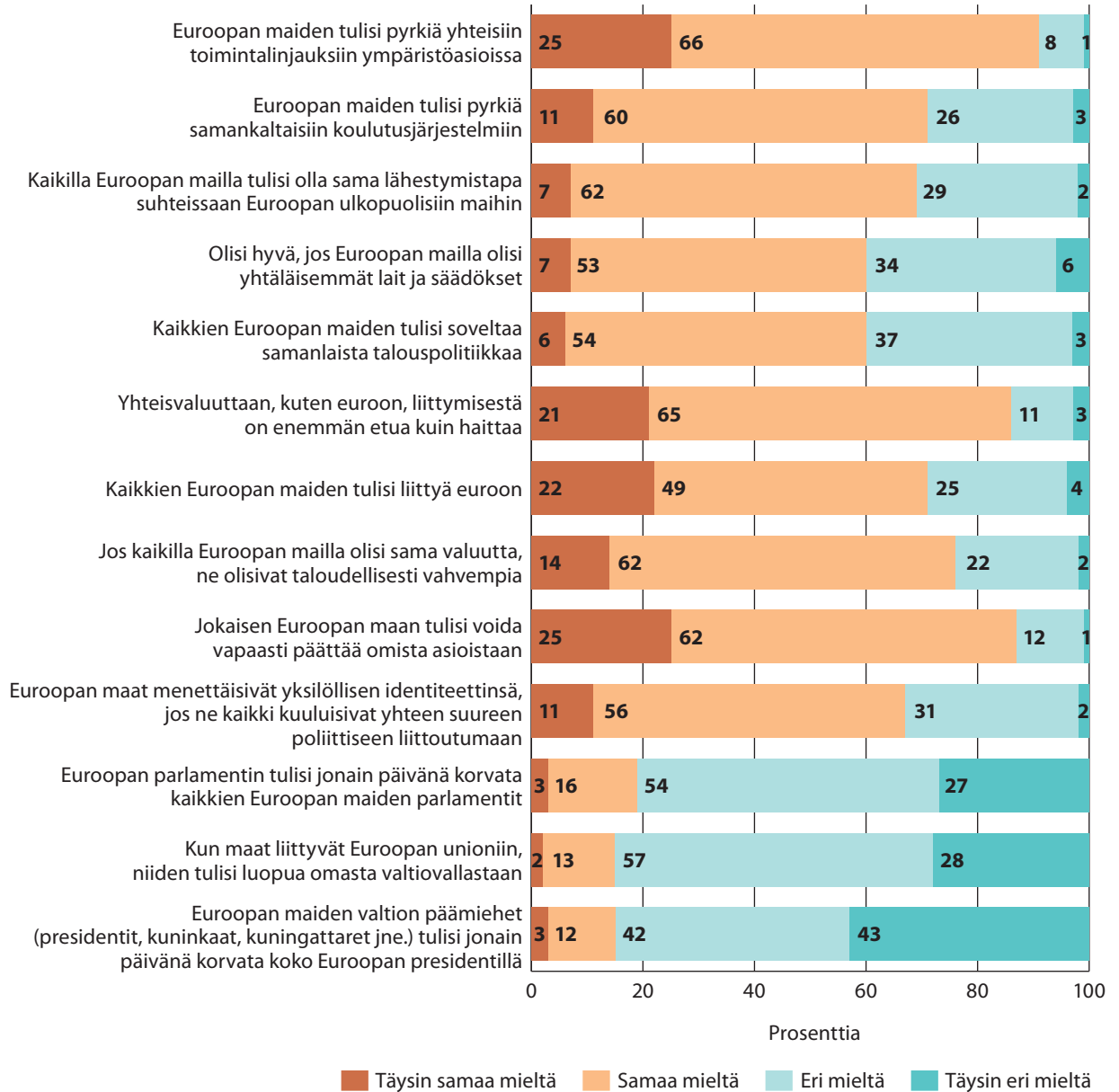
näistämistä, 69 prosenttia yhtenäistä ulkopoliittikkaa ja 60 prosenttia lainsäädännön yhtenäistämistä sekä yhtenäistä talouspolitiikkaa.

Suomalaisnuoret kannattavat Euroopan rahaliittoa, sillä 86 prosentin mielestä yhteisvaluuttaan siirtymisestä on enemmän hyötyä kuin haittaa. Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista myös katsoo, että kaikkien Euroopan maiden tulisi liittyä euroon ja että Euroopan maat olisivat taloudellisesti vahvempia, jos niillä kaikilla olisi sama valuutta.

Kuitenkin 87 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista katsoi, että jokaisen Euroopan maan tulisi voida vapaasti päättää asioistaan ja 67 prosentin mielestä Euroopan maat menettäisivät yksilölli-

sen identiteettinsä, jos ne kaikki kuuluisivat yhteen suureen poliittiseen liittoutumaan. Vain 19 prosenttia kahdeksaluokkalaisista katsoi, että Euroopan parlamentin tulisi joskus korvata kaikkien Euroopan maiden parlamentit ja 15 prosentin mielestä maiden tulisi luopua omasta valtiovallastaan liittyessään Euroopan unioniin ja valtioiden päämiehet tulisi korvata Euroopan presidentillä.

Suomalaiset pojat suhtautuivat tyttöjä vähemmän kielteisesti Euroopan kehittymiseen liittovaltion suuntaan. Euroopan parlamentin tulisi jonain päivänä korvata kaikkien Euroopan maiden parlamentit pojista 28 prosentin ja tytöistä 10 prosentin mielestä. Pojista 21 prosenttia ja tytöistä 10 prosenttia kannatti

Kuvio 10.6 Suomalaisnuorten vastaukset Euroopan poliittista ja taloudellista yhdentymistä koskeviin väittämiin

maiden omasta valtiovallasta luopumista Euroopan unioniin liittyttäessä. 22 prosenttia pojista ja 9 prosenttia tytöistä kannatti valtionpäämiesten korvaamista Euroopan presidentillä.

Myös poikien suhtautuminen Euroopan rahaliittoon oli tyttöjä myönteisempää. Pojista 75 prosenttia katsoi, että kaikkien Euroopan maiden tulisi liittyä euroon, ja 81 prosentin mielestä Euroopan maat olisivat taloudellisesti vahvempia, jos niillä olisi kai-

killä sama valuutta. Tytöillä vastaavat luvut olivat 67 ja 72 prosenttia.

Pitäisikö Euroopan unionin laajentua lisää?

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten mielteitä Euroopan unionin laajentumisesta:

Seuraavat väittämät koskevat Euroopan unionia ja sen laajentumista (jäsenmaiden lukumäärän kasvua). Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Euroopan unionin tulisi jatkaa laajentumista, kunnes kaikki Euroopan maat kuuluvat siihen *
- Euroopan unionin tulisi laajentua, jotta useimmat maat hyötyisivät sen tuomista taloudellisista eduista *
- Kaikkien Euroopan maiden tulisi tavoitella Euroopan unionin jäsenyyttä *
- Euroopan unionin laajentumisen hyvänä puolelta on, että se kannustaa jäsenyyttä tavoittelevia maita demokraattisuuteen *
- Euroopan unionin vaikutusvalta maailmassa kasvaa, jos siihen liittyy lisää maita *
- Ollakseen merkittävä organisaatio Euroopan unionin on katettava kaikki Euroopan maat *
- Euroopan unionin laajentumisen hyvänä puolelta on, että se kannustaa jäsenyyttä tavoittelevia maita kunnioittamaan ihmisoikeuksia *

*) mukana Euroopan poliittisen yhdentymisen kansainvälisessä skaalamuuttujassa

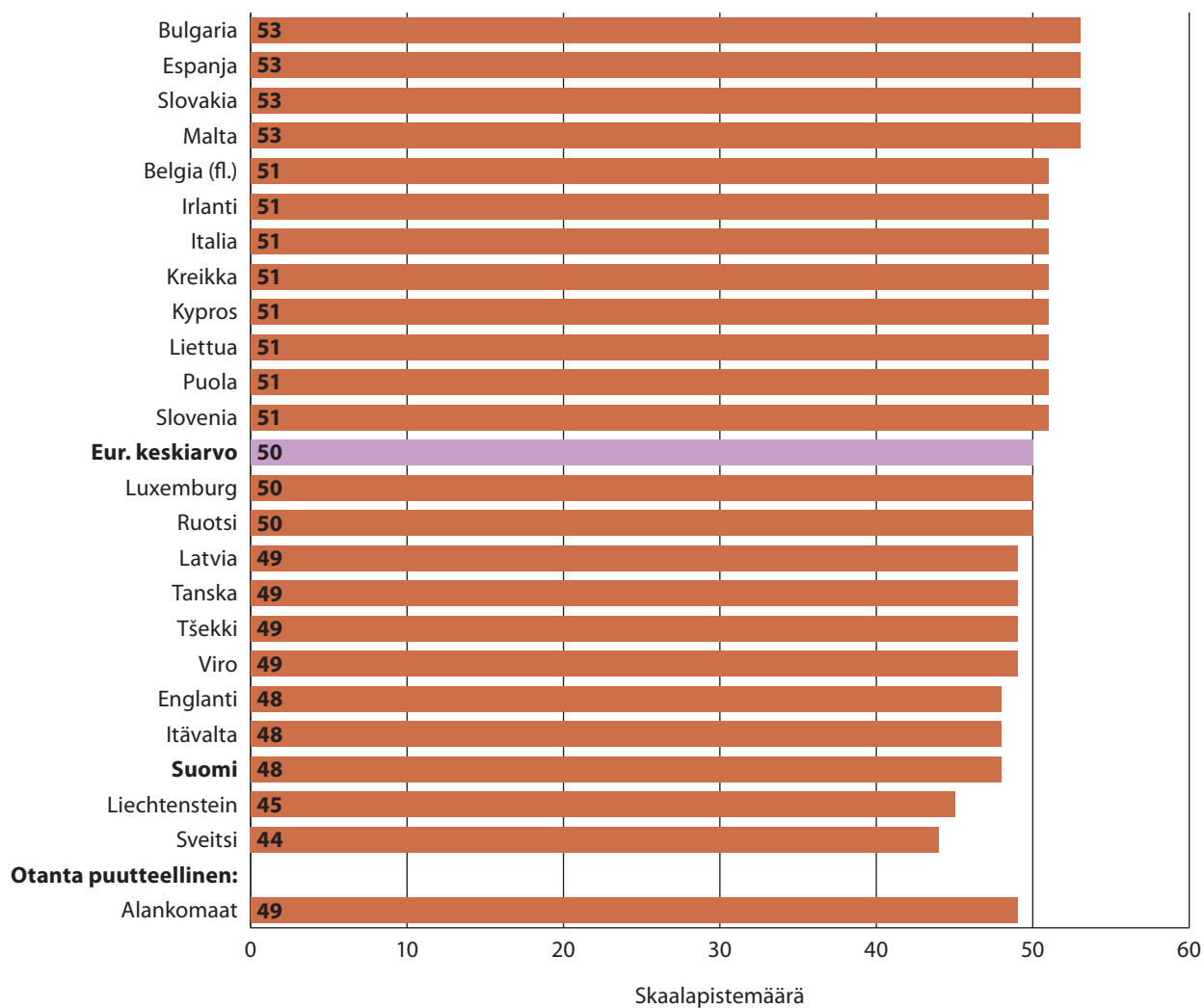
Nuorten suhtautuminen Euroopan unionin laajentumiseen on kuvattu kuviossa 10.7. Myönteisimmin Euroopan unionin laajentumiseen suhtautuivat bulgarialaiset, espanjalaiset, slovakialaiset ja maltalaiset nuoret. Kielteisimmin laajentumiseen suhtautuivat nuoret Sveitsissä ja Liechtensteinissa – eli ainoissa tutkimukseen osallistuneissa maissa, jotka eivät vielä kuuluneet Euroopan unioniin. Euroopan unionin jäsenmaiden nuorista kielteisimmin unionin laajentumiseen suhtautuivat suomalaiset, itävaltalaiset ja englantilaiset nuoret. Useimmissa Euroopan uni-

onin uusissa jäsenmaissa suhtautuminen unionin laajentumiseen oli hyvin positiivista, mutta Tšekissä, Virossa ja Latviassa nuoret suhtautuivat tulevaan laajentumiseen varsin kriittisesti.

Suomalaisnuorten vastaukset Euroopan unionin laajentumista koskeviin kysymyksiin on esitetty kuviossa 10.8. Vaikka suomalaiset kahdeksaluokkalaiset eivät suhtautuneetkaan Euroopan unionin laajentumiseen yhtä myönteisesti kuin nuoret useimmissa muissa Euroopan unionin jäsenmaissa, niin nuorten suhtautuminen laajentumiseen oli pääosin varsin myönteistä. Euroopan unionin laajentumisen hyvinä puolina nuoret pitivät erityisesti sitä, että se kannustaa jäsenyyttä tavoittelevia maita kunnioittamaan ihmisoikeuksia (samaa mieltä 90 %) ja kannustaa niitä demokraattisuuteen (samaa mieltä 82 %). Nuorista 85 prosenttia katsoi, että unionin vaikutusvalta kasvaa, jos siihen liittyy lisää maita. Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista arveli myös, että unionin pitäisi laajentua, jotta useimmat maat hyötyisivät jäsenyyden tuomista taloudellisista eduista.

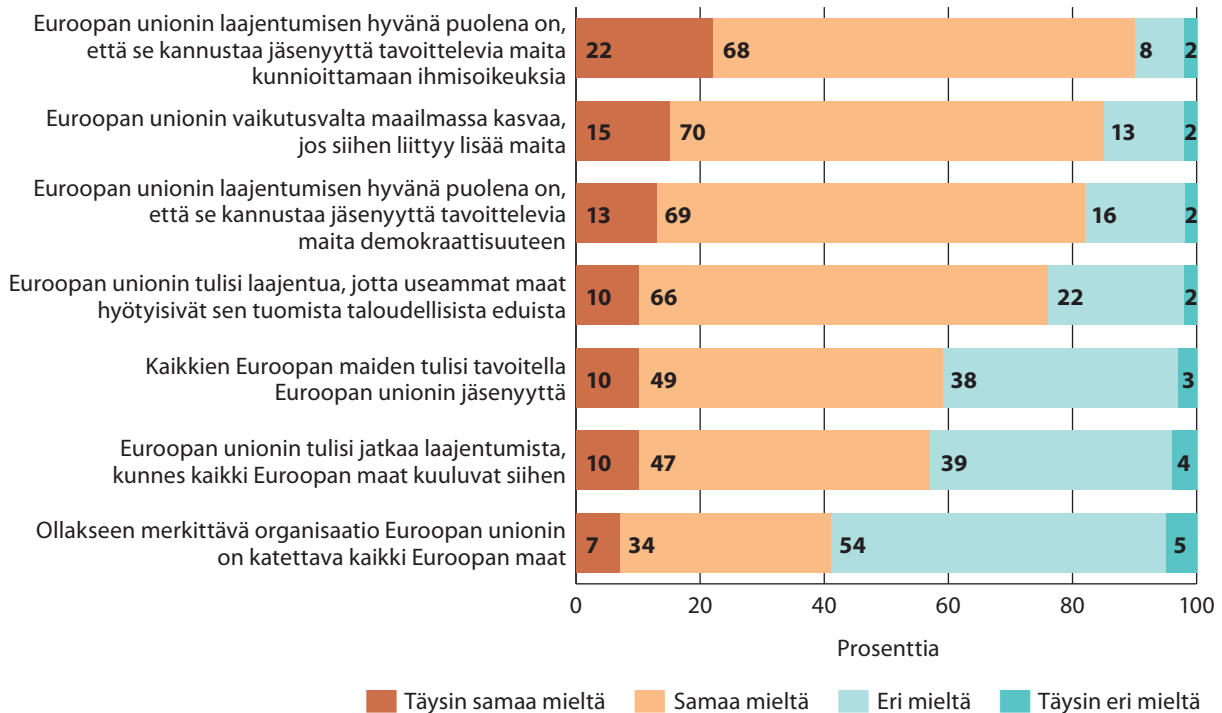
Suomen kahdeksaluokkalaisista noin 60 prosenttia oli sitä mieltä, että Euroopan unionin tulisi laajentua niin pitkään, kunnes kaikki Euroopan maat kuuluisivat siihen ja että kaikkien Euroopan maiden tulisi tavoitella unionin jäsenyyttä. Kuitenkin vain 41 prosenttia nuorista katsoi, että ollakseen merkittävä organisaatio Euroopan unionin olisi katettava kaikki Euroopan maat.

Selvästi useampi suomalaispoika kuin -tyttö oli sitä mieltä, että Euroopan unionin pitäisi kattaa kaikki Euroopan maat. Pojista 64 prosenttia ja tytöistä 51 prosentti katsoi, että Euroopan unionin tulisi jatkaa laajentumista, kunnes kaikki Euroopan maat kuuluvat siihen. Pojista 63 prosenttia ja tytöistä 55 prosenttia oli sitä mieltä, että kaikkien Euroopan maiden tulisi tavoitella Euroopan unionin jäsenyyttä. 49 prosenttia pojista ja 34 prosenttia tytöistä katsoi, että ollakseen merkittävä organisaatio Euroopan unionin on katettava kaikki Euroopan maat.

Kuviossa 10.7 Nuorten suhtautuminen Euroopan unionin laajentumiseen maittain

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

Kuvio 10.8 Suomalaisnuorten vastaukset Euroopan unionin laajentumista koskeviin väittämiin

Nuoret kannattavat vapaata liikkuvuutta

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten mielenpiirteitä Euroopan maiden kansalaisten vapaasta liikkuvuudesta:

Oheiset väittämät koskevat Euroopan maiden kansalaisten matkustamista Euroopassa tai muuttamista asumaan johonkin toiseen Euroopan maahan (missä heistä tulee siis maahanmuuttajia). Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Euroopan maiden kansalaisten tulee saada asua ja tehdä työtä missä tahansa Euroopassa
- Eurooppalaisten matkustamista Euroopassa tulee rajoittaa terrorismin vastaisen taistelun helpottamiseksi *
- Muiden eurooppalaisten asuminen Suomessa [maassani] johtaa riitoihin ja vihamielisyyteen eri kansallisuusryhmien välillä *

- Suomen kansalaiset [maani kansalaiset] ovat paremmin turvassa rikoksilta, jos he sulkevat rajat muista Euroopan maista tulevilta maahanmuuttajilta *
- On hyvä, että muiden eurooppalaisten sallitaan asua Suomessa [maassani], sillä he tuovat mukanaan erilaisia kulttuureja
- Se, että muiden Euroopan maiden kansalaisten sallitaan tulla tänne töihin, merkitsee suomalaisille [maani kansalaisille] lisää työttömyyttä *
- Eurooppalaisten matkustamisen rajoittaminen Euroopassa estää ihmisiä tutustumasta Eurooppaan paremmin
- Se, että muiden Euroopan maiden kansalaisten sallitaan työskennellä täällä, on Suomen [maani] kansantalouden kannalta hyvä asia
- Työvoiman liikkumista Euroopan maiden välillä tulee rajoittaa, sillä muutoin jotkut maat täyttyvät maahanmuuttajista *
- Eurooppalaisten tulee saada matkustaa vapaas-

ti missä tahansa Euroopassa; siten he oppivat ymmärtämään paremmin muita Euroopan kulttuureja

*) mukana skaalamuuttujassa, joka kuvaa vaatimuksia liikkuvuuden rajoittamiseen

Kaikkien maiden nuorista keskimäärin 90 prosenttia oli sitä mieltä, että Euroopan maiden kansalaisten tulee saada asua ja tehdä työtä missä tahansa Euroopassa. Tämän väittämän kanssa samaa mieltä oli vähintään 95 prosenttia slovakialaisista, virolaisista, bulgarialaisista, espanjalaisista, liettualaisista, puolalaisista ja tšekkiläisistä nuorista. Belgiassa, Sveitsissä ja Tanskassa nuorista näin ajatteli 80 prosenttia.

Kuviossa 10.9 on kuvattu niiden nuorten osuudet maittain, jotka olivat samaa mieltä kolmen muun Euroopan kansalaisten vapaata liikkuvuutta kuvaavan väittämän kanssa. Keskimäärin 88 prosenttia nuorista oli samaa mieltä väittämän ”Eurooppalaisten tulee saada matkustaa vapaasti missä tahansa Euroopassa; siten he oppivat ymmärtämään paremmin muita Euroopan kulttuureja” kanssa. Liettuassa ja Virossa tämän väittämän kanssa samaa mieltä oli 94 prosenttia nuorista, mutta Englannissa vain 78 prosenttia nuorista. Nuorista keskimäärin 76 prosenttia katsoi, että muiden eurooppalaisten asuminen heidän maassaan on hyvä asia, koska nämä tuovat mukanaan erilaisia kulttuureja. Bulgariassa ja Espanjassa 87 ja 86 prosenttia nuorista oli samaa mieltä väittämän kanssa, mutta Liechtensteinissa, Itävallassa ja Sveitsissä vain 58–64 prosenttia.

Keskimäärin 70 prosenttia kaikkien maiden nuorista myös katsoi, että muiden Euroopan maiden kansalaisten työskentely heidän maassaan oli hyväksi maan kansantaloudelle. Bulgariassa, Luxemburgissa, Sloveniassa, Puolassa, Espanjassa, Virossa ja Tanskassa näin ajatteli vähintään kolme neljäsosaa nuorista. Irlantilaisista ja latvialaisista nuorista tätä mieltä oli vain 58 prosenttia ja kreikkalaista, belgialaisista sekä englantilaisista nuorista korkeintaan 64 prosenttia ajatteli näin.

Liikkuvuusrajoitusten kannatus maittain on esitetty kuviossa 10.10. Eniten Euroopan maiden kansalaisten liikkuvuutta olisivat valmiit rajoittamaan maltalaiset, englantilaiset, irlantilaiset ja luxemburgilaiset nuoret. Vähiten liikkuvuusrajoituksia taas kannatettiin Puolassa, Suomessa ja Tanskassa.

Suomalaisnuorten mielipiteet kaikkiin Euroopan maiden kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskeviin väittämiin on esitetty kuviossa 10.11. Lähes kaikki suomalaiset kahdeksaluokkalaiset pitivät vapaata liikkuvuutta Euroopassa tärkeänä asiana kulttuurien vaihdon ja erilaisiin kulttuureihin tutustumisen takia: tätä vapaan liikkuvuuden ulottuvuutta koskevien väittämien kanssa samaa mieltä oli 80–92 prosenttia vastaajista.

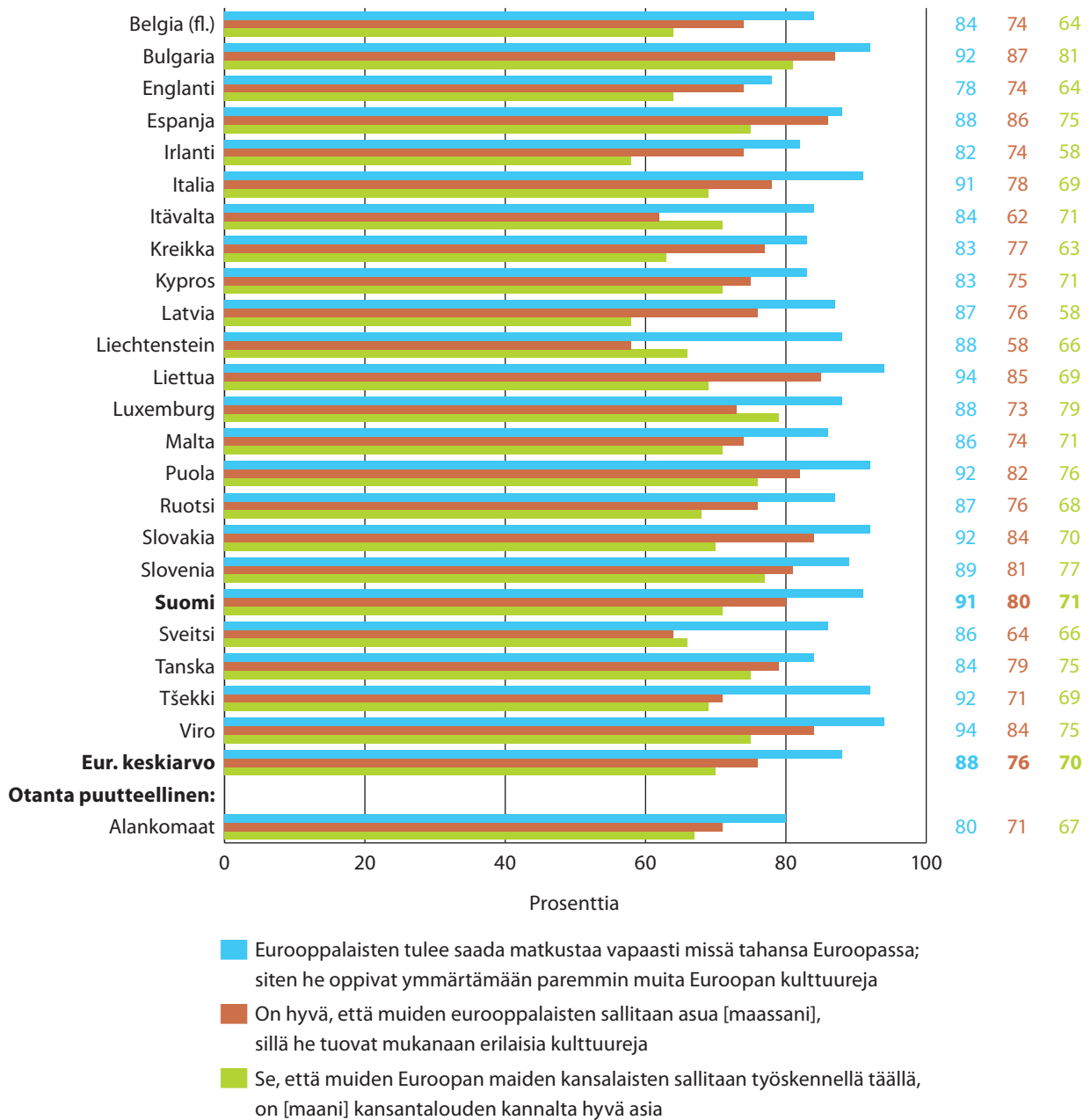
Suomalaista nuorista 71 prosenttia piti muiden Euroopan maiden kansalaisten työskentelyn sallimista Suomessa hyvänä asiana maan kansantalouden kannalta, mutta toisaalta lähes yhtä moni nuori myös kannatti työvoiman liikkuvuuden rajoittamista taloudellisista syistä.

Liikkuvuuden rajoittamista terrorismin tai rikosten torjumisen takia kannatti vain vähemmistö suomalaisista kahdeksaluokkalaisista. Tällaisia liikkuvuusrajoituksia koskevien väittämien kanssa oli samaa mieltä 32–39 prosenttia suomalaisnuorista.

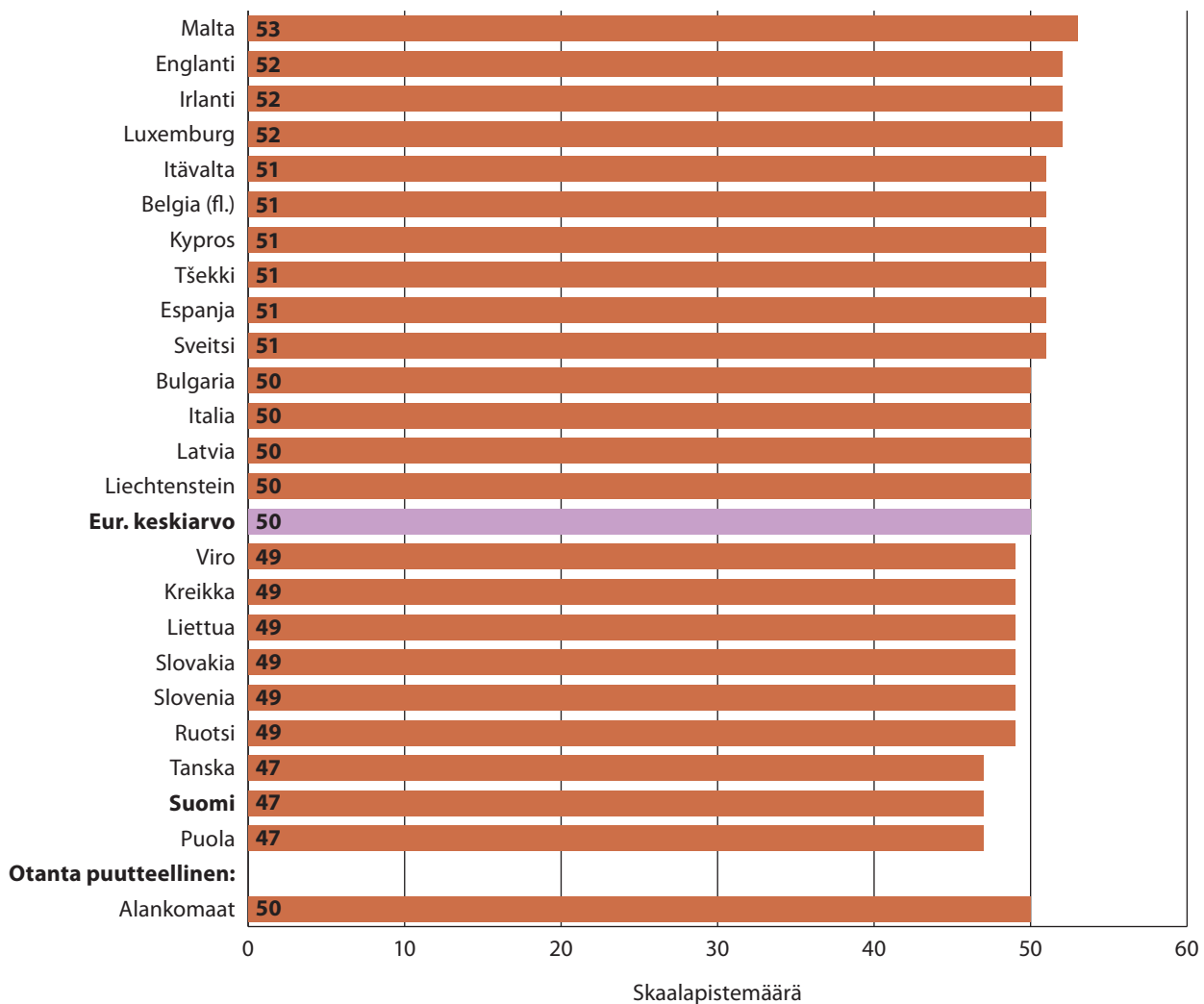
Suomalaistyöt pitivät Euroopan maiden kansalaisten vapaata liikkuvuutta tärkeämpänä kuin pojat. Vapaaseen liikkuvuuteen kulttuurisen vaihdon takia myönteisesti suhtautuvien väittämien kanssa oli samaa mieltä 86–96 prosenttia tytöistä ja 72–87 prosenttia pojista. Työvoiman liikkuvuutta taloudellista syistä olisi valmis rajoittamaan kaksi kolmasosaa pojista ja puolet tytöistä.

Pojista lähes puolet (43–46 %) olisi valmis rajoittamaan vapaata liikkuvuutta terrorismin, rikosten tai kulttuuristen riitojen torjumisen takia. Terrorismin torjunnan takia liikkuvuutta Euroopassa oli valmis rajoittamaan kolmannes tytöistä, mutta muiden eurooppalaisten tuloa Suomeen rikostorjunnan tai kansallisuusryhmien välisten riitojen välttämiseksi oli valmis rajoittamaan vain reilu viidesosa suomalaistyöistä.

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

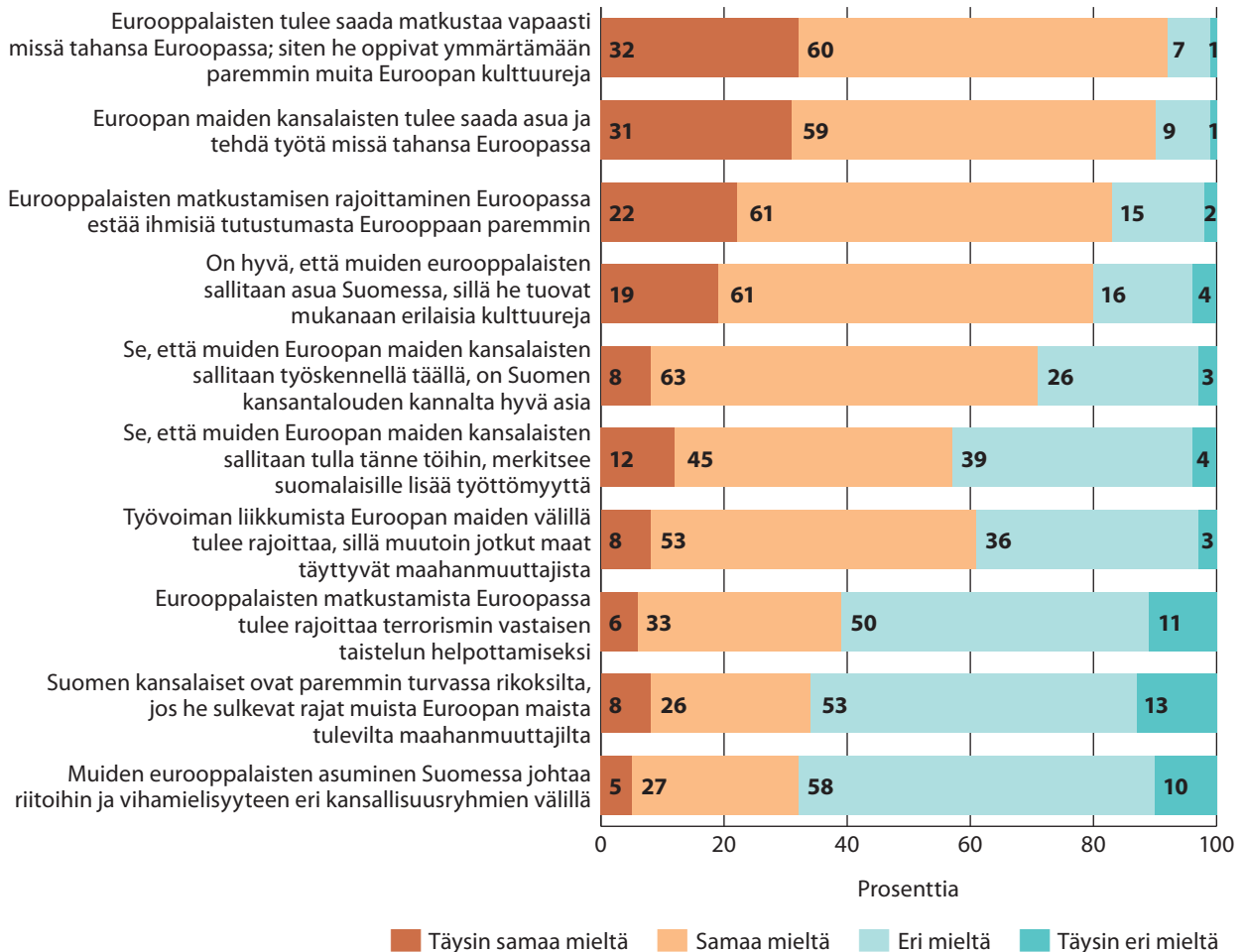

Kuvio 10.9 Nuorten suhtautuminen muutamiin Euroopan maiden kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskeviin väittämiin maittäin

Kuvio 10.10 Nuorten suhtautuminen Euroopan maiden kansalaisten liikkuvuuden rajoittamiseen maittain

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

Kuvio 10.11 Suomalaisnuorten vastaukset vapaata liikkuvuutta Euroopassa koskeviin väittämiin

Mielipiteet eurooppalaisten maahanmuuttajien oikeuksista

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten mielenkiintoa Euroopan maiden kansalaisten oikeuksista toisessa Euroopan maassa:

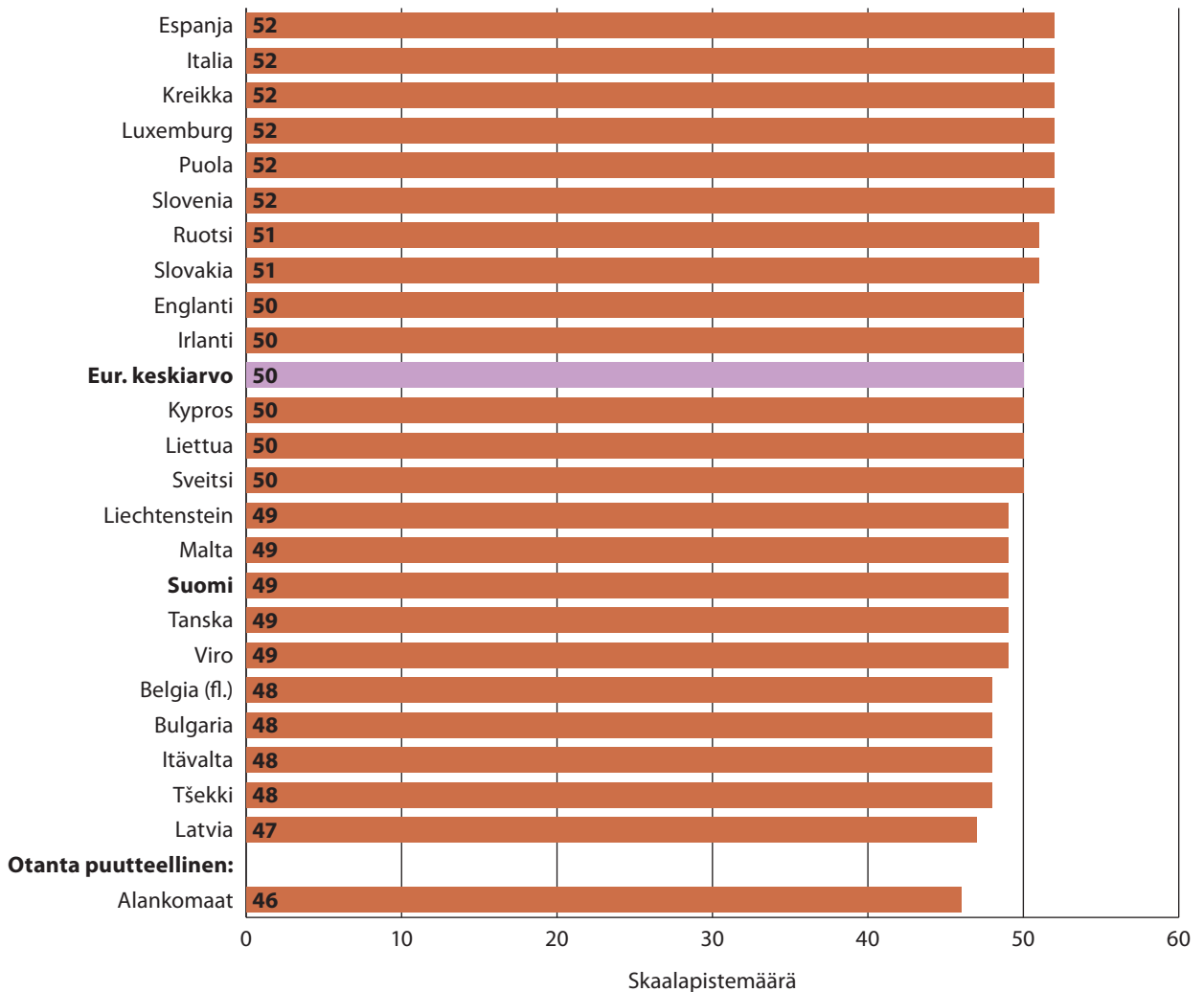
Alla on joitakin väittämiä mahdollisuuksista, jotka Euroopan maiden kansalaisilla tulee olla Suomessa [maassasi]. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

Suomeen [maahani] tulevilla Euroopan maiden kansalaisilla tulee olla samat mahdollisuudet kuin suomalaisillakin [maan kansalaisilla]...

- riippumatta heidän etnisestä tai rodullisesta taustastaan *
- riippumatta heidän uskonnostaan tai vakauksestaan *
- riippumatta heidän puhumastaan kielestä *
- riippumatta siitä, tulevatko he rikkaasta vai köyhästä maasta *
- riippumatta heidän koulutustasostaan *

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuorten suhtautuminen muiden Euroopan maiden kansalaisten yhtäläisiin oikeuksiin on kuvattu kuviossa 10.12. Myönteisimmin kaikkien Euroopan mai-

Kuvio 10.12 Nuorten suhtautuminen muiden Euroopan maiden kansalaisten oikeuksiin maittain

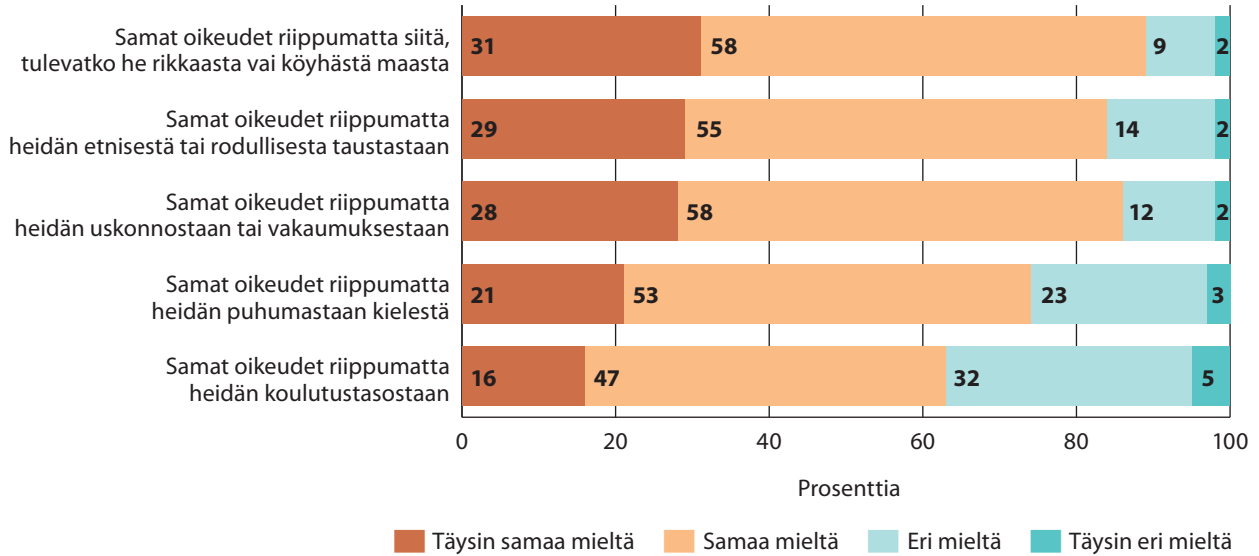
den kansalaisten yhtäläisiin oikeuksiin suhtautuivat espanjalaiset, italialaiset, kreikkalaiset, luxemburgilaiset, puolalaiset ja slovenialaiset nuoret. Kielteisimmin yhteneväisiin oikeuksiin suhtautuivat puolestaan latvialaiset nuoret. Suomalaisnuorten asenteet olivat lähellä eurooppalaista keskiarvoa.

Suomalaisnuorten mielipiteet muiden Euroopan maiden kansalaisten oikeuksia koskeviin väittämiin on esitetty kuviossa 10.13. Suomalaisnuorista lähes 90 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että Suomeen tulevilla Euroopan maiden kansalaisilla tulisi olla samat mahdollisuudet kuin suomalaisillakin riippumatta siitä tulivatko he rikkaasta vai köyhästä maasta ja riippumatta heidän etnisestä tai rodullisesta

taustastaan tai uskonnostaan tai vakaumuksestaan. Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista katsoi, että muiden Euroopan maiden kansalaisilla tulisi olla samat mahdollisuudet kuin suomalaisilla riippumatta heidän puhumastaan kielestä ja vajaan kahden kolmasosan mielestä riippumatta heidän koulutustasostaan.

Suomalaisista kahdeksasluokkalaisista tytöt olivat poikia useammin sitä mieltä, että muiden Euroopan maiden kansalaisilla tulisi olla Suomessa samat mahdollisuudet kuin suomalaisilla. Tytöistä reilut 90 prosenttia ja pojista noin 80 prosenttia katsoi, että kaikilla eurooppalaisilla tulisi olla samat mahdollisuudet riippumatta heidän kotimaansa elintasosta tai heidän omasta etnisestä taustastaan, rodustaan,

Kuinka yhtenäinen nuorten Eurooppa on?

Kuvio 10.13 Suomalaisnuorten vastaukset muiden Euroopan maiden kansalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeviin väittämiin

uskonnostaan tai vakaumuksestaan. Kielestä riippumatta samat mahdollisuudet pitäisi olla tytöistä 80 prosentin ja pojista 69 prosentin mielestä ja koulutustasosta riippumatta tytöistä 70 prosentin ja pojista 57 prosentin mielestä.

11

Yhteenveto ja pohdintaa

ICCS-tutkimus lyhyesti

Kansainvälisessä yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, millaiset valmiudet nuorilla on omaksua ja sioutua aktiivisen kansalaisen rooliin 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimuksella pyritään tuottamaan kuvaus nuorten yhteiskuntaa koskevista tiedoista, keskeisimpien ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämisestä sekä valmiuksista osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Tutkimus tuottaa tietoa myös oppilaiden asennoitumisesta kansalaisuuteen ja kansalaisyhteiskuntaan sekä heidän halukkuudestaan toimia sen aktiivisina jäseninä.

Tutkimuksen viitekehysessä ”civic and citizenship education” on määritelty erittäin laaja-alaiseksi aihekokonaisuudeksi, joka sisältää yhteiskunnallisten rakenteiden ja järjestelmien tuntemuksen lisäksi myös esimerkiksi sellaiset asiat kuin globalisaation, kestävän kehityksen, ihmisoikeudet, yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, eettisen kulutuksen, yhteisöllisen osallistumisen ja suvaitsevaisuuden. Useimmissa tutkimukseen osallistuneissa maissa – myös Suomessa – tätä kokonaisuutta ei opeteta koulussa erillisenä oppiaineena, vaan sen opetusta sisältyy

useiden eri oppiaineiden opetussuunnitelmiin tai läpäisee useita eri oppiaineita. Tutkimuksen Suomen osuudessa tätä kokonaisuutta kutsutaan nimellä yhteiskunnallisten sisältöjen opetus.

Tutkimukseen osallistuneet koulut, oppilaat ja opettajat valittiin kussakin osallistujamaassa satunnaisotannalla siten, että heidän voidaan katsoa edustavan hyvin kaikkia kyseisen luokka-asteen oppilaita ja opettajia. Tutkimus toteutettiin kaikkiaan 38 maassa tai alueella eri puolilla maailmaa syksyn 2008 (eteläinen pallonpuolisko) ja kevään 2009 (pohjoinen pallonpuolisko) aikana. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan yli 140 000 pääosin kahdeksaluokkalaista nuorta ja yli 62 000 opettajaa reilusta 5 300 koulusta.

Kaikki oppilaat osallistuivat yhteiskunnallisten ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämistä mittaavaan tiedolliseen testiin. Kokeen kysymykset eivät käsitelleet minkään yksittäisen valtion tai hallinnollisen järjestelmän toimintaa, vaan ne mittasivat erityisesti sitä, kuinka hyvin oppilas tunsi demokratian periaatteet ja yhteiskuntien yleiset toimintatavat ja miten hän osasi soveltaa tätä tietämystä arkielämän tilanteisiin.

Kokeen lisäksi oppilaat vastasivat myös osallistuvaa toimintaa ja yhteiskunnallisiin asioihin liitty-

viä asenteita ja mielipiteitä kartoittavaan kyselyyn. Kansainvälisen tutkimuksen yhteydessä toteutettiin myös kolme alueellista osiota Euroopassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa. Euroopan alueelliseen osioon kuului Euroopan unionia koskeva tiedollinen testi sekä eurooppalaista identiteettiä kartoittava asennekysely. Oppilaiden lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin myös tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreilta ja opettajilta, jotka vastasivat yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta kartoittaviin kyselyihin.

Suomalaisten nuorten yhteiskunnallinen tietämys huipuluokkaa

Suomalaiset nuoret menestyivät tiedollisessa kokeessa maakohtaisten keskiarvojen perusteella parhaiten mukana olleista 38:sta maasta. Tanskalaisten nuorten keskiarvo oli sama kuin suomalaisilla, mutta Suomessa oppilaiden tulosten keskihajonta oli pienempi kuin Tanskassa. Maakohtaisissa keskiarvoissa erottui selvästi neljän kärki, johon Suomen ja Tanskan lisäksi kuuluivat Korea ja Taiwan.

Tiedollisessa kokeessa parhaiten menestyneet maat olivat pääasiassa Euroopan maita sekä Aasian kehittyneitä teollisuusmaita (Korea ja Taiwan). Heikoiten kansainvälisessä kokeessa menestyivät Latinalaisen Amerikan ja Aasian kehittyvien maiden nuoret. Kyseisten maiden huonoon koemenestykseen vaikuttavat osaltaan varmasti demokratian lyhyet perinteet näissä maissa.

Kaikissa osallistujamaissa tytöt olivat menestyneet tiedollisessa kokeessa poikia paremmin ja kuutta maata lukuun ottamatta tämä ero oli tilastollisesti merkitsevä. Suomessa sukupuolten välinen ero oli selvästi suurempi kuin kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa keskimäärin.

Kansainvälisessä tutkimuksessa oppilaat jaettiin koemenestyksen perusteella kolmelle eri yhteiskunnallisen tietämyksen taitotasolle. Ensimmäisellä taitotasolla oppilaat ymmärtävät demokratian ja kansalaisuuden perusperiaatteet, mutta pystyvät soveltamaan niitä käytäntöön vain varsin mekaani-

sella tavalla. Yhteiskunnallisen tietämyksen toisella taitotasolla kansalaisuuden periaatteiden ymmärtäminen on syventynyt ja oppilaat myös tuntevat yhteiskunnan keskeiset toimintamallit ja osaavat soveltaa niitä arkielämän tilanteissa. Tietämyksen kolmannella tasolla oppilaat kykenevät itsenäiseen yhteiskunnalliseen ajatteluun ja pystyvät tekemään arvioita erilaisten toimintamallien eduista, haitoista ja laajemmista seurauksista.

Osallistujamaiden koetuloksia tarkasteltiin myös sen mukaan, kuinka suuri osa oppilaista sijoittui kullekin yhteiskunnallisen tietämyksen tasolle. Suomessa 58 prosenttia oppilaista ylsi yhteiskunnallisen tietämyksen kolmannelle taitotasolle, mikä oli osallistujamaiden korkein osuus. Myös Tanskassa, Koreassa ja Taiwanissa yli puolet nuorista sijoittui tälle tasolle. Useimmissa Euroopan maissa tälle taitotasolle sijoittui 30–40 prosenttia nuorista.

Suomessa taitotasolle 1 tai sen alapuolelle sijoittui vain 12 prosenttia kahdeksaluokkalaisista, ja tämä osuus oli osallistujamaiden alhaisin. Kokeessa huonoiten menestyneissä maissa taitotasolle 1 tai sen alapuolelle sijoittui reilusti yli puolet nuorista (Dominikaanisessa tasavallassa peräti 92 prosenttia).

Suomi oli myös yksi niistä kolmesta maasta, joissa nuorten yhteiskunnallisen osaamisen taso oli nousut verrattuna vuonna 1999 tehtyyn CIVED-tutkimukseen. Vertailukelpoisia tuloksia saatiin viidestätoista osallistujamaasta, joista kymmenessä koetulos oli huonontunut kymmenessä vuodessa (seitsemässä maassa tilastollisesti merkitsevästi), kahdessa maassa tulos oli pysynyt ennallaan ja kolmessa (Slovenia, Suomi ja Viro) koetulos oli parantunut. Näistä maista vain Sloveniassa tulosparannus oli tilastollisesti merkitsevä.

Kehittyneiden maiden nuoret eivät ole kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista

Vaikka suomalaisnuorilla oli hyvät tiedolliset valmiudet osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan, niin he eivät olleet kansainvälisesti vertaillen kiinnostuneita

politiikasta tai yhteiskunnallisista kysymyksistä. Suomi kuului niiden viiden maan joukkoon, joissa nuorten kiinnostus yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa alhaisempi. Muut maat, joissa kiinnostus oli näin laimeaa, olivat Belgia, Ruotsi, Slovenia ja Norja.

Pohjoismaisten tulosten kannalta on kuitenkin hyvä muistaa, ettei kiinnostus ympäristökysymyksiin ollut mukana kansainvälisessä kiinnostuksen summamuuttujassa. Tämä yhteiskunnallisten kysymysten osa-alue kiinnosti Pohjoismaissa nuoria selvästi enemmän kuin muut politiikan osa-alueet. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 61 prosenttia sanoi olevansa kiinnostunut ympäristökysymyksistä, kun muut politiikan osa-alueet kiinnostivat vain kolmasosaa tai neljäsosaa nuorista.

Suomalaisnuorten kansainvälisesti vertaillen vähäinen kiinnostus poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan näkyi myös siinä, että kahdeksaluokkalaisista vain kymmenesosa ilmoitti keskustelewansa näistä asioista viikoittain vanhempiensa tai ystäviensä kanssa. Ulkomaiden ajankohtaisista tapahtumista keskusteli vanhempiensa kanssa viikoittain joka neljäs ja ystäviensä kanssa joka kuudes suomalaisnuori.

Vaikka suomalaisten kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallinen tietämys oli tämän tutkimuksen mukaan erittäin korkeaa, niin he arvioivat itse oman poliittisen tietämyksensä selvästi huonommaksi kuin nuoret useimmissa muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Myös oman kykynsä ilmaista poliittisia mielipiteitä suomalaisnuoret arvioivat erittäin huonoksi. Oman poliittisen tietämyksensä arvioivat korkeimmaksi kansainvälisessä kokeessa heikoimmin menestyneiden maiden nuoret.

Nuorten itsensä ilmoittama kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan tai nuorten oma käsitys poliittisesta tietämyksestä ei kansainvälisellä tasolla ollut yhteydessä tiedollisessa kokeessa mitattuun yhteiskunnalliseen tietämykseen. Kokeessa heikoiten menestyneiden maiden nuoret olivat selvästi kiinnostuneempia yhteiskunnallisia asioita ja pitivät itseään poliittisesti tietävämpinä kuin nuo-

ret kansainvälisessä kokeessa paremmin menestyneissä maissa.

Kansainvälistä keskiarvoa selvästi harvemmat suomalaisnuoret osallistuivat yhteiskunnalliseksi toiminnaksi luokiteltuihin aktiviteetteihin niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Koulun toimintoihin osallistuminen oli Suomessa huomattavasti vähäisempää kuin muissa Pohjoismaissa – etenkin Norjassa ja Ruotsissa näihin toimintoihin osallistuminen oli selvästi yleisempää kuin useimmissa muissa maissa. Sen sijaan koulun ulkopuoliseen yhteiskunnalliseen järjestötoimintaan nuoret osallistuivat hyvin laimeasti kaikissa Pohjoismaissa.

Tämä yhteiskunnallisen tietämyksen ja kiinnostuksen välinen lähes käänteinen yhteys käy hyvin ilmi taulukosta 11.1. Siihen on koottu eri maiden tulokset kansainväliseen keskiarvoon suhteutettuna kansainvälisen koemenestyksen ja kolmen asenteita tai aktiviteetteja mitanneen skaalamuuttujan osalta.

Kiinnostus poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan ja osallistuminen yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan oli korkeinta sellaisissa matalan elintason Latinalaisen Amerikan ja Aasian maissa, jotka menestyivät tiedollisessa kokeessa kansainvälisesti vertaillen erittäin heikosti. Näissä maissa nuoret myös arvioivat oman poliittisen tietämyksensä keskimääräistä korkeammaksi; jopa eräiden maiden sisällä kansainvälisessä kokeessa heikommin menestyneet nuoret pitivät itseään poliittisesti tietävämpinä kuin kokeessa paremmin menestyneet nuoret.

Sen sijaan korkeamman elintason maissa Euroopassa ja Aasiassa nuoret menestyivät kansainvälisessä tiedollisessa kokeessa erittäin tai melko hyvin, mutta olivat samanaikaisesti yhteiskunnallisesti ja poliittisesti passiivisia. Useimmissa korkean elintason maissa – myös Suomessa – kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan sekä arvio omasta poliittisesta tietämyksestä oli maan sisällä selvästi yhteydessä koemenestykseen; näistä asioista kiinnostuneet ja itsensä tietäviksi arvioivat kahdeksaluokkalaiset menestyivät tiedollisessa kokeessa näistä aiheista kiinnostumattomia ikätovereitaan paremmin ja myös pitivät itseään tietävämpinä.

Taulukko 11.1 Menestyminen yhteiskunnallisen tietämyksen kansainvälisessä kokeessa, kiinnostus politiikkaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, käsitykset omasta poliittisesta tietämyksestä ja perinteisen kansalaisuuden arvostus maittain kansainvälisessä vertailussa

	Yhteiskunnallinen tietämys	Kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin	Käsitykset omasta poliittisesta tietämyksestä	Osallistuminen yhteiskunnallisiin järjestöihin
Huomattavasti kansainvälisen keskitason yläpuolella	Suomi , Tanska, Korea, Taiwan	Dominikaaninen tv., Thaimaa, Guatemala, Indonesia, Venäjä	Indonesia, Dominikaaninen tv., Guatemala, Thaimaa	Dominikaaninen tv., Thaimaa, Guatemala, Paraguay
Jonkin verran kansainvälisen keskitason yläpuolella	Hongkong ¹ , Ruotsi, Puola, Irlanti, Sveitsi, Liechtenstein, Italia, Slovakia, Viro, Englanti, Uusi-Seelanti, Slovenia, Norja, Belgia, Tšekki	Italia, Hongkong ¹ , Itävalta, Kolumbia, Meksiko, Paraguay	Kreikka, Italia, Kolumbia, Meksiko, Paraguay, Puola, Venäjä, Chile, Kypros, Irlanti, Liettua, Malta, Hongkong ¹ , Itävalta, Latvia	Kolumbia, Indonesia, Venäjä, Meksiko
Kansainvälistä keskitasoa	Venäjä, Liettua, Espanja, Itävalta	Chile, Latvia, Liettua, Sveitsi, Irlanti, Korea, Kreikka, Liechtenstein, Luxemburg, Puola, Uusi-Seelanti, Viro, Bulgaria, Englanti, Espanja	Bulgaria, Englanti, Tanska, Uusi-Seelanti, Viro	Bulgaria, Puola, Liechtenstein, Kypros, Chile, Itävalta, Luxemburg, Latvia, Uusi-Seelanti, Belgia, Irlanti, Liettua, Slovenia, Sveitsi, Kreikka, Englanti, Viro, Malta, Norja, Alankomaat ¹
Jonkin verran kansainvälisen keskitason alapuolella	Alankomaat ¹ , Malta, Chile, Latvia, Kreikka, Luxemburg, Bulgaria, Kolumbia, Kypros, Meksiko, Thaimaa	Malta, Tanska, Kypros, Slovakia, Taiwan, Tšekki	Espanja, Taiwan, Korea, Norja, Slovakia, Sveitsi, Liechtenstein, Ruotsi, Slovenia	Italia, Slovakia, Espanja, Tšekki, Tanska, Hongkong ¹
Huomattavasti kansainvälisen keskitason alapuolella	Guatemala, Indonesia, Paraguay, Dominikaaninen tv.	Norja, Suomi , Alankomaat ¹ , Belgia, Ruotsi, Slovenia	Luxemburg, Belgia, Suomi , Alankomaat ¹ , Tšekki	Ruotsi, Suomi , Taiwan, Korea

¹ Oppilasotanta puutteellinen

Nämä jossain määrin ristiriitaisilta vaikuttavat tulokset johtuvat todennäköisimmin siitä, että vähiten kehittyneissä maissa, joissa ilmenee paljon yhteiskunnallisia ongelmia ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta, nuoret kiinnostuvat yhteiskunnallisista kysymyksestä varhaisemmalla iällä kuin korkean elintason maissa, joissa yhteiskunta toimii paremmin. Rikkaissa kehittyneissä maissa neljätoistavuotiailla on vielä mahdollisuus olla kiinnostumatta yhteiskunnallisista asioista, kun kehitysmaiden nuoret joutuvat jo tässä iässä ottamaan paljon useammin kantaa heitä ympäröiviin tapahtumiin ja ilmiöihin.

Vastaavasti monien maiden heikkoa menestystä kansainvälisessä kokeessa voitaneen selittää – koulutusjärjestelmän kehittymättömyyden ohella – sillä,

etteivät monet demokratian peruskäsitteet ole välttämättä itsestään selviä nuorille sellaisissa maissa, joissa demokratiaperinteet ovat vielä hyvin lyhyet ja kansalaisten epätasa-arvo maan sisällä verrattain suurta.

Kiinnostus poliittiseen toimintaan Suomessa varsin laimeaa

ICCS-tutkimuksessa nuorilta kysyttiin runsaasti kysymyksiä, joilla kartoitettiin nuorten valmiutta osallistua yhteiskunnalliseen protestointiin tulevaisuudessa sekä heidän arvioitaan omasta poliittisesta aktiivisuudestaan aikuisuudessa.

Suomalaisnuorten valmius osallistua laillisiin poliittisiin protesteihin oli kansainvälisellä skaala-

muuttujalla mitaten kansainvälisen keskiarvon alapuolella. Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset olivat kuitenkin selvästi kansainvälistä keskiarvoa useammin valmiita osallistumaan tiettyihin protestoinnin muotoihin kuten kieltäytymään ostamasta tiettyjä tuotteita tai kirjoittamaan yleisönosastoon. Suomalaisnuorista kaksi kolmasosaa oli valmis boikotoimaan tiettyjä tuotteita, kun esimerkiksi rauhanomaisiin mielenosoituksiin oli valmis osallistumaan vain kolmannes nuorista.

Valtaosa, 85 prosenttia, suomalaisista kahdeksaluokkalaisista arveli äänestävänsä aikuisuudessa sekä valtiollisissa vaaleissa että kuntavaaleissa, mutta tämä sinänsä erittäin korkea luku oli silti jonkin verran kansainvälisen keskiarvon alapuolella.

Vain pieni osa suomalaisista nuorista aikoi aikuisena osallistua aktiivisesti poliittiseen toimintaan esimerkiksi johonkin poliittiseen puolueeseen liit-

tymällä tai vaalityötä tekemällä. Tällainen oletettu tuleva poliittinen aktiivisuus oli Suomessa jonkin verran kansainvälisen keskiarvoa vähäisempää.

Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset eivät myöskään pitäneet perinteisiä aktiivisen kansalaisuuden muotoja kuten politiikan seuraamista tai puolueeseen liittymistä erityisen tärkeinä. Koska nuoret eivät arvosta perinteisen poliittisen osallistumisen muotoja, on varsin ymmärrettävää, etteivät he myöskään itse suunnittele osallistuvansa niihin. Suomen lisäksi perinteistä kansalaisuutta arvostettiin selvästi kansainvälistä keskiarvoa vähemmän myös Tšekissä, Slovakiassa, Belgiassa, Ruotsissa ja Sloveniassa.

Taulukkoon 11.2 on koottu eri maiden tulokset kolmen tulevaa yhteiskunnallista ja poliittista osallistumista mittaavan skaalamuuttujan sekä perinteisen kansalaisuuden arvostuksen osalta.

Aktiivisimmin olettavat tulevaisuudessa osallistu-

Taulukko 11.2 Valmius osallistua poliittiseen protestointiin, odotettu äänestäminen ja osallistuminen poliittiseen toimintaan tulevaisuudessa sekä perinteisen kansalaisuuden arvostus maittain kansainvälisessä vertailussa

	Valmius osallistua lailliseen protestointiin	Odotettu äänestäminen aikuisuudessa	Odotettu poliittinen toiminta aikuisuudessa	Perinteisen kansalaisuuden arvostus
Huomattavasti kansainvälisen keskitason yläpuolella	Dominikaaninen tv., Kolumbia, Chile, Guatemala, Meksiko	Guatemala, Italia, Kolumbia, Thaimaa	Dominikaaninen tv., Indonesia, Thaimaa, Paraguay, Meksiko, Kolumbia	Thaimaa, Indonesia, Dominikaaninen tv., Guatemala, Italia, Kypros, Meksiko
Jonkin verran kansainvälisen keskitason yläpuolella	Liettua, Indonesia, Kreikka, Paraguay, Bulgaria, Irlanti, Kypros	Indonesia, Paraguay, Meksiko, Dominikaaninen tv., Irlanti, Liettua, Norja, Espanja, Itävalta, Taiwan, Venäjä	Guatemala, Venäjä, Itävalta, Latvia, Liechtenstein, Kypros, Luxemburg	Korea, Venäjä, Kolumbia, Paraguay, Hongkong ¹ , Chile, Liettua, Norja, Puola
Kansainvälistä keskitasoa	Slovakia, Englanti, Espanja, Itävalta, Latvia, Uusi-Seelanti	Chile, Latvia, Liechtenstein, Kreikka	Irlanti, Kreikka, Tanska	Irlanti, Latvia, Malta, Taiwan
Jonkin verran kansainvälisen keskitason alapuolella	Italia, Luxemburg, Slovenia, Suomi , Taiwan, Thaimaa, Tšekki, Viro, Liechtenstein, Malta, Norja, Ruotsi, Sveitsi, Venäjä, Tanska, Hongkong ¹	Slovenia, Korea, Kypros, Malta, Ruotsi, Suomi , Tanska, Uusi-Seelanti, Bulgaria, Puola, Slovakia, Sveitsi, Englanti, Hongkong ¹ , Luxemburg, Alankomaat ¹	Ruotsi, Italia, Liettua, Norja, Espanja, Chile, Uusi-Seelanti, Bulgaria, Sveitsi, Englanti, Slovenia, Malta, Suomi , Puola, Slovakia, Viro, Taiwan, Alankomaat ¹ , Hongkong ¹	Bulgaria, Espanja, Kreikka, Luxemburg, Englanti, Itävalta, Liechtenstein, Sveitsi, Tanska, Uusi-Seelanti, Viro, Alankomaat ¹
Huomattavasti kansainvälisen keskitason alapuolella	Belgia, Puola, Korea, Alankomaat ¹	Viro, Belgia, Tšekki	Korea, Belgia, Tšekki	Belgia, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Suomi , Tšekki

¹ Oppilasotanta puutteellinen

vansa poliittiseen toimintaan ja protestointiin pitkälti samojen latinalaisen Amerikan ja Aasian maiden nuoret, joissa nuoret olivat kiinnostuneimpia poliittisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä. Näissä maissa myös arvostettiin perinteistä kansalaisuutta selvästi kansainvälistä keskiarvoa enemmän. Sen sijaan Suomessa ja muissa Pohjoismaissa nuoret eivät sen paremmin arvostaneet perinteistä kansalaisuutta erityisen paljon kuin suunnitelleet itse osallistuvansa poliittiseen toimintaan aikuisuudessa.

Nuoret kannattavat demokratiaa ja tasa-arvoa

ICCS-tutkimukseen liittyi laaja kysely, jolla kartoitettiin erittäin laajasti nuorten mielipiteitä ja asenteita erilaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyen sekä nuorten yleisiä käsityksiä demokratiasta.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat varsin yksimielisiä tietyistä hyvän yhteiskunnan ominaisuuksista, joihin kuuluivat oikeus mielipiteen ilmaisuun ja (väkivallattomaan) protestointiin sekä kaikkien ihmisten poliittisten ja yhteiskunnallisten oikeuksien kunnioittaminen. Sen sijaan esimerkiksi nuorten käsitykset turvallisuuselinten valtuuksista vaihtelivat jo selvästi enemmän maittain.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, kuinka paljon nuoret luottivat erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin ja toimijoihin. Kansainvälisesti vertaillen suomalaisten luottamus eri tahoihin oli erittäin korkeaa. Suomalaisnuorista lähes 90 prosenttia luotti poliisiin ja puolustusvoimiin ja noin 80 prosenttia YK:hon, tiedotusvälineisiin, oikeusistuimiin ja Suomen valtionhallintoon. Kansainvälisen kyselyn vaihtoehtoista vähäisintä oli luottamus poliittisiin puolueisiin, mutta niihinkin luotti 61 prosenttia suomalaisnuorista. Kansainväliset tulokset ovat kylläkin monilta osin varsin monitulkintaisia. Esimerkiksi luottamus valtiohallintoon oli korkeinta Indonesiassa, Venäjällä, Thaimaassa, Suomessa ja Liechtensteinissa ja luottamus tiedotusvälineisiin korkeinta Italiassa ja Suomessa.

Sukupuolten tasa-arvoon suomalaisnuoret suh-

tautuivat selvästi kansainvälistä keskiarvoa myönteisemmin – kuten myös nuoret muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi 96 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet. Suomessa tyttöjen ja poikien suhtautumisessa sukupuolten väliseen tasa-arvoon oli kansainvälisesti vertaillenkin suuri ero. Tämä ero suhtautumisessa on kuitenkin mahdollisesti kaventumassa, sillä poikien suhtautuminen sukupuolten väliseen tasa-arvoon oli muuttunut entistäkin myönteisemmäksi verrattuna kymmenen vuoden takaiseen tutkimukseen.

Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset asennoituivat etnisten ryhmien ja maahanmuuttajien oikeuksiin hieman kansainvälistä keskiarvoa kielteisemmin. Kuitenkin esimerkiksi noin 90 prosenttia suomalaisnuorista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämien ”Kaikkien etnisten ryhmien jäsenillä tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet” ja ”Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin kaikilla muillakin kyseisen maan asukkailla”. Tytöt suhtautuivat sekä eri etnisten ryhmien että maahanmuuttajien oikeuksiin selvästi myönteisemmin kuin pojat. Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset olivat kuitenkin väittämien kanssa täysin samaa mieltä harvemmin kuin nuoret monissa muissa osallistujamaissa.

Suomalaisilla nuorilla vahva eurooppalainen identiteetti

ICCS-tutkimuksen osana toteutettiin erillinen Eurooppa-arviointi, jossa kartoitettiin nuorten tietämystä Euroopan unionista sekä heidän mielipiteitään Eurooppaa ja eurooppalaisuutta koskeviin kysymyksiin. Tämä alueellinen osio toteutettiin Norjaa ja Venäjää lukuun ottamatta kaikissa kansainväliseen tutkimukseen osallistuneissa Euroopan maissa.

EU-tietämystä mitannut tiedollinen koe osoitti, että nuorten tiedot Euroopan unionista olivat monilta osin varsin puutteelliset. Tietämys kuitenkin vaihteli paljon yksittäisten kysymysten välillä, eikä esimerkiksi eri maiden nuoria voitu laittaa minkään-

laiseen järjestykseen EU-tietämyksen mukaan. Myös suomalaisnuorten tietämys vaihteli suuresti aihealueittain. Tietyissä Euroopan unioniin liittyvissä perusasioissa – EU:n jäsenyys ja lippu, EU:n tavoitteet ja ihmisoikeudet, EU:n kansalaisten oikeudet ja euroa koskevat asiat – suomalaisnuorten osaaminen oli eurooppalaista kärkeä. Sen sijaan muissa kysymyksissä oppilaidemme tietämys oli lähellä Euroopan maiden keskitasoa.

Nuorilta kysyttiin myös heidän suhtautumistaan muun muassa Euroopan yhdentymiskehitykseen, Euroopan unionin laajentumiseen, Euroopan rahoitukseen, Euroopan sisäiseen vapaaseen liikkuvuuteen ja Euroopan maiden kansalaisten yhtäläisiin oikeuksiin. Kysymyksillä kartoitettiin myös nuorten eurooppalaista identiteettiä.

Taulukkoon 11.3 on koottu eri maiden tulokset neljän Eurooppaa ja eurooppalaisuutta koskevia asenteita kuvaavan skaalamuuttujan osalta. Asennekysymysten vastauksista on nähtävissä, ettei eurooppalaisten nuorten mielipiteistä ole löydettävissä

selviä maa- tai aluekohtaisia selviä linjoja esimerkiksi sen suhteen, kuinka vahva eurooppalainen identiteetti nuorilla oli ja kuinka he suhtautuivat Euroopan yhdentymiskehitykseen.

Kaikista vahvin eurooppalainen identiteetti oli italialaisilla ja slovenialaisilla nuorilla ja heikoin latvialaisilla. Suomalaisen nuorten kohdalla merkittävää oli, että vahva eurooppalainen identiteetti yhdistyi vahvaan kansalliseen ja vahvaan pohjoismaiseen identiteettiin (myös yksittäisten vastaajien kohdalla).

Suomalaisnuoret suhtautuivat selvästi eurooppalaista keskiarvoa kielteisemmin Euroopan poliittiseen yhdentymiseen (kehittymiseen liittovaltion suuntaan), mutta toisaalta myös selvästi eurooppalaista keskiarvoa kielteisemmin vapaan liikkuvuuden rajoituksiin Euroopassa. Mutta vaikka suomalaiset kahdeksaslukkalaiset kannattivatkin vapaata liikkuvuutta, he eivät kuitenkaan olleet erityisen valmiita takaamaan kaikkien Euroopan maiden kansalaisille samoja oikeuksia kuin maan omille kansalaisille.

Taulukko 11.3 Eurooppalainen identiteetti sekä suhtautuminen Euroopan poliittiseen yhdentymiseen, liikkuvuuden rajoittamiseen ja Euroopan maiden kansalaisten yhtäläisiin oikeuksiin maittain eurooppalaisessa vertailussa

	Eurooppalainen identiteetti	Myönteinen suhtautuminen Euroopan poliittiseen yhdentymiseen	Kielteinen suhtautuminen liikkuvuuden rajoittamiseen	Myönteinen suhtautuminen yhtäläisiin oikeuksiin
Huomattavasti eurooppalaisen keskitason yläpuolella	Italia, Slovenia	Kypros, Bulgaria, Malta	Puola, Suomi , Tanska	Espanja, Italia, Kreikka, Luxemburg, Puola, Slovenia
Jonkin verran eurooppalaisen keskitason yläpuolella	Espanja, Luxemburg, Slovakia, Suomi , Itävalta	Espanja, Latvia, Luxemburg, Slovenia, Italia, Itävalta, Kreikka	Kreikka, Liettua, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Viro	Ruotsi, Slovakia
Eurooppalaista keskitasoa	Bulgaria, Irlanti, Kreikka, Liechtenstein, Viro	Alankomaat ¹ , Liettua, Puola, Ruotsi, Slovakia	Alankomaat ¹ , Bulgaria, Italia, Latvia, Liechtenstein	Englanti, Irlanti, Kypros, Liettua, Sveitsi
Jonkin verran eurooppalaisen keskitason alapuolella	Ruotsi, Belgia, Kypros, Liettua, Puola, Tanska, Tšekki, Alankomaat ¹ , Englanti, Malta, Sveitsi	Belgia, Englanti, Liechtenstein, Sveitsi, Tšekki, Irlanti, Viro	Belgia, Espanja, Itävalta, Kypros, Sveitsi, Tšekki	Liechtenstein, Malta, Suomi , Tanska, Viro, Belgia, Bulgaria, Itävalta, Tšekki
Huomattavasti eurooppalaisen keskitason alapuolella	Latvia	Tanska, Suomi	Malta, Englanti, Irlanti, Luxemburg	Latvia, Alankomaat ¹

¹ Oppilasotanta puutteellinen

Näiden asennekysymysten osalta suomalaisten ja tanskalaisten nuorten vastaukset sijoittuivat samalla tavoin suhteessa eurooppalaiseen keskiarvoon.

Suomalaisnuorilla on hyvät valmiudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen – kiinnostus puuttuu

ICCS-tutkimuksen tulokset osoittavat, että suomalaisilla kahdeksaluokkalaisilla on hyvät perustiedot demokraattisen yhteiskunnan toimintaperiaatteista ja he myös osaavat soveltaa niitä erilaisiin käytännön elämän tilanteisiin. Suomalaiset oppilaat ovat selvästi sisäistäneet vapauden, veljeyden ja tasa-arvon hyvän yhteiskunnan peruspilareiksi.

Valtaosa suomalaisista neljätoistavuotiaista ei ole kuitenkaan henkilökohtaisesti kiinnostunut poliitikasta tai yhteiskunnallisista kysymyksistä eikä seuraa aktiivisesti näitä aiheita mediasta, keskustele niistä ystäviensä tai vanhempiensa kanssa tai osallistu poliittiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan. Vaikka suomalaisten vastaajien kohdalla yhteiskunnallisen tietämyksen ja aktiivisuuden välillä oli kansainvälisesti vertaillen erittäin suuri ero, on sama ilmiö havaittavissa myös lähes kaikissa kehittyneissä teollisuusmaissa. Nuorten passiivisuus johtuukin ainakin osittain siitä, että maissa, joissa yhteiskunta toimii hyvin eikä mitään suurempia ongelmia esiinny, tämän ikäisten nuorten huomio ei kohdistu yhteiskunnallisiin asioihin.

Yksittäisenä ajankohtana tehdyn tutkimuksen perusteella on vaikea sanoa, tuleeko näiden nuorten yhteiskunnallinen aktiivisuus lisääntymään heidän tullessaan lähemmäksi äänestysikää. Ainakin neljätoistavuotiaista valtaosa suunnittelee äänestävänsä tulevaisuudessa. Tutkimustuloksista näkyy kuitenkin myös se, etteivät nuoret arvosta perinteistä poliittista osallistumista. Nuoret luottavat poliittisiin puolueisiin selvästi vähemmän kuin muihin yhteiskunnallisiin tahoihin, nuoret eivät oleta liittyvänsä itse mihinkään puolueeseen tulevaisuudessa, eivätkä he pidä politiikan kautta osallistumista tärkeänä hyvän aikuisen kansalaisen ominaisuutena.

Suomalaisnuoret näyttävät arvostavan muita yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja enemmän kuin perinteistä poliittista osallistumista. Nuoret pitävät erityisesti ympäristökysymyksiä tärkeinä ja heidän mielestään yksilöt voivat vaikuttaa yhteiskunnallisesti omilla elämäntavoillaan ja kulutusvalinnoillaan sekä erilaisia sosiaalisia verkostojaan hyödyntämällä. Nuorten muuttuneet arvostukset ja käsitykset yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta asettavatkin haasteita sille, miten kansalaiset saadaan tulevaisuudessa kiinnostumaan yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Jos perinteinen puolueitten kautta vaikuttaminen ei ole se osallistumisen muoto, joka puhuttelee nuoria sukupolvina, niin onko löydettävissä vaihtoehtoisia osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja, jotka saisivat myös nuoret aktivoitumaan?

Liitteet

Liitetaulukko 1. ICCS-tutkimukseen osallistuneita maita kuvaavia tekijöitä (Eurooppa-arviointiin osallistuneet maat merkitty kursivilla)

Maa tai alue	Väkiluku (tuhansia)	Inhimillisen kehityksen indeksi (rankkaus ja taso)
<i>Alankomaat</i>	16 783	(6) Erittäin korkea
<i>Belgia (fl.)</i>	6 162 ^a	(17) Erittäin korkea ^b
<i>Bulgaria</i>	7 149	(61) Korkea
<i>Chile</i>	16 746	(44) Korkea
<i>Dominikaaninen tasavalta</i>	9 824	(90) Keskitasoa
<i>Englanti</i>	51 446 ^a	(21) Erittäin korkea ^c
<i>Espanja</i>	46 506	(15) Erittäin korkea
<i>Guatemala</i>	13 550	(122) Keskitasoa
<i>Hongkong</i>	7 090	(24) Erittäin korkea
<i>Indonesia</i>	242 968	(111) Keskitasoa
<i>Irlanti</i>	4 623	(5) Erittäin korkea
<i>Italia</i>	58 091	(18) Erittäin korkea
<i>Itävalta</i>	8 214	(14) Erittäin korkea
<i>Kolumbia</i>	44 205	(77) Korkea
<i>Korea</i>	48 607	(26) Erittäin korkea
<i>Kreikka</i>	10 750	(25) Erittäin korkea
<i>Kypros</i>	1 103	(32) Erittäin korkea
<i>Latvia</i>	2 218	(48) Korkea
<i>Liechtenstein</i>	35	(19) Erittäin korkea
<i>Liettua</i>	3 545	(46) Korkea
<i>Luxemburg</i>	498	(11) Erittäin korkea
<i>Malta</i>	407	(38) Erittäin korkea
<i>Meksiko</i>	112 469	(53) Korkea
<i>Norja</i>	4 676	(1) Erittäin korkea
<i>Paraguay</i>	6 376	(101) Keskitasoa
<i>Puola</i>	38 464	(41) Korkea
<i>Ruotsi</i>	9 074	(7) Erittäin korkea
<i>Slovakia</i>	5 470	(42) Korkea
<i>Slovenia</i>	2 003	(29) Erittäin korkea
<i>Suomi</i>	5 255	(12) Erittäin korkea
<i>Sveitsi</i>	7 623	(9) Erittäin korkea
<i>Taiwan</i>	23 025	(25) Erittäin korkea
<i>Tanska</i>	5 516	(16) Erittäin korkea
<i>Thaimaa</i>	62 348	(87) Keskitasoa
<i>Tšekki</i>	10 202	(36) Erittäin korkea
<i>Uusi-Seelanti</i>	4 269	(20) Erittäin korkea
<i>Venäjä</i>	139 390	(71) Korkea
<i>Viro</i>	1 291	(40) Korkea

a Tieto vuodelta 2008

b Tieto koskee koko Belgiaa

c Tieto koskee koko Iso-Britanniaa

Liitekuvio 1. Eurooppa-arviointiin osallistuneet maat ICCS-tutkimuksessa 2009

Liitetaulukko 2. Eurooppa-arviointiin osallistuneen 24 maan EU-poliittisia ominaispiirteitä vuoden 2009 ICCS-tutkimuksessa

Maa	EU:n jäsenyys	EU:hun liittymisvuosi	Euroalueen jäsenyys	Euroon liittyminen	Äänestys-% EU-vaaleissa 2009
Alankomaat	Kyllä	1957 / PJ ^a	Kyllä	1999	36.8
Belgia (fl.)	Kyllä	1957 / PJ	Kyllä	1999	90.4 ^b
Bulgaria	Kyllä	2007	Ei	-	40.0
Englanti	Kyllä	1973	Ei	-	34.7 ^c
Espanja	Kyllä	1986	Kyllä	1999	44.9
Irlanti	Kyllä	1973	Kyllä	1999	58.6
Italia	Kyllä	1957 / PJ	Kyllä	1999	65.1
Itävalta	Kyllä	1995	Kyllä	1999	46.0
Kreikka	Kyllä	1981	Kyllä	2001	52.6
Kypros	Kyllä	2004	Kyllä	2008	59.4
Latvia	Kyllä	2004	Ei	-	53.7
Liechtenstein	Ei	-	-	-	-
Liettua	Kyllä	2004	Ei	-	21.0
Luxemburg	Kyllä	1957 / PJ	Kyllä	1999	90.8
Malta	Kyllä	2004	Kyllä	2008	78.8
Puola	Kyllä	2004	Ei	-	24.5
Ruotsi	Kyllä	1995	Ei	-	45.5
Slovakia	Kyllä	2004	Kyllä	2009	19.6
Slovenia	Kyllä	2004	Kyllä	2007	28.3
Suomi	Kyllä	1995	Kyllä	1999	40.3
Sveitsi	Ei	-	-	-	-
Tanska	Kyllä	1973	Ei	-	59.5
Tšekki	Kyllä	2004	Ei	-	28.2
Viro	Kyllä	2004	Ei	-	43.9

a PJ = Perustajajäsen

b Tieto koskee koko Belgiaa

c Tieto koskee koko Iso-Britanniaa

Liitetaulukko 3. Toteutuneet oppilas- ja opettajaotokset ICCS-tutkimukseen osallistuneissa maissa (Osallistumisprosentit kuvaavat kokonaisuutena koulujen ja oppilaiden sekä koulujen ja opettajien osallistumista)

Maa tai alue	Toteutunut oppilasotos		Toteutunut opettajaotos	
	Oppilaita	Osallistumis-%	Opettaja	Osallistumis-%
<i>Alankomaat</i>	1964	45.5	236	a
<i>Belgia (fl.)</i>	2968	91.7	1630	68.9
<i>Bulgaria</i>	3257	95.4	1850	99.2
<i>Chile</i>	5192	95.7	1756	97.2
<i>Dominikaaninen tasavalta</i>	4589	95.1	778	94.3
<i>Englanti</i>	2916	73.6	1505	66.7
<i>Espanja</i>	3309	90.7	2017	95.5
<i>Guatemala</i>	4002	97.4	1138	99.0
<i>Hongkong</i>	2902	49.2	1446	64.3
<i>Indonesia</i>	5068	97.4	2097	89.2
<i>Irlanti</i>	3355	80.1	1861	73.6
<i>Italia</i>	3366	96.6	3023	95.6
<i>Itävalta</i>	3385	83.2	999	36.3
<i>Kolumbia</i>	6204	94.8	2010	88.2
<i>Korea</i>	5254	98.6	2340	98.5
<i>Kreikka</i>	3153	94.9	1271	a
<i>Kypros</i>	3194	93.4	906	88.3
<i>Latvia</i>	2761	84.9	2077	83.2
<i>Liechtenstein</i>	357	97.8	115	92.2
<i>Liettua</i>	3902	94.0	2774	93.1
<i>Luxemburg</i>	4852	96.5	290	61.8
<i>Malta</i>	2143	93.9	900	98.9
<i>Meksiko</i>	6576	92.4	1844	82.4
<i>Norja</i>	3013	78.8	492	35.4
<i>Paraguay</i>	3399	95.8	1176	79.5
<i>Puola</i>	3249	91.1	2081	96.2
<i>Ruotsi</i>	3464	93.0	1942	76.4
<i>Slovakia</i>	2970	94.1	1984	97.8
<i>Slovenia</i>	3070	90.1	2755	88.4
Suomi	3307	89.9	2295	84.8
<i>Sveitsi</i>	2924	78.7	1571	64.2
<i>Taiwan</i>	5167	99.0	2367	93.8
<i>Tanska</i>	4508	77.6	928	41.5
<i>Thaimaa</i>	5263	98.1	1766	99.9
<i>Tšekki</i>	4630	84.9	1599	92.8
<i>Uusi-Seelanti</i>	3979	77.4	1347	57.4
<i>Venäjä</i>	4295	96.8	3081	99.8
<i>Viro</i>	2743	89.3	1863	88.8

a tieto ei laskettavissa

Alankomaat • Belgia (fl.) • Bulgaria • Chile • Dominikaaninen tasavalta
Englanti • Espanja • Guatemala • Hongkong • Indonesia • Irlanti • Italia • Itävalta
Kolumbia • Korea • Kreikka • Kypros • Latvia • Liechtenstein • Liettua • Luxemburg • Malta
Meksiko • Norja • Paraguay • Puola • Ruotsi • Slovakia • Slovenia • Suomi • Sveitsi
Taiwan • Tanska • Thaimaa • Tšekki • Uusi Seelanti • Venäjä • Viro

KANSAINVÄLISEN ICCS-TUTKIMUKSEN TAVOITTEENA on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimukseen osallistui 38 maata eri puolilta maailmaa.

Julkaisu kertoo tutkimuksen päätulokset. Millaiset ovat peruskoulun kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnalliset tiedot ja miten ne ovat muuttuneet 10 vuoden aikana? Kiinnostavatko politiikka ja yhteiskunnalliset asiat nuoria? Millaista on nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla? Aikovatko he osallistua yhteiskunnallisesti aikuisina? Entä millaiset ovat nuorten yhteiskunnalliset asenteet? Miten hyvin kahdeksaluokkalaiset tuntevat Euroopan unionia ja mitä he ajattelevat eurooppalaisuudesta?

Kirja antaa lukijalleen todella monipuolisen kuvan suomalaisnuorten yhteiskunnallisista tiedoista, ajatuksista ja suunnitelmista.

ISBN 978-951-39-4107-9